

ŞƏMİSTAN NƏZİRLİ

NƏZİRLİ

OCAĞININ

ÜÇ ŞAİRİ

**“Azərbaycan Milli Ensiklopediyası”
Nəşriyyat – poliqrafiya Birliyi
Bakı—2002**

MÜƏLLİFDƏN

Dünən bu gün üçün bir yadigardır.

Səməd Vurğun

Öz qohum - qardaşını unutma, ailə və
tayfanızın qocalarına hörmət elə!»

“Qabusnamə“dən

Tarixin amansız, sərt qanunları var. Onu nə unutmaq olar, nə də təhrif etmək. Unutsan gələcək nəsl səni lənətləyər, üstəlik də düşmən yanında gözü kölgəli olarsan. Allahın varlığını hiss etməyib olmuşları təhriflə yazsan, bu dünyada vicdanın, o dünyada isə ruhun rahatlıq tapmaz.

Bir nəslin tarixi şəxsi tarix deyil. O millətin tarixinin zərrəsidir. Damlalardan ümman yarandığı kimi, kiçik fakt və hadisələrdən də tarix yaranır.

Nəslimin tarixini yazmaq məni çoxdan düşündürürdü. Onun yetirdiyi çoxsaylı ziyalı oğul və qızları keçmiş və bu günkü fəaliyyətləri ilə mənə onları tarixləşdirmək hüququ veriblər.

Beş yüz evli Körpülü kəndində ilk məktəb direktoru, ilk həkim, ilk alim, ilk hərbiçi, ilk ali təhsilli mühasib, ilk yazıçı bizim nəslin nümayəndələri olub. Maarifçi babalarım, əmilərim, dayılarımla bizə qızıldan saray qoyub dünyasını dəyişməyiblər. Onlar bizə elm və bilik xəzinəsi bir də ən vacibi yaxşı ad qoyub gediblər.

Bəzən düşünürsən ki, niyə mən babamın babasını tanımamalıyam. Niyə dünyanın böyük dövlətləri altı yüz, yeddi yüz əvvəl yaşamış ulularının haqqında yazır və təxmini də olsa babalarının portretlərini çəkdirib tarixi şəxsiyyət kimi yaşadır. Biz isə yüz, iki yüz il əvvəl yaşamış nənə və babalarımızı tanımırıq. Niyə nəslimizin şəcərəsini tərtib edib onu gələcək nəslə yadigar qoymayaq? Bu unutmazlıq haqqını bizə kim verir? Əlbəttə, bütün bunlar tənbelliyimizdən və etinasızlığımızdan yaranan mənfi keyfiyyətlərdir.

Mərd babalarımızın yaxşı əməllərini, torpaq təəssübkeşliyini, qəhrəmanlığını yaşatmaq müstəqil Azərbaycanımızda bizə qismət olub. Tarixi faktlar göstərir ki, 1918-1920-ci illərdə də ilk Azərbaycan Cümhuriyyətinin qurucuları, sərkərdələri nəcib, əsilzadə nəsilin oğul və qızları olub.

Zamanın abı - havası qara buludları ölkəmizin üstündən qovub apardı. Bütün sərt qadağalar, yersiz təhrif və təriflər də o qara buludlarla uçub getdi. İndi günəş şimaldan yox, mavi Xəzərimizin qırçın ləpələrinin arxasından doğur. Daha ulularımız haqqında küncdə - bucaqda, məclislərdə səsimizi qısa - qısa danışırıq. Bu gün yazılan hər bir sağlam nəslin tarixi, canı və qanı ilə millətə xidmət edib

dünyasını dəyişmiş oğulun, qızın fəvəliyyəti ümum Azərbaycan tarixinin səhifəsinə daxil olmalıdır

Nəzirli nəslinin yetirdiyi üç şairdən - Molla Əsgər Nəziroğlunun, Məmiş Nəzirinin və Günyaz Nəzirinin şerlərini çap üçün hazırlayanda istər - istəməz hələ Sovet qadağaları dövründə qələmə aldığım “Loru dərəsinin faciəsi” sənədli povestini də yada saldım. Bu sənədli əsər bir başa nəslimin tarixinə bağlı olduğuna görə, qələm dostları;ın məsləhətilə onu da “Nəzirli ocağının üç şairi” kitabıma daxil etdim. Əsər bitməmiş olsa da, inanıram ki, ümumoxucu rəyi mənim üçün gərəkli olacaq.

El şairi Mirzə Səməd
Daşsalahlının
“Dağlar” şerindən:

Nəzirli bulaqda lalə - nərgizlər,
Armutludan gəlir şirin avazlar.
Ürküşür sonalar, çığırışır qazlar,
Zəməmə bənzəyir göllərin,
dağlar.

EL ŞAİRİ MOLLA ƏSGƏR NƏZİROĞLU

Bu gün elin yaddaşında Molla Əsgər kimi yaşayan el şairi Nəziroğlu Əsgər hərfi mənada başa düşülən kimi mollalıq eləməyib. Kamil dini təhsil alan Əsgər 1880-ci ildə Loru nahiyəsinin Yuxarı Körpülü kəndində anadan olub. İkinci Şıxlıda məşhur maarifçi Molla Bilalın sinfində təhsil almışdır. O Bilal ki, onun müəllimlik təcrübəsi nəinki çar və Musavat dövründə, hətta sovetlər vaxtı belə bütün İttifaqda tanınıb. Məhz maarifçilik fəaliyyətinə görə Molla Bilalın xidmətləri o vaxtlar hər kəsə qismət olmayan Lenin ordeninə layiq görülüb.

Xalq şairi Osman Sarıvəlli Bilal Əhmədovun əvəzsiz xidmətini 1952-ci ildə yazdığı on səkkiz bəndlik “Bilal müəllim” adlı şerində nəzmə çəkib:

Bilal müəllimin gözü önündən
Keçir mühəndislər, keçir həkimlər,
Cavan müəllimlər, cavan ustalar,
Yaxşı aqronomlar, yaxşı ustalar.

Deyir öz - özünə: - Bizim məktəbi
Son illər bitirmiş bu şən cavanlar.
Xoşbəxtəm, bunların tərbiyəsində
Mənim də azacıq bir zəhmətim var.

Şairin təvazökarlıqla dediyi Molla Bilalın azacıq müəllimlik zəhmətindən Nəziroğlu Əsgərə də səxavətlə pay düşüb. Sovetlər dövründə müəllimlik fəaliyyətini davam etdirə bilməyən Molla Əsgər kənd təsərrüfatında briqadir, ferma müdiri və başqa məsul vəzifələrdə işləyib. 1931-ci ildə quruluşun tuthatut vaxtı var - yoxu olan bir cüt kotanı və mal - qarasını kolxoza bağışlayıb.

Müqəddəs Quranı əzbər bildiyinə və eldə, obada o vaxtın (1937-ci ildə) təbiri ilə desək, ziyalı və zəkali molla kimi tanındığına görə kolxozdan xaric edilib. Məcbur olub ki, gecələrin birində oğlu Seyfəddinlə birlikdə Debet çayı sahilindəki Səngər dağının yanında müqəddəs Quranı torpağa tapşırırsın. Onda bu saf insan üzünü Allahın dərgahına tutub qudurğan kənd sovet sədrinin ünvanına nifrətlə demişdi:

- Ey gözəgörünməz Tanrı, müqəddəs Quranla belə rəftarıma görə məni bağışla. Səndən bircə diləyim var, müqəddəs Quranı bu günə saldıranı tezliklə məhv elə.

Bir ay keçər - keçməz qaçaqlar həmin kənd sovet sədrini Quran basdırılan yerdən on beş - iyirmi metr aralıda, çayın sahilində ağaca sarıyıb güllələyiblər.

Molla Əsgər Nəziroğlu elin yaddaşında bədahətən şer qoşan təbli şəxsiyyət kimi indi də yaşayır. Onun:

A günü qara fəhlə,
Əppəyi para fəhlə,
Niyə məlul durmusan?
Samanı dara fəhlə

- şeri bu gün də dillər əzbəridir.

Onun lirik qoşmalarında, gözəlləmələrində qədim Türk torpağı olan Loru nahiyəsindəki Ləlvər və Lejən dağları, Çubuxlu yaylağı, Yekəyal, Gendərə, Allahverdi mis mədənləri ilhamla tərənnüm olunur.

* * *

Totalitar sovet rejiminin molla kimi “gözümçüxdıya” saldığı Əsgər Nəzir oğlu xalqımıza başucalığı gətirən layiqli övladlar yetişdirmişdir. Onun böyük oğlu Nadir Nəzirov qırx ildən çox Yuxarı Körpülü kənd məktəbinin direktoru olmuşdur. Bu gün elmin , maarifin, kənd təsərrüfatının müxtəlif sahələrində ad - san qazanmış hər bir Körpülü sakini haqlı olaraq iftixarla deyir ki, mən görkəmli maarifçi Nadir Nəzirovun yetişdirməsiyəm. Əsl maarifçi və saf şəxsiyyət ömrü yaşamış Nadir Nəzirov qüsursuz xidmətlərinə görə Əməkdar Maarif xadimi adına layiq görülmüşdür.

Neft təsərrüfatı sahəsində görkəmli mütəxəssis kimi tanınan texnika elmləri namizədi Seyfəddin Nəzirov uzun illər SSRİ Neft Sənayesi Nazirliyində şöbə rəisi kimi məsul vəzifədə çalışmışdır.

Əlli ilə yaxın Qazax rayon uşaq xəstəxanasının baş həkimi işləyən Osman Nəzirovun şəfali əlləri Gəncə və Borçalı ərazisində yüzlərlə insana həyat bəxş

etmişdir. Məhz bu xidmətlərinə görə Osman Əsgər oğlu Nəzirov 2000-ci ildə Azərbaycan Respublikasının “Əməkdar həkim” fəxri adına layiq görülmüşdür.

MOLLA ƏSGƏR NƏZİROĞLUNUN BİZƏ ÇATMIŞ ŞERLƏRİ

NƏ DEYİM?

Sənahidən düşüb yolu,
Belə gözələ nə deyim?
Gül - çiçəkdi sağı - solu,
Belə gözələ nə deyim?

Allahverdidən bir az bəri,
Yorur dəli küləkləri,
Mədəndən umur cövhəri,
Belə gözələ nə deyim?

Elə ki, üz tutur yola,
Məttəl qalır meşə, tala.
Ləlvər quruyur az qala,
Belə gözələ nə deyim?

Ləlvər - cənnət ocağı,
Cövhərnən dolub qucağı.
Pir olub Yusif ocağı;
Belə gözələ nə deyim?

Geyibdi yaşılı, alı
Göy çəməndi sağı, solu.
Üç kilsəyə gedir yolu,
Belə gözələ nə deyim?

Bir yanında Lejən dağı,
Bir yanında Güllü bağı.
Mehman eylər qonağı,
Belə gözələ nə deyim?

Talasına gül düzülür,
Çəşməsindən can süzülür.
Əsgər kədərdən üzülür,
Belə gözələ nə deyim?

1927-ci il,

Yuxarı Körpülü kəndi

OĞUL

Sevimli oğlum Seyfəddindən kağız
aldım. Yazırki, instituta girdim.

Oxudum naməni, oğul, şad oldum,
Elə ki, aləmdə pür murad oldum.
Kədərdən - qüssədən tam azad oldum,
Nə yaxşı sən varsan, sən varsan, oğul.

Dərsinə davam et sən leyli - nahar,¹
Olsun sizə kömək qibleyi - çahar.²
Açılsın üstünə güzəri - bahar,
Özün təbiətdə baharsan, oğul.

Deyirəm həmişə sağ olsun canın,
Əla qiymətlər al, durulsun qanın.
Piranə atan da kəsə qurbanın,
Elinə üzüağ varasan, oğul.

Nə qədər oxusan, yenə az olar,
Allahın əmrinnən bədlər pozular.
Atan Nəzirzadə bunu arzular,
İlləri xoş günnən yorasan, oğul.

1946-cı il, sentyabr

DÖRDLÜKLƏR

Oğlum Seyfəddinə

Mən sənə, ay bala, oxu deyərdim,
Elmi beyninə toxu deyərdim.
Qurtaran günün görsəydim əgər
“Getdi dərdimin çoxu” - deyərdim.

¹ Həmişə, səhər - axşam.

² Müəllif Məhəmməd peyğəmbərdən sonra gələn dörd xəlifəni - Əbubəkr, Ömər, Osman və Əlini nəzərdə tutur. - Ş.N.

Görən niyə olmuş belə,
Göz yaşlarım dönmüş selə.
Qəlbim bülbüldü, bəs niyə
Nəğmələr oxumur gülə.

EŞİDİN MAHIRİN DƏDƏ SÖZÜNÜ...

Yurdundan ayrılmış, yuvadan uzaq...
Dostunun könlündən, gözündən iraq.
Ümidi sənədir, ey yaradan Haqq,
Yaralıdır könlüm quşu, yaralı,
Yaralandı yazıq şair olalı.

Əhməd Cavad

Çəhrayı rəngli dəftərdə cəmisi otuz bir şer. Bu, Məmiş əminin şerlərinin tam olmayan sayıdır. Yetmiş beş illik mənalı ömrün ürək döyüntüsü, əsirlik əzabının kiçik bir parçası, saf qəlbin çırpıntısından qopub bizə yadigar qalan polad bir çınqı var bu şerlərin ruhunda. Bütün ömrünü sovet rejimində yaşayan bu müdrik insan, dərin baxışlı, qayış sifətli Məmiş Nəzir oğlu nə qədər uzaqgörən imiş. Onun şerlərində nə partiyanın, nə “əllər atası” Stalinin, nə də sosializm və kolxoz quruluşunun bayağı tərifləri yoxdur. O, 1984-cü il avqustun 6-da rəhmətə gedəndə aşkarlığın, demokratiyanın işığından zərrəcə görüntü belə yox idi. Nə də sovet quruluşunun yıxılacağına heç xəyala belə gətirmək mümkün deyildi.

Yetmişinci illərdə ikimiz bir otağa çəkilib uzun - uzadı, sonu görünməyən söhbətlər edəndə o, arabir qoşmalarından da bir - iki bənd deyərdi. Bu, qətiyyən şerilə fəxr eləmək deyildi. Sadəcə olaraq, dedi ki müdrik qoşmalardan bir bənd, bir parça danışdığı inqilabdan əvvəlki əhvalata, ya da şəxsiyyətin vəfalı - vəfasızlığına dair yeri gəldikcə əlavə olardı. Mənim dəftərimdə onun danışdığı əhvalatlar gündən - günə, tətildən - tətilə çoxalırdı. Qəribə, sərt və bir az da qaraqabaqlığı vardı onun. Nə sözünə, nə də danışdığı əhvalata, hadisəyə irad tutmaq olmurdu.

Bir dəfə cəsarətə gəlib ondan xahiş etdim ki, bəlkə vaxt tapıb şerlərinizi bir dəftərə yazasınız. Hamısını olmasa da, bir neçəsini çap üçün hazırlamaq olar. Bəlkə yazmışınız, varsa verin, mən də oxuyum.

Onun arıq, qaraşın sifətinə qəribə və mənim çox nadir hallarda gördüyüm bir təbəssüm qondu, Papirosunu dalbadal tüstülədid:

- Yox, - dedi, - yazılı yoxumdu. Amma hamısı da olmasa, bir parası, hələ müharibə illərində və əsirlikdə yazdıqlarım da yadımdadı. Yəni deyirsən, bunlar, bu cızmaqaralarım bir şeyə yarayar? Kiminsə qəlbini ehtizaza gətirər? Vallah, Səməd Vurğundan sonra mən özünə şairəm deyənlərin hamısının halına acıyıram. Birdən mənə də şair - zad deyərsiniz... Mən elə - belə, görüb şahidi olduqlarıma, təsirləndiklərimə bədahətən sözdü, demişəm. Yoxsa, “ay uşaq, kiriyin, mən şer yazıram”. Belə şeylər məndə yoxdur. Fikirləşərəm. Sənin bir də yay tətilinə

gəlməyinə altı ay var. Ev qayğısından, məktəbdə dərslərin vaxtından bir - iki saat oğurlayıb cızma - qara eləyərəm.

Bilirdim ki, söz verdi, eləyəcək. O, sərt olduğu qədər də doğru, düz danışan idi. Yersiz gülmək, kiməsə əlindən gəldi - gəlmədi vəd vermək onun xasiyyətinə yad idi.

Yay sessiya imtahanlarını verib kəndə gəlmişdim. Şerlərin taleyini soruşmağa cəsarət eləməyirdim. Bir axşam üstü evdə oturmuşdum. Dedilər Məmiş əmin çöldə səni gözləyir. Dərhal eşiyə çıxıb görüşdüm. Alnımdan öpdü. Heç vaxt özündən kiçiyin üzündən öpməzdi, Zarafatdoğru deyərdi ki, igidin alnından öpələr, gözəlin üzündən... - Bizə gedək, - dedi, - sənənlə işim var.

Nə cəsarətim vardı, deyəm ki, nə işdi. Ta özü mətləbi açmasaydı. ...Çay - çörək gəldi. Amma nə şerlərdən, nə də dəftər məsələsindən xəbər - ətər yox idi. Elə mənə sorğu - suala tutub Bakıdakı qohumları soruşurdu. Mən də qəsdən arada söhbəti dəyişib dedim ki, Daş Salahlı aşiq Bəhramdan qohumun Mirzə Səmədin xeyli şerini almışam. Oğlu Əbdüləzim əmi də aşiq Hüseyn Bozalqanlı ilə iki deyişməsinə verdi. İstəyirəm çap etdirəm...

Arada kəsik - kəsik öskürüb, dinmədi. Birdən başını qaldırıb:

- Arifə bir işarə kifayətədi, qardaşoğlu - dedi. Aynəbənddəki qızını çağırıb:

- Get, Fəridədən mənim ona saxlanca üçün verdiyim dəftəri al, gətir.

Yazmışam, mənə bu qədər də bəs eləyər...

* * *

Böyük Vətən müharibəsinin cəbhələrindən sonra, həm də əsirlik həyatının əzablarından keçib Körpülüyə qayıdan Məmiş bir müddət doğma kəndində müəllimlik etməyə qoymurlar. "Sən əsirlikdə olmusan" bəhanəsi partiyaçı namərdlərin əlinə girəvə salır. Belə bir saf ziyalını heç nədən dost - tanış yanında gözükölgəli edir. Dözülməz əsirlik düşərgəsindən Allahın köməyi ilə salamat gələn Məmiş Nəzirli doğma elində də od - alova düşür: cavanca qardaşı Nəzir müəllimin (1913-1942) cəbhədə həlak olması, anası Pəri xanımın ölümü, əsirlə yaşamaq istəməyən həyat yoldaşının ailəni dağıtması ona dərddən dərddən gətirir. Gücü başqa şeyə çatmayan, əli həyatın bütün nemətlərindən üzülən Məmiş Mahirin dünyaya şikayət etməkdən başqa əlacı qalmır. Qovrulmuş, ağırılarda yanan şair poetik mənzumələrində ah edib fəryad çəkir ki, bu dünya qəmi, kədəri elə mənəmi saxlamışdı? Mən taleyi küskünün bu işıqlı dünyada bəxti nə vaxt oyanacaq, dünya deyə - deyə fəryad edir:

Boylanıb baxıram qardaşım hanı,
Sellər kimi axır Mahirin qanı,
Gəlməyir qələmə dərdimin sanı,
De, niyə baxmırsan bu yana, dünya?!

İnsan yaralı olanda dərddən od püskürür. Şair Mahirin də qardaş dərddən gözündən qəlbinə yaş axıdıb onun varlığını sarsıdır. Nəslimin üç şairinin üçü də zamanədən, quruluşdan gileyli gedib. Yəni bəxt, tale heç birinin üzünə gülməyib.

Məmiş əminin şerləri hər bir Körpülülü üçün doğma və ürəyəyatımlıdır. O, şerlərin hər birini vaxtilə Körpülü cavanlarının, süsən - sünbüllü qızlarının toy - şən məclislərində xeyir - dua kimi oxuyub.

Onun təsvir etdiyi Gen dərədən, Qoşa yaldan, Çinar dərəsindən, Qızılqayadan, başı buludlara toxunan yamyaşıl meşələrin ətrini indi onun şerlərindən alırıq. Bu şerlərin hər birində Körpülü həsrəti, doğma yerlərin ab - havası var. Vətən məhəbbəti ilə müharibənin od - alovundan keçən Məmiş Əhməd oğlu 1946-cı ildə Donbas şəhərindən yazırdı:

Sızlayır qəlbimin incə telləri,
Düşmüşəm sizlərdən aralı, haray!
Doğma Körpülüdən bir xəbər verin,
Bütün ömrüm olsun baharlı, haray!

Körpülü kəndinin göy meşəsindən,
O allı - yaşılı xoş sinəsindən,
Sarı nərgizindən, bənövşəsindən,
Həsrət könlüm istər bar alı, haray!

Doğma yerləri bizə tez - tez xatırladan, bizə Körpülüdən yadigar qalan şirinli - acılı xatirələr, göynətilər, bir də Nəzirli ocağının şerləri oldu. Gecə yuxumuz ərsə çəkilib yata bilməyəndə durub o şerləri oxuyur, özümüzdə toxtaqlıq verib rahatlıq tapırıq. Yuxularımızda bu şerlərin bənd və misralarında təsvir olunan kəndimizin təmiz səmasından nur alır, gur bulaqlarından su içir, nərgiz, bənövşə qoxuyur, yaşıl ormanlarından keçirik.

Tanrımıza şükür edirik ki, tale bizim nəslə də qələm tutan, təbli, müdrik söz ustaları verib. Bu şerlər bizə düşmənlə əlində olan Körpülü adlı dünyamızın odu, ocağı, həsrəti, təsəllisidir.

1906-cı ildə Körpülü kəndində dünyaya gələn Məmiş Əhməd oğlu Nəzirli 1921-22-ci illərdə ikinci Şıxlıda Molla Bilalın məktəbində ibtidai təhsil alıb. 1923-24-cü illərdə isə doğma kəndi Yuxarı Körpülüdə görkəmli maarifçi, məşhur Qori seminariyasının məzunu Qoca bəy Süleymanovun məktəbində oxuyub. Təhsilini artırmaq üçün Bakıya gələn Məmiş Nəzirli 1925-ci ildə Azərbaycan Mərkəzi Türk Şura məktəbinə daxil olub. 1928-ci il mayın 8-də həmin məktəbi bitirməsi haqqında verilən vəsiqəni Azərbaycan Kommunist(b) Partiyası Komitəsinin birinci katibi Əliheydər Qarayev, məktəbin müdiri M.Ağayev və tədris hissə üzrə müavin S.Gülücanski imzalamışlar.

Bizim Nəzirli ocağının 250-300 illik varlığından cəmi üç şairin şerləri əlimizə gəlib çatıb. Heç şübhəsiz ki, nəslin şair oğulları yalnız bunlar deyil. Onlar əsrlərin dolanbac yollarında tədqiq olunmadığına görə unudulub, yaddan çıxıb. Məmiş əmim iftixarla deyirdi ki, mənim az - çox şer demək, söz yazmaq qabiliyyətim babamız Nəzirdən gəlmədir. Onun müdrik kəlamlarını, hazırcavablığını, bədahətən şer deməyini ağsaqqallar həmişə məsəl çəkərdilər.

DAĞLARIN

Könlüm fərəhlənib qalxır, ucalır,
Düşəndə yadıma başı dağların.
Çıxarmı yadımdan heç ömrüm boyu,
Qoşa silsiləli qaşı dağların.

Əzəldən vurğunam çəmənə, çölə,
Göllərin gözəli ayna Göygölə.
Onun sinəsində bitəndə lalə,
Boyanır al rəngə döşü dağların.

Səyyahlar dağlara eylədi səfər,
Külünlər oynadı salındı zəfər.
Yerin qatlarından tapıldı cövhər,
Cəvahir, gövhərdir daşı dağların.

Gözümü açandan mən səni gördüm,
Yatıb dincəlməyə sinəni gördüm.
Alışıb yananı, sönəni gördüm,
Görəsən, neçədir yaşı dağların?

O məxmər sinəli, o ellər yurdu,
Zəfər əllərini başıma vurdu.
Fəxr eylədi qəlbim qürurla vurdu,
İlham verdi mənə işi dağların.

Bir zaman ellərim gülmədi səndə,
Axtardı bəxtini dumanda, çəndə.
Abbasın, Qəribin adı gələndə
Qurudu gözündə yaşı dağların.

Dostlar! Mahir deyir, bax, gülə - gülə:
Hüsnünə heyranam əvvəldən belə,
Sayrışan ulduzlu qəhrəman elə,
Xub yaraşır yazı, qışı dağların.

1958

KƏKLIYI

İmran Qandalı oğluna

Havalanıb könlüm seyrə çıxanda,

Boynu buraq gördüm sona kəkliyi.
Ürküdüb yuvadan zalım ovçular,
Ayırmış baladan ana kəkliyi.

Səsinə heyranam onun əzəldən,
Əl saxla, ay ovçu, qıyma ona sən,
Qoy oxşasın onu bu ana Vətən,
Bulama qırmızı qana kəkliyi.

Qaşa vespə, gözə sürmə çəksinlər,
Qaqqıldaşıb daşdan daşa səksinlər,
Təhlükə duymayıb azad gəzsınlər,
Gəl bürüyək əlvan dona kəkliyi.

Belədir Mahirin söhbəti, sözü,
Axtarma, ey ovçu, dağları, düzü,
Sürmələnilib qaşı, sinəsi, gözü
Nə gözəl bəzəmiş həna kəkliyi.

1958, aprel ayı

DAĞLAR!

Müəllim yoldaşım Axundov Ələsgər (Zahir) yaxın dostum idi. O, hələ evlənməmişdi. Ancaq öz məhəbbətini bir qıza vermişdi, onunla evlənmək, ailə qurmaq arzusunda idi. O, öz şerlərində qızı “Məhbub” adlandırmışdı. 1934-cü il mayın axırları idi, yanıma gələndə dostumu qəmgin gördüm. Bunun səbəbini soruşanda dostum mənə beş bənddən ibarət bir şerini oxudu. Belə məlum oldu ki, “Məhbub” gillər köçüb dağa (yaylağa) gedib, dostum onun ayrılığına dözə bilmir.

Mən ona təsəlli verdim: - Heç fikir etmə, qoy dağları gəzsin, daha da gözəlləşsin. İndi onun da qəlbi sənə məhəbbətinlə döyünür. Dağlarda pərvazlanan həqiqi sevgi ana qəlbi kimi təmlz olar. Bir də ki, iki ay yarım sonra dağların boranı qalxacaq. Çiçəkləri solacaq, qayıdıb gələcək. Niyə darıxıb qaşqabaq tökürsən.

Mənim təsəllimə baxmayaraq, hey fikirli olurdu. Dostumun bu halı məni də kədərləndirdi. Odur ki, “Dağlar” şerini yazdım.

Çox güvənmə, sinəm yaşıldır deyə
Az keçər, başını qar alı, dağlar!
Əskilməz çiskinin, dumanın sənə
Əlvan çiçəklərin saralı, dağlar!

Qızıldır daşların, çoxdur yaqutu
Görmüşəm səndə mən qeyrəti, zatı,

Qardaşım Zahirdən telli Məhbubu
Alıbsan qoynuna aralı, dağlar!

Yazdım bu şerimi bəlkə ad ola,
Duyan ürəklərə şirin dad ola,
Mahirin də könlü gündə şad ola,
Gər Məhbub Zahirə nar alı, dağlar!

02.06.34

BÜKÜLMÜŞ

Sizin elə mehman olanda gördüm,
Gümüş kəmər incə belə bükülmüş.
Tərhanım qıyğacı baxıb ötəndə
Mina boyun siyah telə bükülmüş!

Gözəlisən, gülüm, bütün qızların
Kaman qaş altında ala gözlərin,
Ağ buxaq üstündə xallı üzlərin
Darçına, mixəyə, hilə bükülmüş.

Davasız dərdimin sənsən çarası,
Bir cüt əbrulərin hilal qarası,
Qoynundakı o narların hərəsi
Qumaşa, ipəyə, zərə bükülmüş.

Mən bülbüləm sizin çəmənli yerdə,
Yaşıl baş ördək tək üzərimi göldə?
Havalı könlümü salıbsan dərdə,
Cavan qəlbim şirin dilə bükülmüş.

Gətir xəyalına dəndə Mahiri,
Tay etmə kiməsə sən də Mahiri,
Al qoynun içinə bəndə Mahiri,
Elə sanki bülbül gülə bükülmüş.

15.09.34.

BAXASAN

Yar bəzənib sənə qarşı gələndə,
Açıq qabaq, şirin dilə baxasan,

Qıyğac baxıb nazi - qəmzə edəndə,
Əlindəki qızılgülə baxasan.

Boylana - boylana çıxanda düzə,
O çatma qaşlara, o qara gözə,
O alma yanaqlı, o gülər üzə,
Nazik bədən, incə belə baxasan.

Dostlar! Mahir yara qonaq gələndə,
Ürəyimdən gələn eşqi biləndə,
Atıb yay oxunu sinəm dələndə,
Üzünə tökülən telə baxasan.

1935-ci il, may

CEYRANIM

Süleyman Qoca oğlu Süleymanov (müəllim) ilə bir yerdə oturmuşduq. Gözəl geyinmiş, saçlar səliqə ilə daranmış, zahiri görünüşü də çox yaraşlıq olan bir nəfər yanımızdan keçərkən bir neçə saniyə yavaşdı və tərsinə yana baxıb yavaş getdi.

Süleyman mənə dedi: “Əgər varınsa, buna bir şer yaz. Ancaq elə olsun ki, şerin bir bəndində ona müraciət et, o biri bəndində isə onu mənə təsvir elə”.

Mən ki, qurbanıyam o xətti - xalın
Bir bəri dön, baxma yana, ceyranım!
Sənə müştəriyəm barın dərməyə,
Durnalar içində sona, ceyranım!

Gözüm qaldı onun siyah telində,
Alqumaş geyinib, gül var əlində,
Bəzenib - bərtənib toydan gələndə,
Bənzər bədirlənmiş aya, ceyranım.

Yeriyəndə kəklik kimi səkərsən,
Dağıdıb bağrımın başın əzərsən,
Çoxaldıb ömrümü uzun edərsən,
Girəndə qırmızı dona, ceyranım.

Mən: “Süleyman icazə ver, bu bənddə ona müraciət edim”, Süleyman gülüb: “olar” dedi.

Ağzın süd qaymağı, dodağın püstə,
Bir cüt nar bitibdir ağ sinən üstə.

Özün kəs başımı onların üstə,
Qoy batsın məmələr qana, ceyranım.

Təzə sərrafıdır zərli ağçanın
Açıbdır ağzını bağlı boğçanın,
Mahir bağbanıdır barlı baxçanın,
Qonaq edər məni ona Ceyranım.

1939-cu il

TƏRSİNƏ DÖNDÜ

Məhəbbət, dostluq, vəfasızlıq və başqa hallarda olan bir çox şerlərimin heç birini Böyük Vətən müharibəsindən qayıdanda tapmadım. Yadımda qalanı yalnız dörd şerdir.

Bir tərs gündə tərsə səfər eylədim,
İqbalım tərsinə döndü, nə döndü.
Taleyin tac - taxtı tərsinə dönsün,
Şən günüm tərsinə döndü, nə döndü.

Nə yaman olarmış taleyin fəndi,
Açılmaz qalası, sökülməz bəndi,
Zülm ilə boynuma atdı kəməndi,
Rəhimi tərsinə döndü, nə döndü.

Tale tərs oynadı, tərsinə baxdı,
Dünyanın ayrılıq dərsinə baxdı,
Oyaq bəxtim dönüb tərsinə baxdı,
Həyatım tərsinə döndü, nə döndü...

Tale bir ox atdı dönməz tərsinə,
Yarıb sinəm başın döndü tərsinə,
Gözümdən getməz ha tər üz, tər sinə,
Yazılar tərsinə döndü, nə döndü...

Mahir, gileylənmə tale əlindən,
Səda gəldi doğma Qazax elindən
Çox keçməz aşarlar Karpat belindən,
“Qırmızı” tərsinə döndü, nə döndü!

Rumıniya, 1943-cü il, əsirlikdə

YELDAĞI

Əsirlikdə Vətən hər dəqiqə gözümlün qabağında idi. Pis həyat tərzini nəticəsində bərk xəstələndim. Səhərə yaxın necə yuxuya getdiyimi bilmədim. Yuxuda Yeldağının başında olduğumu və oradan doğma kəndimizə tərəf uçduğumu gördüm. Odurki, Yeldağı adı ilə üzümü Vətənə tutdum.

Mənlül könlüm coşub səni arzular,
Yetişsənə bir haraya, Yeldağı!
Düşmənim lap çoxdur, mən isə yalnız,
Alıblar məni araya, Yeldağı!

Gurlasın çayların, bir də gurlasın,
Buludun Xəzərdən sular götürsün.
Şərqdən qərbə hər bir yanı bürüsün,
Tay axsın sellərin buraya, Yeldağı!

Bədənim xəstədir, gözlərim yolda,
Qoy ölüm Qafqazda, ya da Uralda,
Dostlarım dursunlar sağımda, solda,
Apar Mahiri sən oraya, Yeldağı!

Rumıniya, 1943-cü il

OLA

Vətəndən uzaqda halım pərişan,
Bu xəstəlik məndən bezərmi ola?
Cənnətdir Vətənin hər bir bucağı
Ayaqlarım bir də gəzərmi ola?

Başımın üstünü kəsdirib “ağa”
Xəstə idim yenə durdum ayağa,
Çevirdim yönümü “Vüqarlı dağa”
Boyarın başını əzərmi ola?

Dumanlı, çiskinli ağ saçlı Ləlvər!
Bostanlı, sünbüllü, güllü Babakər
Könlümün bülbülü sizlərdə ötər,
Ömrümün tərlanı süzərmi ola?

Unutmaq olarmı gözəl Maymağı,

Toylu - busatlı Çaqqallı yaylağı,
Dərdə dərman yemlik, quzuqulağı,
Əllərim onlardan üzərmə ola?

Borçalı çökəyi, Qazax mahalı!
Mən düşmüşəm sizdən uzaq, aralı,
Mahir təhlükədə, qəlbi yaralı,
Özü bu möhnətə dözərmə ola?

Rumıniya, 1943, əsirlikdə

OLMAZ - OLMAZ

Ömrümün əzəli, sonu Vətənim,
Yad ellilər səndə bay olmaz - olmaz.
Çox gəzdim, dolandım yad ölkələri,
Heç birisi sənə tay olmaz - olmaz.

Nərgiz, bənövşəli Çinar dərəsi,
Ballı, Qızılqaya, Qarol tərəsi,
Marallı, cüyürlü ovlı sinəsi,
Yadların oxuna yay olmaz - olmaz.

Çaqqallının qıçı, ayıbiləyi,
Kəklikotu, Xəlyər, Çobançörəyi,
Yarpız, quzuqulağı, qaymaqçıçəyi,
Ölsə də Hitlerə pay olmaz - olmaz.

Göydağ, Meşəbaşı, ey Oydərəsi!
A Dardaş, Qaraxaç ellər yaylası!
Coşubdur Mahirin odlı sinəsi,
Nə qədər yazsa da zay olmaz - olmaz.

Almaniya, 1944-cü, əsirlikdə

HARAY

Dostum Süleyman Qoca oğluna

Sızlayır qəlbimin incə telləri,
Düşmüşəm sizlərdən aralı, haray!
Doğma Körpülüdən bir xəbər verin,
Bütün ömrüm olsun baharlı, haray!

Səhərin mehində, ya axşamçağı,
İçəndə badəni olaydım saqi.
O Zoğalbulağı, o gözəl bağı,
Dolanaydıq bülbül sədalı, haray!

Körpülü kəndinin göy meşəsindən,
O allı - yaşılı xoş sinəsindən,
Sarı nərgizindən, bənövşəsindən,
Həsət könlüm istər bar alı, haray!

O gözəl ətirli Çinar dərəsi,
Qızıl qayadakı elin binəsi,
Düşəndə yadıma onun hərəsi,
Ürəyim olur hey qubarlı, haray!

Əkdiiyim gülləri yaxşı becər sən,
Həqiqətimi Mahirə yetirsən,
Nəzirin sağlığı xəbərin versən,
Ollam onda qartal havalı, haray!

1946-cı il, Donbass

DÜNYA

1946-cı ilin axırlarında əsgərlikdən doğma kəndimizə gəldim. Əsirlikdə keçirdiyim dözülməz həyat, xalqın arasına alınaçiq çıxma bilməməyim qardaşım Nəzirin cəbhədə həlak olması, ailəmin dağılması məni kədərləndirməyə bilməzdi. Odur ki, dünyadan şikayətləndim.

Axdı göz yaşlarım, döndü ümmana,
Yatmış bəxtim haçan oyana, dünya?
Gülmədi taleyim yaşım olalı,
Niyə üzün döndü o yana, dünya?

Dönə - dönə tale mənə baxdı kəm,
İtirdim anamı mən tifil ikən,
Biz olduq taleyi küskün, baxtı kəm,
Üz tutum indi mən hayana, dünya?

Boylanıb baxıram qardaşım hanı,
Sellər kimi axır Mahirin qanı,
Gəlməyir qələmə dərdimin sanı,
De niyə baxmırsan bu yana, dünya?

1946-cı il

AY ƏMİM OĞLU

Mahmud Nəzirovun ana qardaşı Bəkirov Adilin toy tədarükü vaxtı idi. Mahmud kolxoz sədri Mehralının evinə gəldi. Ondan ətlik heyvan aldı. Özünü də ailəliklə toya dəvət etdi və mütləq gəlmələrini xahiş elədi. Bu söhbətdə mən də orada idimsə də yox kimi oldum. Necə deyərlər, gecdən - gec, a xala xatirin qalmasın deyə quşqun təklifi etdi.

- Hə, əmioğlu, sən də burdasan, toya gəlsən, pis olmaz, - dedi.

Mən:

- Cəsədim burdadır, özüm yox. İndi mən kimə lazım olaram... - cavabını verdim.

Adın da, sanın da dillərdə gəzər,
Başın tac alanda, ay əmim oğlu!
Qaldırarlar göyə təriflə səni
Əldə güc olanda, ay əmim oğlu!

Sən pis desən, sənə yaxşı deyərlər,
Lazım olmadıqda hörmət edərlər,
Sən hey ağlatsan da, yenə gülərlər,
Hərdən bac alanda, ay əmim oğlu!

Verməzlər qiyməti səndəki yaşa,
Kimisi ağa deyər, kimisi paşa,
Ayaqda dursan da, çəkərlər başa,
Varın ucalanda, ay əmim oğlu!

İnsan ölsə, pisi - yaxşısı qalar,
Ömrünə fələyin şərbəti dolar,
İtirər huşunu, dili lal olar,
Axtar gic olanda, ay əmim oğlu!

Səma açıq ikən ıldırım çaxar,
Oğul - uşaq hər kəs ona dil açar,
Qohum üz döndərər, dostlar da qaçar,
Mahir qocalanda, ay əmim oğlu!

ŞİRİN - ŞİRİN

Bağçalı - bağatlı ana torpaqda,
Yetişmişdir bəhər, bar şirin - şirin.
Bu göy ağacların göy budağından
Dərir alma, armud yar şirin - şirin.

Vətən bizim, gözəl el də bizimdir
Azad sözlər bizim, dil də bizimdir,
Şirin sözbət bizim, tel də bizimdir,
Ötür sinələrdə tar şirin - şirin.

Xeyir söz danışar həmişə dilim,
İndi qönçə tutub bağdakı gülüm,
Mahir qəlblə deyir: yaşasın elim!
Onda yaradılan var şirin - şirin.

II

Səhərlər, axşamlar çölə çıxanda,
Görünür gözümə Ay şirin - şirin.
Xoş görürəm gələn gözəl baharı,
Keçir günlər, həm da ay şirin - şirin.

Bülbül gül eşqilə badə içəndə,
Oxuyub seyr edir bağda, çəməndə,
Sonalar tökülüb suda çiməndə,
Doldurur gölləri çay şirin - şirin.

A dostlar, Mahirin gümrah çağında,
Dolanır bülbüllər solu - sağında,
Bu yeni dünyanın təzə bağında,
İçər mürəbbəli çay şirin - şirin!

1958-ci il

AY BA HAR!

Ərisin dağların buzları, qarı,
Müjdələr gətir sən bizə, ay bahar!
Yayılsın hər yana günəşin nuru,
Salam yetir gülər üzə, ay bahar!

Bəzənsin səhralar, al geysin dağlar,
Bülbül nəğməsilə oyansın bağlar,

Nərgiz, bənövşələr açsın bu çağlar,
Yerisin körpələr düzə, ay bahar!

Həsətənlə daim səni arzular,
Mahnı deyə - deyə gəlinlər, qızlar:
- Boyansın al rəngə dərələr, düzlər,
Lalə ver oğlana, qıza, ay bahar!

Yurdumun elində hər gün yaz olsun,
Göldə üzən ördək olsun, qaz olsun.
Mahirin döşündə telli saz olsun,
Gəzək güllər üzə - üzə, ay bahar!

1958-ci il

KİMİ

Dolanıb gəzdikcə ana Vətəni
Coşdurdu sinəmi dəryalar kimi.
Alıbdır qoynuna laylalar deyir,
Beşikdə körpəyə analar kimi.

Belədir sözümlün doğrusu - düzü,
Bir - birindən gözəl dağları, düzü.
Yeriyir tarlaya gəlini, qızı,
Qatarlaşıb gələn sonalar kimi.

Ağaclar bar tutur, tarlalar sünbül,
Açılır çiçəklər, qönçələnir gül,
Oxşar, gəzər Mahir necə ki, bülbül,
Bağları, bağçanı dolanar kimi.

AY KÖNÜL

Qanad çal dağların zirvəsinə sən,
Xəbər ver günəşdən, aydan, ay könül!
Təslim olsun sənə Mars da, Zöhrə də,
Atılarda oxlar yaydan, ay könül!

Uçduqca bir nəzər sal ölkəyə sən,
Bağlıyam Muğana, Tebet - Kürə mən,
Mil düzündə açıb güllü yasəmən,
İlham al gürləyən çaydan, ay könül!

Qalxanda ucaya sən gülə - gülə,
Bel bağla obaya, bel bağla elə,
Havalansın Mahir, qoy gəlsin dilə
Gələndə nişandan, toydan, ay könül!

QIZLARIN

Səhər - səhər tarlalara çıxanda,
Yel vurur oynaşır teli qızların.
Bu məğrur ölkəmin gümrah çağında,
Nə gözəl açılır gülü qızların.

Bu fədakar əməyin bol bəhrəsindən
Sevinən igidin hər birisindən,
Yüz min alqış yağır hər çöhrəsindən
Var olsun qəhrəman əli qızların.

YENƏ ÇİÇƏKLƏNƏCƏKDİR

Patris Lumumbanı boğmaq istəyən
Cəlladın əlləri quruyacaqdır.
Dünyanın azadlıq sevən bəşəri
Mübariz oğlunu qoruyacaqdır.

Çox tələsmə, cəllad, sən qan tökməyə
Tökdüyün qanlarda boğulacaqsan.
Ey Kasavubu, ey Mobutu, Combo
Sanma ki, Konqoda xan olacaqsan.

Yetər, nə qədər ki, dəmir qəfəsdə
Saxladınız onu siz döyə - döyə.
Ey qana susayan xain cəlladlar,
“Tarixin təkəri dönməz geriyə!”

Nə qədər sıxsanız qanlı əlinizdə,
Azadlıq elçisin susdurmaq olmaz.
Min - min, milyon - milyon arxası olan,
Qəhrəmanı bilin asdırmaq olmaz!

Günahsız tökülən qırmızı qanlar,
Sizə şahmar kimi dolanacaqdır.
Qurduğunuz o dar ağaclarına

Sizin özünüzü qaldıracaqdır.

Şair, sən yadlara boyun əymədin
Məğrur al bayrağın vüqarı kimi!
İnəndin ki, yenə çiçəklənəcək
Böyük ölkən ilin baharı kimi!

Afrika elinin qoç igidləri,
Çıxır sınaqlardan çətində, darda.
Havada oynayan mübariz bayraq
Dalğalanacaqdır böyük Konqoda.

02.02.61.

AZADLIQ NƏĞMƏSİ

Azadlıq carçısı Patris Lumumbaya həsr olunur.

Hammarşeldlə birgə hiylə qurdular,
O qara ləkəli vicdanlar sənə.
Qanunu olmayan divan tutdular,
Əli, dişi qanlı cəlladlar sənə.

Aman vermədilər bir yol baxasan
Böyük Afrikanın azad elinə.
Basdırdılar səni qara torpağa,
Oyan, Lumumba, bax dağlar selinə!

Mübariz adamlar qəzəb səs ilə
Cəlladlara ölüm istəyir indi.
“Elin gücü - selin gücü” önündə,
Qaragüruhlər də titrəyir indi.

Vətənpərvərlərin xalqlar dostluğu:
Xain Hammarşeldə “Ar olsun” deyir.
O böyük Konqonun geniş torpağı,
Hər yadellilərə dar olsun deyir.

Sevimli Lumumba, dur, qalx, bir oyan,
Yazdığın nəğmələr dillərdədir, bax!
Günəşə diz çökür qar, boran, tufan,
Qələbə bayrağın əllərdədir, bax!

Ey alçaq Hammarşeld, çəkil, uzaqlaş,

Mənfur niyyətlərin baş tutmayacaq.
Konqo torpağından bircə qarış da,
Bil, sənin qismətinə tuş olmayacaq.

Kasavubunun da quldur dəstəsi,
Cəzalara məhkum olunsun gərək!
Versin qərarını xalq məhkəməsi,
Canilər, qatillər boğulsun gərək!

16.02.61..

KİMİ

Yaşayır Vurğunum, sevilir Səməd,
Laylay ilə yatan körpələr kimi.
Vurğunun sənəti qalxıb ucalmış,
Əyilməz vüqarlı zirvələr kimi.

Günəşli diyarın düzləri, dağı
İgidlər məkanı Kürün qırağı.
Yaşadır şairi hər solu, sağı,
Əbədi nur saçan şəfəqlər kimi.

Ürək gəlmir hamı ağladı desin,
El yas tutdu, qara bağladı desin,
Mahirin qəlbini dağladı desin,
Gülündən ayrılmış bülbüllər kimi.³

10 aprel 1975-ci il

CƏBHƏ YOLDAŞIM

Cəbhədən qayıtmayan qardaşım Nəzirin xatirəsinə

Könlünü verəndə sevdiyim qıza,
Əsdi qara külək, tutuldu hava,

³ 1974-cü il oktyabrın 12-dən 16-dək XX əsrin azman yazıçısı, Nobel mükafatı laureatı Mixail Şoloxovun vətəni Veşşenskaya da onun qonağı olub, əziz Səməd Vurğunumuz haqqında ondan müsahibə aldım. Vətənə qayıdanda “Şoloxovun yanında” adlı “Ədəbiyyat və incəsənət”, “Azərbaycan gəncləri” qəzetlərində və “Ulduz”, “Literaturnaya Azərbaycan” jurnallarında silsilə yazılarla mətbuatda çıxış etdim. Səməd Vurğuna həsr etdiyim “Kimi” şerini Mahir Əsgər oğlu həmin silsilə yazılardan təsirlənib “Ulduz” jurnalının baş redaktoru, sevimli şairimiz Əhməd Cəmilə və bir nüsxəsini də mənə göndərmişdi. - Ş.N.

Sən müəllim idin, tez əsgər oldun,
Dedin: “salamat qal, əzizim Sona!”

Anan öpəndə sən belə söylədin:
“Unutmaram, səni qoruyacağam,
Qopsa qasırgılar, çaxsa da şimşək,
Düşmənin kökünü qazıyacağam”.

Ana ürəyində qəzəb hiddəti:
“Uğur olsun, oğul, igid ol qayıt!”
Gəlin sinəsində ilk məhəbbəti:
“Get yaxşı yol, verin bəşərə həyat!”

Sarıldın silaha, cəbhəyə getdin,
Yeridin meydana bir aslan kimi.
Döyündü ürəyin zəfər eşqilə,
Vətəninə sadıq ər oğlan kimi.

Guruldadı səsin: “dayan, əclaflar!
Bu torpaqdan sizə pay olmaz, bilin.
Müqəddəs torpağa niyə girirsiniz
Bir nəfəriniz də heç qalmaz, bilin!”

Faşizmə qarşı kin artdı, çoxaldı,
Vuruşdun, döyüştün, doğma qardaşım!
Döyüş dostların tək mən də and içdim,
Tabutun önündə, cəbhə yoldaşım!

Berlində Reyxstağın qülləsinə bax,
Qələbə bayrağı yellənir indi.
“Yaşasın qələbə, faşizmə ölüm!”
Bütün yer üzündə səslənir indi.

DEMƏDİMMİ

Yuxarıdan bir nəfərlə yoldaş olub işləməyi məsləhət gördülər. Beynimdə iki fikir mübahisə etməyə başladı. Biri deyirdi: “Getmə, sonra bəxtin yatmış olar, hər adama dost demək olmaz”. Digəri deyirdi: “Get, dostluq edib yoldaş ol, bəxtini yoxla”, Mən ikinci fikrin dalınca getdim. Lakin mən yanılmışdım, Çox çəkmədi “dostumun” vəfasızlığını, bəxtimin yatdığını gördüm. Sən demə, dost kimi tanıdığım adam namərd imiş. Hamını dostluqda sadıq olmağa, namərdlərə nifrət etməyə çağırıram.

Nə yatmısan, oyan, ey qoca bəxtim,
“Bir gün olar yerin dar” - demədimmi?
Etibar etmə hər üzə gülənə,
“Örtülü ürəklər var” - demədimmi?

Duru axan sular başdan bulanar,
Aslanın belinə şahmar dolanar,
Şahinin yerini yapalaq alar,
Ovlayar tərlanı sar, demədimmi?

Dostun könlü gərək güllü bağ olsun,
Qəlbi geniş dərya, həm də ağ olsun,
Vüqarı əyilməz uca dağ olsun,
Köksüz ağac verməz bar, demədimmi?

Hərdəmxəyal olub hər yana uçma,
Mərddən uzaqlaşan namərdə qaçma,
Dostun düşməninə sirrini açma,
Olarsan hər yanda xar, demədimmi?

Qanadlanıb uçsan əgər havaya,
Qol atıb baş vurma dərin deryaya,
Uzatma əlini hər bir yuvaya,
Çalar əqrəb, çayan, mar, demədimmi?

Tay etsən hər kəsi üzük qaşına,
Başın dəyər onda əhlət daşına.
Gəl çıxma dumanlı dağlar başına,
Dondurar boranlı qar, demədimmi?

Namərdin üstünə düşsə güzarım,
Əyilər qamətim, artar azarım,
Cənnətdə olsa da əgər məzarım,
Yandırar ruhumu nar, demədimmi?

Namərdə yaz ikən mənə qış olar,
Yaydan atılan ox daşa tuş olar,
Dostum yüz olsa da, sonra beş olar,
Qocaldar Mahiri ar, demədimmi?

YAXŞIDIR

Qədəm basıb hansı məclisə getsən,
Alnı açıq olub gülmək yaxşıdır.

Başdan nəzər salıb məclis əhlinə,
Hamının halını bilmək yaxşıdır.

Dikilmişdir sənə neçə - neçə göz,
Şirin söylə, şirin dolan, şirin göz.
Ruhu oxşar şirin söhbət, şirin söz,
Mərd adına dastan demək yaxşıdır.

Aman vermə, namərd çıxsin meydana,
Sən onunla vuruş mərdi - mərdana,
Yayı elə tut, oxun dəysin gərdana!
Oxu hədəfinə atmaq yaxşıdır.

Taleyin gözləsin yaman gözlərdən,
Bəd sifət adamdan, hər bəd üzlərdən,
Fitnələr törədən doğru sözlərdən,
Qan yatırdan yalan demək yaxşıdır.

Mahir deyər, dostlar, qaçın kələkdən,
Sınsın xain əli iki biləkdən,
Namərdlərlə yağ, bal, qaymaq yeməkdən
İlan zəhərini yemək yaxşıdır.

29.10. 68.

AZAFLI

Aşıq Mikayıl Azaflıya

Bu məğrur xalqımın şirin dilindən,
Əvvəl salam deyim sizə, Azaflı!
Səhərin mehində bülbüllü bağa,
Xoş gəlmisən gəzə - gəzə, Azaflı!

Sonun əvvəli var, əvvəlin sonu,
Biri al geyinir, biri göy donu,
Təbiətin özü yaratmış bunu,
Namərdlər çökərlər dizə, Azaflı!

Şəriyyət nimçədən incədir, incə,
Mahir də düşünür hər gün, hər gecə,
Şair aşıq olub görəsən necə,
Həqiqəti söylə bizə, Azaflı!

NƏ MƏNASI VAR

(Divani)

Dostum, xeyir söylə, bir gülsün üzün,
Bəd - bəd danışmağın nə mənası var,
Çalış ki, durulsun damarda qanın,
Qanı qaraltmağın nə mənası var?

Gənckən qocalırsan, çoxalır yaşın,
Xeyir iş görəndə ağrıyır başın,
Açılmır eyinin, tökülür qaşın,
Sarılb - solmağın nə mənası var?

Kimsəyə daş atma, yaralanmasın,
Bir olan ürəklər aralanmasın,
Könlündə bəd niyyət qalaqlanmasın,
Belə gümanlığın nə mənası var?

At qəlbindən kini, mərdə qardaş ol,
Dosta kəm baxma sən, ona sirdaş ol,
Şərlərdən uzaq gəz, xeyrə yoldaş ol,
Gölə daş atmağın nə mənası var?

Pis fikirlə dostun yolunda durma,
Samanlar üstündə dəyirman qurma,
Qurub da sonradan boynunu burma,
Peşiman olmağın nə mənası var?

Özgənin sözünü özgəyə demə,
Özündən gücsüzə lağ edib gülmə,
Gecə bilmədiyini sulara girmə,
Batıb - boğulmağın nə mənası var?

Gəl eşit Mahiri, dinlə könüldən,
Daha bəsdir, əl çək fitnədən, feldən,
Mərdlər kimi ad al obadan, eldən,
Fitnəkar olmağın nə mənası var?

DÜZ

Dostum, budur sənə sözüüm,
Dost ilqarın saxla düz.

Dost yolunda düşsən qara,
Get, demə dərə, tərə, düz.

Yatma, dur, qəflətdən oyan,
Namərddir fitnəyə uyan,
Dostun qabağında dayan,
Alnı açıq, qaməti düz.

Mahir edir sənə minnət,
Namərd edəndə xəyanət,
Onu doğru yola düzəlt,
Köksünə əlvan inci düz.

NƏDİ

Girsən dost bağına, dos kimi də dər,
Alma nədi, heyva nədi, nar nədi?
Dostun düşsə dara, get yetiş dada,
Alov nədi, atəş nədi, nar nədi?

Zahiri həmişə təmiz görünən,
Batini ləkəyə, çirkə bürünən,
Qəlbi xəyanətlə, kinlə döyünən,
Bilməz namus nədir, qeyrət, ar nədir.

Eşidin Mahirin dədə sözünü:
Birini bilməyən bilməz yüzünü,
Ürəyi xainin açmaz üzünü,
Döylət nədi, şöhrət nədi, var nədi?

AY KİFAYƏT

Kəmərli aşiq Şəmistanın qızı aşiq Kifayətə

Kəmərliyə Körpülüyə
Bir də gəlin, ay Kifayət!
Köksün üstə sədəfli saz
Cuşa gəlsin, ay Kifayət!

Yerimiz xalça toxuyur,
Ətri bənövşə qoxuyur,
El sizə əhsən oxuyur,
Bunu bilin, ay Kifayət!

Qoy Şəmistan agah olsun,
Qoca Mahir toya gəlsin,
İki cavan qoşa gülsün,
Gəl ol gəlin, ay Kifayət!

08.11.71

DOSTLAR

Qasım Əhmədovun toyuna gələn
Sadaxlı dostlara

Şən həyat, hər günün öz qisməti var,
Nə yaxşı gəldiniz buraya, dostlar!
Etibarlı dostlar qarşı gələndə,
Mehribanlıq gəlir araya, dostlar!

Düşsən də taleyin dərin gölünə,
Aldanma namərdin fitnə, felinə,
Yağlı sözlərinə, şirin dilinə,
Qoy bürünsün namərd qaraya, dostlar!

Fərəhlə döyünsün sinəndə qəlbin,
Dosta yaman, yalan deməsin dilin,
Dar gündə dostuna uzansın əlin,
Dəyişilməz ülfət saraya, dostlar!

Namərdin əlindən bir tikə alsan,
Ömrün boyu ona borclu qalarsan,
Özündən küsərsən, peşman olarsan,
Çağırırsan namərddi haraya, dostlar!

Yenə gözəl gəlir, Mahir avazın,
Gülür yayım, qışım, payızım, yazım,
Aşiq təcnis desin, mən şer yazım,
Toplaşaq bir də biz buraya, dostlar!

03.11.71

AY PƏRİM

Anamın adını qızıma qoydum: Pəri. Böyüdüb boya - başa çatdırdıqdan sonra sevdiyi bir oğlanla evləndirdik. Elə oldu ki, bunları Sumqayıta yola saldıq. Üç-dörd ay, hətta bir il keçdi, məktub almadıq. Görünür, günləri xoş keçdiyindən bizi unutmuşdular. Onu da deyim ki, burada olanda uşaq baxçasında işləyirdi. Onun tərbiyə etdiyi uşaqlar: “baba, bəs Pəri nə vaxt gələcək?” deyib soruşurdular.

Gözümdən uzaqda, qəlbim içində,
Bəsləyirəm səni, anam, ay Pərim!
Dolansam dünyanı diyarbadıyar,
Yerin var sinəmdə sonam, ay Pərim!

Anan intizarda, mən intizarda,
Çırpınır ürəyim, gözlərim yolda.
Bu qoca atanı salsana yada,
Qoysan əhvalını qanam, ay Pərim!

Düşəndə yadıma dostun yoldaşın,
Açıq, gülər üzlə Himoş qardaşın,
Boğur məni axan selli göz yaşım,
Qoymayır ki, sizi anam, ay Pərim!

Soruşurlar səni bağça dostların,
Laylay dediyin o incə dostların,
Əlindən tutduğun ağca dostların,
Qıyma, odlarına yanam, ay Pərimi

Unutma anam, unutma məni,
Yedirən, içirən doğma Vətəni,
Gəl, elə etmə ki, qızım, mən səni
Mahiri qocaldan sanam, ay Pərim!

22.02.72

FƏRİDƏM

Sevimli gəlinim Fəridə Süleyman qızına

Eşit, gör, nə deyir səsım, avazım
Xoşbəxt görüm səni qızım - Fəridəm.
Arzulayır qəlbın telləri səni,
Zirvələrə qalxan gözüm - Fəridəm.

İki sinədə bir ürək döyünsün
Bir şadlansın, gülsün, birgə sevinsin.

Taleniz çiçəyə, gülə bürünsün,
Budur sizə arzum, sözüm, Fəridəm.

ALTDAN - ALTDAN

Baxma namərdin sözüne,
Qurğu qurar altdan - altdan.
Dost deyib gülər üzünə,
İşi burar altdan - altdan.

Girər adam arasına,
Baxmaz ağa, qarasına
Bircə alma parasına
Səni satar altdan - altdan.

Qara geyər, iblis olar,
Gah saralar, gah da solar.
Namərdlik kasası dolar
Yolda durar altdan - altdan.

Köhnə kini salar yada,
Satar səni verər bada
Atmaq üçün dostu oda
Ocaq qalar altdan - altdan.

İki üzludən dost olmaz,
Vurduğu yara sağalmaz.
Çirkin işdən geri qalmaz
Fitnə arar altdan - altdan.

MƏMİŞ ƏHMƏD OĞLU NƏZİRLİNİN (MAHİRİN) "HİKMƏTLİ SÖZLƏR" DƏFTƏRİNDƏN

* Sevgi və məhəbbət üçüncü bir adamın dünyaya gəlməsi üçün şirin bir arzunun başlanğıcıdır. Belə bir arzu təbiətin müqəddəs qanunudur.

* Bəzən zəhərlər şirinlərin içində gizlənir. İnsanı məhv etmək istəyən bədbəxtlik xoşbəxtlik pərdəsində yanaşır. Belə adamların gülüşü onun keçirdiyi uğursuz həyatna istehzadır.

* Sevincdən əmələ gələn göz yaşları hər şeydən şirindir. Bu yaşlar insanın həyatı boyu unudulmazdır.

* Nə olaydı, mənə edilən yamanlığa qarşı yaxşılıq edə biləcəyimi görədim. Bunu bacaranlar dünyanın ən cəsarətli adamlarındandır.

* Dağ sellərinə bənzəyən bəzi bədbəxtliklər xoşbəxtliyi aradan qaldırıb uçuruma aparır. Bir çox bədbəxtliklər də vardır ki, böyük səadətə başlanğıcı olur.

* Xoşbəxt o adamdır ki, insanların romanlarda axtardığı əfsanəvi qəhrəman həqiqi olaraq onun gözləri qarşısında olur.

* Həyatın yolları dağ cığırı kimi bir çox səmtə şaxələnir. Bunlardan bəziləri selli - sulu uçuşlu dərələrdə itib - batır. Bəziləri isə uca dağların zirvəsinə çatır.

* Külək nə qədər güclü əsərsə, ağac daha dərin kök atar.

* Sədaqətli, etibarlı, cəsarətli adamların başı dağ zirvəsi kimi uca və vüqarlı olar.

* Sağ olub yaşamamaqdansa ölmək yaxşıdır.

* Övlad məhəbbəti çaydırsa, ana sevgisi deryalardan dərinidir.

* Dağlarda qanadlanan ləkəsiz sevgi ana məhəbbəti kimi təmiz olur.

* Zahirə kimi daxili də təmiz olan adamların dostluğu möhkəm olar.

* Zahirə təmiz görünüb daxili ləkəli olan adamın dostluğu beş günlük olar.

* Məhəbbət elə bir hakimdir ki, şahlar da, sərkərdələr də və ən əfsanəvi qəhrəman da ona səcdə edir.

* İnsanın ən böyük düşmənlərindən biri kasıblıqdır. Mərd adamlar nə kasıblığın qarşısında boyun əyər, nə də bu düşmənin öz qəlbinə girməsinə yol verər.

* Bəxtiyarlıq nə dövlətdə, nə də varda deyil. Həyatı ağılla qurmaqda və onu dərindən anlamaqdadır.

* Çəşmə, çəşqinlik zəiflikdən, iradəsizlikdən doğar və döyüşdə insanı həmişə məğlub edir. Mərdlik, cəsarət möhkəm iradəlilikdən doğar və mübarizədə insana qalibiyyət gətirir.

* İnsanın necə adam olduğunu bilmək üçün onun gözlərinə bax! Çünki gözlər elə bir aynadır ki, insan beynində olan fikirlər orada aydın görünür.

* Elə insan var ki, o buz kimi soyuq olur. Hər şeyə laqeyd baxır.

Xeyirxahlıqdan həmişə uzaq durur, xeyirxahlara paxıllıq edir. Onlara quyu qaza - qaza, nəhayət, özü o quyuya düşür.

* Elə insan var ki, adamı maqnit kimi özünə çəkir. Onun həyat yolu dağların zirvəsinə qalxar, öləndən sonra da yaşayar belə adam.

* Qardaşsız bacı suyu soğulmuş bulağa, qardaşlı bacı nəhəng çaylara bənzər.

* Bacısız qardaş qanadı sınımış qartal, bacılı qardaş isə göylər sultanı şahinə bənzər.

* Mənasız qüvvə bel sındırar.

* Vaxt yaydan çıxmış ox kimi uçar.

* Yeriyan adam axar çaya, oturan tənbel isə həsir palaza bənzər.

* Çəpiyi iki əllə çalarlar.

* Südlə gələn sümüklə çıxar.

- * Bülül güldən uzaq düşdükdə onun eşqilə bütün təbiətə zövq verir. Lakin gülün yanına gəldikdə lal olur.
- * Susuzluqdan yanan ürək sevdikdə, çiçək sulandıqda canlanar.
- * Ürəyində eşq odu olan bir qəhrəman gəncin rəqibi qarşısında əlində siyirmə qılınc olar.
- * Gecə bəzən nəciblərin qəlbi kimi sakit, bəzən də canilərin, xainlərin könlü kimi qaranlıq və xəyanətkar olur.
- * İki ürək bir döyündükdə məhəbbət gülü könül bağında dərin kök salır.
- * Səadət ocağı alovlandı şölə saçanda elə bil ki, ay gülümsünür, ulduzlar yerində oynayıb, günəş qəhqəhə çəkib gülür.
- * Yağış nə qədər gurultulu yağsa, sonra hava bir o qədər xoş və aydın olur.

MƏMİŞ ƏHMƏD OĞLU
NƏZİRLİNİN
“BAYATILAR” DƏFTƏRİNDƏN

Eləmi aralı gəz,
Ovçusan maralı gəz.
Vəfalı dostu can qurban
Vəfasızdan aralı gəz.

Eləmi bağda gəz,
Bağ da dolan, bağda gəz.
Dostun vəfalı olsa
Tut əlindən bağda gəz.

Eləmi qoç dayanar,
Sürü gələr, qoç dayanar.
Kəllələşəndə qoçun
Döyüşünə qoç dayanar.

Mən aşiqəm, gül ara,
Nə olar, sən də gül ara⁴.
Özün gülsən - mənimsən,
Sən çəməndə gül ara.

Eləmi axar gələr,
Bu çaylar axar gələr.
Etibarlı olan dost
Vüqarla baxar gələr.

⁴ Arabir, hərdən

Eləmi qaralar,
Dağ başını qar alar.
Dostumu darda görsəm
Gözlərim də qaralar.

Eləmi səhər oldu,
Açdı dan, səhər oldu.
Gəldi könlüm bülbülü,
Keçdi qış, bahar oldu.

Aşiq, aranı haray,
Gəzdim aranı haray.
Dostum məndən küsübdü
Düzəldin aranı haray!

Məmiş Nəziroğlunun ən yaralı yeri qardaşı Nəzirin (1913-1942) müharibədə həlak olması idi. Ona şeirlər də yazmışdı. Nəzir əmi gözəl müəllim olmuşdu. Onun haqqında bir xatirəni bu bölməyə daxil etməyi lazım bildik.

SEVİMLİ MÜƏLLİMİM NƏZİR HAQQINDA XATİRƏLƏRİM

1936-cı ilin sentyabr ayı idi. Mən altıncı sinifdə oxuyurdum. Dərs başlananda sinfə qarayanız, səliqəli geyimli, iti baxışlı, mədəni davranışlı bir müəllim daxil oldu. O, sinfə müraciət edərək dedi:

- Uşaqlar, mən sizə ana dili dərslərini tədris edəcəm.

Bəli, həmin tədris ilinin sonuna kimi bizə Ana dili fənnini tədris etdi. Bu şəxs Nəzir Nəzirov idi.

Nəzir müəllim bizə hər gün yeni - yeni kitablarla gəlirdi. O, bizə həmin kitablardan məlumat verər, maraqlı hadisələrdən söhbət edərdi. Müəllimin şagirdlərə qarşı səmimiyyəti, istiqanlılığı mənə ona bağlamışdı. Mənim həm müəllimə, həm də kitaba həvəsim artmışdı. Bunu hiss edən Nəzir müəllim həmişə mənimlə məşğul olar, gətirdiyi kitabları oxumaq üçün mənə də verərdi...

Nəzir müəllim yaxın qohumumuz Avı Əhmədovun evində qalırdı. Avı Əhmədov təkə rayonumuzda deyil, həm də respublikada tanınmış şəxslərdən idi. O, sözü keçən, nüfuzlu şəxs olduğu üçün bizim kəndə işləməyə gələn müəllimləri öz evində yerləşdirir, onlara hörmət edirdi. Məktəbimiz yeddi illik idi. Bu illərdə bizim Çaykənd məktəbində ətrafdakı on dörd kənddən gələn uşaqlar da oxuyurdu.

Nəzir müəllimin sevimlisi olmuşdum. Mən onunla yalnız dərs zamanı təmasda olurdum. Bu illərdə biz müəllimlərə küçədə görünməzdik, müəllim olan yerə biz getməzdik. Müəllimi ilahi qüvvə kimi tanıyırdıq. O vaxtlar dərslərdən başqa kitab tapmırdıq. Kitabı bizə ancaq müəllimlər gətirirdi. Nəzir müəllim mənə müəllimə həvəsləndirən, müəllimə alışdıran ilk səbəbkarım olmuşdur. Budur, o

illərdən artıq altmış beş il keçmişdir. Mən indi yetmiş altı yaşlı Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimiyəm, üç institut bitirmişəm. Altmış ildir ki, müəllim işləyirəm.

İşlədiyim ilk illərdən indiyə kimi həmişə Nazir müəllimi xatırlamışam. Məndə olan ən yaxşı insani keyfiyyətlərə görə mən Nəzir müəllimə borcluyam. Mən bu borcu ömrüm boyu ən çətin və ağır günlərdə də unutmamışam və unutmayacağam da.

1937-ci ilin sonu idi. Məktəbdə və kənddə böyük bir canlanma vardı. Hər yerdə qalın şəkilli bir kitab əldən - ələ gəzirdi. Bütün kənddə Nəzir müəllimin kitabı kimi sevilən bu kitab Ş. Rustavelinin "Pələng dərisi geymiş pəhləvan" əsəri idi. Nadir tapılan bu kitab bütün ətraf kəndləri gəzirdi.

Həmin ildə Avı Əhmədovun ailəsində bir oğlan uşağı dünyaya göz açdı. Bu uşağın adını Nəzir müəllim Avtandil qoydu. İndi bu oğlan ali təhsillidir. Hazırda Göygöl meşə qovşağında baş meşəçi işləyir, Bakı şəhərində yaşayır. Bu ildə qonşuda olan bir qız uşağının da adını Nəzir müəllim Tinatin qoydu. Beləliklə, Nəzir müəllimin kəndimizdə adını fəxrlə yad etməyimizin ilk yadigarları var. Bu adlar artıq genişlənmiş, uzun bir şəcərə yaratmışdır.

1938-ci ildə Nəzir müəllimi qonşu Gölkənd kəndinə yeddi illik məktəbə direktor təyin etdilər. Avı Əhmədov həmin kənddə bir ev kirayələyib öz qızı Çervonu Nəzir müəllimə xidmət etməyə göndərdi. Həmin ildə Nəzir müəllim Gölkənddə Molla Nəsin qızı Ruqiyyəni qaçırdı. Bu işdə mənim böyük qardaşım Mustafa Süleymanov da fəal iştirak etmişdi. Onlar qızı Dilican şəhərinə aparmışdılar. Onların orada nə qədər qaldığını xatırlamıram. Qız götürüb qaçdığına görə Nəzir müəllimi incitməyə Avı Əhmədov, qardaşım Mustafa Süleymanov imkan vermədilər. Ondan sonra Nəzir müəllim bizim rayonda işləmədi. O, cəbhəyə getdi. Mənim onun haqqında bir xatirəm də var...

Mən uşaqlıqdan çox şıltaq olmuşam. Ancaq həmişə əlaçı olmuşam. Dərsdə fəallığıma görə müəllimlər məni sevirdilər. Mən çox şuluq idim, hətta papiros da çəkirdim.

Bir gün məktəb binasının tinində gizlicə papiros çəkirdim. Birdən zəng vuruldu, növbəti dərs Nəzir müəllimin idi. Gecikmək olmazdı. Mən tələm - tələsik yanan papirosu yan cibimə qoyub sinfə girdim. Dərs başlandı, bir az keçmiş Nəzir müəllim mənə dedi:

- Qurban, səndən tüstü çıxır, paltarın yanır.

Mən qızarıb qaldım, işin nə yerdə olduğunu bildim. Cibimdəki papirosu söndürdüm. Ancaq müəllim mənə və sinfə papirosun zərəri haqqında elə müdrik və yaddaqalan misallar çəkdi ki, mən o gündən papiros çəkməyin daşını birdəfəlik atdım. Bu xeyirxah işə görə mən yenə də Nəzir müəllimə minnətdaram.

Nəzir müəllim mənim üçün həmişə canlı bir vücut kimi, nəhəng bir şəxs kimi, gözəl, səmimi bir müəllim kimi yaşayır. Həyatım boyu xeyirxah, elmə sənətə qiymət verən müəllimləri görəndə Nəzir müəllim xatirimdə canlanır. Təəssüf ki, onun gənc ömrü Böyük Vətən müharibəsi burulğanlarında məhv oldu.

Nəzir müəllim, Allah Sizə qəni - qəni rəhmət eləsin. Siz həmişə mənim qəlbimdə əbədi məskən salmış şəxs kimi yaşayacaqsınız.

Sizi qəlbində saxlayan, Sizə dərin məhəbbət bəsləyən

Süleymanov Qurban Yusif oğlu.
Qaraqoyunlu mahalının Çaykənd kənd sakini
Xatirə 05.01.2002-ci ildə yazılıb

GÜNYAZI XATIRLA BARI...

Zəka qüdrətinə, mərdliyinə və saflığına
güvəndiyim Günyaz Nəzirli üçün dost
yadigarı.

Xəlil Rza Ulutürk
1978-ci ildə Günyaza yazdığı avtoqraf

Görəsən torpağın varmı xəbəri,
Qoynunda Günyaz tək bir xəzinə var!
Günyaz yerişinin dəniz ləngəri
Qaldı yer üstündə, qaldı yadigar.

Məmməd Elli

- Uğur olsun, əmioğlu, hara belə, deyəsən səfər üstəsən?
- İstəyirəm, ayaqüstü Qazağa dəyim, ordan Şıxlıya keçib Gəmi qayasından Kürə, o tay Qarayazıya tamaşa eləyim. Narahat olma, tez qayıdacağam...
- Yaxşı eləyirsən, sağ get, salamat qayıt, - deyirdim, daxili təlatümüm o gedib qayıdana kimi kəsmirdi. Fikrim, zikrim qalırdı onun yanında.
Beləcə xəstəhal (iki dəfə infarkt keçirmiş) Günyaz Nəzirli ildə iki-üç dəfə el-obaya səfər eləyərdi. Ləngərli yerişini saxlayıb bir - birinin dalınca papiros çəkə-çəkə o tay Qarayazıya tamaşa eləməkdən doymazdı.
“Tez qayıdacam, əmioğlu”. O, geriyyə dönüb gülümsünər, bu üçcə kəlməni deməkdən sanki ləzzət alardı. Bilirdi ki, onun xəstəliyinə görə evdə Aşa ana narahatdı, Seyid, Xalidə, Vaqif, Aydın və bütün qohumlar intizarda qalır. Bunları bilə - bilə el - oba istəyini saxlaya bilmirdi.
Bəzən yarızarafat, yarıciddi onun “uzaq Qazax səfərindən” narahat olub deyərdim:
 - Ay əmioğlu, nəyir var orda, niyə gedirsən, evin yox, ailən yox, nə var?
 - Ayə, - deyərdi, - a insafsız, heç nəyim olmasa da, dolaylarda uşaqlıq cığırılarım var, bunlar bəs döyülmü? - Sonra gülümsünər, qoluma girib çox sevdiyi “Cığırılarım dolaylardan soruşar” şerindən asta, sakit səslə bir-iki bənd oxuyardı.

O dağlarda obasından qaldığım,
Sinədolu havasından aldığım...
Bulaq üstə pərdə-pərdə çaldığım -
Ürəkdimi, kamandımı, tardımı?!

Sellər, sular gur çaylara qovuşar,
Duman gələr dəyələrdən sovuşar!
Cığrılarım dolaylardan soruşar:
Günyaz adlı bir qonağın vardımı?!

Xoş gəlməzdi, kimsə onun şer yazmağını bilsin, ya da eşitsin ki, Günyaz şer oxuyur. Ən yaxın adamlarına, ürək qızdırdığı dostuna, özü demiş, şer qanana şer oxuyardı. Folklorçu - alim Elxan Məmmədova, Elməddin Əlibəyzadəyə, Cümşüd Hacıyevə, Vurğun Əyyubova, Məmməd Elliyə şer oxumaqdan ləzzət alardı. Onların irad və düzəlişlərinə də uşaq kimi əməl edərdi.

Mənə yadigar qoyduğu qovluqlara Xəlil Rzanın, Elxanın, Vurğunun, Ağa Laçınlının qeydlərini də əlavə edib.

“Mərdlik qanunları izin vermir ki, Sizin şəxsi fəzilətlərinizi Sizdən asılı olduğum bir məqamda açıb söyləyim. Yalnız bunu deməklə yetirirəm ki, ziyalılarımızın mühüm bir qismi Sizi Azərbaycanın pak, uca başlı və cəsur oğlu kimi tanıyırlar. Elə məhz buna görə də ürək qızdırıb Sizə məktub yazıram. “Heydərbabaya salam” dastanında ustad Şəhriyarın bir beyti var:

“Burda bir şir darda qalıb bağırır,
Mürüvvətsiz insanları çağırır!”

Sonra Xəlil Rza insafsız nəşriyyat işçilərinin “Məqsud Şeyxzadə” kitabının çıxmasına mane olduqlarından, buqələmun vəzifəpərəstlərin yersiz iddialarından şikayətlənir və dostu Günyazdan kömək umaraq yana-yana yazır:

“Yalnız bu kitabçanın işıq üzü görməsi deyil, ümumən Azərbaycan ləngiyir. Ümumbəşəri tərəqqidən nə qədər geri qaldığımızı yəqin, sən özün də bir Azərbaycanlı olmaq etibarını ilə sezirsən. Bunun səbəbi, mənəcə, işçil və qüdrətli oğulların azlığıdır. Alçaq və rəzil adamların müqavimətinə rast gəlirəm. Onlara baş qoşmağa vaxtım, macalım yoxdur. Domino və nərd oynayan ziyalıları görəndə mənə gülmək tutur. Vaxta bax, imkana bax, məgər bu adamların ciddi bir işi yoxmu?”

...Doğrudanmı, Azərbaycanda şair fədakarlığını, elmi işçi qüdrətini qiymətləndirməyə qadir bircə nəfər tapılmayacaq? Tərcüməçilik də, elmi işçilik də, şairlik də mənim üçün baş məqsəd deyil, vasitədir. Bunu dərk etməyə qadir Günyaz kimi beş - on oğul tapılarsa, Mükafatımdır”.

Eldə, obada Günyazın dostları, onu sevənlər çox idi. Xüsusilə, sənət adamları onun hörmətini daha çox saxlardı. Günyaz da onlara köməyini, qayğısını əsirgəmirdi. El aşığı Kamandar, Aydın Çobanoğlu, şair Həmid Abbas, Söhrab Tahir, Kələntər Kələntərli, Ağa Laçınlı, Ələmdar, Əhməd Həpo, İslam Sadıq, Kəmalə və oturub - durduğu onlarca istedadlı gənclər bu gün də onun xatirəsini əziz tuturlar.

10 may 1974-cü ildə Moskvadan şair Ağa Laçınlı yazırdı:

“Unudulmaz və yaddançıxmaz böyük qardaşım Günyaz!

Adam uzağa gedəndə, tək olanda, darıxanda ürəyinə yaxın əzizləri, istəkliləri yadına düşür. İndi gecənin bu qərribanə dərinliyində Sizə darıxdığımı boynuma alıram. Çünki Siz yaxşı mənada qiyamət adamsınız. Mən Sizinlə hələ şəxsən tanış olmazdan qabaq bir çox adamlardan, o cümlədən əzizim, can - ciyərim Əhməd Həpodan haqqınızda xoş sözlər eşitmişdim. Budur, ilk tanışlığımızdan illər keçib, Sizi həmişə xeyirxah, səmimi, canıyanan görmüşəm. Təcrübə göstərir ki, ən böyük yaxşılıq çətin ayaqda, ən böyük vətəndaşlıq hissi çətin işdə üzə çıxır. Sağ olsun, çətin işləri asan edənlər. Sağ olsun, xalqı ilə quruluş arasında körpü salan ziyalılar...

Bir də Sizin müdrik olmağınız təbiidir. Axı, elə gözəl şerlər müəllifi başqa cür ola bilməz.

Əzizim, indi mən burda, Moskvada kursdayam. Ayırı otaq veriblər. İşləməyə imkan var. Allah qoysa, iyunun ortalarında Bakıya qayıdanda gəlib görüşəcəm. Xahiş edirəm, bu məktubu Sizə olan hörmətimin nişanəsi kimi qəbul edin və mənim salamımı istəkli dostlara, o cümlədən, Əhmədə, Hafizə çatdırın. Hafizə deyən ki, tapşırığı yadımdadır. Əhmədə zəng vuracam.

Öpürəm Sizi: Ağa Laçınlı”

Şair Vaqif Səmədoğlunun “Ulduz” jurnalına (1989-cu il, N 11) verdiyi müsahibədən:

- ...Və hətta senzuranın özündə, qlavlitdə, o dövrdə, o “durğunluq” dediyimiz dövrdə mənim “Bəxt üzüyü” pyesimi, açıq deyirəm, heç bir qlavlit, heç bir yerdə, lap Tallinin özündə də buraxmazdılar, bizim qlavlit buraxdı, o zaman bizim qlavlitdə Günyaz işləyirdi. Rəhmətlik Günyaz Nəzirli çox müsbət adam idi, mehriban adam idi...

Bu gün yaşayıb - yaradan müasir şairlərin əksəriyyətinin qəlbində Günyaz Nəzirli ünvanına poetik çələng toxunub. Məmməd Elli, Mikayıl Məxfi, Mobil Quluzadə, aşıq Kamandar, Abbas Abdulla, Vurğun Əyyubov, İslam Sadıq, Qaçay Köçərli və başqaları Günyaz həsrətli şerlərin müəllifidir.

Bir ulduz şığıdı göylərdən yerə,
Bir nisgil Günyazın nisgilliyinə,
Alışdı zirvələr, yandı dağ - dərə,
Bir küskün Günyazın küskünlüyünə.

Qoyuldu məzara gözəl şəxsiyyət,
Oyuldu gözlərdə xoş səmimiyyət,
Yazıldı ülvyyət, həm əbədiyyət,
Bir yetkin Günyazın yetkinliyinə.

Aşıq Kamandar

Bir qoşmanın iki sözü,
Bir ocağın qoşa gözü,
Qardaşdı Günəş özü,
Günyaza bax, Günyaza sən.

İslam Sadıq

Gözü yoxdur yad aşında Vurğunun,
Torpağında, ya daşında Vurğunun,
Bir ad yaşar yaddaşında Vurğunun,
Günyazındır, Günyazındır, Günyazın.

Vurğun Əyyubov

Yox, Knyaz yaşayır, ölməyib hələ,
Min Knyaz olsa da, bu azlıq edər,
O gərək təzədən qayıdıb gələ,
Bizim aramızda knyazlıq edə.

Mobil Quluzadə

Şair Vaqif Cəbraylzadə:

- Heç kəsə göstərmədiyi, hər cür imkanı ola - ola çap etdirməkdən çəkiniyi şerləri onun övladlarıydı. Şerləri onun sinəsində dərd balalayan, dərdlə canbir olan, ayrılıq sazını özü çalan, səhralarda Məcnun kimi öz bəxtiylə yarışan, fələklə dağların oyununa baxmaq üçün bu dünyaya gələn, budaqlar çiçəkdən bar alan kimi torpağı canından bar alan Günyaz ata kimi tanıyırdılar.

Biz isə onu vaxtsız ağarmış, ancaq şuxluğunu, gəncliyini saxlayan saçlarından tanıyırdıq. Dünyanın hər şeyini bilə - bilə adamlara diqqətlə və səbrlə qulaq asardı, belə diqqət, belə səbr ancaq Günyaz müəllimdə ola bilərdi.

Şerimizdə Araz mövzusu haqqında dediyi sözlər heç vaxt yadımızdan çıxmıyacaq.

- Dünyanın işini bilmək olmaz. Bəlkə yüz il, iki yüz il bundan sonranın adamları bu xalqın Araz adlı yarası olduğunu ancaq şairlərin şerlərindən bildilər.

Araz mövzusunun vacibliyi haqqında bəlkə heç kəs bu dəqiqliklə söz deməyib.

...bizdədi,
Şəki, Şirvan bizdədi.
Günyaz özü bu tayda -
Ürəyi Təbrizdədi.

...bizimdi,

Şimal, Cənub bizimdi.
Azərbaycan gözlərim -
Giləsi Təbrizimdi.

Günyaz Nəzirli poeziyasının mövzusu əsasən məhəbbətdir. Açıq, saçıq məhəbbət və olub - olacaq məhəbbət. Kimsə bu şeirləri oxuyanda dinləyici istər - istəməz diqqət kəsilir. Məhəbbətin ülviliyi odunda bir an, bir saat da olsa qovrulur, qeyri - ixtiyari özünün ilk sevgisini xatırlayır.

* * *

Bir günorta üstü redaksiyamıza cavan bir oğlan gəldi. Tanış olduq. Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mərdan Musayevin oğlu idi. Atasını haqqında veriliş hazırlamağı planlaşdırdıq. Birdən zəndlə dönüb mənə baxdı.

- Siz Günyaz Nəzirlinin qohumu deyilsiniz? - deyə soruşdu.

Məndən "hə" cavabı alandan sonra dərinə köks ötürüb:

- Məndə - dedi - mərhumun öz əlilə yazıb bağladığı şeirləri var. Biz yaxın dost idik.

- Hansı şeirlərdir, yadında varsa...

- Niyə yadımda deyil, onun şeirlərini unutmaq olar, mənim üçün onları bir - iki dəfə eşitmək, ya da oxumaq kifayətdir, - deyən Tariyel Günyazın "Görmüşəm", "O mənəm, o sənəm", "Qayıtmaz daha" və başqa şeirlərini bir nəfəsə əzbər söylədi.

- Günyazın - dedim, - bütün külliyyatı məndədir, onun öz əlilə bağladığı şeir çələngində sizin dediyiniz şeirlər yoxdur. Görüşək, mən onların üzünü köçürüb kitabıma daxil edim.

- Mən onları cib dəftərçəmə köçürmüşəm, yaddaşımda isə əbədi həkk etmişəm. Əlyazmalarını sizə məmnuniyyətlə qaytara bilərəm.

Səhəri, dediyim vaxtda Tariyel Musayev həmin şeirlərin əlyazmasını da gətirdi.

* * *

Günyaz öz əlilə tərtib etdiyi poeziya çələnginə 15 may 1958-ci ildə yazdığı ilk şeiri "Sənsiz"dən başlayıb. Şeirə bircə cümlə də izahat verib: "Cavanlığımda bu qoşmanı kimə oxuyurdum, deyirdilər, guya M.P.Vaqifdən oğurlamışam..."

Sənsən ilk rübabı sinəmdə sazın,
Sənsən ilk müjdəsi baharın, yazın!
Eşqinlə yaşayan - sənin Günyazın
Bircə an, bircə gün yaşarmı sənsiz?

Günyaz Nəzirli həmişə məhəbbətlə, yana - yana xatırlayan şair Məmməd Aslan deyir ki, Günyazın gözündə, xəyalında bir qızın əbədi sevgisi yaşardı. O qız kim idi, bizə məlum deyildi. Bəlkə də çirkin idi bəlkə də elə-belə az-çox

gözəlliği vardı. Amma Günyaz bütün qızlardakı gözəlliği o qızda - öz sevgi ilahəsində cəmləşdirmişdi Başqa bir qızdakı gözəl birçəyi, ilahi gözləri, aypara qaşı öz gözəlində təsvir edirdi, ona poetik nəfəs verirdi. Bizim tanıdığımız qızlardakı yaxşı keyfiyyətləri də Günyaz öz poeziya gözəlinə məharətlə köçürə bilirdi. Biz də Günyaz poeziyasının gücü ilə o qızı tanısaq da tanımasaq da sevirdik.

Günyaz şəxsiyyəti, Günyaz təmizliyi...

İnsanın üzündə nə qədər nur olarmış, İlahi? Günyaz başdan - başa nur yağışında xəyalımda, huşumda yaşayır və həmişə də yaşayacaq...

1928-ci ildə Qazax rayonunun Muğanlı kəndində dünyaya gələn Günyaz Osman oğlu Nəzirli 1987-ci il yanvarın səkkizində çırağ kimi qəfil söndü. O, Kür qırağındakı Şıxlı kəndinin qədim qəbiristanlığında qara torpağa qovuşdu.

Günyaz, ölüm nədir - gətirdin yada,
Yaşamaq gözəldi - ölüm olsa da!
Neçə ki, gözəl var, gözəl dünyada –
Bulud tək boşalıb - dolmağa dəyməz!

Günyaz Nəzirlinin imzası ədəbiyyat aləmində çox az tanınırdı. O, lirik qoşma, gəraylı və müxəmməslər müəllifi idi. Ara-sıra qəlbini qəm çuğlayanda bayatılar da qoşardı. Mətbuatda ilk qoşmaları Cənubi Azərbaycan üçün çıxan “Səhər” jurnalında (№8, mart 1984) dərc olunub. Bizə yadigar qoyduğu dörd qovluq külliyyatında əl boyda bir vərəq və iki səhifəlik vəsiyyət çıxdı. Vərəqdə “baş daşıma yazılsın” sözlərindən sonra üç bənd bayatı yazıb:

Aylar, illər ötəndi,
Ömür sona yetəndi.
Torpağına baş qoydum -
Vətən yenə Vətəndi.

Sinə daşı - baş daşı,
Necə tapıb daş - daşı!
Gəlmiş idim, qayıtdım -
Nəyə gərək göz yaşı!

Ağlamışam, gülmüşəm –
Elə bilmə ölmüşəm!
SİNƏM DƏRDLƏ DOLMUŞDU
Bu torpaqla bölmüşəm.

“Seçmələr” adlı şer dəftərinin ilk səhifəsində Günyaz Nəzirli “Etiraf” adlı ön sözündə özü haqqında təfəsilatı ilə məlumat verir. Onu olduğu kimi oxuculara təqdim edirəm:

“Nə aşiq olmuşam, nə şair. Adicə şer həvəskarı idim. Uşaqlıqdan sazı sevmişəm, amma çala bilməmişəm.

Çox erkən - on-on iki yaşından şer yazmışam, daha doğrusu, uydurmuşam. Yazdıqlarım özümü qane etmədiyindən bu həvəsimdən uzaqlaşmağa çalışmışam; arabir pyesə əl atmışam, rəsm çəkmişəm, səhnəyə çıxmışam, orta məktəbdə.

Jurnalist təhsilim var. Qəzet - jurnal səhifələrində ara - sıra imzam görünüb. Lakin poeziyaya olan məhəbbətim bütün arzularıma üstün gəlib. Di gəl, cəsarət etməmişəm. Bir müddət susmuşam. Nəhayət, qırx - qırx beş yaşlarında yenə şərə üz tutmuşam... Ona görə belə deyirəm ki, “üz tutmaq” hələ şerdən “üz görmək” deyil.

Gözəlliyi çox sevirdim. Bəlkə də bu səbəbdən qələmim qoşma yazmağa öyrəndi. Axı, məndə bu həvəsi M.P.Vaqifin şirin qoşmaları oyadıb. Onun kimi yazmağa çalışmışam, amma onun kimi deyə bilməmişəm...

Şərlərimdə bəzən həyatımdan “şikayətim” də olub, necə deyərlər, “sızıldamışam” da. Əslində bu “şikayət-sızıltılar” mənim deyil, danışdığım dilin zəngin leksikonunu - sözün məna çalarlarının “sızıltıları”dır. İstəmişəm, sözləri “sevindirdiyim” kimi, bir az da “kövrəldim”. Söz də insan kimi qəmlənsin. Sevinc olan yerdə kədər də olur... Məndən soruşsalar: poeziyaya necə baxıram? Deyərdim: gözəl şerdən əvvəl gözəl şair yaranır. Deməli, yaranan özü həm də yaradan olur. Yaradan isə yaratdığını heç vaxt şikəst istəməz. Şer gözəllikdir, gəlin kimi sığal sevir. Bu fikri qoşmalarımın birində belə demişəm: “Şairsən - sığal ver gözəl sözə sən”.

Günyaz Nəzirinin şərlərinə və şəxsiyyətinə yaxşı bələd olan mərhum xalq şairimiz Osman Sarıvəlli 1979-cu il dekabrın 14-də ona etdiyi “Bizim Günyaza” adlı şerində yazır:

... Lakin mən dediyim ayrı Günyazdır,
Misli-bərabəri onun çox azdır.
Biz eyni iqlimdə tapdıq pərvəriş,
Onun qışı qışım, yazı yazımdır.
Başqa Günyazlarla yoxdur oxşarı –
O mənim öz dostum, öz Günyazımdır...

İşıqlı dünyamızdan vaxtsız gedən, dostlarının zarafat-doğru “yaxşı adamların yaxşısı” - deyə qiymətləndirdiyi Günyaz Nəziridən bizə çoxlu şerlər, qoşmalar, bayatılar, mahnı mətnləri, publisistik yazılar, iki səhnə əsəri qaldı.

Amma bu bir həqiqətdir ki, elini - obasını dünyalarca sevən şair ölmür. Bunu Günyaz özü də deyib şərlərinin birində:

Bu dünyadan köçməyimə baxma sən –
Əbədiyəm, ölməmişəm, sağam mən!
İstəmişəm yağış olub, sən gəzən
O yerlərə göz yaşım ilə yağam mən!

Günyazın həmişəyaşar qoşmaya, lirik şerə müraciət etməsi təsadüfi deyildi. O, ulu həmkəndlisi Molla Vəli Vidadini, Mustafa ağa Arifin və Kazım ağa Salik Şıxlinskiyə poeziyasından qidalanıb.

Bizdən ayrılıb haqq dünyasına qovuşan Günyazın haqqında düşünürəm, onun bu dünyamızda nəyi qaldı: oğlumu, qızımı, nəvə-nəticəsimi? Təəssüf ki, Günyazımıza tale bunun heç birini qismət eləmədi. Amma təsəllimiz də var ki, onu bu dünyada heç vaxt unutmayan dostları qaldı. Saf bir ömür yaşayan Günyazımızı dostları ülvə bir məhəbbətlə hələ də yad edirlər.

Günyazın ayrıca kitabı nəşr olunmasa da, şerləri dillərdə oxunur, ciblərdə qat kəsmiş kağızlarda gəzir. Belə “dərc yolu” Günyazın dostlarının, onu sevənlərin xidmətidir.

Təəssüf ki, bu xidmətdə bir yanlışlıq da var. O da Günyaz Nəzirinin pak və əbədi xatirəsinə layiq deyil. Bu gün Gəncə, Qazax və Borçalı aşuqları məclislərində Günyaz Nəzirinin “Bir gözəlin sığal çəkib telinə” qoşmasını oxuyarkən tapşırmasında nədənsə, bəziləri mərhum aşığımız Kamandar Əfəndiyevin, ya da hər kəs öz adını çəkir. Qoşmanın əsl müəllifi Günyaz Nəzirli isə unudulur.

Mərhum əmioğlu Günyaz Nəzirinin vəfatından sonra onun sənədləri arasında öz dəsti - xətti ilə yazdığı üç səhifəlik “Vəsiyyə” tapıldı. O, “Vəsiyyə”-də bütün külliyyatının çapını və qorunub saxlanmasını mənə həvalə etmişdir. Adını çəkdiyim şerin əlyazması və makina çapı da hazırda məndədir. Şerin əlyazmasında və makina çapındakı tapşırma “Bəlkə Günyaz dirsəklənib dincələ...”-dən başqa heç kəsin adı yoxdur. Ona görə də Günyaz Nəzirli poeziyasına əbədi ehtiramı olan bütün el aşuqlarından, müğənnilərdən rica edirəm ki, qoşmanı Günyaz Osman oğlu Nəzirinin öz adına oxusunlar. Onda Günyazımızın ruhu da şad olardı.

BİR GÖZƏLİN SIĞAL ÇƏKİB TELİNƏ

Yay gəldimi bir yaylaqda olasan,
Narın-narın yağış yağa, çən gələ...
Kəkötünü gül qarışıq yolasan,
Kef çəkməkdə yar-yoldaşın tən gələ.

Dolça qırmaz bulaqların buzunu,
Yedizdirər sənə əmlək quzunu...
Bozartmanın kəm eləmə duzunu,
Baxan varmı heç qaşığa, çəngələ...

Öyrənərsən ovçuluğun çəmini,
Hürküdərsən kəkliklərin çəmini...
Unutdura bu dünyanın çəmini,
Gecələrin gündüzündən şən gələ...

Bir gözəlin sığal çəkib telinə,
Gül-çiçəkdən kəmər bağla belinə,
Yolun düşsə obasına, elinə,
Qonaq edə bir gündəlik xəngələ.

Həzin-həzin aşıq çalıb oxuya,
Gözəl görsə göz gedərmi yuxuya...
Tellerindən dağ havası qoxuya,
Bəlkə Günyaz dirsəklənib dincələ...

15 avqust 1976-cı il

KÖNLÜM SƏNİNLƏDİ

DE, HANI GÜNYAZIN

Tellərin töküldü gül camalına,
Ay bulud dalında batdı, dedilər.
Elə ki, yer üzü çilçıraq oldu –
Rübəndi üzündən atdı, dedilər.

Gözlərin saçından qaradır, qara!
Aparır ağlımı, aparır hara?!
Dərdimi söyləyən yoxdu o yara –
Baş qoyub dizinə yatdı”, dedilər.

De, hanı Günyazın, gəl oyat onu,
Küsdürüb bu dünya, bu həyat onu!..
İstər bəğrinə bas, istər at onu –
Qocalıq haqlayıb çatdı, dedilər.

28 dekabr 1975

SƏN ELƏ GÖZƏLSƏN

Sən elə gözəlsən, zülfü pərişan,
Vəsf edə bilməyir sözüm də səni!
Arif məclisidi, vermirəm nişan –
Tanıyan çox olar sözümdə səni.

Daşlı - kəsəklidir ömrün yolları –
Yol yaxın, sən uzaq, mənzil də yarı!

Dünyadan köçməmiş tapaydım barı
Mən səndə özümü, özümdə səni!

İşvəni, qəməni gəl az eylə sən,
Boranlı qışımı gəl yaz eylə sən!
İnsafsız, Günyazı Günyaz eylə sən,
Günyazam, saxlaram gözümdə səni.

Noyabr 1975

ALMIRSAN NİYƏ

Camalın gözümdən uzaq düşəli
Qapıma bir kölgə salmırsan niyə?
Ayrılıq üstündə köklənib sazım –
Mərhəmət eyləyib çalmırsan niyə?

Sənsiz nə sevilib, nə şad olmuşam,
Ağarıb saçlarım - yaşa dolmuşam.
Çoxları unudan bir ad olmuşam –
Barı sən qeydimə qalmırsan niyə?

Gözəl, bu dünyanın çoxdu cəfası,
Sənin tək onun da yoxdu vəfası!
Sevib-sevilməkdi zövqü, səfası –
Bu zövqü Günyazdan almırsan niyə?

Noyabr 1975

SƏNSİZ⁵

Sənsən bu dünyada dövlətim, malım,
İzzətim, şöhrətim, cahi-cəlalım!
Gecəli-gündüzlü tərən xəyalım,
Dağları, daşları aşarmı sənsiz?

Sənsən məhəbbətim, ürəyim, canım,
Həyatım, varlığım, hər həyəcanım!
Qaynar bulaq kimi qaynayan qanım,
Quru bir bədəndə coşarmı sənsiz?

⁵ Cavanlıqda bu qoşmanı kimə oxuyurdum, deyirdilər guya M.P.Vaqifdən oğurlamışam... (Bundan sonra şerlərdəki izahlar və qeydlər Günyaz Nəzirliyi məxsusdur -)

Sənsən ilk rübabı sinəmdə sazın,
Sənsən ilk müjdəsi baharın, yazın!
Eşqinlə yaşayan - sənin Günyazın,
Bircə an, bircə gün yaşarmı sənsiz?

15 may 1958

GÖZLƏRİN FİTNƏSİ

Camalının şöləsində sayrışıb –
Şəhla gözlər xumarlandı, süzüldü!
Baxışınla bütün dünya qarışıb
Birdən-birə məhvərindən üzüldü!

Gözlərində mərhəmətdən yox əsər –
Cəllad kimi can almağa tələsər!
Kırpiklərin qoşun çəkib sərəsər –
Sinəm üstə düzüm - düzüm düzüldü!

Arif olan işarədən qanandı,
Günyaz təkin atəşlərə yanandı!
Qapımızdan ayaq kəsmə, amandı –
Gəlmədiyin, görmədiyim yüz ildi.

30 sentyabr 1976

YAŞARSAŃ HARDASA

Sənsiz bu dünyanın dəyərini var?
Cəfası, səfası, yalandı, gülüm!
Ucaldım, qocaldım sinəmdə qubar –
Dərdlərim üst-üstə qalandı, gülüm!

Bir zaman ayrıldıq heç görüşmədən,
Qismətim olmadın, olmadın nədən?!
Qayıtdı keçmişə xəyal yenidən –
Ömrümə bir ömür calandı, gülüm!

Yaşarsan hardasa - gözümdən uzaq,
Könlümə çox yaxın - özümdən uzaq!
Günyazam, durmadım sözümdən uzaq –
Bu niskil ömürlük qalandı, gülüm!

15 oktyabr 1976

SİĞAL VER GÖZƏL SÖZƏ

Qaşların ilan tək qıvrılıb dursa –
Hər biri ox olub yaralar məni!
Gözlər bulaq kimi hərdən durulsa –
İncitməz o qədər, yaralar məni.

Baxışlar yandırsın qoy imanımı,
Gözlərə qurbanlıq verim canımı...
Kipriklər dalbadal tökə qanımı –
Bu yolda neçə yol yaralar məni.

Günyaz, çox qalanma oda-közə sən,
Şairsən, sığal ver gözəl sözə sən.
Vədəsi gəlincə gərək dözəsən –
İstəsə qoynuna yaralar məni.

20 dekabr 1976

PƏRVANƏ İNTİHARDADI

Yığışdı dövrəmə bütün loğmanlar:
Dedilər əlacın indi yardıdı!
Bir suala cavab verməli onlar:
Məcnunun Leylisi indi hardadı?

Sel olub gəl mənim sinəmə ax sən,
Gözümdə şimşək ol, könlümdə çax sən!
Hicranın, vüsəlin oduna bax sən:
Şam yanır - pərvanə intihardadı!

Yanaqlar, dodaqlar yazın laləsi,
Qaşların hər biri Ayın haləsi!
Kəsilməz Günyazın ahı, naləsi –
Neçə ki, gözləri intizardadı!

6 fevral 1977

DODAQLAR

Canım - gözüm, huşu başdan eyləyir –
Danışdıqca gülə-gülə dodaqlar!
Kimi lalə, kimi yaqut söyləyir –
Bənzəmirmi qızılgülə dodaqlar?

Hər sözündən nazü-qəmzə tökülür –
Könlüm mülkü kərpic-kərpic sökülür!
Gah qımışır, gah danışır, gah gülür –
Çox yaraşır şirin dilə dodaqlar.

Heyif səndən, qara saçım ağ oldu –
Bəslədiyim yar qoynunda bağ oldu!
Küsüb getdin - Günyaza dağ oldu –
Qoy sevincin innən belə dodaqlar!

21 mart 1977

ƏVVƏLKİ TƏK QƏLBİMDƏSƏN

Son görüşdən ay dolandı, il keçdi –
Əvvəlki tək qəlbimdəsən yenə sən!
Kim unudar ilk sevdanı, ilk eşqi –
Niyə getdin gözlərimdən genə sən?

Ayrı düşdün, qövr eylədi yaralar –
Yar könlünü yad sındırır, yar alar!
Ürəyimi kipriyinlə yaralar –
Gəncliyimlə qayıdarsan mənə sən!

Vədə çatdı-el yığışdı, köç oldu,
Ömrüm-günüm niyə belə heç oldu!
Ay Günyazım, “tez tərpendim-gec oldu”,
Bir gəlmədin insafa sən, dinə sən!

Yanvar 1978

KÖNLÜM SƏNİNLƏDİ

Unutmazdım, unutmuşam gözəl yar,
Bu dünyada sevincimi, kədərimi!
Sınıq könlü sevindirər, ağladar-

Səndən sonra, de, sevincmi, kədərmi?!

Bulud gələr bu dağlara çən düşər,
Yağan yağış göz yaşımlla tən düşər.
Saç ağarar - ömrə-günə dən düşər,
Dərd dediyin ürəyimdən gedərmi?

Mən Günyazam - hər gözəldə gözüm yox,
Nədən könlüm sənirlədi, özüm yox!
Sən zalımsan, mən yazıqda dözüm yox-
Ağlı olan səndən giley edərmi?

Fevral 1978

GÖZƏLƏ YARAŞMIR

De görüm, gözlərin niyə qəmlidi -
Eşqindən bixəbər olanınmı var?
Yanaqlar islanıb, kiprik nəmlidi -
Könlünü könülsüz alanınmı var?

Şirincə bir candı varın, həm yoxun -
Daralıb hövsələn, çəkilib yuxun!
Daşlara toxunub elə bil oxun -
Yarını qoynuna salanınmı var?

Gözələ yaraşmır dünyanın dərdi!
Onsuz da ömrümüz gəldi - gedərdi!
Günyazdan küsməyin billah hədərdi –
Günyazdan vəfalı qalanınmı var?

Aprel 1978

GÖZƏL YARADIBDI YARADAN

Göz qamaşır, dil dolaşır, huş itir-
Əcəb gözəl yaradıbdı yaradan!
Gözlərində olsa insaf, insafsız,
Heç ölmərəm sinəmdəki yaradan!

Hörüklərin qulacını aç üzə-
Gərdək olsun tel yanağa, saç üzə!

Camalının şöləsini saç üzə-
Qoy sökülsün ara ömrüm, ara dan!

Mən Günyazam, bir piltəsiz fanaram-
Uzaqda dur, əl dəyməmiş yanaram!
Təkcə səni düşünürəm, anaram-
Yüz il keçsə, min il ötsə aradan!

29 may 1978

GÖZLƏRİM YOL ÇƏKİR

Gözlərim yol çəkir, ürəyim ağrı-
Günləri sayıram ay arasında!
Yaşarıq sən məndən, mən səndən ayrı-
Ömrümüz - günümüz say arasında!

Dərdlərim çoxaldı dözə bilmədim,
Sevinci bölmüşdüm, dərdi bölmədim!
Əcəl də yetişdi, yenə ölmədim-
Ölmərəm baharla yay arasında!

Baxışın yolumdan eylədi məni,
Kipriyin xəncər tək teylədi məni.
O şirin dillərin neylədi məni-
Qalmışam ümmanla çay arasında!

Buxağın atlında xalın göyçəkdi,
Tellərin Günyazı özünə çəkdi!
Yataqda dörd yanımda güldü, çiçəkdi-
Görmədim heç sənə tay arasında!

İyun 1978, xəstəxana

YANANI YANDIRMA

Mən səni sevirəm bir Günyaz kimi-
Yan gəzib, yan durma, qurbanın olum!
Sən saldın odlara kövrək qəlbimi-
Yananı yandırma, qurbanın olum!

Gözmü var, söyləyim gözündən gözəl,
Məlhəm yox yarama sözündən gözəl!

Görmədim bir gözəl özündən gözəl,
Qananı qandırma, qurbanın olum!

Kipriklər kamana yatar ox kimi-
Dartılar yay kimi, atar ox kimi!
Hər biri bağıma batar ox kimi,
Sınanı sındırma, qurbanın olum!

Dekabr 1978

KÖNLÜMDƏ BİR DİLƏK

Bağışla qapına gəlmədiyimi-
Günahsız günaha batmaq istərəm!
Unudub unuda bilmədiyimi-
Olanı-keçəni atmaq istərəm!

Könlümdə bir dilək haraylar məni,
Haraylar, həftələr, hər aylar məni!
Özünə çəkdikcə saraylar məni-
Torpağa baş qoyub yatmaq istərəm!

Günyazam, sinəmin dağına bax sən,
Ağarmış saçımın ağına bax sən!
Ömrümün ixtiyar çağına bax sən-
Ömrümü ömrünə qatmaq istərəm!

Yanvar 1979

GÖZLƏRİNDƏN MÜĞAYAT OL

Gözlərindən müğayat ol, göz dəyər⁶
Gözlərinə baxan gözlər çoxalıb!
Günahkardı, bilmək olmaz, tez dəyər –
Nahaq yerə nahaq canlar çox alıb!

Qara tellər ətirlənib, ay nədən?!

⁶ Martın 10-da iş yerimə gəlmişdi. İlk dəfə idi görürdüm. Gözlərindən çox xoşum gəldi. Yola salanda zarafatla, amma ehtiyatla dedim: gözlərindən müğayat ol! Dedi: niyə? Dedim: göz dəyər!.. Gülümsünüb getdi. Sonra isə həmin şer yarandı.

Ay üzündə bədirlənib Ay nədən?!
Qaşlarında qoşalanıb yay nədən –
Kamandımı kirpiyindən ox alıb?!

Baxışınla könlüm oda qalandı,
Köz-köz olub göz üstünə qalandı!
Elə bilmə bu gözəllik qalandı –
Bir də gördün Günyaz kimi yox olub!

Mart 1980

UZAQ GƏZMƏ SƏNİ SƏNSİZ ANANDAN

Mənim meylim-saçlarında, telində,
Sənin meylin-çiçəknəndi, gülnəndi!
Hər niskilim gözlərimin selində,
Səndən sonra çiçəkləndi, gülləndi!

İnsaf eylə, bir də qataq söz - sözə,
Gəl alışaq, gəl qarışaq göz-gözə!
Görüşümüz - baxmaq olur göz-gözə,
Ayrılığın həftəynəndi, ilnəndi!

Uzaq gəzmə səni sənsiz anandan,
Qocaldıqca eşq oduna yanandan!
O Günyazdı, yaxşı-yaman qanandan,
Fikri-zikri dodaqnandı, dilnəndi!

May 1980

MƏHƏBBƏT SÖZÜNDƏN YARANIB ADIN

“Gözələ baxmağın savabdı özü” –
Məsəldi, deyərlər, el arasında.
Kor olmuş fələyin hardaymış gözü –
Ağarmış tel gördüm tel arasında!

Məhəbbət sözündən yaranıb adın...
Sən mənim bəxtimə qismət olmadın!
Vaxtından tez açdın-yenə solmadın,
Hələ də qönçəsən gül arasında!

Ay mənim Günyazdan küsüb-umanım,
Sevgi yollarında çənim, dumanım!
Bu gündən sabaha yoxdu gümanım –
Ay ötür, gün keçir il arasında...

İyul 1980

BƏYAZ GÖRDÜM, GÖZƏL İDİ

Gözlərinə kədər gördüm, qəm gördüm,
Qızılgülün yanağında xar kimi!
Dodağında gülüşünü kəm gördüm –
Talan olmuş dövlət kimi, var kimi!

Yazan yazıb yazımızı tərsinə,
Dönük bəxtin avandı nə, tərsi nə?!
Bəyaz gördüm, gözəl idi tər sinə -
Zirvədəki əlyetməyən qar kimi!

Bu hüsnünlə məni məndən almısan,
Sən Günyazı yanar oda salmısan.
Ürəyində həmişəlik qalmısan –
Dərilməmiş çiçək kimi, bar kimi!

1 avqust 1980

VAQİFSAYAĞI

Ey əsən küləklər, siz deyın barı –
Qürbətdə Günyazı ananım gəlsin!
Könlümə düşübdü könlümün yarı, -
Mənim tək odlara yananım gəlsin!

O boyu sürahım, o incə bellim,
O şirin dodaqlım, o şirin dillim,
O bəyaz gərdənlim, o siyah tellim,
Sözü işarədən qananım gəlsin!

Qaşları kamanım, gözü göyçəyim,
Saçları pərişan - özü göyçəyim.
Buxağı göyçəyim, üzü göyçəyim,

Öz yarım, öz canım, cananım gəlsin!

12 avqust 1980

GÖZLƏRİ GÖYÇƏK

Gözümdən getmirsən, gözləri göyçək,
Gecəli-gündüzlü xəyalımdasan!
Özümdən bir əsər qalmayıb gerçək –
Özüm də sən oldun, xəyalım da sən!

Bir zərif məxluqsan şirin dil ilən,
Oturub-duranda sözünü bilən!
Astdan danışan, astadan gülən –
İsmətlim də sənsən, həyalım da sən!

Anasız tifil tək ağlaram, gözəl,
Sulara qarışıb çağlaram, gözəl.
Ahımla dünyanı dağlaram, gözəl,
Günyaza gərəksən bu halımda sən!

22 avqust 1980

DODAQLARIN BEÇƏ BALDI

Müşki-ənbər qoxusu var teliyin,
Yanaqların necə aldı, ay gözəl!
Şirinlikdə əvəzi yox diliyin,
Dodaqların beçə baldı, ay gözəl!

Niyə deyləm ürəyinin parası?!
Bəxtim olub gözləriyin qarası!
Çox gözəldi qaşlarıyın arası –
Yaraşığı xırda xaldı, ay gözəl!

Dəyişməyəm yüz gözəlin yüzünə,
Həsrət idim, həsrət qaldım üzünə!
Günyaz kimi baş qoyaydım dizinə -
Görən deyə: bu nə haldı, ay gözəl!

5 sentyabr 1980

SÖZÜMDƏN DÖNƏN DEYİLƏM

Bir qərib eldəyəm yardan aralı,
Gör çəkib özünə haralar məni?!
Sinəsi dağlıyam, qəlbi yaralı –
Yar da bir tərəfdən yaralar məni!

Kimsəsiz yaşaram bu gen dünyada,
Ruhuma dar gəlir bu gen dünya da!
Bu abad dünyada, bu şən dünyada –
Yad atar, yad satar, yar alar məni!

Eşqin göylərindən enən deyiləm,
Eşqinlə alışdım, sönən deyiləm!
Günyazam, sözümdən dönən deyiləm –
Asalar, kəsələr, yaralar məni!

Vladimir şəhəri,
27 sentyabr 1980

QAŞLARIN HƏR BİRİ QİBLƏGAHIMDI

Gözümdən getməmiş düşürsən yada,
Ürəyim istəyir nə yaman səni!
Özgə bir kimim var mənim dünyada –
Qorxuram itirim, ay aman səni!

Yaxın gəl, əzizim, duraq yanaşı,
Sabahı bu gündən quraq yanaşı!
Ömrü məhəbbətlə vuraq yanaşı –
Namərdəm unutsam nə zaman səni!

Günyazın hər ahı mənim ahımdı,
Varsa bir günahı - öz günahımdı!
Qaşların hər biri qibləgahımdı –
Gözündən görsəm də peşiman səni!

26 oktyabr 1980

O FİTNƏKAR GÖZ

Ay insafsız, o gözlərin yenə nədən
Məni görcək kiprik altdan kölgələndi?!
Baxışların doğma idi mənə məndən
Niyə belə birdən-birə özgələndi?!

Şümşad boyun qiyamətdi başdan-başa,
Gül dodaqla al yanağın bir tamaşa!
Qorxmursanmı, dil dolaşa, göz qamaşa
Ay camalın Aya baxıb güzgələndi!

Çox dözmüşəm qaşlarıyın ədasına,
Hay vermədin ürəyimin sədasına!
Rəvadırmı Günyazıyın qəlbi sına –
Ümu-küsüm o fitnəkar göz iləndi!

14 dekabr 1980

FİKİRLİSƏN NİYƏ SƏN ?

Ürəyini oxuyuram gözündən:
İki yolun ayrıcında qalıbsan!..
Məni soruş özgədən yox, özündən-
Nə gündəydim, nə günlərə salıbsan!

İncidirsən nahaq yerə, nahaqdan,
Çalın-çarpaz, dağ çəkirsən uzaqdan!
Yolmu yoxdu sizin yerə Qazaxdan?
Elə bilmə ağılı tamam alıbsan?!

Baş açmıram, fikirlisən niyə sən?
Məramını bəlkə açıb deyəsən?!
Ay Günyazım, boş xəyaldı deyəsən!..
Çalınmamış bir çalğını çalıbsan!

15 iyul 1981

GÖZƏLLƏR NAZ SEVİR...

Bir gözəl könlümə toxunub yenə,
İnciyib, küsmüşəm sözündən onun!
Yüz dəfə yalvara-yaxara mənə
Bir dəfə öpmərəm gözündən onun!

Çoxdandı bizlərə düşmür güzarı,
Arayıb-axtarmaz bir dostu-yarı
Mənədi, məndəndi giley-güzarı
Gileyi oxudum üzündən onun.

Hələ də dünyadan bixəbər Günyaz,
Gözəllər naz sevir, qoy eyləsin naz!
Sən də o afətə bir ərzi-hal yaz:
Gileylən özünə, özündən onun...

avqust 1981

KİMƏ GƏRƏK MƏN YAZDIĞIM ŞERLƏR

Elə bilmə unutmuşam səni mən:
Unutmaram, iki dünya bir ola!
Məhəbbətin getməz olub könlümdən
Di gəl özün heç gəlmədin bir yola!

Yaranbsan göyçəklərin göyçəyi
Dodaqların qızılgülün ləçəyi...
Ömrümüzün iki qönçə çiçəyi
Bir budaqda bir açıla, bir sola...

Kimə gərək mən yazdığım şerlər?!
“Ovsunu yox, tilsimi yox” deyirlər...
Sənin gəzib dolandığın o yerlər
Kaş Günyazın baş qoyduğu yer ola.

1 sentyabr 1981

GÜLYASDIĞA GÖZ YAŞINMI TÖKÜLÜB ?

Sən gedəli yuxum ərşə çəkilib,
Heç laylasız yatammıram gecələr!
Gülyasdiğa göz yaşınmı tökülüb?
“Qızılgülə batammıram” gecələr...

Hərdən yarı arzuluyan könlümdən,
Yar yanında yarsızlayan könlümdən.

Gah ağrıyan, gah sızlayan könlümdən,
Dərdi-səri atammıram gecələr!

Bir dünyadır gözlərinin ədası-
Niyə yoxdur orda eşqin sədası!..
Mən yuxuma, ay Günyazın sevdası,
Sənsiz şəkər qatammıram gecələr...

3 sentyabr 1981

QANA DÖNMÜŞ ÜRƏYİMİN ODUNDA

Ola bilsin görüşmədik bir daha,
Şözlərimi yaxşı saxla yadında:
İstəmirəm birgə bataq günaha –
Sözə qoya yaxının da, yadın da!

Ömür keçdi bu dünyadan doymadım,
Nə sərvətə, nə dövlətə uymadım.
Çox cavansan, heç sənə də qıymadım,
Ləkə saldım istəyində, adında!

Sənsiz Günyaz sevinmədi bir an, bil,
Sən olmasan bu cahanı viran bil!
İsindirrəm nəfəsini hər an, bil –
Qana dönmüş ürəyimin odunda!

15 noyabr 1981

SÖZÜMDƏ GÜNYAZAM

Nə qalıb xatirə o son görüşdən?
Hər axşam, hər sabah anhaandayam!..
Eyhamlı baxışın eyhamını mən,
Yenicə anlayıb, qanhaqandayam...

Unuda bilmirəm, ata bilmirəm,
Gecələr yuxumu yata bilmirəm.
Yaxından-yaxına çata bilmirəm,
Uzaqdan-uzağa yanhayandayam...

Gözümdə Günyazam, özüm də pakam,

Gözümdə qalmayıb nə arzu, nə kam...
Sən olan dünyadan köçmərəm nakam,
Necə ki, səninlə canhacandayam...

MÖHNƏTLİ GÜNLƏRİ YOLA SALMIŞAM

Sən gələn yollara mən özüm qurban,
Çoxdandı çıxmışam pişvazına mən!
Sənə mənim canım, həm gözüm qurban,
Dözmüşəm, dözərəm hər nazına mən...

Möhnətli günləri yola salmışam,
Ömürdən bir ömür möhlət almışam.
İnsafsız, nə vaxtdı həsrət qalmışam,
O tuti dilinin avazına mən...

Yaxın gəl, eyləsin Günyaz tamaşa,
O xumar gözlərə, o qələm qaşa!
Ürəyi cavandı, sən baxma, yaşa –
Tay ola bilmərəm Günyazına mən!

30 sentyabr 1981

ÜRƏYİ ÜRƏK DUYANDA

Dəyişir insanın bəxti, qisməti,
Sevən bir ürəyi ürək duyanda.
Dünyanın dünyada olmur qiyməti
Dünyada ürəyi ürək duyanda!..

Alışdım oduna, alışdım köz-köz,
Görmədim mən ondan bircə şirin söz!..
Bu yanda gözləri sevindirdi göz-
Ağlatdı ürəyi ürək o yanda!..

Xəyalı bir təmiz səmayə bənzər,
Camalı Günəşə, həm Aya bənzər...
Məhəbbət xaraba saraya bənzər
Günyazım, ürəkdən ürək doyanda!

12 sentyabr 1981

GÖZƏLİ SEVƏNİN NƏ DƏRDİ - SƏRİ

Gözlərin xoşuma gəlmədi, gülüm,
Səndən bir əlamət yox idi onda!..
Nəqafil görüşdən tutuldu dilim
Dinməyə taqətim yox idi onda...

Baxışlar nigaran, baxışlar küsgün...
Baxışlar xoşuma gəlmədi o gün!..
Baxışlar görmüşdüm, gözləri gülgün,
Sevinclər, fərəhlər çox idi onda.

Nə kamal əhliyəm, nə də ...sərsəri,
Gözəli sevənin nə dərdi-səri?!
Azalıb gözlərin indi kəsəri
Günyaza atılan ox idi onda...

20 oktyabr 1981

ARABİR GÜNYAZI XATIRLA BARI

Gözümün işığı, gözü göyçəyim,
Məni gəz, qaş ilə göz arasında!
Çoxdandı qul edib, özü göyçəyim –
Kirpiyin qaş ilə öz arasında!

Nə məndə can qalıb, nə səbri-qərar,
Nə səndə mərhəmət, nə də insaf var!
Könlüm bu dünyada səni arzular –
Qalmışam od ilə köz arasında!

Gözəllər unudur eşqi, ilqarı-
Bu gündən sabaha yox etibarı!
Arabir Günyazı xatırla barı
Söhbət arasında, söz arasında!

10 fevral 1982

O TELLƏR QÜDRƏTDƏN DARANIB

Pəjmürdə saçlara gəl dəymə, gülüm,
Arabir əlinlə dara, yaxşıdı!
Öz rəngi qaradı, əl dəymə, gülüm,
Xurmayı saçlardan qara yaxşıdı!

O tellər qüdrətdən daranıb, gülüm,
Hər biri ipəkdən yaranıb, gülüm!
Ətrini yar duyub, yar anıb, gülüm,
Qisməti yar olsa, yara yaxşıdı!

İlahi gözlərin nə yaman baxdı,
Əlimi dünyadan üzdiyüm vaxtı!
Baxışlar Günyazı odlara yaxdı
Kipriklər çəkməsə dara, yaxşıdı!

25 fevral 1982

SƏNİN GÖZ YAŞINDA BATMADIM NİYƏ

O gecə ilk dəfə qonağım oldun:
Danışdın ömründən gəlib-keçəni...
Bulud tək boşaldın, bulud tək doldun
Ağlayıb hıçqırdın bütün gecəni...

Sevinci sevincə qatmadım niyə?!
Baş qoyub dizinə yatmadım niyə?!
Sənin göz yaşında batmadım niyə?!
Ovsunda saxladın sən necə məni!..

Hardasan Günyazın könül həmdəmi?
Gəl, dağıt könlümdən qüssəni, qəmi!..
Bilsəydim biryolluq yarıb sinəmi
Bağrıma basardım son gecə səni...

18 aprel 1982

AĞLAYAN DA ÖZÜN, GÜLƏN DƏ ÖZÜN

Qızılgülüm olsan - yarpağın ollam,
Tikanın altnda bitərəm, gülüm!

Dönüb sərv olarsan - torpağın ollam:
Ayağın altında itərəm, gülüm!

Ağlayan da özün, gülən də özün,
Özünü günahkar bilən də özün!
Üzün gözəlləşir güləndə üzün
Ağlasam mən səndən betərəm, gülüm!

Soruşma Günyazdan bu nə sevdadı⁷
Sevdiyim gözəlin gözəldi adı...
O mənim bəxtimə qismət olmadı –
Gün gələr sevdama yetərəm, gülüm!

18 may 1982

MƏNİM HƏR SÖZÜMÜN ƏZƏLİ SƏNSƏN

Eşidib biləndə səni sevirəm
Qınadı yaxşılar, yamanlar səni!
Bir az da anandan qorxdun, bilirəm
Yol verməz, yaxşıca yamanlar səni!

Adınla yanaşı çəkilən addan
Ehtiyat eləmə qohumdan, yaddan.
Qurtarar, əzizim, düşdüyün oddan
Oduna-közünə yananlar səni.

Günyazın sözünün əzəli sənsən,
Qoşması, təcəni, qəzəli sənsən.
Vəfalı-vəfasız gözəli sənsən
Unutmaz andıqca ananlar səni.

10 iyun 1982

AYRILIĞIN YAŞ GƏTİRDİ YAŞ ÜSTƏ

Öz dünyamsan, məndən ayrı düşübsən,
Əlim çatmır, ünüm yetmir, neyniyim!

⁷ Füzulinin misrasına işarədir.

Biləmmədim inciyibsən, küsübsən,
Nəçə vaxtdı səsin ötmür, neyniyim!

Qıvrım tellər nazlandıqca qaş üstə,
Baxışların daş qoymadı daş üstə.
Ayrılığın yaş gətirdi yaş üstə
Ömür daha vəfa etmir, neyniyim!

Xəyalımda xəyalınla qalmışam,
Niskilimi xəyalından almışam.
Günyazı da yanar oda salmışam –
Ürəyimdən eşqin getmir, neyniyim!

30 iyun 1982

GÖZ YAŞIMDAN İSLANIBDI TELLƏRİN

Göz yaşımdan islanıbdı tellərin,
Qurudaram, sinəm üstə sər indi.
Ürəyimi ovundursun əllərin
Qorxma daha, əvvəlkindən sərindi.

Sehirlidi, tilsimi var sözün, yar,
Öz nurunu məndə tapar gözün yar,
Səpdiyini məndən apar özün yar,
Qəm bitirdin, qəm yetirdim, dər indi.

Yaxşı saldın eşqimizi dilə sən,
Bir də dönməz ötənləri diləsən.
Ha Günyaza yüz min mətləb dilə sən
Yaraları dəryalardan dərinə.

20 avqust 1982

TANRIYA BAX, ƏTƏYİNDƏN TÖK DAŞI

Bir gün gələr günahını anlarsan,
Bu dərd səni ömrün boyu yandırar.
Xatırlayıb öz-özünü danlarsan
Qocalığın sənə çox şey qandırar.

Camalında, kamalında yox eyib,
Tərifini qoşmalarım çox deyib...
Bel bükülər, diş tökülər, çox heyif,
Oğul-uşaq yaxın gəlməz, yan durar...

Tanrıya bax, ətəyindən tök daşı,
Kimə sevinc gətiribdi göz yaşı.
Sən Günyazsız yaşasan da yüz yaşı
Mənsizliyin yenə məni andırır...

15 iyul 1982

O YERDƏ QƏM ƏKİB BİTİRMİŞƏM MƏN

Bilmirəm dünyanın harasındaşam,
Özümü özümdə itirmişəm mən!
Ağlımla eşqimin arasındayam
Ağlımı gözümdə itirmişəm mən!

Sevinci, kədəri məndə tapardın,
Sevinci, kədəri məndən apardın.
Qəlbimi köksümdən yarıb qopardın,
O yerdə qəm əkib bitirmişəm mən!

Bəxt yatıb, Günyazım, oyanmaz daha,
Sən yanıb kül oldun, o yanmaz daha...
Məcnun da bu dərdə dayanmaz daha
Ömrümü, günümü bitirmişəm mən!

30 iyul 1982

GÖZƏLCƏ YANDIRAR, GÖZƏLCƏ YAXAR

Yanaqlar qızarar, dodaqlar gülər
Günyazı tilsimə salanda gözlər.
Ürəyi gözündən oxuyub, bilər
Göz ilə göz-gözə qalanda gözlər.

Gözəlcə yandırar, gözəlcə yaxar,
Gözəlcə süzülər, gözəlcə baxar,

Gözəlcə üzülər, gözəlcə axar,
Kamını gözlərdən alanda gözlər.

Coşanda bir coşğun ümmana dönər,
Əlçatmaz, ünyetməz gümana dönər,
Çişkinli-boranlı dumana dönər,
Kövrələr boşalıb - dolanda gözlər.

18 avqust 1982

MƏN DEDİM, O DEDİ

Günyazı salıbsan bir yanar oda,
Gəl getmə, o sənsiz qalanmaz, dedim.
Şam özü yanmasa, billah, dünyada
Pərvanə bir oda qalanmaz, dedi.

Eşq əhli naz etməz bu qədər, dedim,
Yox onsuz nə sevinc, nə kədər dedim,
Aşiqi yandırma gəl hədər, dedim,
Yanmasa kamını alammaz, dedi.

Dodaqlar güldümü, təzə-tər dedim,
Sən ona bərabər gül göstər, dedi.
Soruş gül dodaqdan nə istər, dedim,
Bir busə götürsən talanmaz dedi.

26 avqust 1982

YÜZ GÖZƏL BİR ƏSLİ OLAMMAZ DAHA

Qəlbimi duymayıb getdi o mələk,
Bir də bu yanlara dolanmaz daha.
Məhəbbət hissini duymayan ürək,
Məhəbbət oduyla dolammaz daha.

Yüz gənim od ala, yüz bərəm yana,
Yüz canım alışa, yüz kərəm yana.
Yüz Kərəm kül ola, yüz Kərəm yana
Yüz gözəl bir Əsli olammaz daha.

Meylin də kövrəkdi gül meyli kimi,
Dolanar dünyam gileyli kimi...

Sevirsə qoy sevsin lap Leyli kimi,
Günyazın könlünü alammaz daha.

27 sentyabr 1982

YUXUM ÇİN OLAYDI

Yuxumda görmüşəm bu gecə səni,
Yuxum çin olaydı, həyatım yuxu!
Yamanca almışdı nişana məni,
Qaşların kamanı, kirpiyin oxu.

Dodaqlar ötürdü hey bülbül kimi,
Yanaqlar gül kimi, saçlar tül kimi.
Ətrin xoş gəlirdi qızılgül kimi,
Kaş belə keçəydi ömrümün çoxu...

Ayrılıq şərbəti içdim əlindən,
Ayrıldım, ayrıldım qara telindən...
Ayıq ol, ay Günyaz, dostu dilindən,
Gözəli həmişə gözündən oxu.

5 noyabr 1982

GÖZLƏRİN GÖZLƏRƏ SEVINC PAYLADI

Neçə ki, gözəlsən, neçə ki, cavan,
Bu dünya gözündə heç nədi, gülüm!
Qocalıb dünyadan köçdüyün zaman,
Bilərsən heç nədi, köç nədi, gülüm!

O zərif nəfəsin kimə layladı?!
Kim səni səslədi, kim harayladı?!
Gözlərin gözlərə sevinc payladı
Könlündən bir könül keçmədi, gülüm.

Saçların ətriydi məni məst edən,
Dodaqlar qönçədi, özün gülbədən.
Kipriklər Günyazı bilmədim nədən,
Özünə nişangah seçmədi, gülüm!

30 noyabr 1982

BƏXTƏVƏR BAŞIMA DEYİRLƏR MƏNİM

Gözləyə-gözləyə qalmışam səni,
Yediyim-içdiyim zəhrimar olub!
Gündüzlər yadıma salmışam səni,
Gecələr can evim tarı-mar olub!

Əvvəlki kimi yox gəlib-gedənim,
İndi də çoxalıb qiyyət edənim...
Bəxtəvər başıma deyirlər mənim,
Sən kimi bir gözəl mənə yar olub.

Gəlmədin insafa, gəlmədin dinə,
Bir ürək susanda bir ürək dinə...
Xəbərsiz-ətərsiz itibən yenə,
Yenidən Günyaza dünya dar olub!

10 dekabr 1982

TEL AYIR TELİNDƏN, TELİN GÖZƏLDİ

Saçları çiçəkdən ey xoş ətirlim,
Tel ayır telindən, telin gözəldi!
Dodağı məzəlim, meyxos ətirlim,
Gəl öpüm dilindən, dilin gözəldi!

Fitnəli baxışlar vermədi aman,
Can alan gözlərə baxdığım zaman...
Hörüklər kəmər tək dolanıb yaman,
Qoy açım belindən, belin gözəldi.

Günyaza nə lazım dünya sərvəti,
İzin ver yanına gəlsin xəlvəti...
Doldur öz əlinlə ölüm şərbəti,
Ver içim əlindən, əlin gözəldi...

18 dekabr 1982

ƏLLƏRİ QOYNUNDA

YENƏ QALMIŞAM

Dolandı həftələr bir il də keçdi,
Hardasan gözümdən uzaq gedənim?
Yüz illik bir ömrüm bir ildə keçdi –
Bağrımın başım ey qan edənim!

Əlləri qoynunda yenə qalmışam,
Mən könül vermişəm, könül almışam.
Oduna Kərəm tək bəlkə alışam
Od tuta bədənim, yana bədənim...

Ay Günyaz, bu necə fəğandı, ahdı?!
Göylərin göz yaşını gözümdən axdı.
Gözəli sevməmək özü günahdı –
Olmayıb, olammaz günahım mənim.

10 yanvar 1983

XƏTRİMƏ DÜŞÜR SAÇLARIN HƏRDƏN

Ay şirin dillim, dodağın baldı,
Baxışın huşumu başımdan aldı...
Kipriklərin məni kəməndə saldı,
Bu necə haldı,
çəkmədi dara?

Bir incə belsən, bir nazik bədən,
Boyaboy telə bürünüb gərdən!
Xətrimə düşür saçların hərdən,
Bilmirəm niyə,
saçları qara!

Üzümü tutdum dağlara sarı,
Əridi qışda dağların qarını...
İnsafa gəlib, gəlmədin barı,
Günyazın yarı,
Günyazı ara!

15 yanvar 1983

OLMAYA GÜNYAZI SƏN

QOCA BİLDİN

“Gizlən - qaç” oynadın mənimlə üç il
Nə gizləmə bildin, nə qaça bildin!
Eşqini oxudum gözündən, ey gül,
Nə gizlədə bildin, nə açə bildin!

Əzəldən bu həyat asıymış, ası,
Kiminə sevinçdir, kiminin yası...
Qoynuna səslədi sevgi dünyası –
Nə qoydun uçmağa, nə uça bildin.

Bağrına basmadın məni yar kimi,
Sözünə, əhdinə düz ilqar kimi...
Ağarıb saçlarım dağda qar kimi,
Olmaya Günyazı sən qoca bildin?!

24 fevral 1983

DÖNƏRƏM ULDUZA, DÖNƏRƏM AYA

Günlərin bir günü düşərəm yada,
Əllərin heç yana çatammaz onda.
Torpaqda uçuq bir qəbrim olsa da,
Ruhum o torpaqda yatammaz onda.

Ürəyim deyildi nə daş, nə qaya,
Dönərəm ulduza, dönərəm Aya...
Əslinin Kərəmi kimi bu dünya
Külümü külünə qatammaz onda.

Məhəbbət gözəldi - ömür solmasa,
Gözlər qan axıtmaz, ürək dolmasa...
Ay Günyaz, gözəllər cəllad olmasa
Oxunu sinənə atammaz onda.

3 mart 1983

KÜSƏNSƏN GÜNYAZA, KÜSƏN SƏN...

Möhnətin yuxumu gözümdən alıb,

Möhnətin kövrəkdi ürəyim kimi!
Gecələr ürəyim ürəksiz qalıb,
Gündüzlər axtarar ürəyim kimi!

Bilmədim nədəndi məndə bu dözümlü:
Kipriyin odundan alışmır gözüm!..
Dünyanın dərini çəkdikcə özüm,
Saxlaram ürəkdə ürəyinkini...

Yenicə süslənmiş süsənsən, gülüm,
Baharın mehindən küsənsən, gülüm,
Küsənsən Günyaza, küsən sən, gülüm –
Ürəyi qocaldar ürəyin kini...

7 iyun 1983

BİR GİLƏ GÖZ YAŞI BƏSİMDİ...

Ay keçir, il ötür - düşmürəm yada,
Ey məni belə tez unudan kəsim!
Demirsən, qocam var mənim dünyada
Halmı soruşum, bir salam kəsim?..

Mən səni könülsüz anmadım, anım,
Halaldı əlində, halaldı qanım!
İstədim gecələr şam kimi yanıma
Gündüzlər telində meh təkin əsim.

Ay Günyaz, bəxtimə, qismətimə bax:
Köküm kök vermədi, budağım yarpaq!
Öləndə qoy ölüm, bir qarış torpaq,
Bir gilə göz yaşı bəsimdi, bəsim...

21 iyun 1983

GÜNYAZIN GƏLHAGƏL O ÇAĞI KEÇİB

Səndən nə gizlədim, səndən nə danım
Soruşma ağlaram, ağlar kimiyəm!
Nəyimi düşünüm, kimimi anım?
Çaylar tək çağlaram, çağlar kimiyəm!

Könlümü atıbsan yanar bir oda,
Günəşi atsaydın, yanardı o da!
İstəyir doğra tök, istəyir buda
Viranə bağlaram, bağlar kimiyəm!

Günyazın gəlhagəl o çağı keçib,
Qapısı bağlanıb, ocağı keçib...
Öləni ölübdü, naçağı köçüb
Çəşməsiz dağlaram, dağlar kimiyəm...

3 avqust 1983

GÜNYAZ OLAN BİR DƏ DƏYMƏZ XƏTRİNƏ

Peşimanam, gözdərinə and olsun
Axşam - sabah bir əlimdi, bir dizim...
Ha çalışdım zəhər dilim qənd olsun,
Bacarmadım, qara qaldı bir üzüm!..

Aramırsan var olanı yox kimi,
Səndən özgə yox kimsəsi, yox kimi...
Sinəm üstə kipriklərin ox kimi
Düzülübü, qoy düzülün bir düzüm...

Ətir çatmaz saçlarının ətrinə,
Qızılgülün ləçəyi nə, ətri nə?!
Günyaz olan bir də dəyməz xətrinə
Bülbül olub bağçamızda öt bizim...

5 avqust 1983

SEVƏN DƏ GÜNYAZDI DEYİRLƏR SƏNİ

Bir ürkək ceyransan, bir körpə maral-
Özünə çəkməsin o yerlər səni!..
Cavansan, indidən öz qeydinə qal –
Azdırar baş - ayaq şerlər səni!⁸

⁸ Soruşdum: hardaydın? Dedi: qonaq çağırmışdılar. Məclisdə filan-filan şairlər də var idi. Şer oxunduqca hey mənə baxırdılar... - deyə qürrələndi və üzündəki süni təbssümündən oxudum ki, meyli mənə sataşmaqdır. Dedim: şairlər, yoxsa şairçilər?..

Ayıq ol, vermə gəl ağı gözlərə,
İşiq da zülmətdi bağlı gözlərə...
İnanıb, əzizim, yağlı sözlərə
Düşərsən sehrinə, sehirlər səni...

Başıma gələmiş ürəyə daman –
Gözümdən irəyə düşdüün zaman...
Xətrinə dəyirsən Günyazın yaman –
Sevən də Günyazdı deyirlər səni...

20 avqust 1983

QIYA BAXDIN, KİPRIYINDƏN OD ÇAXDI

Aç belindən, gümüş kəmər taxan yox –
Oğrun-oğrun incə belə baxan çox...
Açılıbdı sinən bir az, yaxan çox-
Aralığa qan düşər ha, bilməzsən!

Günahkarsan, günahını atma gəl,
Günahımı günahına qatma gəl...
Ayı günə, günü aya satma gəl
Can üzülər, can düşər ha, bilməzsən.

Hey deyirsən: Günyaz məndən qaçaxdı,
Göz dikibdi gözlərinə haçaxdı...
Qiya baxdın, kipriyindən od çaxdı –
Odu məndən yan düşər ha, bilməzsən!

Bilgəh, 20 sentyabr 1983

BU DƏRDİM BETƏRDİ HƏR GÜNAHIMDAN

İnciyib gedənim, küsüb gedənim,
Günaha batmışam, keç günahımdan!
Əlini əlimdən üzüb gedənim,
Keçməsən, keçməzlər heç günahımdan!

Mətləbi anladım bircə sözündən:
Ayıra bilməzsən məni özündən!
Dünyanın yuxusu qaçar gözündən
Hər gecə naləmdən, hər gün ahımdan...

Günyazın meyli yox dünya varına,
Olanı könüldü, verib yarına...
Bəs niyə düşmədim ayaqlarına,
Bu dərdim betərdi hər günahımdan.

8 dekabr 1983

YUMUŞAM, SƏRMİŞƏM DARA SAÇLARI

Baxışın canımı oda yaxanda,
Gözlərin nə gözəl gülümsəyirdi?
Köksümdə alışan oda baxanda
Deyəsən, gözlərin, gülüm səyridi?!

Kül olar oduna görəndə səni,
Ömründə görməyən, gören də səni!
Görmüşəm saçları hörəndə səni
Hörüklər topuğa, gülüm, dəyirdi.

Ərmağan gətirdin yara saçları,
Yumuşam, sərmişəm, dara saçları!
Günyaza xoş gələn qara saçları
Qatıb ağ saçlara, gülüm, əyirdi.

dekabr 1983

MƏCNUNA YARAŞIR LEYLİ

Gözündən gülənim, gözü göyçəyim,
Gülüşün dodaqdan gözə qonubdu...
O qıvrım saçlardan, özü göyçəyim,
Bir cüt tel ayrılıb üzə qonubdu.

Sürməsi özündən olan gözəllər,
Candan can almamış canı üzərlər...

Ağ sinən üstündə göyərçin əllər
Dağlara qonubdu, düzə qonubdu...

Günyazım, Məcnuna yaraşır Leyli,
Məhəbbət əhlisən, olma gileyli!
O bizə nazlanan mələyin meyli
Bizim bəxtimizdən bizə qonubdu.

5 iyun 1984

BİR SÖZDÜ DEMİŞƏM, DEMƏRƏM BİR DƏ

“İlahi gözlərin nə yaman baxdı!”
Bir sözdü demişəm, demərəm bir də!
Xoşuma gələn dildi, dodaqdı –
Bir zaman yemişəm, yemərəm bir də!

Mən ömür sürmüşəm ağı, qaralı,
Çox möhnət görmüşəm səndən aralı.
Bizim bu yerlərin körpə maralı,
Könlünə dəymişəm, dəymərəm bir də!

İnsana neyləsə, eylər öz əli,
Çiçəyə bərabər tutdum xəzəli.
Sazımda, sözümdə özgə gözəli
Günyaza öymüşəm, öymərəm bir də.

Mərdəkan,
11 may 1984

ARYLIĞIN ROMANTİKASI

Tellərini tökdün üzə,
Üzündə Ay bədirləndi!..
Yayıldı xoş ətri düzə
Bütün aləm ətirləndi.

Xumarlandı ala gözlər
Canı məndən ala gözlər...
Heç yanmadı hala gözlər,
Kiprik altda çətirləndi.

Könlüm bilməm nədən süsdü?
Taleyim gör nədən küsdü!
Aramıza nə qəm düşdü –
Bir şerim də sətirləndi?!

Gözdən getmir bu dağın da,
Günyaz ömrün bu çağında,
Ayrılığın qucağında
Əzizləndi, xətirləndi.

21 avqust 1976

ÖTƏNLƏRİ SAL YADINA

Sən könlümün səndən sonra
Viran qalmış bağına bax!
Qəm yükünü daşdığım
Aranına, dağına bax!

Sən ömrümün hədərinə,
Sevincinə, kədərinə,
Taleyimin qədərinə,
Saçlarımın bağına bax!

Sən Günyazın çat dadına,
Hər ahına, fəryadına,
Ötənləri sal yadına
Gəl sinəmin dağına bax!

20 fevral 1977

ADSIZ ŞER

Ətir səpib yar sinənə -
Qoşa düşüb nar sinənə!
Çox yaraşır qar sinənə
Qara telin dağılması!

Saçlarında gül yoxudu,
Saçların da gül qoxudu.
Saçlarında gül toxudu –
Qara telin ağ ilməsi!

yanvar 1979

**YARIN KÖNLÜ SINIB
MƏNDƏN**

Yar görüşü şirin olur,
Yar yanında qalammadım!
Yarın könlü sınıb məndən
Yar könlünü alammadım!

Yar yarını yada salar,
Yardan olan yara qalar!
Yar dünyanı oda qalar
Yar oduna qalanmadım!

Günyaz, yazın boran oldu,
Yar görüşü bir an oldu!
Könlüm mülkü viran oldu –
Yar yolunda talanmadım!

Yanvar 1979

**SEVƏN KƏSLƏR
YAŞA BAXMAZ**

Ömrə-günə həmdəm seçən,
Var-dövlətə, daşa baxmaz!
Eşq yolunda candan keçən
Qurban gedən başa baxmaz!

Qismətim ol, nəсібim ol,
Məhəbbət ol qəlbimə dol!
İncə belə dolansın qol,
Sevən kəslər yaşa baxmaz!

Üzgülər, kipriyi ox,
İnsafı az, qəmzəsi çox!
Ay Günyazım, mürvəti yox
Gözümdəki yaşa baxmaz!

9 dekabr 1979

GÜNYAZINDA DÖZÜMMÜ VAR?

Günahım çox, dilim gödək,
Danışmağa sözümmü var?
Di neyləyim, de nə edək,
Yalvarmağa üzümmü var?

Sənsən mənim eşqim-canım,
Yalan desəm oda yanıam!
Gözəllərdi dörd bir yanıam
Gör birində gözümmü var?

Dostam sənə əvvəlki tək,
Nə qəm ye sən, nə fikir çək.
Döz deməknən, özü göyçək,
Günyazında dözümmü var?

14 dekabr 1979

KÖNLÜM ONUN DİVANƏSİ

Bir dünyanın yüz dəyəri
Gözlərində, qaşındadı!
Bir sevincin yüz kədəri
Gözlərinin yaşındadı!

Məhəbbətlə oynama çox,
Ömrün-günün vəfası yox!
Kipriyindən atılan ox
Ürəyimin başındadı!

Günyaz, ötmür yarın səsi,
Könlüm onun divanəsi.
Nakam eşqin nişanəsi
Məzarımın daşındadı!

Moskva, 21 sentyabr 1980

SON GÖRÜŞÜN İL DEYİLMİ

Saçlarında gül nədəndi?
Gül dediyin tel deyilmi?!
Məni üzən tül bədəndi –
Dara çəkən bel deyilmi?!

Bu nə boydu, nə qamətidi?
Qoynun içi qiyamətidi!
Ölmüş ruhu cana gətidi –
Sinən üstü gül deyilmi?!

Dodaqların beçə balı,
Sevən kəsin qalmaz halı!
Gözdür salan qeylü-qalı
“Get-gəl” deyən dil deyilmi?!

İnsafa gəl, lalə yanaq,
Bir alışaq, birgə yanaq!
Ötənləri bir də anaq:
Son görüşün il deyilmi?!

Özün mələk, ürəyin daş,
Nə dost oldun, nə bir sirdaş,
O Günyazın gözündə yaş
“Dama-dama göl” deyilmi?

10 dekabr 1981

ÜRƏYİNƏ DEYNƏN BARI

Ay insafsız, heç demirsən
Gözü yolda qalanım var.
Axşam-səhər əsən mehdən
Məni xəbər alanım var.

Nigaranam səndən sarı,
Ürəyidaş olma barı:
Yaş da keçir... ömür yarı
Çiçək kimi solanım var...

Demirsənmi qüسسə, kədər
O yazığı üzdü hədə?
Məhəbbəti dünya qədər
Özü Günyaz olanım var?!

27may 1982

**SƏRRAF İMİŞ
GÜNYAZ GÖZÜ**

Ürək gərək sevən kəsdə,
Sənsiz səbrim, qərarım yox.
Şirin dildə canı istə
Candan özgə bir varım yox!

Gözlərimdən azıb yuxum,
Çəkmir yayım, atmır oxum.
Bir qoşmadı varım, yoxum
Sözdən özgə dildarım yox.

Sərraf imiş Günyaz gözü,
Sönən deyil odu, közü...
Sevib-seçib səni özü,
Səndən özgə bir yarım yox.

24 dekabr 1982

SİĞAL ÇƏKDİM QARA TELƏ

**GAH ZÜLMƏTƏM,
GAH İŞIQ**

Ovsunlayıb gözlərimi gözlərin,
Biləmmədim ovsunluymuş gözünmü,
özünmü?
Xatirimdə yaxşı qalıb sözlərin –
İlqarına dönük çıxan sözünmü,
özünmü?

Deyə bilməz mən deyəni hər aşiq,
Gah toranam, gah zülmətəm, gah işiq!
Yaranıbdı dünyamıza yaraşiq –
O saçınmı, o qaşınmı, üzünmü,
özünmü?

Günyaz kimi könül mülkü talan yox,

Can üzülüb, canı sənsiz alan yox!
Köçən köçüb, dörd yanımda qalan yox
Qəsdə durub fərman verən özünmü,
gözünmü?

21 yanvar 1982

NƏ YAXŞI SEVDİYİM SƏNSƏN DÜNYADA

Gəlişin dünyaya sevinc gətirdi,
Çiçəyi açıldı, gülü açıldı,
Çəmənı ətirdi, çölü ətirdi
Ətrindən cahana ətir saçıldı.

Günəşi sevindi, Ayı sevindi,
Əridi şaxtası, donu torpağın.
Dəryası sevindi, çayı sevindi
Yaşıla çaldıqca donu yarpağın.

Yanında boynunu бүkdü bənövşə,
Öyrəndi sənın tək gözəl olmağı.
Yasəmən həsədlə baxır həmişə,
Tərgizə bilməyir açıb-solmağı.

Hər yerdə, hər yanda əmin-amanlıq,
Qılınclar, qalxanlar pas atıb qalıb.
Kimsədə görməzsən indi yamanlıq,
Quşlar da insana meylini salıb.

Nə yaxşı doğuldun! Nə yaxşı varsan!
Nə yaxşı sevdiyim sənsən dünyada!
Nə yaxşı gözəlsən! Nə yaxşı yarsan!
Nə yaxşı ömrümüz getmədi bada.

15 sentyabr 1982

GÜL ÜSTÜNƏ GÜL ƏLƏNDİ

Lalə güldən çoxaldımı,

Ömrü başa çata-çatda?
Lalə güldən çox aldımı,
Ömrü başa çata-çatda.

Gül üstünə gül ələndi,
Birdən dünya gül iləndi.
Demə bülbül gül iləndi
Ömrü başa çata-çatda.

Nişan alıb sinə-sinə,
Nişan alıb sinəsin də!
Ox Günyazın sinəsində
Ömrü başa çata-çatda.

Oktyabr 1975

HANI YARIN, HANI GÜLÜN

Dodaq ötmür, dil danışmır,
Qəlb deyəni göz demirmi?
Budaq ötmür, gül danışmır
Tər qönçəni üz, demirmi?

Çəmən açıb çiçəklənir,
Lalə sünbül ləçəklənir.
Bütün dünya göyçəklənir
Məhəbbətdən söz demirmi?

Hanı yarın, hanı gülün?
Şeh bağlayıb yanı gülün...
Çöllərdə yox sanı gülün –
Tellərinə düz demirmi?

Tərən xəyal göylər aşır,
Möhnətimlə qucaqlaşır.
Yaxınlaşır, uzaqlaşır –
Səbrin olsun, döz, demirmi?

İnildədi könül sazım:
Bu möhnətə şer yazım!
Pıçıldadı: ay Günyazım,
Əlli ötür, yüz demirmi?

15 avqust 1976

DODAQLARA DODAQ DƏYDİ

Sıǵal çəkdim qara telə
Qıvrım saçlar çözeləndi.
Qol doladım incə belə,
Nar məmələr özələndi!

Hicran nəydi, vüsal nəydi?!
Bənövşə tək boynun əydi.
Dodaqlara dodaq dəydi
Dil də dildən məzələndi!

Qəm üzülüb atılarda,
Günyaza naz satılarda.
Bala qaymaq qatılarda⁹
Eşqin odu təzələndi...

9 avqust 1979

DİL DANIŞIB, DODAQ GÜLÜB

Dil danışib şirin-şirin,
Gül dodaqlar allanıbdı...
Demə çəkib xəcalətin
Gül yanaqlar allanıbdı...

Dil danışib, dil-dil ötüb,
İnci dişdə bülbül ötüb...
Gül dodaqlar yanaq öpüb,
Dodaq əmib ballanıbdı.

Dil danışib, dodaq qaçıb,
Sədəf dişlər inci saçıb.
Gül yanaqlar çiçək açıb –
Gül yanaqlar xallanıbdı...

⁹ Ələsgərə işarədir.

Dil danışıb, dodaq gülüb,
Sevincini yanaq bölüb...
Dil danışıb Günyaz ölüb –
Dodaq öpüb hallanıbdı...

5 oktyabr 1981

ƏLİM YETMİR O GÜLÜZƏ

O gözlərə goz eyləsəm,
Gözəl, gözdən göz əksilməz!
Qoşma qoşub, söz söyləsəm
Gözəl, sözdən söz əksilməz!

Əlim yetmir o gülüzə,
Gül yetirə, o, gül üzə!
Üz söykəsəm o gülüzə
Gözəl, üzdən üz əksilməz!

Yad deyilsən yad qalasan,
Günyaz yanmaz az qalasan!
Kipriyinlə od qalasan
Gözəl, gözdən göz əksilməz!

21 may 1982

RÜBAILƏR

Ala gözlü, siyah telli gözəl yar,
O gözəllik səndən qeyri kimdə var!
İnsafa gəl, gizlətmə gəl, qoy baxım,
Ay üzünü bürüməmiş buludlar.

Ətirli sən, səfalı sən bahar tək,
Yanağından min rəng alır gül-çiçək.
Qoy bəzənsin gəlişinlə məclisim,
Dolu ürək, dolu qədəh, gəl içək.

İstəmirəm, yar, görəsən qada sən!
Ürəyimi atmadınmı oda sən?!
Axşam-səhər alışıram eşqinlə
Ver hökmünü, bu mən, bu eşq, o da sən!

3 mart 1955

SEVMİŞƏM, SEVƏCƏYƏM MƏN

Hər sözü, kəlməni hey dönə-dönə
Oxuyur, düşünür, qubarlanıram!
Nə qüssə, nə kədər yaraşmır sənə
Neyləyim bu oda mən də yanırım,
Oxuyur, düşünür, qubarlanıram!

Şikayət yazırsan öz taleyindən,
Budur, məktubunda hər kəlmə başı.
Ağrıyır ürəyim hər gileyindən,
Tökülür vərəqə gözümün yaşı...
Budur, məktubumda hər kəlmə başı!

Dərd çəkib, qəm çəkib, qüssələnmə sən,
Qəlbini, hissini üzməsin kədər!
Sevmişəm, sevirəm, sevəcəyəm mən
Səni bu dünyada dünyalar qədər!
Qəlbini, hissini üzməsin kədər!

5 aprel 1958

O YAR MƏNİ

Mən gəzərəm sorağında,
Nədən gəzməz o yar məni!
Dolandıqca fərağında
İntizarda qoyar məni!
Oyar məni!

Gah unudar, gah eylər yad,
Gah mələkdir, gah da cəllad!
Gözəl olan bilməz imdad
Al qanıma boyar məni,

O yar məni!

Qəlbim nə ağlar, nə gülər!
İçimdə bir quzu mələr...
Ay Günyazım, bir gün gələr
Nəsimi tək soyar məni,
O yar məni.

30 yanvar 1972

ADSIZ ŞERLƏR

İtirdim gəncliyi, itirdim səni!
Hər arzum, istəyim gözümdə qaldı...
Yaşatdı, qocaltdı məhəbbət məni,
Həyatım gül kimi solub-saraldı.

Könlümə düşübsən, könlü göyçəyim,
Alışırım sənsiz, yanırım sənsiz!
Kimsəli dünyada, ömür çiçəyim,
Özümü kimsəsiz sanıram sənsiz!

Oduna yanırım xeyli zamandı,
Ah! Nə əlim çadır, nə ünüm yetir!
Ürəyində rəhm yox, Allah, amandı,
Sən o insafsızı insafa gətir!

Yenə min il əvvəl olduğu kimi-
Yar məndən, mən yardan uzaqlaşmışam!
O, gedib Leyliyə açsın eşqimi,
Mən, Məcnun bəxtimlə qucaqlaşmışam!

avqust 1972

O, MƏN DEYİLƏM

Məni Məcnun bilib gəzmə çöllərdə,
Eşqindən didərgin, o, mən deyiləm!
Axtarsan taparsan sonsuz göylərdə,
Məskənim oradır, enən deyiləm!

Demə, bu dünyada yalanmışam mən,
Səni sevmək üçün yaranmışam mən!

Məhəbbət odundan qalanmışam mən –
Alışdım, yananam, sönən deyiləm!

Bağlayan deyilsən, açma yaramı!
Qədrimi bilmədin, qoy bilsin hamı!
Başqadır Günyazın eşqi, məramı –
Bir də bu dünyaya dönən deyiləm!

oktyabr 1975

ETÜDLƏR

Saçları qaram,
Əhdimdə varam.
Gəl getmə, qayıt,
Açıldı yaram!

Qaşları qaram,
Yox özgə çarəm!
Sənsiz könlümü
Kimə açaram?!

Gözləri qaram,
Çox intizaram!
Sən qayıdınca
Açıb solaram...

Yanağı allım,
Dodağı ballım!
Qurbanam sənə,
Çənəsi xallım!

Ay incə bellim,
Ay uzaq ellim!
Yaxın gəlsənə,
Ay qara tellim!

Gözü göyçəyim,
Özü göyçəyim!
Bir danış barı,
Sözü göyçəyim!

Moskva, 6 oktyabr 1980

BAŞINA DÖNDÜYÜM

Başına döndüyüm, a dilbər gözəl!
Sən bizim tərəfə xoş, səfa gəldin.
Endirib saymazdın bizləri əzəl –
Olmuya, bu günlər insafa gəldin!

Sanmışdım özümü, çox bəxtiyaram,
Çəkdiyən dağları tez unudaram.
Yenə səni gördüm açıldı yaram,
Həm qubar gətirdin, həm şəfa gəldin!

Düşməsin yasdığa kimsə qəmindən,
Yüz Günyaz sağalar xoş qədəmindən!
Gözəlsən, mələksən, neyləyim ki, mən
Bu dünya mülkünə bivəfa gəldin!

AY İNSAFSIZ

Ay insafsız, səndən ayrı düşəli
Daha məndə səbri-qərar qalmayıb.
Yalvarmışam, yaxarmışam fələyə
Sən gəlməmiş cam məndən almayıb.

Doğulduğun torpağa da getmişəm,
Kəbə bilib çox ziyarət etmişəm.
Xəyalınla vüsalına yetmişəm,
Belə vüsal heç Məcnunda olmayıb.

Ürəyində çoxdu sözü Günyazın,
Deyə bilmir sənə özü Günyazın.
Bir cüt nara düşüb gözti Günyazın,
Əsirgəmə nə qədər ki, solmayıb.

25 iyul 1972

BİR GÖZƏL GÖRMÜŞƏM

Bir gözəl görmüşəm qonşu mahalda:
Sarışın telləri üzə düşübdü...
Sanasan mələkdi belə camalda
Allahın yanından təzə düşübdü!

Xəbərdar eyləyin o qələmqəşi,
Mən də hal əhliyəm, deyiləm naşı!
Bir ürkək ceyrandı, cavandı yaşı,
Ovçu bərəsindən düzə düşübdü.

Qocanı cavandan seçməyir hələ,
Özgə bir ocağa köçməyir hələ.
Ürək beləsindən keçməyir hələ-
Nəzakət xətrinə üzə düşübdü.

Mən oldum bu elin qoca qonağı,
Tutarlar ucadan uca qonağı!
İstədi dindirə, quca qonağı,
Gördü bizim arvad izə düşübdü!

Ay Günyaz, könlünü agah eylə sən,
Nə fəqan eylə sən, nə ah eylə sən!
Arabir bu yolda günah eylə sən,
Kərəm kimi yanmaq bizə düşübdü!

avqust 1975

GÖZLƏRİN

Qorxuram, gözəlim, dönüb şimşəyə
Mənim gözlərimdə çaxar gözlərin!
Demirsən, yazığı gəlməz kimsəyə
Dünyanı odlara yaxar gözlərin!

Dodaqlar məhəbbət dolu piyalə,
Bir yanı qızılgül, bir yanı lalə.
Hərdən bulaq olub, hərdən şələlə
Gözündən gözümə axar gözlərin.

Xalların yanaqda yan-yana düşüb,
Qaşların kamanı al qana düşüb.
Tellərin Günyazdan o yana düşüb,
Bəs nədən Günyaza baxar gözlərin?!

17 dekabr 1975

QAYITMAZ DAHA

Meylini daş-qaşa salandan bəri,
Düşmədik yadına heç bizlər sənini!
Sənə könül açdı nadanın biri,
Elə bil deyildi o gözlər sənini!

Qayıtmaz gəncliyin, qayıtmaz daha,
Baxmadın naləmə, baxmadın aha...
Hələ cavan ikən batdın günaha
Yumaz günahını dənizlər sənini.

Günyazın gözündə qurumadı yaş...
Yanmadın halına, ay ürəyi daş.
Səni belə gündə görməyəydi kaş,
İndi xanımındı kənizlər sənini!

5 yanvar 1976

İKİ TEL AYRILIB

İki tel ayrılıb qulağın üstə,
Altındakı bir cüt tənə yaraşır.
Biri də qıvrılıb buxağın üstə,
Qulacı dağılıb, yenə yaraşır.

Səndəki dodaqlar gülün ləçəyi,
Rəngi də, ətri də bir yaz çiçəyi!
Gəl söndür busənlə yanan ürəyi,
Gözəlsən, bu savab sənə yaraşır.

Çox görüb, çox çəkib Günyaz cəfanı,
Neynəyir dünyada sənsiz səfanı!
Unuda bilmirəm gözəl Vəfam,
Vəfadan hər cəfa mənə yaraşır!

15 yanvar 1976

GÜLDODAQLAR

Gül nəfəsli güldodağın hər biri
Qızılgülün ləçəyidi təzə-tər.
Pıçıldadı: sökülməmiş dan yeri
Şeh çilənmiş tər çiçəyi təzə dər!

Dedim: Bəxtim gözlərinin qarası,
Sinəmdədir son baxışm yarası.
Aynlıqdı qaşla gözün arası –
Vüsal olsa məhəbbəti təzələr.

Gülü b dedi: ay Günyazım, yatmısan,
Günah edib yarıyaşa çatmısan.
Məhəbbəti məhəbbətə qatmısan –
Ağlı olan səvab işi tez elər.

25 yanvar 1976

ƏTİRTELƏ DÜŞÜBDÜ

Çox cavansan, ayıq dolan, min göz var,
Gözəlliyin təzə dilə düşübdü.
Yaradanın qüdrətinə nə söz var?
Bal-dodağa, məzə dilə düşübdü!

Al yatıağm qızılgülü andmır,
Alagözün bir baxışda yandırır!
Kipriklərin nə qıvrılıb yan durur?
Sürmə - qaşa, ətir - telə düşübdü.

Hər çiçəyin öz rəngi var, öz adı,
Hər meyvənin öz ətri var, öz dadı.
Demə Günyaz əldən düşüb, qocadı –
Şair gözü incə belə düşübdü.

23 iyun 1976

UCA DAĞ BAŞINA QAR DÜŞƏR

Soruşma saçımın ağı nədəndi:
Uca dağ başına qar düşər, gözəl.
Birin bəxtinə - dünyanın dərdi,
Birinə sənə tək yar düşər, gözəl!

Baxışın kəsilib qəsdimə yağı,
Çəkmirmi sinəmə dağ üstə dağı!
Qoynunda behiştin ətirli bağı –

İstəsən bizə də bar düşər, gözəl.

Günyaz yaxşı seçir ağı qaradan:
Xoş gündə yaradıb səni yaradan.
Götürüb qaçardım billah aradan –
Qorxuram dünyaya car düşər, gözəl!¹⁰

1976

BİRİ YÜZDƏ YAXŞIDI

Üzün gülür, üzgülər, yaxın gəl,
Zərif gülüş zərif üzdə yaxşıdı!
Sərv boyuna, gül əndama baxım gəl!
Vəsmən qaşda, sürmən gözdə yaxşıdı!

İstəmərəm gözlərimdə göz yeri,
Ağrıyanın qoy ağrısın yüz yeri!..
Xəstənin də, həkimin də öz yeri,
Xal yanaqda, lale düzdə yaxşıdı.

Ay Günyazım, hər rübabı çalma sən,
Yığış evə, özgə yerdə qalma sən!
Ürəyini ürəyinə salma sən-
Gözəllər tək, biri yüzdə yaxşıdı!

15 may 1978

SEVINMƏDİK HƏR İKİMİZ

Hayıf, gözəl, hayıf, gözəl çox hayıf,
Nə sən mənə, nə mən sənə yar olduq!
Sevinmədik hər ikimiz dünyada –
Bir nadanın ucbatından xar olduq!

Başım üstə bəxt ulduzum sönəli,
Taleh məndən, mən talehdən dönəli –
Bizə çatdı ayrılığın gen əli,

¹⁰ Bu gözəlin əri də şairdir. Özünün dediyinə görə, gözəlliyi duymur.

Yaşamadıq - yaşa dolduq, var olduq.

Ürəklərdən xatirələr getmədi,
Ürəklər də bir-birinə yetmədi!
Gözlərinə Günyaz səcdə etmədi,
Ömür ötdü - ömrümüzdən zar olduq!

9 iyul 1978

VURĞUNSAYAĞI¹¹

Yenə xumarlanıb xəyala dalır –
Qara qaş altında badamı gözlər!
Yenə qəsdə durub, yenə can alır –
Dünyam verəcək badamı gözlər?!

Bir nazik bədəndi - ağ sinəsi var,
Xoş onun halına, kimə olsa yar!
Qıyqacı baxışda yaman ovsun var,
Yolundan eyləyir adamı gözlər.

Kipriyi sürmədi, çənəsi xallı,
Buxağı ətirli, dodağı ballı.
A ceyran duruşlu, mələk misallı
Günyazsız baxacaq yadamı gözlər?!

GÖZƏLİ DUYMAYAN GÖZƏLİ NEYLƏR

Məhəbbət dediyin çiçəkli bağı:
Xəzan bir tərəfdən, bar bir tərəfdən!
Hicranı, vüsalı dumanlı dağı:
Günəş bir tərəfdən, qar bir tərəfdən!

Ağardı saçlarım, ağardı dən-dən,
O günlər yadıma düşər yenidən!..
Beşgünlük dünyada qismətə bax sən:
Qönçə bir tərəfdən, xar bir tərəfdən!

¹¹ Qərribə gözləri var idi. Biz getdiyimiz yerə o da gəlirdi. Dostum Hafiz Hüseynov çox üz vurdu ki, bu gözlərə bir söz deyim.

Baxışın, duruşun yolundan eylər,
Gözəli duymayan gözəli neylər?!
Qorxuram Günyazı daş-qalaq eylər:
Özgə bir tərəfdən, yar bir tərəfdən.

15 avqust 1979

QAYTAR MƏNİ ÖZÜMƏ¹²

Gözəliyin fitnəsinə uyandan –
Gecə-gündüz keşik çəkir qaş-qaşa!
Məhəbbətin ləzzətini duyandan
Nar məmələr yaman verib baş-başa!

Ovsunlayıb buxaq altda tel məni,
Məst eyləyib bədən məni, bel məni!
Qaçırdım qınamasa el məni –
Uyuşardı uyuşmayan yaş yaşa!

Səni gördüm işıq gəldi gözümə,
Mən səndəyəm - qaytar məni özümə!
Ay Günyazım, bəxtim gülə üzümə:
Məzarımız söykənəydi daş-daşa!

noyabr 1979

YADIMA DÜŞDÜ

Sinəni gördüm, sinəsi göyçək,
Dağların qarı yadıma düşdü.
O göyçək bir cüt məməni görcək,
Bağların barı yadıma düşdü.

Boyaboy telə bürünüb gərdən,
Surahi qamət - gül kimi bədən!
Gəncliklə gəlib gəncliklə gedən

¹² Dostum Hafiz H. Dövlət bankından bizim maaşımızı almağa gedib (kassir xəstələnmişdi). Pul verən qız pasport tələb edib. Hafiz görüb ki, pasportu yanında deyil, pulu da almaq lazımdır. Qızı yola gətirməkdən ötrü həmin şəri əzbərdən deyib. Qız tələb edib ki, şəri yaz mənə ver, mən də sizin pulunuzu pasportsuz verim. Hafiz bir parça kağıza şəri köçürüb və beləliklə idarənin maaş pulunu qızdan alıb.

Ömrün baharı yadıma düşdü!

Gözlərə baxdım - gözlərin ala!
Oduunu sən gəl sinəmdə qala...
Görəndə batıb dodaqlar bala –
Günyazın yarı yadınaa düşdü...

31 mart 1983

ANASINDAN ÖTRÜ AĞLAYAN GÖZƏLƏ

Gözlərin hayıfıdı, ağlama daha,
Gözlərin güləndə gözəldi, gözəl!
Gözyaşın xoş gedər birdən Allaha,
Ömrümüz onsuz da xəzəldi, gözəl!

Dünyaya anamız gətirib bizi,
Qoynunda gül kimi bitirib bizi.
Arzudan arzuya yetirib bizi
Anamız tanrıdan əzəldi, gözəl!

Analar ölməzdi! Sən ağlama gəl,
Gəzdirək əllərdə, gəzdirək əl-əl!
Analar doğuldu dünyadan əzəl –
Bu dünya sonradan düzəldi, gözəl...

14 iyun 1983

KÖNLÜMDƏ AÇILAN KÖNLÜMDƏ SÖLUB

Qocalıq üz verib, kövrəlib ürək,
Ağlamaq istərəm, gülmək istərəm...
Dünyamız kövrəkdi, ömrümüz kövrək,
Yaşamaq istərəm, ölmək istərəm...

Nə mənə “yar” deyib, öymə özünü,
Nə məndən gizlət sən xumar gözünü...
Fikrindən keçəni, ürək sözünü
Gözündən oxuyub bilmək istərəm...

Könlümdə açılan könlümdə solub,

Göz yaşım gözümdən könlümə dolub...
Gah dönüb Fərhadə, gah Məcnun olub
Bu dərdi Günyazla bölmək istərəm.

26 iyun 1984

DOSTUM CÜMŞÜDÜN XORULTUSUNA¹³

(Zarafat)

Qiyamət oğlandı bizim Hacıyev –
Dostluqda nöqsanı hayıf ki, yoxdu!
Mahalda tanıyır hər oba, hər ev-
Pislikdə ad-sanı hayıf ki, yoxdu!

Maşında sürür, o şer də yazır,
Bir bədbəxt yazığa qəbir də qazır.
Qafiyə gələndə üslubu azır –
Yarımçıq dastanı hayıf ki, yoxdu.

Dünyanı götürüb bağı-bağçası,
Cibində tapılmaz bircə axçası...
Bakıda villası, kənddə daçası,
Aranda bostanı hayıf ki, yoxdu.

Astadan danışmaz, əsib guruldar,
Kefi kök olanda kefi duruldar...
Arabir yatanda yaman xoruldar-
Evində məstanı hayıf ki, yoxdu.

Ay Cümşüd, gözünü aç, an Günyazı,
Sabahı yuxusuz açan Günyazı?
Sənin xorultundan qaçan Günyazı
Soruşma bəs hanı? Hayıf ki, yoxdu.

Ahıl Mahmudlu,
24 oktyabr 1982.

¹³ Həmin gecə ilan vuran yatdı, mən yatmadım. Danı diri tutdum və həməən kənddən qaçdım. Yolda misralar öz-özünə yarandı, evimə çatdım doyunca yatdım. Amma Nəyniyəsən “yaziya pozu yoxdu” deyiblər...

SÖZÜN DÜZÜ ZARAFATDA

Söylədiniz qaramıza,
Duz səpdiniz yaramıza.
Hey girdiniz aramıza
Sərin düşüb sərinəndi.

Çox sevirdik bir-birmizi,
Ayırmadı tanrı bizi...
Qəlb üstünə qəlbin izi
Dərin düşüb dərinəndi.

İstəmədik bir kəs bilə,
Sırrımızı saldız dilə!
Özü gəldi Günyazgilə
Gəlin düşüb gəlinəndi!

31 avqust 1983

DEDİM, DEDİ

Dedim: gözəl, qiyamətsən!
Dedi: Günyaz, yalanmı var?
Dedim: varıb ərə getsən?
Dedi: hanı alanmı var?

Dedim: boyun nə gözəldi!
Dedi: bunnan iş düzəldi?
Dedim, sizə elçi gəldi...
Dedi: andır qalanmı var?

Dedim: ay qız, bu nə nazdı?
Dedi: deyən kefin sazdı?
Dedim: bircə busə azdı,
Dedi: bəsdi, talanmı var?..

23 avqust 1976

ANA TORPAĞIN DƏRDİ

Yaralanıb iki yana bölündüm,
Böyük param o tərəfdi, o yandı!
Paralanıb iki cana bölündüm,

Bəxtimə bax: bu alışdı, o, yandı!

Böyütmüşəm, yaşatmışam hər kimi,
At oynatdı, qılınc çaldı ər kimi!
Düşmənlərim hücum çəkdi nər kimi,
Gələn-gələn öz qanına boyandı!

Nəsillərim bəs eylərdi, bəs gəldi,
Nəs illərim bir-birindən nəs gəldi!..
Oğuz Günyaz, qulağıma səs gəldi:
Tomrisimmi, Babəkimmə oyandı?!

12 aprel 1983

İSTƏ VERİM SAĞ GÖZÜMÜ

Hayıf səndən, hayıf, gözəl,
Hayıf, özgə sonasısan!
Kim inanar özün kimi
Bir gözəlin anasısan!

Belə zərif, belə incə,
Yarın deyil ürəyincə!
Mənsiz məni diləyincə
Eşq oduna yanasısan!

Ürəkdə yox dağ dözüümü,
İstə verim sağ gözüümü!
Mən Günyazam, haqq sözüümü
Əvvəl-axır anasısan!

May 1979

ETÜD

Bu yer həmə-n-həməndi,
Gülü çəmə-n-çəməndi.
Gecələr Ay soyunub
Sularında çiməndi.

Bu yer həmə-n-həməndi,
Çölü həmə-n-çəməndi.

Sehirlədi Günyazı
Gözəlliyn kəməndi.

Bu yer həmə-n-həməndi,
Buludları əməndi.
Duman olub bu yerin
Şimşək gözlü səməndi.

Bu yer həmə-n-həməndi,
Dörd yanı yasəməndi.
Bu çəməndə qoşulub
İlk qoşmanın ilk bəndi.

23 may 1983

* * *

Alışarsan, ey nazəndə, bu nazi ilən sən,
Gər tutuşsan eşq oduna Günyaz ilən sən!
Cəhd eyləmə eyləyəsen mənə nazi çox,
Kül eylərsən dünyamızı bir az ilən sən!
Bir könüldən min könlə könl vurulub,
Al könlümü könl ilən, muraz ilən sən.
Gəlib dəmi, dağıt qəmi, ey gül, sərməstəm,
Dindir məni söhbət ilən, saz ilən sən.
Məhəbbətin bir dəryadı, hər damlası eşq –
Qərq olaq gəl, Kür ilən mən, Araz ilən sən!

17 avqust 1982

CƏVAHİRİN EV-EŞİYİ ŞEN OLSUN¹⁴

Aşiq Aydın, telli sazı sən dindir,
Gül-çiçəkli bir oylaqdan danışaq.
Pəmbəhlidə qarış-qarış dolanıb –
Gəzdiyimiz o yaylaqdan danışaq.

Əzəl başdan söhbət açaq Saraldan,
Bir baxışda vurulduğum maraldan,
Mahalların gözü olan mahaldan,

¹⁴ Aşiq Aydın həmin yerlərdə gəzdiyindən danışdı, demə, bir toya dəvət edibləmiş, mənində xatalayıblar...

Həm Ayrımdan, həm Maymaqdan danışaq.

Lütvü bacı unutmasm bizləri,
Qoy Ceyranın ağrımını dizləri!..
Banıgilin yol çəkməsin gözləri –
Cacur kimi bir oymaqdan danışaq.

Çubuqludan Qırxbulağa keçək biz,
Düzlü-duzsuz çeşməsindən içək biz.
Qaraların yurd yerinə köçək biz –
Süd-qatıqdan, bal-qaymaqdan danışaq.

Cevahirin ev-eşiyi şen ola,
Kim istəməz bir quzusu min ola!
Ürəyimiz onun kimi gen ola –
Bişirdiyi tər quymaqdan danışaq.

Dilarənin xoş üzünü ağ görüm,
Mahmudun da cancığazın sağ görüm!
Xozeyinin kef-damağın çağ görüm,
Çəkirdiyi buz bulaqdan danışaq.

Haramıda gözəl idi ab-hava,
Kərəm bizi yaman tutdu kababa!..
Özü yedi, özü yetdi savaba –
Aşırdığı bir oğlaqdan danışaq.

Qapımızda qonaq-qara çox olsun,
Yeyib-içib, tək hamı tox olsun!
Ay Günyazım, pis gözlərə ox olsun,
Kəkotudan, quzqulaqdan danışaq.

sentyabr 1975

BİR GÖZƏLİN SİĞAL ÇƏKİM TELİNƏ

Yay gəldimi bir yaylaqda olasan,
Narın-narın yağış yağa, çən gələ...
Kəkotunu gül qarışıq yolasan,
Kef çəkməkdə yar-yoldaşın tən gələ.

Dolça qırmaz bulaqların buzunu,
Yedizdirər sənə əmlək quzunu...

Bozartmanın kəm eləmə duzunu,
Baxan varmı heç qaşığa, çəngələ...

Öyrənərsən ovçuluğun çəmini,
Hürküdərsən kəkliklərin cəmini...
Unutdura bu dünyanın qəmini,
Gecələrin gündüzündən şən gələ...

Bir gözəlin sığal çəkib telinə,
Gül-çiçəkdən kəmər bağla belinə,
Yolun düşsə obasına, elinə,
Qonaq edə bir gündəlik xəngələ.

Həzin-həzin aşiq çalib oxuya,
Gözəl görsə göz gedərmə yuxuya...
Tellərindən dağ havası qoxuya,
Bəlkə Günyaz dirsəklənib dincələ...

15 avqust 1976

GÖRƏSƏN HARDADI GÜNYAZIN ÖZÜ

Hanı bu dağların yarpızı, gülü?
Laləsi, nərgizi saralıb yenə!
Bir yanda bənövşə - boynu bükülü,
Bir yanda qönçəni xar alıb yenə!

Ayağım altında sıldırım qaya,
Harayım yetməyir ulduza, aya!
Xəyalım əriyib qarışır çaya –
Tərən oylağını sar alıb yenə!

Burda bulaqların tutulub gözü,
Yanan ocaqların qaralıb közü.
Görəsən hardadı Günyazın özü,
Gəzdiyi yerləri qar alıb yenə.

Moskva, 17 sentyabr 1976

**BAĞRIM OLUR
ÇEŞMƏ-ÇEŞMƏ**

Dərdli könlüm qanadlanır uçmağa,
Qarlı-qarsız bu dağları görəndə.
Qol çatmayır göy meşəni qucmağa –
Barlı-barsız budaqları görəndə!

Dolaylarda söhbət açma düz yerdən,
Zirvələrdə əllərini üz yerdən!
Bağrım olur çeşmə-çeşmə yüz yerdən –
Diş göynədən bulaqları görəndə!

Qıl tamaşa hər bərəyə, bəndə sən,
Qoy desinlər, Günyaz, mömin bəndəsən.
Doyunca bax, amma düşmə bəndə sən,
Gül qoxuyan dodaqları görəndə!

İsmayılı, 18 may 1977

DAĞLARIN GÜNYAZI ANAN VAXTIDI

Könlümə o dağlar yenidən düşüb,
Deyirlər, Maymağın yaman vaxtıdı!
Aranda sünbülə yeni dən düşüb –
Çöllərin su deyib yanan vaxtıdı.

Dumandan görünməz sıldırım qaya,
Selləri-suları axıdır çaya!
Gül-çiçək dediyin gəlməz heç saya –
Bulaqda dişlərin donan vaxtıdı!

Buludu bir yandan, çəni bir yandan,
Xəyal da apara səni bir yandan!..
Gəzməyin, a dostlar, məni bir yandan –
Dağların Günyazı anan vaxtıdı...

İyun 1979

CIĞIRLARIM DOLAYLARDAN SORUŞAR

Gözüm qalıb qayaların qaşında,
Zirvəsində buluddumu, qardımı?!
Görən ola, ağacların başında,

Yarpaqdımı, çiçəkdimi, bardımı?!

Qılıncından boylanmışam
Ay kimi, Dərələri dolanmışam çay kimi!
Havalanıb qartallara tay kimi,
Dəli könlüm tərlandımı, sardımı?!

O dağların obasında qaldığım,
Sinə dolu havasından aldığım!
Bulaq üstə pərdə-pərdə çaldığım:
Ürəkdimi, kamandımı, tardımı?!

Güneylərdə Maraldımı görünən?
Quzeylərdə Ceyrandımı bürünən?
Çınqıllarda hörükləri sürünən
Pəridimi, Mələkdimi, yardımı?!

Sellər, sular gur çaylara qovuşar,
Duman gələr dərələrdən sovuşar!
Cığrlarım dolaylardan soruşar:
Günyaz adlı bir qonağım vardımı?!

Moskva, 5 oktyabr 1980

SEYRƏ ÇIX, AY GÜNYAZ

Suları dupduru, bulağı göyçək –
Sevdiyim gözəlin gözləri kimi!
Qoynunda açılıb süslənən çiçək –
Vurğunun təzə-tər sözləri kimi!

Torpaqda bitəni daşda bitirər,
Durnanda azdırar, çəndə itirər...
Vüqarlı böyüdər, məğrur yetirər –
İnsanı bu dağlar özləri kimi!

Seyrə çıx, ay Günyaz, dur dolan, gəzin
Enişdə, yoxuşda qoy qalsın izin!
Təngiməz nəfəsin, bükülməz dizin –
Pəhlivan Rəşidin dizləri kimü¹⁵

13 mart 1982

¹⁵Rəşid Yusifov nəzərdə tutulur.

DAĞLAR

Sıralanıb qoşun-qoşun
Babaların dağı dağlar.
Əzəl başdan elin dostu –
Yağıya da yağı dağlar!

Nə əzəli, nə sonu var,
Hər yamacın öz donu var.
Zirvəsində bulud oynar –
Dolu döyüb yağı dağlar.

Dolaylardan sürü aşar,
Elin varı aşıb-daşar.
Biri gedər nini yaşar,
Kef damağın çağı dağlar.

Göylərində qartal süzər,
Sinəsində Günyaz gəzər...
Qayasını çiçək bəzər,
Süd-qatığın yağı dağlar.

1975, Çubuqlu yaylağı

VURĞUN¹⁶

Dünənimdən sabahıma
Müjdə idi - gəldi Vurğun.
Şer-sənət dünyasına
İlhamını gərdi Vurğun.

Görüb çatıq qaşlarını,
Güllər əydi başlarını.
Ağ dalğalı saçlarını
Bu dağlara sərđi Vurğun.

Var göyəmi, var yemşəni –
Gəl payızda gör meşəni...

16 Cəsaret etmirdim bu ulu şairə şer yazım. Müasir söz günəşinin 70 yaşı idi. Ürəyim dözmədi. Dedim: beş bəndlik şerdə beş dəfə "Vurğun" sözü işlətsəm - bu şer olmazmı?

Yazda şəhli bənövşəni
Şer deyib dərdi Vurğun.

Ov tufəngi kürəyində,
Gözü maral sürəyində...
Çox gəzdirib ürəyində
Hər ağrını, dərdi Vurğun.

“Ceyran qaçar, cüyür mələr...”
Ürəyimdən keçməz nələr?..
Türbəsinə ellər gələr,
Tər çiçəkdən tərdi Vurğun.

May 1976

DE, VURĞUNUN HANI, DAĞLAR?

Yaz gələndə gül-çiçəyin
Bilinməyir sanı, dağlar.
Gözəllərə məskən olur
Bulaqların yanı, dağlar.

Əriməmiş hələ qarın,
Yağış yağır narın-narın.
Əzəl vardı “düz ilqarın”,
De, Vurğnun hanı, dağlar?

Bir buludam - çəndən ayrı,
Bir sünbüləm - dəndən ayrı.
Günyaz ölməz səndən ayrı,
Qurbanını tanı, dağlar!

21 mart 1977

VAR OLUBSAN, VAR OL, DAĞLAR!

Qayalarda şimşək çaxar,
Ay boylanar, günəş baxar...
Dörd tərəfin axar-baxar...
Qoynu bahar, var ol, dağlar!

Gül-çiçəkdən dərə-dərə
Dolanmışıq dərə-dərə.
neçə gədik, neçə bərə
Neçə kərə, var ol, dağlar!

İstəmişik qar olubsan,
El-obaya yar olubsan.
Dövlət olub, var olubsan,
Var olubsan, var ol, dağlar!

Beçə baldan doymamışam,
Motal pendir qoymamışam.
Erkək kəsib soymamışam,
Saymamışam, var ol, dağlar!

Unutmazdı Günyaz səni,
Unudubdu bir az səni.
Görəcəkmə bu yaz səni,
Günyaz səni, var ol, dağlar!

19 yanvar 1983

DAĞLAR, A DAĞLAR

Düzülüb yan-yana, kürək-kürəyə,
Sığınıb beləcə dağlara dağlar...
Dünyanın dərđini salıb ürəyə,
Gəlmişəm qoynuna, dağlar, a dağlar.

Göy üzü vurulub bir aşıq kimi,
Yerlərə-göylərə yaraşlıq kimi...
Sarmaşlıb cığrlar sarmaşlıq kimi
Dolanıb boynuna, dağlar, a dağlar.

Hüsnünlə fələyi saldın kəməndə,
“Gizlən-qaç” oynadın dumanda, çəndə...
Günyazam, gəlmişəm baxmağa mən də
Fələklə oynuna, dağlar, a dağlar.

13 iyul 1984

**HƏR İNSANIN
ÖZ GÜLÜ**

Yazıq Günyaz yaman günə düşübdü,
İndi daha qalan yoxdu dərdinə!
Dünya ondan, o, dünyadan küsübdü,
Bilmək olmur dərmanı nə, dərdi nə?

Felindədi dilbilməzin, nakəsin –
Ha öldürün, ha doğrayın, ha kəsin!
Vay halına o bədbəxtin, o kəsin -
Vaxtı çata, baxtı yata, dərd dinə!

Şehi düşər, budağından üz gülü!
Sən Günyazın məzarına düz gülü.
Bu dünyada hər insanın öz gülü,
Bitirdi nə, yetirdi nə, dərdi nə?

26 yanvar 1977

QİSMƏTİM GÖZ YAŞI¹⁷

Yurdundan, yuvamdan düşdüm qürbətə,
Qırıqlar çoxaldı üzdən xəbərsiz!
Taleyim gülmədi-dözdüm möhnətə,
Qismətim göz yaşı, gözdən xəbərsiz!

Gül əkdim, bağ saldım vermədi bəhər,
Çörəyim qəhərdir, şərbətim zəhər.
Od tutub yanaram hər axşam-səhər,
Ocaqdan xəbərsiz, közdən xəbərsiz!

Xəyalın xəyaldan oyatdı məni –
Uzaqda dayanma, gəl görüm səni!
Unutdur Günyaza qəmi, qüssəni –
Ömür də gödəlir bizdən xəbərsiz!

Aprel 1977

AĞRILARA GÜNYAZ KİMİ DAYANDIM

¹⁷ “Şair olan qəm də yeyir” (Səməd Vurğun).

Bir ürəyin bir kamına yetmədim,
Yüz oduna ha alıxdım, ha yandım!
Qoruyardım hər bələdan, sevincdən,
Gecə-gündüz özüm ona həyəndim!

Haray çəkdim, bəlkə bəxtim o yana,
Səs gəlmədi göz yaşından o yana!
Kim istəyər öz qanına boyana?
Bir gün səhər al qanıma boyandım!

Bu könlümdə neçə arzum gəzərdi,
Nəçə yaram köz-köz olub közərdi!
Ayrılığa hər kim olsa dözərdi,
Ağrılara Günyaz kimi dayandım!

Xəstəxana, 15 may 1978

BİR GÖZƏLİN SİNƏSİNDƏ DAĞAM MƏN

Bu dünyadan köçməyimə baxma sən –
Əbədiyəm, ölməmişəm, sağam mən!
İstəmişəm yağış olub, sən gəzən
O yerlərə gözyaşımlla yağam mən!

Elə bilmə səndən uzaq getmişəm –
Bir ulduzam gözlərindən itmişəm!
Qargülüyəm qar altında bitmişəm,
Dolaşdığın bağçayam, bağam mən!

Arzulama, dönüb bir də yaranam,
Gəncliyimdən yar düşünəm, yar anam!
Düzənlərdə dolu döymüş aranam,
Yaylaqlarda çovğun vurmuş dağam mən!

Nəfəsindən məzarıma meh əsə,
Ruhum səndən nə inciyə, nə küsə!
İnən sonra üzündəki qəm-qüssə,
Saçındakı qaralmayan ağam mən!

Qalar-qalmaz başdaşında bir yazı-¹⁸

¹⁸ Həmin gün xəstəliyimin ürəkdən olduğunu duydum. Fikirləşdim ki, ürəyə çox etibar yoxdu. Birdən əlim bir yana çatmaz... heç olmazsa son sözümü deyim.

Bu gün sabah unudarlar Günyazı!
Qohum-qardaş ürəyində qəm sazı,
Bir gözəlin sinəsində dağam mən!

31 may 1978

İTİRDİM GƏNCLİYİ

Sığınıb sinəmə dünyanın dərdi,
Bir ağır yük oldu cana ürəyim!
Gecəsi, gündüzü qüssə-kədərdi,
Alışmır, alışa, yana ürəyim!

Ağarıb saçlarım - başa nə qaldı?
Tutulub gözlərim - qaşa nə qaldı?
Ömür də gödəlib - yaşa nə qaldı?
Boyanmır biryolluq qana ürəyim!

İtirdim gəncliyi duman içində,
Gözyaşım ümmandı ümman içində.
Günyazın günləri güman içində,
Vurmadı mənzili sona ürəyim!

İyul 1979

ÖLƏNDƏ QOY ÖLÜM

Könlümün yüz yerdən yüz yarası var-¹⁹
Nədir bu dünyaya bağlayan məni!
Canımda, qanımda ümmanlar axar,
Fələk də görməyib çağlayan məni!

Ağrıya, acıya olmuşam düşər,
İllərim ömürdən quş kimi uçar!
Qohumlar yan keçər, dostlar gen qaçar,
Bu dərddi sinəmdən dağlayan məni!

Hanı yar dediyim o gözəl sənəm?
Eşqin dərgahında alışan mənəm!

¹⁹ İkinci dəfə idi xəstəxanaya düşmüşdüm, Nəcə oldusa küsgünləşdim.

Öləndə qoy ölüm, Günyaz tək, nə qəm-
Tapılar, tapılmaz ağlayan məni!

20 avqust 1979

SÖZÜN DÜZÜ

Ürək bu dünyaya sığmayır daha,
Sinəmdə bir təhər təhərlənibdi...
Görən nə pisliyim keçib Allaha?
Allah da əlimdən qəhərlənibdi...

Saçların ömrümün ölüm çələngi,
Qaşların kipriklə başladı cəngi...
Sən demə, dodaqlar o yaqut rəngi
Mənim öz qanımdan bəhərlənibdi!..

Sevindim yaş ötüb qocalan vaxtı,
Gözyaşım gözümdən könlümə axdı...
Açıldı baxtımın baxtının baxtı:
Günyaz məhəbbətlə zəhərlənibdi.

16 avqust 1981

NEÇƏ Kİ, GÖZƏL VAR²⁰

Yalançı dünyadı, yalançı həyat-
Belə bir dünyada qalmağa dəyməz!
Arzunu-diləyi puç edir, heyhat!
Həyatdan kamını almağa dəyməz!

İnsanın bəxtinə, qismətinə bax-
Əzəli torpaqdı, axırı torpaq!
Ömürdən il qopur, budaqdan yarpaq –
Qopsa da peşiman olmağa dəyməz!

Gəncliyi düşünüb andığın zaman,
Məhəbbət oduna yandığın zaman,
Dünyanı dərk edib qandığın zaman,

²⁰ Heç özüm də bilmirəm niyə belə yazdım, amma son bənddə özüm özüməqayıtdım!

Gül kimi açılıb-solmağa dəyməz!

Ürəyim döyünməz qızıl qəfəsdə,
Baxım gözlərinə qoy son nəfəsdə!
Məzarım üstünə düşüb üzüstə,
Dil deyib, saçını yolmağa dəyməz!

Günyaz, ölüm nədir - gətirdin yada,
Yaşamaq gözəldi - ölüm olsa da!
Neçə ki, gözəl var gözəl dünyada –
Bulud tək boşalıb-dolmağa dəyməz!

25 dekabr 1981

GETDİYİN YOLLARDA GÖZYAŞIN GÖLDÜ...

Getdiyın o yollar mənə tanışdı,
O yollar sevgimin hicran yoludu.
Getdiyın o yollar mənə danışdı:
O yollar könlümün viran yoludu.

Getdiyın o yollar aparır hara?
Getdiyın o yollar məni apara!..
Qəlbimi köksümdən bəlkə qopara –
Dünyanın dərdindən köksüm doludu.

Bir gözüm ağladı, bir gözüm güldü
Getdiyın yollarda gözyaşım göldü...
İnanma, kim desə Günyazın öldü –
Məhəbbət ölümündən daha uludu.

17 oktyabr 1982

PƏRİŞAN-PƏRİŞAN ÖTMƏ YANIMDAN

Ağarmış saçlarım qaralan deyil,
Zəncilər günəşdən qaralan kimi!
Hər zaman güneyi qar alan deyil,
Hər zaman quzeyi qar alan kimi!

Pərişan-pərişan ötmə yanımdan,

Batmasın əllərin qana qanımdan!..
Torpaq öz barını alar canımdan-
Budaqlar çiçəkdən bar alan kimi!

Fələklər pis günə nə yaman qaldı,
Dünyanı gözümdən nə yaman saldı!..
Bir ömür vermişdi, nə yaman aldı –
Günyazı Günyazdan yar alan kimi!

20 may 1983

ÖLÜMÜN HİMNİ

Sevinci kədərə, qəmə vermişəm,
Özümdən özümə, özüm qalmışam!
Ömrümü bir ömrükəmə vermişəm,
Özümdən özümü, özüm almışam!

Dünyanın verdiyi - bir quru nəfəs,
Dünyaya borcluyam - bir quru qəfəs.
Dünyanın sevgisi - bir quru həvəs,
Dünyanı gözümdən özüm salmışam!

Yaxasız köynəkmi geyibsən, Günyaz?!
Geyibsən soyunma, heyifsən, Günyaz!
Günyaza nə gözəl deyibsən, Günyaz:
Ayrılıq sazım özüm çalmışam!

13 iyun 1983

SARALMIŞDI GÜNYAZ KİMİ GÜLÜM, YAR

İki aydı yatağında yatdığım,
İki aydı ağır düşüb yastığım!
Ay şəklini ürəyimdən asdığım,
Yadlar kimi yaramadın yarama,
Sən də məni aramadın, arama!

Kabab kimi alışmışdım köz üstə,
Alışandan bir qoşmalığ söz istə!
Ağ saçlarım dağılmışdı göz üstə –
Oz əlinlə daramadın, darama,

Sən də məni aramadın, arama!

Saralmışdı Günyaz kimi gülüm, yar,
İstəmədim ağlayım, yar, gülüm, yar!
Demədinmi ayrılıq var, ölüm var-
Yadlar kimi yaramadın yarama,
Sən də məni aramadın, arama!

14 mart 1984

YOLLARA BAXMAQDAN GÖZÜM QARALIB

İkinci dəfəydi ölümümlə mən
Görüşüb, öpüşüb, ayrıldım, gülüm!
Dünyaya qayıtdı məni yenidən-
Yenidən səninlə ağlayım, gülüm...

Arabir könlümü anmadın niyə?
Məni öz bimarın sanmadın niyə?²¹
Yanmışdım, oduma yanmadın niyə?
Yanmadın qarışa külünə, gülüm!

Yollara baxmaqdan gözüm qaralıb,
O yollar çən idi, duman, qar alıb!..
Ay Günyaz, gül üzüm solub saralıb,
Bu dərddən, bu qəmdən ölmədim, ölüm.

Mərdəkan, 14 aprel 1984

BELƏ DÜNYA

Aşiq olan kama yetməz,
Abi-kövsər cama yetməz.
Harayma səma yetməz,
Belə getməz, belə dünya!

Dərd-bələdir başdan-başa,
Baxmaz gözdən axan yaşa.

²¹ Füzuliyə işarədir.

Heyfi gəlməz, ömrə, yaşa,
Dönsün daşa belə dünya!

Bilməsə də nağıl səni,
Günyaz gördü mağıl səni,
Dərək etmirsə ağıl səni,
Dağıl səni, belə dünya!

15 avqust 1972

SÖZ DEMƏYİN SINAR KÖNLÜM

Gah şam olub şölə salar,
Gah alışar, yanar könlüm.
Alovunu dostlan alar –
Dost yolunda fanar könlüm!

Dost qəmini dərd bilməyi,
Sevinc verib, dərd bilməyi.
Mərd yaşayıb, mərd ölməyi,
Özünə borc sanar könlüm!

Ay Günyazım, verməz aman,
Peşman eylər səni zaman!
Kövrəlmişəm yenə yaman,
Söz deməyin sinar könlüm!

dekabr 1975

HEÇ GÜLMƏZƏM AĞLAR KİMİ

Kimsəsizəm, bir kimsəm yox,
Heç gülməzəm ağlar kimi!
Mən olmasam - kipriyi ox
Heç bilməzəm ağlar kimi!

Ürəyimdə hər istəyim,
Bu dünyada qalar nəyim?
Nə gülüm var, nə çiçəyim,

Xəzan vurmuş bağlar kimi.

Ömür keçər aram-aram,
Ay Günyazım, yenə varam!
Neçə dərdim, neçə yaram
Sıralanıb dağlar kimi.

30 oktyabr 1976

ƏLLİ ÖTDÜ, YÜZDƏN OLDUQ

Alışmadı eşqin odu,
Oddan olduq, közdən olduq.
İsinmədik istisinə -
Tüstüsündə gözdən olduq.

Aranmadıq ildən-ilə,
Aranmarıq innən belə!
Əcəb düşdük qərib elə,
Sazdan olduq, sözdən olduq.

Soruş hanı oymağımız?
Qaldı yaza doymağımız!
Aranda yox qaymağımız!,
Dağ yerində üzdən olduq.

Yaxşılardan yaman aldıq,
Yaman günə yaman qaldıq!
Dəryalara cığır saldıq,
Dərə-təpə, düzdən olduq.

Bu yanlara gələn gündən,
O yanlar da küsdü məndən!
Ay Günyazım, hayıf səndən -
Əlli ötdü, yüzdən olduq.

18 fevral 1977

GÖRƏN DÜNYA NEYNƏYƏRDİ

Canım oda qalanmazdı,

Canımda can olmasaydı!
Məni məndən alammazdı,
Qası kaman olmasaydı!

Könlüm ayrı dolanmazdı,
Yaralarım sulanmazdı,
Axar sular bulanmazdı
Gözyaşım qan olmasaydı!

Niyə açdın köhnə dərdi,
Kimin olsa göynəyərdi.
Görən dünya neynəyərdi
Əgər Günyaz olmasaydı?

aprel 1977

OLMUŞLARI ANIRSANMI

Alışıbsan, yanırısanmı?
Yanma, Günyaz, yanmaq olmaz!
Olmuşları anırısanmı?
Anma, Günyaz, anmaq olmaz!

Ötən ötdü, keçən keçdi,
Taleh özü səni seçdi!
Bu gün olan sabah heçdi,
Qanma, Günyaz, qanmaq olmaz!

Necə olub sən qalıbsan?
Yanar cana od salıbsan!
Deyən daha qocalıbsan,
Danma, Günyaz, danmaq olmaz!

1 iyun 1978

HARA GETDİM, HARA BAXDIM

Azalmadı dərdi-sərim,
Yaram üstə yara gördüm.
Yolmu çəkir kor gözlərim?
Tuşlanıbdı yara gördüm!

Baxtı qara, qara baxtım,
Aparırsan, hara baxtım?!
Hara getdim, hara baxdım –
Başdan-başa qara gördüm!

Min bir dər var, min bir qada!
Sızıldayıb salma yada!
Ay Günyazım, bu dünyada
Bir ölümü çara gördüm!

16 iyun 1979

KÖNLÜM KİMİ NEÇƏ YERDƏN

Yenə dünya mehvərindən
Ayrı düşüb, aralamb...
Könlüm kimi neçə yerdən
Para-para paralanıb...

Ürəyimin yarasından,
Məni tapdın harasından?!
Gözləriyin qarasından
Qara bəxtim qaralanıb...

Gözəlsənmiş sən çoxundan!..
Bu dünyanın var yoxundan...
Kipriklərin hər oxundan
Bağrım başı yaralanıb.

Ay Günyazım, naçar olan,
Qismətindən qaçar olan,
Məhəbbətə duçar olan-
Məhəbbətlə çaralanıb.

2 oktyabr 1981

SƏNDƏN KÖNÜL UMAN KÜSÜB

Gülüm, titrət sarı simi,
Tarı dindir, kaman susub!

Xeyli vaxtdı Günyaz kimi
Heç danışmır, yaman susub!

Könül vermə könülsüzə,
Könül ala, könül üzə!
Özün söylə o gül üzə-
Səndən könül uman susub!

Məni atdın-məni unut,
Nə səcdə qıl, nə ucuz tut!
Göy kişnəyər, ağlar bulud,
Elə bilmə duman susub!

Günah çatmaz günahıma,
Kimsə dözməz bu ahıma!
Bu günümdən sabahıma
Yox gümanım, güman susub!

Bəxtim dönük, könlüm süstdü!
Dərgahından könlüm küsdü!
Bir dəryadır köksüm üstü
Dalğa coşub, ümman susub!

26 noyabr 1981

NEYLƏSİN

Göz görə-görə, dara çəkib
Kiprik dağlayır-qaş neyləsin.
Göz gülə-gülə, nalə çəkib
Özü ağlayır-yaş neyləsin.

Mən o ceyrana kəmənd atdım,
Geri çəkildi addım-addım.
Gördüm boylanır maddım-maddım,
Ürək daşdırsa-daş neyləsin.

Günyaz, günahın başdan olub:
Demə ki, ürək daşdan olub.
Uğursuzluğun yaşdan olub
Sən qocalırsan-yaş neynəsin?

10 sentyabr 1982

GÜNYAZA

Kimdən küsüb, nədən küsüb
Odsuz-közsüz yanan Günyaz?
Qocaldıqca eşqə düşüb
Gəncliyini anan Günyaz!

Tez boşalıb, tez də dolub,
Tez açılıb, tez də solub.
El dərdinə şərək olub
Öz dərdini danan Günyaz.

Zəmanənin gərdişini,
Ruzigarın hər işini,
Bu dünyaya gəlişini
Təzə-təzə qanan Günyaz!

11 iyun 1984

HAYIF ZƏNNİMƏ

Açardın qapımı haylı-haraylı,
Gah qoşma deyərdin, gah da gəraylı!...

Nə yaxşı ölmədim, tanıdım səni,
Lap zət qırığın birisənmiş ki!
Qoy deyim, hamıya tanıdım səni-
Sıpanın özündən irisənmiş ki!

Sənin tək heyvanın böylədi dölü:
İy verib ilənər içiyən çölü!
Dirini görəndə ölüdən ölü-
Ölünü görəndə dirisənmiş ki!

Zatını tanıdım: tulasan tula,
Günyazdan uzaqda get quyruq bula.
İstərsən anqır sən, istərsən ula-
Mənim bir yerimin kirisənmiş ki!

7 may 1984

NAMƏRDLİK SÜDÜNDƏ,

QANINDA VARMIS

M.S.-yə

Sənə “fil” deyərlər-heyif o addan!
Filin bir qulağı səndən yaxşıdı!
Çox ucuz gedərsən qatırdan, atdan
Həmədan ulağı səndən yaxşıdı!

Maşallah, öküsən boyda-buxunda,
Öküzlük mod olub indi çoxunda
Ağzını şirinlət özgə po...
Köpəyin yalağı səndən yaxşıdı!

Nacinslik adında, sanında varmış,
Yaltaqlıq yekəpər canında varmış,
Namərdlik südüdə, qanında varmış,
Arvad darbalağı səndən yaxşıdı!

Lotusan, qədəşsən, sən öl, cəyilsən!
Bir pillə qalxarsan bir də əyilsən!
Ayısan-düzələn zibil deyilsən,
Pambığın alağı səndən yaxşıdı!

Günyazın çörəyi gəlsin gözündən,
Kimə neyləyibsən? - soruş özündən!
Anlayan anlayar bircə sözündən
İtin dal ayağı səndən yaxşıdı!

15 mart 1982

BİR ŞERƏ CAVAB

Yağ, balın içində bəslənən oğlan,
Neyləyim, hörrəyə-yala qalmışam!
Hay-haray çatmamış səslənən oğlan,
Köç geri dönəndə dala qalmışam!

Nə “dağdan ayrılmış dağ pələngiyəm”,
Nə Fərhad, Koroğlu, Ərəb-Zəngiyəm!
Nə yüyən, nə yəhər, nə “üzəngiyəm”-
Nə “uçub zirvədən yala, qalmışam”!

Görürəm “uşaqsan”, “körpəsən” hələ,

Yenicə qələmi alıbsan ələ,
Sənət dünyasına salma vəlvələ-
Alınmaz qalayam, qala qalmışam!

Mən yenə “qağayam”, yenə Günyazam-
Özgə nəyim olub, özgə nə yazam!
Aşıq Aydın bilir-qafiyəbazam-
İynəsi qırılmış vala qalmışam!

15 avqust 1977

BİR NADANA

İ.T-a

Boynuyoğun, dişi seyrək, gözü göy,
Bu timsalda az tapılar tay sənə.
Dar ayaqda başı tərət, gözü döy-
Qanacaqdan düşməyibdir pay sənə.

Hamı bilir: iş gələndə karın yox,
Namusun yox, vicdanın yox, arın yox.
Ölülərin ehsanından qarın tox-
Əcəb gəlir yasxanalar toy sənə?

Müftə halva, müftə plov-təp getsin,
İç ayrıanı, yediklərin çəp getsin.
Naçalnikin orasını öp getsin-
Kəmfürsətdir deməsinlər qoy sənə.

Günyaz görüb: qulaqların şeşədir
Aravurmaq səndə köhnə peşədir.
Heyvərəsən, vallah yerin meşədir-
Qamışlıqlar yaman verər boy sənə.

7 may 1981

FİKİRDƏN AĞARIB BAŞI DAĞLARIN

Dağlar oğlu, şair ürəkli alim dostum
Malik Mirzəyevin ağ saçları həmin
dağları xatırladığı üçün qoşma ona –

Malikə qoşulub

Uzaqdan-uzağa seyrinə daldım-
Dumanlı göründü qaşı dağların!...
Qəlbini oxşadım, könlünü aldım-
Fikirdən ağırıb başı dağların!...

Cığırlar dolanıb belədən-belə,
Ceyranlar, cüyürlər axışıb gölə...
Elə bil qarışıb yağışa, selə
Həsərdən gözünün yaşı dağların!...

Getməsəm, inciyər, küsər Günyazdan,
Meylini, mehrini kəsər Günyazdan,
Qoynunda saxlamaz əsər Günyazdan
Torpağı dağların, daşı dağların.

Bilgəh, 5 sentyabr 1985

KÖPƏY OĞLU

Bir qarış boyun var - “dam dolu toyun”,
Lap səysən, səy oğlu səy köpəy oğlu!
Gorbagor dədənə çəkib bir suyun,
Nökərdən törəyən “bəy” köpəy oğlu!

Vəzifə veriblər özündən ağır,
Üzündən-gözündən zəhrimar yağır.
Gədələr eyləyib belini yağır,
Bu ada, bu sana dəy köpəy oğlu!

Qanmadın, əllini ötübdür yaşın,
Kabinet, katibə, qapımda məşın!
Görüm yerə girsin o kələm başın,
Hər yoldan ötənə əy, köpəy oğlu!

Tülküdən tülküsen, çaqqaldan çaqqal,
Nə cavan qanırsan, nə də ağsaqqal!
Bir dayın pulagir, bir dayın baqqal,
Biri də satmırmı göy, köpəy oğlu!

Günyazam, el bilir qanım təmizdir,
Əcdadım, həm adım-sanım təmizdir!
Sənin ürəyindən yanım təmizdir-

İndi get döşünə döy, köpəy oğlu!

MÜBARƏK

Qohumun, qardaşın ağzında dili,
Hamının istəyi, gözüsən gəlin.
Mübarək-ömrüyün bu otuz ili.
Saralın ocağı, közüsən, gəlin

Gəlinlər gəlini-həmişə cavan,
Yaxşı bax, ocaqda ötməsin tavan.
İskəndər gedəli qalmışiq yavan-
Qonaqcıl Banının özüsən, gəlin.

Neynirəm kababı, kartofu, əti,
Yediyim xəngəldi-sinidə gəti...
Günyazın, Aydının ağız ləzzəti,
Ələmdar şerinin sözüsən, gəlin.

24 aprel 1978

AZDIRAYDI DÜMAN MƏNİ

Dərsiz, qəmsiz yaşayardım dünyada,
Kədərimgə qoşa böldün tən məni.
Məhəbbəti gətiməzdim heç yada,
Bu yollara salmadınmı sən məni?

Bulud kimi bu dağları keçəydim,
Zirvələrdə bir qayam seçəydim.
Bulaqları udum-udum içəydim,
Azdıraydı duman məni, çən məni.

Gah bu yolda, gah o yolda bitəydim,
Çiçəklərin arasında itəydim...
Ay Günyazım, murazıma yetəydim
Heç gəzməzdim bu dünyada mən məni.

25 may 1977

SÖHRAB TAHİRƏ

Ayrılıq üstündə köklənib sazım,
Bəmində həsrət var, zilində həsrət.
İstədim Araza bir şer yazım,
Suyunda həsrət var, lilində həsrət.

Mən geri çəkildim-düşmən öyündü,
Cəlladlar elində toydu, düyündü...
Bu necə ömürdü, bu necə gündü:
Ayında həsrət var, ilində həsrət?...

Günyazım, qocadır tarixdə yaşın,
Təbriz göz bəbəyin, Araz göz yaşın.
Tomrisin yurdunda-torpağın, daşın
Qəlbində həsrət var, dilində həsrət...

29 iyun 1985

MOLLA PƏNAHA

“Bayram oldu heç bilmirəm neyləyim?”
Su çoxdan kəsilib, heç qaz da yoxdu!
Düyüsü cəhənnəm, ətdən nə deyim?!
Tükünü yolmağa heç qaz da yoxdu!

Açılmır arvadın qaşığı, qabağı-
Nə plov bişirib, nə şorqoğalı!
Qəhətədi allahın “axta zoğalı!”-
Çay ilə içməyə bir az da yoxdu!

Şorumuz tükənib, qalmışığıq yaban,
Tükəndə satılır donuzla qaban!..
Xalq çalır havaxtdı zurna-balaban-
Günyazın dəfninə heç caz da yoxdu

1983

GÖRMÜŞƏM

Çoxları dəm vurub qeyrət sözündən,
Nədənsə qeyrəti atan görmüşəm.

Millətin çörəyi gəlib gözündən –
Vətəni havayı satan görmüşəm.

Varsa süfrəsində halal çörəyi,
İgidin xalçaya gəlməz kürəyi.
Nadanı, nacinsi, cılızürəyi,
Özgə kölgəsində yatan görmüşəm.

Ucalmaq istəsən elin gözündə,
Elin qeyrətini yaşat özündə.
Günyaz, nə hikmət var qeyrət sözündə -
Eşidən qulağı batan görmüşəm.

13 fevral 1976

ARASINDA

Anan yaratmayıb torpaqdan, daşdan,
Bir zərif məxluqsan binadan, başdan.
Ötür ay, itir il ömürdən, yaşdan,
Yaşaram ay ilə il arasında.

Yarıdın, yarı sən oğuldan, qızdan,
Gəlsin soraqları Aydan, ulduzdan!
Eşqin alovdandır, ürəyin buzdən –
Qalmışam od ilə sel arasında.

Qara qaş altından bir cüt qara göz,
Baxdıqca od yaxar sinəmə köz-köz!
Eşitmək istərəm bir şirincə söz –
Saxlarsan diş ilə dil arasında.

23 iyul 1972

* * *

İstərəm qayıdıb gələsən yenə,
Qayıtsın gəncliyin ötən illəri!
Qayıt sən! Qayıtsan qayıdar mənə
Ömrümün ömürdən itən illəri!

İstərəm qayıdıb gələsən bir də
Dolansın fəsillər, qoy dolansın il!
Ya ölüm, ya olum sən olan yerdə,

Sənsiz keçən ömür - ömürdən deyil!

HAVLANIBDIR

Gözəl dost, gözümə soxma qeyrəti,
Vətəni, milləti, xalqı, şöhrəti.
İnsanın torpaqcan varmı qiyməti?
Kim satıb, kim alıb, kim aldanıbdır?

Dünyada görmədim bir can sirdaşı,
Bir ömür həmdəmi, ömür yoldaşı.
Sevənlər sevirilər zəri, daş-qaşı,
Məhəbbət soğan tək bahalanıbdır!.

Mərifət, mərhəmət qalmayıb daha,
Dostluğun “astarı üzündən baha”,
Adamlıq dediyin qalıb Allaha,
Allah da Günyaz tək havalanıbdır!

9iyun 1974

MÜXƏMMƏS

Ay həkim, ağrın alım,
Gətirib cana ürək!
Özüm də istəyirəm
Alışıb yana ürək.
Salacaq mən yazığı
Olmazın qana ürək.
Gah sürür doğru yola,
Gah çəkir yana ürək.
Ay həkim, ağrın alım,
Gətirib cana ürək.

Eyləyib axşam-sabah
Günümü qara ürək,
Bilmirəm bu gedişlə
Üz tutub hara ürək!
Gah mənə naz satır o,
Gah çəkir dara ürək.
Ay həkim, ürəyimi
Eyləyib yara ürək.
Bir üzü qıpqırmızı,

Bir üzü qara ürək.

Yanmadı, o yanmadı
Şöhrətə, ada ürək.
Amma ki, qocalığı
Hey salır yada ürək.
Özünə yaxşı tapıb
Dərd ilə qada ürək.
Ay həkim, ağrın alım,
Çatmayır dada ürək.
Adamı dar ayaqda
Tez verər bada ürək.

Nə qanır, nə qandırır,
Yox olsun belə ürək,
Çıxası deyil, vallah,
Obaya, elə ürək,
İncəlib, lap dönübdü
Bir incə telə ürək.
Az qalır qopub düşə
Sinəmdən çölə ürək.
İynə vur, qadan alım,
Bir yolluq ölə ürək.

Çırpınır balıq kimi,
Gəl düşmür tora, həkim.
Heç baxmır, canıyanmış,
Xoşluğa, zora, həkim.
Qorxuram həkdən salıb
Axırda yora həkim.
Özüynən aparacaq
Günyazı gora, həkim.
Sən allah, elə elə,
Tək getsin ora ürək,
Tək getsin gora ürək!..

16 mart 1983

BU QÖNÇƏ GÜL İLƏN SƏN

Bir qönçə qızılgülsən,
Bu dodaq, dil ilən sən,
Könlümdə açmaqdasan

Ay ilən, il ilən sən...

Ətrinlə bütün dünya,
Məst olub, ey nazəndə.
Bir dünya dünyamısan
Bu qönçə gül ilən sən?!

Aşiqəm yox günahım,
Çək məni haqq yoluna.
Bu şirin dil ilən sən,
Bu incə bel ilən sən.

İstəsən al könlümü,
Odlara sal könlümü.
Bu incə bel ilən sən,
Bu incə tel ilən sən.

Göz yaşım coşar birdən
Demirsən selə dönər?
Gözəlim, neyniyərsən
Bu coşan sel ilən sən?!

Ey Günyaz, yetiribdi
O gülü bizim ellər –
Fəxr eylə, gəl fərəhlən
Bu torpaq, el ilən sən.

7 avqust 1984

* * *

Aldım məktubunu, Səmayə bacı,
Çox zəhmət çəkmisən, yenə sağ ol sən!
Görüm ki, dünyada çəkmə bir acı
Hər yerdə, hər zaman üzüağ ol sən!

O yerdə qovuşur Kür ilə Xram,
Vaxt gələr, səninlə qohum olaram...
Çəkdiyən zəhməti heç unutmaram,
İstəyir ya yaxın, ya uzaq ol sən!

Gürcüstan torpağı - bizə dost eli,
Neyləyər Günyaza yağışı-seli!..
Tapşırıb getmişəm bir siyah teli-
O telli ceyrandan göz-qulaq ol sən!

aprel 1958

KÜSMÜŞƏM

Eşitsin yaxınım, bilsin uzağım,
Mənimlə çəkilən addan küsmüşəm.
O idi evimdə odum, ocağım –
Andığım, yandığım oddan küsmüşəm.

Günyaz, fəlsəfəni saxla bir anlıq,
Sözünü açıq de, qoyma qaranlıq:
Nirfrət eylədiyin bütün nadanlıq
Demə ki, qohumdan, yaddan küsmüşəm.

1968

ÖMRÜMÜZÜN GÜNƏŞİDİR ANALAR

Ey övladlar, anaları qoruyaq,
Ürəklərin atəsidir Analar.
Çələngini ulduzlardan toxuyaq,
Ömrümüzün Günəşidir Analar.

O xilqətin ziyasında dünya var,
Bizə dünya bəxş eləyib Analar.
Cahan özü o günəşlə parlayar,
Yer üzünə nur ələyib Analar.

Əgər qalxıb səmaya da ucalsaq,
Başımızda qızıl tacdır Analar.
Hətta bir vaxt bu dünyada qocalsaq,
Əbədi bir ehtiyacdır Analar.

Nə qədər ki, bu həyatda ömrü var,
Qayğımızı daşıyacaq Analar.
Biz də ona bəxş eləsək qayğılar,
Bir ömür də yaşayacaq Analar.

Ey övladlar, anaları qoruyaq,
Nə qədər ki, hələ sağdır Analar.
Biz onları qayalar tək bürüyək,

Vüqarlansın, axı dağdır Analar!

QIZ LƏYAQƏTİ

Nə zərdir, nə ləldir, nə də ki, zinət,
Bəzəkdir qızlara qız ləyaqəti.
Onun qüdrətilə tapar ülviiyyət,
Gərəkdir qızlara qız ləyaqəti.

Nə lazım camalı boyalı olsun,
Qoy dağ lələsitək həyalı olsun.
İstəsə dəryatək kamalı olsun,
Köməkdir qızlara qız ləyaqəti.

Qalar bu dünyada yadigar kimi,
Bir nəslə bəzəyər o, vüqar kimi.
Əgər desək bunu babalar kimi,
Örpəkdir qızlara qız ləyaqəti.

Qorunsa heç zaman zay ola bilməz,
O elə nemətdir pay ola bilməz.
Onun sevincinə tay ola bilməz,
Fərəhdür qızlara qız ləyaqəti.

Tökülən piyalə dolarmı daha?
Gedən gedəcəkdir, qalarmı daha?
Ürəksiz yaşamaq olarmı daha?
Ürəkdir qızlara qız ləyaqəti.

LALƏLƏR İSLANDI

Lalələr yurduna qonaq gəlmişəm,
Burda necə gəzdim, gül əzilməsin.
Oxşar gözlərimi o yaqut aləm,
Çəməndə qırmızı tül əzilməsin.

Bu al ləçəklərin zərif dünyası,
Şerdən incəmi, sözdən incəmi?
Toxuna bilmirəm, zərifdəryası
Könüldən incəmi, gözdən incəmi?

Beləcə bənd edib bu güşə məni,

Nə hicran ağrılı, nə vüsaldayam.
Lalələr çağırır görüşə məni,
Bir qədəm atmıram, mən xəyaldayam.

Bu dəm ildırımın parlaq naxışı
Göyün yaxasını doğrayıb tökür.
Yağır lalələrə bahar yağışı,
O, məsum gözəllər boynunu bükür.

Sinəmə qəm yağır, gülşənə yağış,
Lalələr islanır, könlüm ağlayır.
Qırılır onları oxşayan baxış,
Kökçümdə başqa bir duyğu çağlayır!..

Qoy yağsın yağış da, leysan da, qar da –
Təbiət hökmünü qoy saxlamasın.
Təki lalələri çöldə, gülzarda,
Ölüm yağışları qucaqlamasın...

ƏCƏMİ YADİGARI

Bu qədim torpağın hər qarışında
Sənətin solmayan bir baharı var.
Ulu tarixində, ulu yaşında
Gör neçə Əcəmi yadigarı var.

Sənət incisidir Mömünəxatun,
Zərif dövrəsində illər gəzibdir.
O bir qüdrətimi bu kainatın,
Yoxsa ki, hüsnündə əllər gəzibdir?

Heyrət! Əllər ona necə rəng vurub,
İllərlə solmayan təbiəti var.
Mavi göylər ilə həmahəng vurub,
Çünki göylər qədər ülviiyyəti var.

Burda o memarın məharətilə
Bir qadın paklığı heykəlləşibdir.
Könlünün sönməyən hərarətilə
Daşlar ülviləşib, gözəlləşibdir.

Yurda sədaqətli bir el qızının
Qəlbidir bu qədər ülvii görünən.
Ərənlər xislətli yer ulduzunun

Adını yaşadan sənətə əhsən!

Bu kaşı, səmavi kitabələrə
Əcəmi könlündən baxışlar düşüb
Min dastan danışan o güşələrə
Bir sənət odundan naxışlar düşüb.

Nağıllı qoynunda bir nəğmə qalıb
Ötən əsrlərin sədasını o?
Füruzə daşlarını xəyala dalıb,
Yoxsa bir gözəlin sevdasını o?

O el anasının xatirəsini
Büllur kaşılara nəqş edə-edə,
Yaradıb sənətin möcüzəsini-
Əcəmi özünə qoyub abidə.

NAXÇIVANIM

Mən səndən kənara çıxdım bu axşam,
Qayalar, təpələr üstündə gəzdim.
Hüsnünə uzaqdan baxdım bu axşam,
Mən səni bu qədər gözəl bilməzdim.

Elə bil qoynuna sığmışdı aləm,
Sevincim, fərəhim, dünya qədərdi.
Əgər ki, əlimdə olsaydı qələm,
Könül duyğularım sətirlənərdi.

Axşamın qoynunda ay bənizinlə,
Parlaq almaz kimi cilvələnirdin.
Köçüb gözlərimə nur dənizinlə,
Ordan da köksümə səpələnirdin.

Elə heyran idim bu aləminə,
On addım kənarda qərubsəyirdim.
Sanki üfüqlər də sənənin şəninə
Bu axşam daha çox gülümsəyirdi.

Araz yatağından göylərə qalxıb,
Səni ulduzlara qərqlənmişdi.
Ay da bu aləmə həsrətlə baxıb
Nurunun üstündən nur ələmişdi.

Mənim Naxçıvanım, doğma şəhərim,
Nə qədər, nə qədər füsunkar idin!
Qarşında sönürdü axşam ölkəri,
Sönən ölkərinlə bir bahar idin.

Baxdıqca bu gözəl yaraşıqlara
Deyirəm yad olub qəm-qubar sənə.
Sənmi yaraşırsan bu işıqlara,
Yoxsa ki, yaraşır işıqlar sənə?

DUZ DAĞI

Təbiət yaradıb sanki buz dağı,
Şəhranın qoynunda durur vüqarla.
Görməyən var isə bizim Duz dağı
Gəlsin tamaşaya bir etibarla.

Hünər yol salıbdır bu nəhəng dağa,
O yoldan qoynuna keçib gedirəm.
Üstümə şöləsi hey yağa-yağa,
İnsan qüdrətinə heyrət edirəm.

Burda divar da duz, tavan da duzdur,
Lampalar nurunda hər yan bərq vurur.
Zərrələr elə bir parlaq ulduzdur,
Göylərdən enərək torpaqda durur.

Qranit duzları yaran insanlar
Sanki qranitdən zireh geyibdir.
İlhamı coşduran o qəhrəmanlar,
Mənim varlığımı sehləyibdir.

Burda igid gördüm Fərhada bənzər,
Dağın sinəsini yarıb eşq ilə.
Qopan qığılımlar bir oda bənzər,
Dağ oğlu ucalar dağ hünərilə.

Gəzib nəfəs aldım duz havasıyla,
O nemət ruhuma süzüldü mənim.
Zəhmətin susmayan o sədasıyla,
Könlümə misralar düzüldü mənim.

Dedim, alqış sizə, ey dağyaranlar,
Bu elə, obaya şərəf, şansınız.

Yəqin hərənizin bir Şirini var,
Odur ki, bu qədər yorulmazsınız.

Gülüşüb, söylədi o qəhrəmanlar:
İnan ki, elə sən deyəndir, bacım,
Ancaq hamımızın bir Şirini var,
O da sevdiyimiz Vətəndir, bacım.

BAHARIN SÖZÜ

Mən qoynu laləli,
Gür şələləli,
Xoş tərənəli,
Bahar olsam da
Bir dəfə demədim ki, mən baharam.

Mən ətir havalı,
Coşğun səmalı,
Qaranquş yuvalı
Bahar olsam da,
Demədim, demədim ki, mən baharam.

Mən elin önündə, sinəmi açdım
Dağların döşünə bənövşə sancdım.
Ətir nəfəsini aləmə saçdım,
Ellər özü dedi ki, sən baharsan.

VƏTƏN HƏSRƏTİ

O qürbət diyarda gəzsəm də xeyli,
Torpağa düşmədi izlərim mənim.
Könlümün gülməyə olmadı meyli,
Kədərlə dinirdi sözlərim mənim.

O yer öyünürdü mərtəbələrlə,
Daha nələr deyim, daha nələrlə...
Orda bəhsləşirdi şəhər-şəhərlə,
Yadıma düşürdü düzlərim mənim.

Bu görüş könlümə verirdi maraq,
Gəzdim əsrləri soraqlayaraq,
Baxdım dönə-dönə, görmədim ancaq,
Vətən həsrətliydi gözlərim mənim.

BƏLKƏ BU YERLƏRƏ GÜNYAZ DƏ GƏLƏ

Gəl gedək dağların cənnət qoynuna,
Daşında göyərək, daşında bitək!
Sellərin, suların baxıb oynuna,
Bir az da güneyin qaşında bitək!

Çəkilkək göylərə, Günəşə dönək,
Gündüzlər alışaq, gecələr sönək...
Bürünüb dumana dağlara enək-
Bir yalçın qayanın başında bitək!

Gəl qonaq olaq biz çiçəyə, gülə,
Çiçəklər sevinə, çiçəklər gülə...
Bəlkə bu yerlərə Günyaz da gələ-
Bulağın gözünün yaşında bitək!

14 oktyabr 1984

GÜNEYLƏR GÜNYAZA XOŞ ÜZ GÖSTƏRİB

Gəl gedək dağların cənnət qoynuna
Daşında göyərək, daşında bitək!
Sellərin, suların baxıb oynuna,
O yalçın qayanın başında bitək!

Düşəndə düşərik yağışa, qara..
Ay bulud dalında göründü para!..
Gəl dönək yarpıza, dönək lilpara-
Bir bulaq gözünün yaşında bitək!

Günəş öz telini dağlara sərrib...
Güneylər Günyaza xoş üz göstərib...
Gəl gedək bir ovuc kəkotu dərib
Bir az da o yalın qaşında bitək

17 avqust 1984

O MƏNİ QOCALDAN,

QOCALDAR SƏNİ

Həmişəbaharsan, şair Ələmdar,
Qorxutmaz nə boran, nə də qar səni!
Könlündə dil açmış gözəl arzular
Aparar zirvəyə, ucaldar səni!

Şirin qoşmaların düşüb dillərə,
Söz açar Vurğundan təzə güllərə.
Çox da bel bağlama şux gözəllərə,
O məni qocaldan, qocaldar səni.

Şaxtadan quruyub yemşənin kolu...
Uzaqdı Günyaza Saralın yolu.
Xəzər sahilində, Ziloyun oğlu,
Ceyranın xəngəli sozaldar səni!

dekabr 1975

AŞIQ KAMANDARA²²

Aşıqlar aşığı, Aşiq Kamandar,
Şazın min havası, sözü səndədi!
Ürəyi oxşayan incə barmaqlar-
Sənətin ocağı, közü səndədi!

Pozulmaz aşığın eşqi-ilqarı...
Əridər nəfəsin zirvədə qarı.
Habilin kamanı, Qurbanın tarı,
Ustad Ələsgərin özü səndədi!

“Kərəm”in, “Ruhani”n, o “Sarı tel”in
Ana laylasıdı obanın, elin.
Şirincə ləhcən var, şirincə dilin,
Nağılın, dastanın yüzü səndədi!

Könlümə yaxındı “Cığalı təcnis”,
Gəlin tək çox sevir sığalı təcnis,
Günyazdan gözünü yığalı təcnis,
Onun da mayası, gözü səndədi!

²² Aşiq Kamandar Əfəndiyev Borçalıdandır. 1950-ci ildən dostluq edirəm.

1 yanvar 1980

KÖNLÜMƏ SAZ DÜŞÜB

Könlümə saz düşüb, Aşıq Kamandar,
Abbasdan söz açıb, Dilqəmdən oxu!
Ruhumu oxşayan tar-kamanım var,
Yüz sinə dağlayan bir qəmdən oxu!

De, hanı Ələsgər, de, hanı Alı?!
Tükənməz Qəribin dərdi, mələli!
Barmaqlar vurduqca xal üstə xalı,
Bir zilə çəkəndə, bir bəmdən oxu.

Günyazın sevgilə keçir hər dəmi,
Yaxına qoymayıf kədəri, qəmi!
Məhəbbət odudu “Yanıq Kərəmi”,
Sən Kərəm əhlisən, Kərəmdən oxu!

3 mart 1982

YÜZ GÜNYAZ GEDƏNDƏ, YÜZ GÜNYAZ GƏLİR

Üzümə toxundu yazın nəfəsi,
Qış hələ getməyib, demə, yaz gəlir!
Obanı bürüyüb çal-çağır səsi,
Kamandar gəlibsə, demək saz gəlir!

Sinəsi dastanla, təcislə dolu,
Sağ olsun Əmrahın saz tutan qolu!
Ömrümüz, günümüz “bir karvan yolu”²³
Kimə çox görünür, kimə az gəlir...

Gül-çiçək açmadı sağ ilən solum,
Gül-çiçək qoymazdı sağ ikən solum!
Günyaz da olanda sağ ikən olum
Yüz Günyaz gedəndə, yüz Günyaz gəlir...

21 mart 1984

²³ Səməd Vurğuna işarədir.

**ŞAİR ABBAS ABDULLAYA
GÜNYAZIN CAVABI²⁴**

Abbas Abdulla. - Buzda od var, odda buz var, Günyazım!
Arana bax, sazağı gör, sazağı.
Heç bilmirəm nə yazmışam, nə yazım?!
Yaxına bax, uzağı gör, uzağı.

G ü n y a z. - Nə oddan qorx, nə buzdan qorx dünyada,
Borandan keç, sazağa get, sazağa.
Dünənini sən gətirmə heç yada,
Bugünündən uzağa get, uzağa.

Abbas Abdulla - Əsib keçər bu dünyanın küləyi,
Gözdə qalar çoxlarının diləyi.
Od tutanda maralların ürəyi
Bulağa bax, duzağı gör, duzağı.

G ü n y a z - Əlçatmazdı maralların sürəyi,
Niyə yanmır şairlərin ürəyi!
Şevçenkoya söykəyibsən kürəyi,
Cabirə de: duzağa get, duzağa.

Abbas Abdulla - Bəlkə azdı, bəlkə çoxdu nöqsanım,
Dərdim boldu, kəsilibdi amanım.
Öz oduma qoy alışım, qoy yanım,
Qaraya bax, düz ağı gör, düz ağı.

G ü n y a z - Səbirli ol, kəsilməsin amanın,
Qiymətin bil, yaxşı ilə yamanın.
Mürvətsizdi, amanı yox zamanın,
Qaraya bax, düz ağa get, düz ağa.

Abbas Abdulla - Dostyanında şirinləşər boyatım,
Bundan sonra çox çətin ki, boy atım!
Xoşna gəlsə bircə qoşmam, bayatım
Borçalını, Qazağı gör, Qazağı.

G ü n y a z— Çox şirindi dost yanında boyatın,

²⁴ A.Abdulla mənə göndərdiyi məktubunda beş bəndlilik qoşma yazmışdı. Mən də bənd-bənd cavab verdim.

Xoşa gəlir qoşmaların, bayatın.
Tumarlıdı, yəhərlidi bəy atın –
Borçalıdan Qazağı get, Qazağı.

Abbas Abdulla - Dost olana dost bağışlar günahı!
Dinlə məni budu sözün gütağı:
Abbas özü günahsızlar pənahı,
Zalıma bax, yazığı gör, yazığı.

G ü n y a z - Qorxun yoxmuş evindəki gəлиндən,
Marfuşalar zara gəlib əлиндən!
Günyaz kimi, ağrı tutsa belindən
Qış Kiyevə, yaz dağa get, yaz dağa.

10 dekabr 1980

AZƏROĞLUYA²⁵

Eheyy!..
Cənubun və Şimalın yanar oğlu,
fanar oğlu
Azəroğlu!
Yan!
Yanmalısən
Hikmətin oğlu Nazim kimi,
və...
bizim kimi!
Yaşa!
Yaşama
Cənubdan Şimala sürgün kimi!
Yan!
Alovlan
qaranlıqları işıqladana kimi!
Evindəki
və bizim qəlbimizdəki
Gülgün kimi!
Başımız üzərindəki Gün kimi,
Mədinə Gülgün kimi!

iyun 1978

²⁵ Xəstəxanada Azəroğlu ilə bir palatada yatırdım. Yeni kitabı çıxmışdı. Oxudum və həmin şəri ona həsr etdim.

BAYATILAR

...Bal alar,
Arı güldən bal alar.
Bəxtim elə gətirib
Sinəmdə dərd balalar.

...Qar alar,
Çovğun gələr qar alar.
Dərdlə elə canbirik
Təkcə məni qaralar.

...Sarıtel,
Yarama sən sarı tel.
Sazı çıxart köynəkdən,
Çal-çağır sən "Sarıtel".

...Göy nədi,
Yaşıl nədi, göy nədi?
Məni gördün uzaqdan,
Köhnə yaran göynədi.

...Gəlindi,
Nişanlılar gəlindi.
Günyaz köçdü dünyadan-
Ağlamağa gəl indi.

avqust 1976

* * *

Şəhərindən Kür axar,
Sakit gələr, gur axar!
Könlüm elə dolubdu-
Gözyaşından Kür axar!

Axan Kürdü, ay gözəl,
Yaman kürdü, ay gözəl!
Gözyaşımı sən silmə,
Coşar kürdü, ay gözəl!

* * *

Gül üstə gül bitər, gülüm,
Könlüm səni istər gülüm!
Dünya mənə zülmət gecə,
Gül üzünü göstər, gülüm!

Həftəm ilə döndü, gözəl,
Bəxtim belə döndü, gözəl!
Silənim yox gözyaşımı,
Axıb selə döndü, gözəl!

KÖVRƏK BAYATILAR

Qəmli gözlər,
Qəm çəkən qəmli gözlər,
Qəmsizə yol ver getsin-
Qəmlini qəmli gözlər.

Qəm ağlar,
Qəmi çəkən qəm ağlar.
Quruyubdu gözyaşım-
Ürək sızlar, qəm ağlar.

O yana,
Mən alışam, o yana!
Yar baş qoyub dizimə,
Necə qıyım oyana?

O yanar,
Mən alışam o yanar.
Üzün gülsə üzümə-
Yatmış bəxtim oyanar.

O yandı,
O tərəfdi, o yandı.
Dərdlə birgə tutuşduq-
Mən ahşdım, o yandı.

Dağlıdı,
Dağdan enib dağlıdı,
Dərdimi gəl açma sən-
Sinəm çarpaz dağlıdı.

Qalandı,

İzi qalsa qalandı.
Bir baxışın oduna
Neçə Günyaz qalandı.

12 avqust 1982

DAĞ BAYATILARI

...Güldü dağlar,
Çiçəkdi, güldü dağlar.
Eşitdi Günyaz gəlib
Sevindi, güldü dağlar.

...Dağlar məni,
Səslədi dağlar məni.
Dağından qorxma dağın,
Dağlasa dağlar məni.

...Dağdan gəlir,
El köçüb dağdan gəlir.
Can verir bülbül bağda-
Naləsi dağdan gəlir.

...Çəndi dağlar,
Dumandı, çəndi dağlar.
Günyazı qəmli görüb
Mənə küsəndi dağlar.

...Yandı dağlar,
Yan durub, yandı dağlar.
O, ah çəkən Günyazdı-
Ahından yandı dağlar.

Duman çökdü bu dağa,
Şeh damladı budağa.
Uzaq getdin gözümdən-
Gözüm dözməz bu dağa.

Çubuqlu yaylağı, 9 iyul 1982

TƏBRİZ BAYATILARI

Bizimdi,

Şimal, Cənub bizimdi.
Azərbaycan gözlərim-
Giləsi Təbrizimdi.

İzimdi,
Düşən izi izimdi.
Təbriz polad ürəyim,
Bükülməyən dizimdi.

Bir izimdir,
Hər cığır bir izimdir.
Aparsa yollar hara
Bir ucu Təbrizimdir.

Bir izdəyəm,
Yüz yolda, bir izdəyəm.
Gəzdiyim cənnət bağı
Elə bil Təbrizdəyəm.

Bizdədi,
Şəki, Şirvan bizdədi.
Günyaz özü bu tayda-
Ürəyi Təbrizdədi.

Ara azdı,
Yol uzaq, ara azdı.
Həsrətlilər qovuşdu,
Qovuşmayan Arazdı.

Qaş qara,
Kiprik qara, qaş qara.
Keçmişimdən keçən yol
Keçib gedir Qaşqara.

12 avqust 1982

MAHNILAR KÖNLÜM SƏNİ ARZULAR

(romans)

Musiqisi: Tofiq Bakıxanovundur

Gözüm səni axtarar, könlüm səni arzular,

Nə gözümdə yuxu var, nə könlümdə bir qərar.
Gizli-gizli anaram, günlərimi sanaram,
Öz oduma yanaram, məni qoydun intizar,
görüşməmiş getdin yar.

Əllərini mənə ver, yaxın otur, yaxın gəl,
Tellərini oxşayım, gözlərinə baxım gəl.
Ayrılığı ataq biz, əhdimizə çataq biz,
Ömrü ömrə qataq biz, ulduz olum, axım, gəl,
gözlərinə baxım, gəl.

Gözüm səni axtarar, könlüm səni arzular,
Nə gözümdə yuxu var, nə könlümdə bir qərar.

SƏNİ BELƏ BİLMƏZDİM

Musiqisi: Zabitə Məmmədovanındır

Səni belə bilməzdim, səni belə görməzdim,
Dəyişmişən son zaman, dəyişmişən sən yaman.
Vəfasıza, dönüyə, məhəbbəti sönüyə
Bilsəm könül verməzdim, səni belə bilməzdim...

N ə q a r ə t:

Saxlamıram mən səni, saxlamazlar gedəni...
Nə deyirəm, yaxşı yol,
Təki mənsiz yaxşı ol.
Get sevindir, sevindir səni məndən edəni.

Gözüm vardı üzündə, gözüm qaldı gözündə-
Danışmadın, dinmədin, inadından dönmədin...
Nə alışdın, nə yandın, nə unuttun, nə andın-
İlqarsızsan sözündə, günahı gör özündə...

N ə q a r ə t:

ŞƏHLA GÖZLƏR

Musiqisi: Zabitə Məmmədovanındır

Camalının şöləsində sayrışıb
Şəhla gözlər xumarlandı, süzüldü.

Baxışınla bütün dünya qarışib
Birdən-birə məhvərindən üzüldü!

Şəhla gözlər süzüldü,
Ulduz-ulduz düzüldü.
Bir baxışla bir dünya
Məhvərindən üzüldü!

Gözlərində mərhəmətdən yox əsər,
Niyə belə can almağa tələsər!
Kipriklərin qoşun çəkib sərəsər
Sinəm üstə düzüm-düzüm düzüldü!

Şəhla gözlər süzüldü,
Can qalmadı,üzüldü!
Kipriklərin sinəmə
Düzüm-düzüm düzüldü.

GÖZLƏRİN NƏĞMƏSİ

Musiqisi: Zabitə Məmmədovanındır

Gözlərindən müğayət ol, göz dəyər,
Gözlərinə baxan gözlər çoxalıb!
Günahkardı, bilmək olmaz, tez dəyər-
Nahaq yerə nahaq canlar çox alıb!

N ə q a r ə t:

Qara tellər ətirənib ay nədən?
Ay üzündə bədirlənib Ay nədən?
Qaşlarında qoşalanıb yay nədən -
Kamandımı kipriyindən ox alıb?

Baxışınla könlüm oda qalandı,
Köz-köz olub göz üstündə qalandı!
Elə bilmə, bu gözəllik qalandı -
Qocaldıqca bir də gördün yox olub!

QAYIT, GÜLÜM!

Musiqisi: Zabitə Məmmədovanındır

İstərəm qayıdıb gələsən yenə,
Qayıtsın gəncliyin ötən illəri!
Sevgilim, qayıtsan qayıdar mənə
Ömrümün ömründən itən illəri!

Qayıt, gülüm, qayıt sən,
İllər ötür ömürdən.
İllər ötür,
İllər itir
Ömürdən.
Qayıt gülüm, qayıt sən!

İstərəm qayıdıb gələsən yenə,
Ağarmış saçlara düşə təzə dən.
Eşqimiz dillərdə qoşa söylənə:
Sevilək, sevinək, gülüm, təzədən.

Qayıt, qayıt, qayıt, sən,
Saçlarına düşdü dən.
İtir illər,
Ötür illər
Ömürdən,
Qayıt, gülüm, qayıt sən!

İstərəm qayıdıb gələsən yenə,
Dolansın fəsillər, qoy dolansın il!
Könlümü yenidən açardım sənə,
Hayıf ki, o illər qayıdan deyil!

Qayıt, qayıt, qayıt, sən,
Şaçlarıma düşdü dən.
İtir illər,
Ötür illər
Ömürdən,
Qayıt, gülüm, qayıt sən!

BEŞİK MAHNISI²⁶

Musiqisi: Zabitə Məmmədovanındır

Zümrüd qızım beşikdədi,

²⁶ Gözəl müğənnimiz Flora Kərimovanın qızına yazılıb

“Gəlinciyi” keşikdədi.
Dodaqları bumbuz olub
Əl-ayağı eşikdədi.

Zümrüd qızım yatar doymaz,
Qızılgülə batar doymaz.
Axşam-sabah oyuncağı
Bir-birinə qatar, doymaz.

N ə q a r ə t:

Zümrüd qızım dil açacaq,
Yanaqları gül açacaq.
Xoşbəxtliyin qapısını
Ona Vətən, el açacaq.

Zümrüd qızım, oyan görüm,
Ayaqüstə dayan görüm!
O gün olsun ev işində
Öz anana həyan görüm!

Zümrüd qızım nə göyçəkdi,
Saçları da gül-çiçəkdi!
Hələ “Qızlar bulağından”
Mənim balam içəcəkdir.

DEMİRMİ

Musiqisi: Zabitə Məmmədovanındır

Dodaq ötmür dil danışmır,
Qəlb deyəni göz demirmi?
Budaq ötmür, gül danışmır,
Tər qönçəni üz demirmi?

Çəmən açıb çiçəklənir,
Lalə, sünbül ləçəklənir.
Bütün dünya göyçəklənir-
Məhəbbətdən söz demirmi?

Hanı yarın, hanı gülün?
Şeh bağlayıb yanı gülün!
Çöllərdə yox sanı gülün-

Tellərinə düz demirmi?

N ə q a r ə t:

Yar xəyalı göylər aşır,
Möhnətinlə qucaqlaşır-
Yaxınlaşır, uzaqlaşır,
Səbrin olsun, döz demirmi?

GECƏNİZ XEYRƏ QALSIN

Musiqisi: Tofiq Bakıxanovundur

Gecə keçir yarıdan -
göyün üzü tərtəmiş.
Sehirlənib ulduzlar -
sevənlərin qəlbi tək.
Uğurludur yolumuz,
sarsılmazdır cərgəmiz.
Gülüşlərdə iftixar,
görüşlərdən gül-çiçək.
Gecə keçir yarıdan,
Göyün üzü tərtəmiş.
Şirin olsun yuxumuz,
xeyrə qalsın gecəmiz.

N ə q a r ə t:

Dünyamızın himnidir
anaların laylası,
Gecəniz xeyrə qalsın!
Yasduğunuz dağların
bənövşəsi, laləsi,
Gecəniz xeyrə qalsın!
Gecəniz xeyrə qalsın!

Gecə keçir yarıdan
xeyrə qalsın gecəniz!
Görüşərik sabahdan
tarlalarda yenə biz.
Dəzgahlarda arzumuz
ilmə-ilmə toxunar,
Buruqlarda nəğməmiz

Yer üzündə oxunar...
Görüşərik sabahdan
şənliklərdə yenə biz.
Gecə keçir yarıdan
xeyrə qalsın gəniz!

N ə q a r ə t:

Gecə keçir yarıdan
şirin olsun yuxunuz!
Günəşdən tez oyanıb
bu gün səhər çoxunuz.
Alını açıq, üzuağ,
halal süfrə, duz, çörək-
Bayrağımız yan-yana
bir bayrağı yüz görək!
Günəşdən tez oyanıb
bu gün səhər çoxunuz-
Gecə keçir yarıdan,
Şirin olsun yuxunuz!

6 noyabr 1981

NƏĞMƏ

Gözlədiyim, hey axtarır gözüm səni,
Gəl qönçə tək budağından üzüm səni,
Ləçəkləyim, gözüm üstə düzüm səni.
Sən gedəli nisgilim var, nisgilim, yar!
Səndən özgə de, kimim var, de kimim, yar?!

Bir demirsən gözü yolda qalanım var,
Nisgilini nisgilimdən alanım var.
Can eviylən könül mülkü talanım var-
Məni mənsiz ananım var, ananım, yar!
Odsuz-közsüz yananım var, yananım, yar!

Gözlədiyim, gözləyirəm yol üstündə,
Gəl saxlaram sinə üstə, qol üstündə...
Nə deyirəm, gözlərimin ol üstündə-
Könül mülkü talanın var, talanın yar!
Gözü yolda qalanın var, qalanın yar!

dekabr 1983

XƏZƏRİN LAYLASI

Musiqisi: Tofiq Bakıxanovundur

Gecələr Xəzərə Ay qonaq gələr-
sevinər ləpələr,
Bir dünya telini suya səpələr,
sevinər ləpələr,
Gecələr o gümüş saçlı gözəlin
Xoşlayar telini yuya ləpələr...

N ə q a r ə t:

Gecələr
Ay telini səpələr,
Sığal çəkər ləpələr
Ayın gümüş telinə...
Gecələr
Suda çimər olub Ay,
Gümüş kəmər olub Ay
Xəzərimin belinə...

Ayın ay üzünə vurulub Xəzər,
sakitdi ləpələr,
Ay gəlib qoynuna durulub Xəzər,
sakitdi ləpələr.
Ay layla çalıb səhərə kimi,
Yatmayıb gecəni yorulub Xəzər,
sakitdi ləpələr.

N ə q a r ə t:

Xəzərim
Aya baxıb durulub,
Layla çalıb yorulub,
Beşiyində dincəlir...
Gecələr
Xəzərimin qoynuna
Ləpələrin oynuna
Tamaşaya Ay gəlir...

ANA SAZIM

Ana südüm, ana laylam,
Ana sözüm, ana Sazım!
Bu dünyaya göz açandan
Qonub meylim sana, Sazım!

Ruhum sənsən, özüm sənsən,
Ağlar-gülər gözüm sənsən!
Qoşmam kimi sözüm sənsən-
İşləyibsən qana, Sazım!

Bugünümsən, əzəlimsən,
Qılınc çalan öz əlimsən.
Mənim Əsli gözəlimsən-
Yüz cilvəli sona Sazım!

Tilsimlidi sarı telin,
“Müxəmməs”in, “Sarıtel”in.
Ovsunlayıb yarı telin –
Sənsən həmdəm ona, Sazım!

Çal oxusun şirin-şirin
Fərhadını gəzən Şirin!
Günyazı da siz dindirir,
Özü gəlsin cana, Sazım!

17 yanvar 1984

DÜNYADA BÜTÜN YAXŞI ADAMLAR ŞER YAZIB

Taleh, əzizim, sən deyəndə ki, Günyazın haqqında özüm yazaram, nə gizlədim, sevindim, elə bildim üstümdən dağ götürüldü. Sevindim ona görə ki, mənə taleyi kəm əmim oğlu Günyazın haqqında yazmaq çox çətindir. Onu düşünəndə istər-istəməz boğuluram. Hələ də heç cür ağıma sığışıra bilmirəm ki, mənim səbirli, ağır, ləngər yerişli, ağayana təbiətli Günyazım həyatda yoxdur.

1991-ci ildə Günyazımın “Yazıçı” nəşriyyatında beş çap vərəqi həcmində şerlər kitabı nəşr olunacaq (təəssüf ki, sonra nəşr olunmadı - Ş.N.). Sən bilsəydin ki, mən Günyazımın kitabını hansı ürək ağrısı ilə tərtib etmişəm... Kitaba göz yaşlarımla müqəddimə yazmışam...

İlahi, necə çətin imiş onun təkliyini dərk etmək...

Əzizim, inanıram ki, bu hissləri sən də keçirəcəksən. Çünki sən də onu yaxından tanıyırdın. Və sənün kiçik ön sözün Günyazımı tanımayanlara da sevdirecək...

Hörmətlə: qardaşın

Şəmistan Nəzirli
9 iyul 1990-cı il

* * *

Qələm dostum Şəmistan Nəzirli məktubunu mənə çap üçün göndərməmişdi. Amma, nədənsə, onu çap etmədən verdim sözə, üzərimə götürdüyüm vədə heç cür körpü sala bilmədim.

Gündə neçə dəfə əlimizi telefon dəstəyinə atıb, nə qədər zənglər eşitməli olurduq. Zənglər də sevincli, zənglər də ağrılı...

Uzağı-yaxını səs-səs beynimizə axıdan və bu gün möcüzəlikdən çıxıb, adidən adiyə çevrilən, telefon adlandırılan bu texnikanın əsəblərimizi tarımladığı o qədər günlər olub ki...

Belə zənglərdən biri də haçansa qulağıma titrək-titrək pıçıldamışdı: Knyaz ölüb!

- Hansı Knyaz?

- "Qlavlit".

Bir vaxtlar onu beləcə tanıyırdıq. Hər dəfə əməkdaşı olduğum "Ulduz" jurnalı gedib-gedib "qıl körpüdə" ilişəndə bütün redaksiyamızın əməkdaşları ilkin olaraq onun köməyinə, onun ağına və məntiqinə güvənərdilər.

Hər şey də açılıb-ağardılmazdı. İndi adidən-adi kimi səslənən yazıların, cümlələrin eyhamların bir vaxtlar "keçib-keçməmək" qorxusu vardı. Yaxşı ki, sadəcə olaraq "Qlavlit" adlandırılan həmin təşkilatda da çoxlarından kəskin düşünən, senzuranın məhz bu günkü funksiyasını neçə il bundan əvvəl özündə görmək istəyən Knyaz da varıydı.

İtirəndən sonra qədrini-qiyətini bilib, yerini çəkdiklərimizdən biri də Knyaz - Günyaz yaşayırdı bu dünyada.

Ondan ayrıldığıımız zaman ölçüsü - həm də Knyazın çoxlarına bəlli olmayan bir keyfiyyətini də aşkarlayıb bu gün.

Knyaz şair imiş.

Bunu biləndən sonra istər-istəməz deməli olursan ki, dünyada bütün yaxşı adamlar şer yazıb.

Azadlıq dilədiyimiz Xəlil Rzanın bir zamanlar Günyaza üz tutub məktub yazması da təsadüf yox, zərurətiymiş...

Günyaz da qələm əhlini duymağa, vaxtın çərçivəsindən çıxıb irəliddə getməyə çalışan adam idi...

On bir il bundan əvvəl yazılmış bu məktub isə bir daha göstərir ki, Xəlil Rza da elə bugünkü Xəlil Rzaymış...

Taleh Həmid

GÜNAYDIN, ƏZİZ KNYAZIMIZ!

Mərdlik qanunları izn vermir ki, Sizin şəxsi fəzilətlərinizi Sizdən asılı olduğum bir məqamda açıb söyləyim. Yalnız bunu deməklə yetirirəm ki, ziyalılarımızın mühüm bir qismi Sizi Azərbaycanın pak, uca başlı və cəsur oğlu kimi tanıyırlar. Elə məhz buna görə də ürək qızdırıb Sizə bu məktubu yazıram. “Heydərbabaya salam” dastanında ustad Şəhriyarın bir beyti var:

Burda bir şir darda qalıb bağırır,
Mürüvvətsiz insanları çağırır!

Sizə bəllidir ki, Azərbaycan və özbək xalqlarının böyük oğlu olan Maqşud Şeyxzadənin anadan olmasının 70 illiyi Azərbaycan KP MK-nın göstərişi və qərarı əsasında keçən il respublikamızda böyük təntənə ilə qeyd olundu. Bu qərara əsasən mənim “M.Şeyxzadə” adlı kitabçanı da yubiley günlərində “Bilik” cəmiyyəti tərəfindən nəşr edilməli və Daşkəndə elmi-ədəbi bir töhfə kimi aparılmalı idi. Buna nail olmadıq. “Bilik” cəmiyyəti mətbəyə kağız vermədi. Hələ də verməyib. Başqa əngəllər də ortaya çıxdı. Yalnız bu kitabçanın işıq üzü görməsi deyil, ümumən Azərbaycan ləngiyir. Ümumbəşəri tərəqqidən nə qədər geri qaldığımızı yəqin sən özün də bir azərbaycanlı olmaq etibarilə sezirsən. Bunun səbəbi, mənəcə, işçil və qüdrətli oğulların azlığıdır. Çox təəssüf ki, dahi Sabirin məşhur “Fəxriyyə” şeri hələ də tam qüvvədən düşməyib: “Öz xalqımızın başına əngəlkələfik biz”... “Bilik” cəmiyyətinin redaksiya - nəşriyyat şurasının müdiri İsmət Səfərov yoldaş dünən məni öz yanına dəvət etmişdi. O, mənə kitabçanın qaranquş nüsxəsini göstərdi. Dəmir ürəkli adam olduğum halda, inanın, sevincimdən gözüm yaşardı. Heç bir kitabımın çıxmasına mən bunca əmək, enerji sərf etməmişəm. Təsəvvür edin, mürəttiblər kəmsavad, “elm” əvəzinə “ölüm” yazan mətbəə yavruları naşı. Rəssam yox. Korrektor yox. Texred yox. Üz qabığı yox. Kitabın özü üçün hələ də kağız yox. Bütün bu əngəllərə baxmayaraq, mətbəədə artıq qalan kağız tullantıları hesabına, “Yeni kitab mətbəəsi”nin direktor qolmancı Əkbər Vəliyevə xahişlərim, yalvarışları hesabına və başqa nələrsənə hesabına kitabça dünya işığı görüb. Əslində “Azərbaycan və özbək xalqlarının iftixarı”, “ensiklopedik şəxsiyyət”, böyük şair, alim, dramaturq, ictimai xadim, pedaqoq, möcüzəli bir insan kimi bu gün bizə şərəf gətirdiyi halda, sağlığında gün görməmiş, sürgün edilmiş və dama basılmış Şeyxə dair bu kitabça yüz min tirajla buraxılmağa, Daşkənddən, Səmərqənddən belə yayılmağa layiq olduğu halda ən məhdud tirajla dünyaya gəlmişdir: min beş yüz nüsxə. Bu tiraj artıq hazırdır. Və mənim dostum İsmət bəy bu tirajı yaralamaq, bəzi səhifələri qoparmaq haqqında düşünür. Niyə?

İsmət bəy ehtiyat edir ki, kitabça dünya işığına çıxandan sonra dırnağın ucu boyda tənqid olunan bəzi yoldaşlar “Bilik” cəmiyyətinə qarşı əks-hücuma keçə bilər və kiminsə təxtini laxladarlar. O bu cümlələri və bu fikri əsaslandırmaq üçün arqumentləri kitabçanın korrektura variantından çıxarmışdı. Kitabçanın həcmcə bir azca böyük çıxdığını və Sizin də buna iradınızı nəzərə alıb ixtisara mən də o vaxt -

bildir razı olmuşdum. Korrekturanın həm bəyənilmiş, möhürlənmiş hissəsini, həm də ixtisar edilmiş qismini üst-üstə qoyub aparıb mətbəenin istehsalat şöbəsinə vermişdim.

- Baxın, bu bəyənilmiş, icazə verilmiş hissə, bu da rədd olunmuş, - çıxarılmış hissə!

Mən bu cümləni istehsalat şöbəsində çalışan qızlara dedimsə də, şöbənin müdiri Tanya xanıma deyə bilmədim. Çünki onun xəstələndiyini və işə çıxmadığını bildirdilər. Həmin gün bizim Yazıçılar İttifaqının sədri İmran Qasimov yoldaş mənə zəng etdi, Daşkəndə Şeyxin yubileyinə uçağının zəruriliyini başa saldı, hətta kağız da verdi ki, yalnız ona - SSRİ Ali Sovetinin deputatına məxsus bileti təyyarə kassasından dərhal ala bilim. Uçdum və Daşkəndə ləngidim. Qayıtdım. İstehsalat şöbəsinə zəng vurdum. Bəlli oldu ki, Tanya xanıma Ema xanım əvəz edir. Bu xanım həm keçən il, həm də bu ilin başında kağız olmadığını mənə təəssüflə bildirdi. Kitabdan əlimi üzdüyüm halda indi onu İsmət bəyin mübarək əlində görürəm. Belə çıxır ki, ixtisar nəzərdən qaçırılmış, kitab bütöv çıxmışdır. Bilmirəm, bu fəlakətdir, yoxsa səadət.

Möhtərəm Knyazımız! Siz o zamankı “senzura” qaydalarını pozaraq işğalçılara qarşı 22 il müharibə apararı Babək inqilabını göz önünə gətirin. Bircə qırpımda Pekin imperializminin başına zirehli yumruğunu endirən Kamboca xalqını və bizim Arazın üç addımlığındaca zülmə qarşı cihad elan etmiş İran xalqlarının keçən ildən bəri davam edən inqilab yürüşlərini göz önünə gətirin. Onda İsmət bəylə mənim aramdakı dartışmanın nə qədər mənasız və cüzi bir şey olduğu lap aydın görünər. Ancaq onun üçün cüzi olan iş mənim üçün az qala tale məsələsidir. Mən doktorluq müdafiəsi ərəfəsindəyəm. Doktorluq idealım deyil, ancaq ideala azca qovuşmaq yolunda vasitədir. Hazırda yaradıcı qüvvələrimin ən coşğun çağlarında yaşadığımı təvazö naminə sizdən gizlətmək istəmirəm. Bunu da gizlətmirəm ki, yaradıcı qüdrət artdıqca, burnunun ucundan uzağı görməyən gədaların, xəbislərin müqaviməti, “əngəlkələf” fəaliyyətləri də artır. Keçən il “Yazıçı” nəşriyyatı mənim tərcüməmdə, tərtibimdə və ön sözümlə birlikdə M.Şeyxzadənin poeziya toplusunu çapdan buraxmalı idi. “Yazıçı” nəşriyyatına soxulmuş dargözlər bu kitabı dəfn etməyi bacardı.

M.Şeyxzadənin «Seçilmiş əsərləri»ni (25 çap vərəqi həcmində) nəşr etdirməyi bu ilki iş planıma daxil etdim. Mən Akademiyanın Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunda baş elmi işçiyəm. “Elm” nəşriyyatı bizə heç bir qonorar vermədiyi üçün masanın üstündə Şeyxin bu boyda külliyyatını görən institut direktoru, professor Mirzəağa Quluzadə həyəcanlandı:

- Xəlil, bilirsənmi, bu nə deməkdir? Bu, ən azı iki yüz min manat puldan imtina etmək deməkdir. Sən nə üçün öz nəhəng zəhmətinin bəhrəsini bizə havayı verirsən?

Mən hələ üstəlik Nizami Gəncəvinin «Sirlər xəzinəsi» poemasını da öz tərcüməmdə bu ilki iş planıma daxil etmişəm, Mirzəağa müəllim! Pulsuz, təmənnəsiz!

- Niyə belə, niyə havayı!

- Çünki alçaq və rəzil adamların müqavimətinə rast gəlirəm. Mirzəağa müəllim, onlara baş qoşmağa vaxtım, macalım yoxdur. Domino və nərd oynayan

ziyalıları görəndə mənı gülmək tutur. Vaxta bax, imkana bax, məgər bu adamların ciddi bir işi yoxmu? Mən, əlbəttə, bu cümlələrin hamısını Mirzəağa müəllimə demirəm. Ürəyindən keçər ki, ədəbahlıq edirəm. Gizlədirəm ki, mənım heç boşqabdan xörək yeməyə vaxtım yoxdur, buna görə bəzən birbaşa qazana girişirəm.

Ömür bircədir və çox qısadır, Mirzəağa müəllim! Başlıca məqsəd heç də pul qazanmaq deyil, alçaq və rəzil mikromühiti yırtıb dağıtmaqdır, işıq fəvvarəsi saçmaqdır başlıca məqsəd! Mən keçən ilin lap son günlərində Musa Cəlilin «Moabit dəftəri»ni yalquzaqların dışından qoparıb mətbəəyə göndərə bildim, tam bir illik döyüşdən sonra. Mən Firdovsi, Sədi, Nəvai, Qafur Qulam, Zülfıyyə, Abdulla Arif, Erkin Vahid, Qabdulla Tukay, Tofiq Fikrət, Ovanes Tumanyan, Avetik İsaahakyan, Silva Kaputikyan, Ovanes Şiraz, Gevork Emin, İrakli Abaşıdze, Medeya Kaxidze, Puşkin, Lermontov, Blok, Luqovskoy, Yevtuşenko, Robert Rojdestvenski, Andrey Voznəsenski... kimi 300 şairdən etdiyim tərcümələri hələ kitab halında görə bilməmişəm. Doğrudanmı, Azərbaycanda şair fədakarlığını, elmi işçi qüdrətini qiymətləndirməyə qadir bircə nəfər də tapılmayacaq? Tərcüməçilik də, elmi işçilik də, şairlik də mənım üçün baş məqsəd deyil, vasitədir. Bunu dərk etməyə qadir Knyaz kimi beş-on oğul tapılarsa, mükafatımdır.

Əziz Knyaz! Deyəsən, uzunçuluq etdim, başını ağrıtdım. Akademiya “Xəbərlər”ində basılmış məqalələrimdən birini məktubuma əlavə edirəm ki, diqqətlə oxuyasınız və biləsiniz ki Şeyxzadə sərvətini darmadağın edənlərə qarşı fikrimi mən “Bilik” cəmiyyətinə büzüşə-büzüşə, oğru kimi gətirməmişəm, elm aləminə car çəkmişəm. Xəzinəni dağıdanlar mənım qələm dostlarım olduğu üçün onlara qarşı tənqidimdə son dərəcə nəzakətli, incə, həssas davranmışam. Bəs nədən ehtiyat edir bizim İsmətimiz?! Nəzərə alın ki, ən yüngül düzəliş təklifi belə kitabı məhv etməyə bərabərdir. Bizim sevimli İsmətimizin tərəddüdlərini aradan qaldırmaqda Sizə başarılar diləyən

Xalil Rza, yaxud darda qalan ŞİR,
26 ocaq 1979
İrana girə biləcəkmı bu gün XOMEYİNİ?

TƏƏSSÜF Kİ, AZ YAŞADI

Unudulmazım Günyaz Nəzirli ilə tanışlığım, dost olmağım, ona bəs qədər hörmət və məhəbbət bəsləməyim ömrümün son anlarına qədər yadımda qalacaq bir hadisə ilə, haradasa özünü zərbə altında qoyub, mənə təmənnəsiz etdiyi əvəzsiz bir yaxşıqla bağlıdır. Belə ki, Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının orqanı “Azərbaycan” jurnalının 1964-cü il aprel sayında birinci növbədə onun baş redaktoru yazıçı Qılman İlkinin, poeziya şöbəsinin müdiri şair qardaşım Əli Kərimin, sonra da M.Hüseyn, O.Sarıvəlli, İ.Əfəndiyev, Ə.Kürçaylı və B.Vahabzadənin xeyirxahlığı sayəsində - “Dəniz və məhəbbət” adlı iri həcmli bir poemam işıq üzü görürdü. Ay sona çatmışdı. Amma jurnalın signal nüsxəsi gəlib çıxmır, baş mətbuat idarəsində

lənqiyyədi. İşin nə yerdə olduğunu bilmək üçün, hər gün Əli Kərimə baş çəkirdi, səksəkəli günlər yaşayırdım. Qulağım çalmışdı ki, əsərimin “İnsan var ki, ölüm ona ehtiyacdır” kimi, o zaman yuxarı dairələrin qəzəbinə gələ biləcək bir neçə misrasının qabağına “qlavlit” əməkdaşı sual işarəsi qoyub; deməli taleyi sual altındadır; poemanın həmin nömrədən çıxarılması təhlükəsi var. Onda bir-birinin ardınca çap olunan povest və romanlarını xüsusi həvəslə oxuduğum, istedadına pərəstiş etdiyim İsa Hüseynov jurnalda nəsr şöbəsinin müdiri vəzifəsində işləyirdi. Əli Kərimlə bir otaqda otururdu və xətrini də çox istəyirdi. Bir gün yenə getmişdim Əlini görməyə. Yeri boş idi. İsa müəllimlə salamlışdım. Gəlişimin səbəbini bildiyinə görə, yaxşı gəlmisən dedi, beş dəqiqə otur, “qlavlit”ə zəng vurum; görək nə deyir. Nömrəni yıxdı. Adını birinci dəfə eşitdiyim, üzünü görmədiyim Günyazla danışdı, özü də böyük ərklə. Ona çatdırdı ki, poemanın müəllifini göndərirəm yanına. Özün görəcəksən kimdir, nəçidir və necə oğlandır. Sən ki, o idarədə şairlərin, yazıçıların pasibanısan; şair təbiətli adamsan. Azərbaycan dilində yazıb yaradan ləzgi balasına kömək elə. Onun poeması bu nömrədə qalsın. Dünyanın işini bilmək olmaz. Kim nə bilir ki, bir ildən sonra kimin başına nə gələcək. Sevinə-sevinə getdim Günyaz Nəzirlinin hüzuruna. Bu xeyli uca boylu, arıq, çəlimsiz kişi məni gülər üzlə, sevincək qarşıladı; həm də fərəhdən, sevincdən qanad taxıb yola saldı. Bunun da səbəbi varmış. Özü söz xiridarı, şer həvəskarı olduğuna görə, dövrü mətbuatda çap olunmuş şerlərimi də, 1963-cü “Azənəşr»də işıq üzü görmüş “Dəniz nəğmələri” adlı ilk kitabını oxumuşdu. Bir də onu bildirdi ki, mən Səməd Vurğunun vurğunuyam. Sənin həm şerlərinə, həm də bu poemada o böyük ustadın nəfəsi duyulur. Sonra sözünə bunu da əlavə etdi: İsa müəllimə deyinən ki, işdən çıxaram, amma onun sözünü yerə salmaram. Poemada qabağına sual işarəsi qoyduğu misralardan birinə də toxunmadı, necə yazmışdımsa eləcə də saxladı. Jurnalın siqnal nüsxəsinə qol çəkdi, möhür basdı. Budur, indi apara bilərsən dedi. Onunla ilk tanışlığım belə başladı.

O zaman gözlənilmədən iş elə gətirdi ki, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatında ştatdankənar, yəni məccani redaktor işləməli oldum. Bu da 1965-ci ilə təsadüf edir. Mərkəzi Komitə Azərbaycanda yaşayan ləzgi yazarların əsərlərini öz ana dillərində çap etməyə icazə vermişdi, redaktorluğu da həvalə olunmuşdu mənə. Baş mətbuat idarəsində isə ləzgi dilini bilən, bu kitablara yiyə duran bir Allah bəndəsi yox idi. Kimsə təklif etmişdi ki, onları göndərək Dağıstana. Oranın “qlavlit”i oxusun. İşim xeyli çətinləşirdi. Onda Günyaz müəllim dadıma çatdı. Rəisinə dedi ki, özümə necə inanırsam, Kələntərə də elə inanıram. O, bizə xəyanət etməz. Beləcə ləzgi dilli kitabların məsuliyyətini könüllü boynuna götürdü. Bunu ancaq Günyaz kimi ürəyi əlinin içində olan saf, büllur qəlbli halal bir insan, bir ziyalı, bir əsl vətəndaş edə bilərdi. Aradan beş-altı ay keçdi, Nəşriyyatda yer açıldı, sırası redaktor ştatına götürüldüm. İndi ləzgi müəlliflərinin əsərləri ilə yanaşı Azərbaycan şairlərinin şer toplularını da çapa hazırlayırdım. Onların sırasında Hökumə Billuri, Ənvər Əlibəyli, Zeynal Cabbarzadə, Tofiq Mütəllibov, Qasım Cahani, Surağat Qurbani, xalq şairləri Nəbi Xəzri, Qabil; şairlərdən Ramiz Heydər, Yusif Həsənbəy, Teyyub Qurban, Cavad Cavadlı və başqaları vardı. Redaktə etdiyim bütün kitabları “qlavlit”də ancaq Günyaz müəllim təsdiq edirdi; özü də ruhumu belə incitmədən. Yaxşı yadımdadır, Qabil müəllimin “Qoy danışsın təbiət” adlı kitabında MK-nın

tənqidinə məruz qalmış “Tramvay parka gedir”, “Yarpaqlar tökülür”, “Solo” və bu səpgili bir neçə şer yer almışdı. Son dərəcə yüksək mədəniyyətli, etikalı, diqətçil, dostpərəst bir şəxsiyyət olan Günyaz Nəzirli kitabı oxudu; mənə könlümə toxunan, güldən ağır bir söz belə demədi; heç üzümə də vurmadı ki, bu cəncəlli şerləri mənə niyə sırımısan. Çox adamın yanında xətri əziz olan Qabilin bu kitabı özünün ürəyincə və mənim də ürəyimcə çapdan çıxdı.

Hələ mənimlə tanış olmamışdan qabaq “infarkt” keçirmiş, içkidən, siqaretdən özünü gözləməli, xəstə ürəyini qorunalı olan Günyaz Nəzirli olduqca sadə, nəzakətli, əsl məclis adamı idi. Sözüümüz, söhbətimiz tutub, dostlaşandan sonra gördü ki, mən şəraba meyilli adamam. Xidmət etdiyi idarədə özü ilə bir otaqda oturan iş yoldaşı, İrəvandan gəlmiş kürd balası, hal-hazırda radionun kürd redaksiyasının baş redaktoru, dostum Əhməd Həponu da götürüb gələrdi, qoşulardılar mənə. Gedərdik dəniz kənarı bulvara. Orada “Venesiya” adlanan guşədə, ağac kölgəsində xudmani məclis qurardıq; o zaman asanlıqla tapılan əla növ bolqar şərabından nuş edərdik bala-bala. Bu gözəl insanla on dəfələrlə oturdum-durdum, evinə getdim, evimə gəldi, amma onun ağzından, toba, bir kəlmə belə yava söz eşitmədim. Çox uzatmaq istəmədiyim sözüümün axırında əziz dostumun mənə etdiyi başqa bir yaxşılığı xüsusi qeyd etməsəm Allah günahımdan keçməz, həm də ürəyim dinclik tapmaz. 1963-cü ildə bir mənzum pyes yazdım. “Dağlar silkələndi” adlanan bu dram əsərimdə bütün hadisələr həm ləzgistanın dağ kəndlərində, həm də Bakıda məşhur ləzgi inqilabçısı, azadlıq aşiqi Müqtədir Aydınbəyovun ətrafında cərəyan edirdi. Dramaturgiya sahəsində ilk təcrübəm olmasına baxmayaraq pyes uğurlu alınmışdı. Onu Mədəniyyət Nazirliyi qəbul etdi. Göndərdi baş mətbuat idarəsinə. Sən demə kimsə qabaqcadan cığallıq edibmiş ki, əsərin müəllifi də, baş qəhrəmanı da ləzgidir. “Dağlar silkələndi”dən bir az ehtiyatlı olmaq lazımdır. O vaxt “qlavit”in rəis müavini, mənə də çoxdan tanıyan İdris Qasimov istəyib ki, əsərimi əvvəl MK-nın təbliğat-təşviqat şöbəsinə yollasın; orada kimsə oxusun; şöbə rəy versə, məsələni həll etsin. Yaxşı ki, onda anam namaz üstə imiş. Əzizim Günyaz İdris müəllimin yanında olub. Ona deyib ki, özün yaxşı bilirsən, ora gedən əsər dibsiz quyuya düşür, geri qayıtmır. Özü də katiblərdən birini ləzgi xəncəri ilə hədələmiş Kələntərin əsəri ola. Ver mənə, aparım evə, bu gecə oxuyum, sabah baxarıq. O da razılaşıb. Səhərisi Günyaz gözünə döndüyüm pyes haqqında elə yerli-yataqlı danışib, elə tərifləyib ki, İdris də fikrini dəyişib. Günyaza deyib ki, onda özün imza at, möhür bas. Mənim adım olmasın. Beləcə “Dağlar silkələndi” xeyirxahımın hesabına teatrların birində tamaşaya qoyulmaq, göstərilmək hüququ qazandı. Çox təəssüf ki, təkcə mənim yox, onlarla kimsəsiz, arxasız, dayısız yazarın imdadına çatmış, heç nədə təmənnası olmayan, işi-peşəsi kimisə sevindirmək olan Günyaz Nəzirli az yaşadı; Nəcə deyərlər - kasıb-kusubun kisəsindən getdi. Nə etmək olar... Allah ona qəni-qəni rəhmət eləsin, məzarı nurla dolsun. Amin!

Kələntər Kələntərli

PAKLIQ RƏMZİ

Yaxın dost, illərlə qəlbən, ruhən bağlandığın bir adam haqda xatirə yazmaq çox çətindir. Ona görə çətindir ki, ömrün onunla bağlı hissəsində hər nə olubsa, adamda onların hamısını bir nəfəsə kağız üzərinə köçürmək istəyi yaranır. Bu isə bir xatirə yazısına yox heç bir sambalı kitaba da yerləşməz.

Cənnətməkan Günyaz Nəzirli təbiətən, cismən, ruhən ziyalı idi. Ondan artıq hərəkət görəni, artıq söz eşidən, mənəcə, olmamışdı. Ola da bilməzdi. Süfrə arxasında yüksək özünü aparmaq mədəniyyəti var idi, olduqca az danışırdı. Dedi ki, sözü elə vaxtında deyirdi ki, dedikləri zərb-məsələ çevrilirdi.

Bir dəfə ilin axır çərşənbə günü bizə gəlmişdi. Milli bayramlarımızı çox sevdiyi üçün bütün çərşənbələrimizi şəxsən gəlib təbrik edirdi. Və mənim çərşənbələrin hər birisi haqda söhbətimə elə bil birinci dəfə qulaq asırdı. Qızım Sevinc (indi həkimdir) dərs hazırlayırdı. Uşaq balacaboy olduğu üçün, boyu masaya çatsın deyərək stulun üstünə əlavə şeylər qoymuşduq. Rəhmətliyin özünü Tanrı övlad payı ilə sevindirməmişdi. Ancaq o boşluğu dostların evində doldururdu. Uşaqlarla saatlarla söhbət etməkdən bezmirdi. Sevinc dərslərini hazırlayıb tamamladıqdan sonra Günyaz müəllim: - - Qızım, qurtar canını bu tribunadan deyib, onu başı üzərinə qaldırdı. Uşağın qıvrım saçlarını tumarlayıb, — yenə qiymətlərin əladırımı? — dedi.

- Knyaz əmi, söz verirəm ki, heç vaxt başqa qiymət almayacağam. - Yaxşı, Knyaz əmi belə əlaçı şagirdə Novruz bayramında nə hədiyyə etsin? Nə istəsən, yerin dibindən də olsa çıxaracam.

Masa üzərinə Knyaz müəllimin xüsusi zövqlə yediyi şəkərbura, paxlava və şorqoğal gətirən yoldaşım Sevincin üzünə mənəli baxdı. Bu o demək idi ki, heç bir şey. Uşaq: Sağ olun Knyaz əmi, heç bir şey lazım deyil, — dedi. Rəhmətlik yoldaşımın baxışını Sevincdən əvvəl duymuşdu: - Uşaqların körpəliyini əllərindən almayın. Yenidən Sevincə söhbətə başladı. Sevinc, sinifdə də sənə oturmaq üçün qüllə düzəldirlər?

- Xeyir, Knyaz əmi, sinifdə partalarda otururuq. Sinifdəki partalar mənim boyuma uyğundur.

Süfrəyə bayram ərmağanları qoyulduğundan söhbətin məcrası dəyişdi. Knyaz müəllim çox gözəl dequstator idi. Onu tanıyanlar bilir ki, rəhmətlik ümumiyyətlə küçədə su içməz, yeməxanalarda yemək yəməzdi. Qəlbən isinişdiyi evlərdə yeməyi iştaha ilə yeyərdi. Ev sahibəsinin-ünvanına da çeşidli xoş sözlər deyirdi.

Belə xoş gündə bizə təşrif gətirdiyi üçün ona və onunla gələn iş yoldaşı Ələmdar İsayevə minnətdarlığımızı bildirdik. Onlar çıxıb getdi. Novruz bayramına cəmi üç gün qalırdı..

Bayram axşamı hava qaranlıq idi, uşaqlar həyətdə tonqal çatmışdılar. Mən uşaqlara tonqal yandırmağın tarixi köklərindən söhbət edirdim. Azacıq çiskin var idi. Birdən pilləkanın başında bir əli ilə paltosunun ətəyini dəstələmiş, o biri əli ilə Nəyisə bir nəfərlə qaldıran Knyaz müəllimi gördüm. Knyaz müəllim ümumiyyətlə əlinə bir şey almazdı, hətta qovluq belə gəzdirməzdi. Keçirdiyi infarktdan sonra isə ona heç nə götürmək olmazdı. Mən:

- Neyləyirsən? - - deyib ona tərəf qaçdım. On üç sayılı orta məktəbin azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimi Cümşüd Hacıyevlə Knyaz müəllim Novruz axşamı bizə gətirdiyi biryerlik parta idi!

Partanın cilasası hələ düz əməlli qurumamışdı. Ancaq Knyaz müəllim sovqatını bayram gününə çatdırmışdı.

Sevinc üçün o Novruz bayramı bütün bayramlardan vacibi oldu. İndi də hər Novruz axşamı məscidə gedib onun ruhunu şad etmək üçün şam yandırır, yasin oxutdurur. — Ömrümdə mənə Knyaz əmi kimi sevindirən olmayıb, — deyir.

Knyaz Osman oğlu bax belə həssas qəlbə malik idi.

O axşam Cümşüd müəllim də Sevincə bir az söhbət etdi sonra isə:

- Hə, indi bildim ki, Knyaz müəllim nəyə görə bu partanı əldə etmək üçün bu qədər canyananlıq göstərir.

Knyaz müəllim Sevincdən soruşdu:

- Qızım, böyüyəndə hansı sənəti seçmək istəyirsən?

Sevinc düşünmədən:

- Vulkanoloq, — dedi.

- Nə üçün?

- Onlar axan lavanın üstünə tava qoyub qayğanaq bişirirlər. Knyaz müəllim gözü yaşarınca güldü. Sonra isə:

- Qızım, bütün sənətlər yaxşıdır. Mən istəyirəm ki, sən dağlarda, çollərdə olan sənətə yox, evə, ailəyə bağlı peşəyə meyl göstərəsən.

Bax sənənin bu Knyaz əmiyin birçə ürəyi var, o da xəstədir. Sevinc balası kim olsa, əmisinin ürəyini müalicə edər, - deyib mənim etirazıma baxmayaraq uşağı başı üzərinə qaldırdı:

Uşağı sevməkdən ürəyə heç bir şey olmaz, müəllim, - deyib üzünə xüsusi cazibədarlıq verən bığaltı gülüşünü nümayiş etdirdi. Rəhmətliyinin sözü uşağa elə bil sırğa oldu, həkimliyə meyl etdi. Bu həm də elə Knyaz müəllim yaşda dünyasını dəyişmiş anasının istəyi idi. Sevinc deyir:

- Mən hər dəfə xalata əynimə geyəndə cənnətməkan Knyaz müəllimin müqəddəslər kimi nurlu çöhrəsi gözlərim önünə gəlir, elə bil ki: - Bax belə, indi işləyə bilərsən, - deyir, - qəbri nurla dolsun!

Elə o illər idi. Oğlum İlqar solaxaydır. Uşaqlıqda çətinliklə onu sağ əli ilə yazmağı öyrətdik. Knyaz müəllim bunu sonradan bildi. Bizdən əməlli-başlı incidi:

- İki nəfər ziyalı valideyin təbiətin əksinə gedirsiniz. Bu adamı təbiət belə xəlq edib, niyə yaradıcı, dolandırıcı qüvvələrin işinə qanşırsınız? Sonralar bir nəçə akademik solaxaylar haqda birgə yazdığı elmi məqaləni oxuduqdan sonra Knyaz müəllimdə olan intellektə və məntiqə bir daha vurlunluğum artdı.

Bir gün əhvali-ruhiyyəsi lap yaxşı idi. Ağdam teatrı onun pyesini hazırlayıb tamaşa göstərmişdi. Qonorarını alıb gəlmişdi.

- İstəyirəm bu axşam bağlarınızı isladasınız, - dedi, - amma elə bir yer seçin ki, bəlkə bir tikə mən də yeyə bildim.

- Əlbəttə, belə olan şəraitdə ən münasibi kababxanadır, - dedim, - cəmdək gözləriyin qabağında, harasından istəyirsən kəsdirib qoymanqala.

- Bax buna varam, - dedi, - Borçalı balası yenə bir xal öndə gedir. Məclisin şirin yerində birdən:

- Adımdan xoşum gəlmir, məndən nə knyaz? Maaşım la dolanan bir məmuram. Adımı indən belə yarıyaşa çatmışam, dəyişəsi deyiləm ki, barı mənə uyarlı bir milli ləqəb tapın. Qonaqlıq bax bu lələşin boynuna, - əlin yanağına vurdu. Kişinin tələbkər olduğunu bildiyimiz üçün fikirləşmək lazım olduğunu bildirdik. Bu məsələdə də rəhmətlik özü bizim hamımızı qabaqladı, heç üç gün keçməmişdi yenidən qonaqlıq verdi:

- Prizi özüm aldım. Elə adım da, ləqəbim də Günyazdır dedi. Çox önəmli ad-ləqəb tapmışdı rəhmətlik. Əhsən, deyib hamımız gülüşdük. Rəhmətlik Osman Sarıvəlli dedi: - Günyaz sənə yaxşı mənada paxıllığım tutdu. Nə üçün bu adı mən yox, sən tapmalı idin?

Yenidən gülüşdük. Günyaz müəllimin atasının adı da Osman olduğu üçün onların arasında doğrudan da bir ata-bala, isti bir münasibət var idi. Osman qağa ona "Bizim Günyaz" deyirdi. Yaxşı xatirimdədir, Osman qağa Günyaz rəhmətliyə şer də ithaf eləmişdi. O gün o bizdən xahiş elədi ki, indən belə onu Günyaz deyər çağıraq. Belə də oldu. İndi tən yazılanmda əwələ də qayıtsam bu ad Günyaz kimi səslənəcək.

Günyaz müəllimin şer yazdığını mənə məndən də əvvəl onu tanıyan, onunla dostluq edən qardaşım şair Vilayət Rüstəməzadə demişdi. 1976-cı ilin sentyabr ayı idi. Hərəməz bir yanda məzuniyyətdə olmuşduq. Mən zəngsiz, filansız onun iş otağına qalxmışdım. Günyaz müəllim Borçalıda istirahət etmişdi. Bağlar qoynunda sinəsi dağa dönüb qayıtmışdı. Xüsusi pafosla asta-asta təəssüratlarını danışdı. Gözləmədiyi halda ona:

- Şerlərinizdən deyin, — dedim. Mənalı-mənalı üzümə baxıb seyfdən bir qovluq çıxardı, bir nəçə şer oxudu. Ona telefonla zəng oldu, başı telefona qarışanda şerin bir nüsxəsini qovluğuma qoydum. Bundan onun xəbəri olmadı.

Səksəninci illər idi. Mən Günyaz müəllimin şerini aşiq Kamandar Əfəndiyevə vermişdim. Kamandarın qızı qəbul imtahanlarına gəlmişdi. Qız bizdə qalırdı — mən onunla məşğul olurdu. Hər axşam da köhnə "İnturist"ə toplaşib Kamandara qulaq asırdıq. Günyaz müəllimin Kamandarla əvvəldən tanışlığı var idi. Odur ki, Kamandarın Bakıda olduğunu bilən kimi:

- Bu axşam mənsiz getmə, - dedi.

Getdik. Günyaz müəllim adəti üzrə divanın bir küncünə dirsəklənib əlini üzünə qoymuşdu. Mən Kamandara işarə etdim ki, verdiyim şeri ifa etsin. Kamandar rəhmətlik şeri xüsusi bir məlahətlə ifa elədi. Günyaz müəllim çaş-baş qalmışdı, heç bir şey demədən diqqətlə mənim üzümə baxırdı. Handan-hana:

- Bizim idarəyə quş da səkmir, yazılarda seyfdə olur, qaqaş, ora məhrəm olan sənə, bu səndən keçib.

- Cinayətimə görə cəza çəkməyə hazırım, — dedim. Günyaz müəllimdən başqa hamı güldü. Bu, Günyaz müəllimin möhür bəndi belə tamamlanan qoşması idi:

Həzin-həzin aşiq çalib oxuya,
Gözəl görse göz gedərmə yuxuya?
Tellərindən dağ havası qoxuya-
Bəlkə Günyaz dirsəklənib, dincələ.

O gündən sonra Günyaz müəllim şer yazmağını məxfi saxlamadı. Cənnətməkanın, yuxarıda qeyd etdiyim kimi, özünəməxsus təbiəti var idi, heç kəsə bənzəmirdi. Kostyum dəstindən xoşu gəlmirdi:

- Hamını əsgər kimi bir-birinə oxşadır, - deyirdi.

Rəngləri kontrast təşkil edən pencək və şalvar geyərdi, yenə də kontrast təşkil edən bir rəngdə olmayan köynək geyər üstündən enli iri gülləri olan qalstuk bağlayardı. Qara rəngli ayaqqabı geyməzdi - yayda ağ, qışda şabalıdı rəngli ayaqqabıya üstünlük verərdi. Saçı hamı soldan sağa darayır. O isə uzun, gür ağ saçlarını sağdan sola darayardı.

Gözəllikdən xüsusi zövq alırdı, pafosla danışırdı - gözəllik bu az danışan adamın dilini əməlli başlı açır, bülbül kimi oxudurdu. Günyaz müəllimin yaradıcılığı haqda publisist yazı yox, xatirə yazdığım üçün bədii yaradıcılığından geniş yazmaq məhrumiyyətindəyəm. Ancaq yeri gəlmişkən bir nəçə kəlmə deməliyəm. Günyaz müəllim gözəlləri yaman gözə qısqanırdı, cismani gözəlliyə nəsə bir xələl gələcəyindən qorxur, ehtiyat edirdi, bunu gizlədə bilməyib bədii ifadələrlə dil açırdı:

Gözlərindən muğayət ol, göz deyər,
Gözlərinə baxan gözlər çoxalıb.
Müxənnətdir, bilmək olmaz tez dəyər –
Nahaq yerə, nahaq canlar çox alıb...

Qeyd edim ki, o əvvəllər bu şerləri ümumiyyətlə dustaq etmişdi. Sonralar heç olmasa dost-tanişə oxuyurdu. Günyaz müəllim ilahi eşq fədaisi idi. Əlçatmaz eşq obyektindən əlini üzürdü, qəbirlər qoşa qazılırsa, axirət dünyadakı xoşbəxtliyə inanırdı:

Səni gördüm işıq gəldi gözümə,
Mən səndəyəm, qaytar məni özümə,
Ay Günyazım, bəxtim gülə üzümə -
Məzarımız söykənəydi daş-daşa.

Təklidən, təcrid olunmaqdan zəhləsi gedirdi. Əsl həyatı, gözəlliyi insanların biri-birinə gərək olmasında, qarşılıqlı nəvaziş və qayğıda görürdü. Həmişə deyirdi ki, insanların havaya, suya olan tələbatı qədər nəvazişə tələbatı var:

Heyif canım, saça düşdü təzə dən,
Təzə zəmi, təzə sünbül, təzə dən.
Çiçəkləndi, ləçəkləndi təzədən
Öpüşümdə çimən kimi tellərin.

Allah adamı idi cənnətməkan. Ömrü boyu bir tikə haram çörək yeməmişdi. Kiminsə halal zəhmətlə dolandığına əmin olduqdan sonra onunla yaxınlıq edirdi.

Riyakardan, yaltaqdan, rüşvətxordan zəhləsi gedirdi. Və zəhləsi getdiyini o adamlardan gizləmirdi. Belə adamlarla adi söhbət belə etmirdi:

- Sənə ayırmağa vaxtım yoxdur, - - deyib, başını qürurla dik tutardı, özünə məxsus yerləşlə - bir az yanlara ləngər vura-vura aralanardı. Ona yaxın olmaq istəyənlər olduqca çox idi. O isə yaxın buraxmırdı.

Günyaz müəllim dövlət məmuru idi. Çapa imzalanan bütün kitablar o idarədən xeyir-dua almalı idi. Bəzən bir cümləyə, bir kəlməyə görə bu idarədə kitabın üstünə bircə kəlmə “keçmədi” sözü yazılmış möhür vurulub geri qaytarılırdı, heç bir izahat-filan verilmirdi. Yaxud da kitabdan hansısa fəsil, parça, yaxud şer çıxarılırdı.

Rəhmətlik Nəriman Cəbrayılov o idarəyə rəhbər keçəndən az müddət sonra idarədə

saf-çürük elədi. Günyaz müəllimin savadına və şəxsi keyfiyyətlərinə rəğbətini gizlətməyən Nəriman Fəttah oğlu onu şöbə müdiri keçirdi. Günyaz müəllimin şöbə müdiri olduğu dövrdə bir nəfər qələm, kəlam sahibi o idarədən incik düşmədi. O, məmurluğunu millətin söz xəzinəsinin mühafizəsinə yönəlmişdi. Həddən artıq təvazökar olduğu üçün o vaxt kitabını nəşr etdirmədi. Yaradıcılığı bağlı seyfde, dövlət sənədlərinin yanında qaldı. Təkidlərimizə baxmayaraq heç dövrü mətbuatda da yazı vermirdi. Ancaq hansı nəşriyyata kitabının çap olması sözünü desəydi, ona özləri yalvarardı. Bunu bilə-bilə sağlığında kitab çap etdirmədi! Təəssüf!

Günyaz müəllim bir şair, dramaturq kimi tam yetgin idi. Özünü gözə soxmadı, tanıtmadı, dostlarının qəlbində əbədlilik qazanıb dünyasını dəyişdi. O, dünyasını dəyişəndə gündəliyimə bir nəçə bayatı yazmışam, yeri gəlmişkən o bayatıları da bu yazıya qoşmağı məsləhət bildim:

Arzum, murazım gedir,
Eşqim avazım gedir.
Nəyə lazımsan, dünya,
Səndən Günyazım gedir?

Sındımı telli sazı?
Gözdə qaldı murazı.
Gözün kor olsun fələk
Nəyləmişən Günyazı?

Ax Kürüm, ax Arazıra,
Leysanlı gəlib yazım.
Hər gözüm bir çay olub
Köç elədi Günyazım.

Gözümdə özü qaldı,
Qəlbimde izi qaldı.
Övladsız köçdü Günyaz-
Yupdunda sözü qaldı.

Köç etdi- közü qoydu,
Yadigar sözü qoydu.
Knyazı Günyaz etdi-
Adını özü qoydu.

İşləri düz olmadı,
Səhhəti saz olmadı.
Günyaz adı seçmişdi
Günü də yaz olmadı.

Həftəni say, günü yaz,
Getdi, qayıtmaz Günyaz.
Nə payızdan bar gördü,
Nə də oldu günü yaz.

Qış arxada, yaz öndə,
Yazlığı yox yazın da.
Yazan qələm sınaıdı
Günyaz ömrü yazanda.

Bir əhli-halım gedib,
Düz-doğru yolum gedib.
Günyaz kimi şairim -
Sinəsi dolum gedib.

Şirinlərdən şirini,
Ara, öyrən şirini.
Ürəyin qübar etsə-
Oxu Günyaz şerini.

Mövləliyəm, söz dedim,
Dostu axtar, göz dedim.
Şer yazsan, sözləri
Günyaz kimi düz - dedim.

Günyaz nəslinin soy-kökünün layiqli oğlu, ilham və qələm sahibi fədakar tədqiqatçı-jurnalist Şəmistan Nəzirinin Günyaz müəllimin şerlərini çapa hazırlamaq təşəbbüsünü eşidəndə uçmağa qanad axtardım. Allah Şəmistan Nəzirini də, kitabın sponsoru İsmayıl İmranoğlunu da pənahında saxlasın. Nurani Günyaz ruhu onlara xeyir-duaçı olsun.

Günyaz Nəzirliyə də Allah qəni-qəni rəhmət eləsin.

Günyaz ruhu qarşısında həmişə baş əyən
İbadət Mövləli

SEVINCLƏRİM

(Günyaza oxucu və dost məktubu)

Əzizim, Günyaz! “Seçmələr”ini oxudum. Düşünə-düşünə, araşdır-aşaşdır, gəlir-çıxarını götür-qoy edə-edə oxudum. Fikirləşdim ki, Günyazım anadilli şerimizin qoşma, gəraylı, bayatı “təəssüratına” yenilik gətirə bilibmi, görəsən?

“Dədə qoşma”nın bizə məlum olan tarixindən bəri qazandığı təcrübəni meyar qəbul edib müqayisələr apardım. Sevinclərim də oldu, təəssüflərim də.

Sevindim ki, Sizin qoşmaya belə ardıcıl münasibətinizə səbəb təkcə bir piraniyə, yaxud valideynə göstərilən hörmət hissi deyil. İnsan hisslərinin əlvanlığını, bəşər qəlbinin dürlü-dürlü hallarını, həyatın fəlsəfi mənasını qoşmanın ifadə edə biləcəyinə (o belə bir qüdrətə malikdir də!) olan etiqadınızdır. Yaxud demək mümkünsə, kamalı və camalı ilə ürəkləri yerindən qoparan bir gözələ vurğunluğunuzdur. Sizin qoşmaya sədaqətiniz çoxlarını utandırmalıdır.

Sevindim ki, dünyamızın belə narahat çağında, bu narahatlığın, disharmoniyanın insan əsəblərinə, şüuruna, incəsənətə sirayət etdiyi bir zamanda Günyazım “Dədə qoşma”ya üz tutub, “Dədə qoşma”nın ürəkaçan melodiyası, qafiyə gözəlliyi, ritm oynaqlığı ilə gözümüzü-könlümüzü oxşayıb. Axı, həyatda görmədiyiniz harmoniyanı, dincliyi, gözəlliyi ədəbiyyatda, incəsənətdə axtarırsan. Tapanda sakitləşirsən, bir anlığa qayğılarını unudur, səslərin yaratdığı musiqidə, poetik fikirlər axınında rahat olursan. Aşağıdakı bənddə olduğu kimi:

Qıvrım tellər nazlandıqca qaş üstə,
Baxışların daş qoymadı daş üstə.
Ayrılığın yaş gətirdi yaş üstə
Ömür daha vəfa etmir, neyniyim!

Sevindim ki, poetik tədqiqə cəlb etdiyiniz obyektə hərdəmxəyal münasibət bəsləmirsiniz. İlhamınızın verdiyi imkan daxilində bu obyektə hərtərəfli işıqlandırır, onunla təmasda olduğunuz vüsallı-hicranlı, sevincli-qəmli, fərəhli-nisgilli anları poeziyanın ecazkar dilinə çevirə bilərsiniz.

O mənəm özünü odlara yaxan!
O sən sən - sel olub könlümə axan!
Sənəmdən püskürən, gözümdə çaxan –
Tanrımdan-tanrıma şikayətimdir!

Yaxud:

Səni gördüm işıq geldi gözümə,
Mən sənəyəm, qaytar məni özümə,
Ay Günyazım, bəxtim gülə üzümə -

Məzarımız söykənəydi daş-daşa.

Bu misralarda ifadə olunan hiss-heyəcan, fikir aydınlığı, əhval-ruhiyyənin doğmalığı hansı qəlbi həyəcana gətirməyə bilər? Kim (anormalları nəzərə almasaq) insan ömrünün çılğın aşiqlik dövrünü yaşamamışdır? Kimin qəlbindən öz sevgilisinə belə gileylər etmək keçməmiş, kim eşqinə sədaqətini “məzarımız söykənəydi daş-daşa” kimi qeyri-adi arzu ilə bildirmək istəməmişdir? Lakin Sizi başqa “kim”lərdən fərqləndirən bu deyilənləri poeziya dili (!) ilə ifadə edə bilməyinizdir.

Sevindim ki, qoşmalarınız bu qədər sadə və səmimidir. Axı, həqiqət olmayan yerdə səmimilikdən söhbət gedə bilməz və əksinə. Siz aldatmır, bəzəmir, parıltılı, ekzotik ifadələr, obrazlar vasitəsilə oxucunun gözlərini qamaşdırmır, daxili mahiyyəti ifadə edirsiniz:

Məhəbbət dediyin çiçəkli bağdı,
Xəzan bir tərəfdən, bar bir tərəfdən.
Hicranı, vüsali dumanlı dağdı,
Günəş bir tərəfdən, qar bir tərəfdən.

Ağardı saçlarım, ağardı dən-dən,
O günlər yadıma düşər yenidən...
Beş günlük dünyada qismətə bax sən,
Qönçə bir tərəfdən, xar bir tərəfdən.

Nə qədər nadan olmalısan ki, bu şerdəki hiss və fikirlərin daxili zərurətdən doğduğunu, yaşanmış, ürək odunda bişmiş olduğunu başa düşməyəsən.

Sevindim ki, qoşmalarınız forma cəhətdən kamildir. Janrın tələbləri baxımından gözəldir. Qafiyə sərrastlığı, heca hesabı, bölgü simmetriyası, söz düzümü, səs izləməsi... hər şey yerli-yerindədir. Doğrudur, bu cəhətlər şer üçün adi, formal, lakin vacib, gərəkli cəhətlərdir.

Bunlarsız fikirdən, hissdən danışmaq olar, şerdənsə yox! Bunlarsız şer ona bənzəyər ki, ev tikəsən, lakin daşları necə gəldi düzəsən, daşlar bir-birinə yapışmaya, uyuşmaya, bağlanmaya.

Onu da deyim ki, bayatılarımız, yumorlu və dağlar haqqında olan şerləriniz daha çox xoşuma gəldi.

Bəs nələrə təəssüfləndim, nə üçün təəssüfləndim?

Təəssüfləndim ki, bəzən şerlərinizdə sözlərin yeri düzgün müəyyən olunmur. Məs: “Gözlərində olsa insaf, insafsız” deyil, “İnsaf olsa gözlərində, insafsız” şəklində deyilsəydi daha yaxşı səslənərdi. I variantda iki “insaf” sözünün yanaşı işlənməsi dilə ağırlıq gətirir. Yaxud “ay camalın Aya baxıb güzgüləndi” yox, təxminən belə deyilməliydi: Baxıb camalına Ay güzgüləndi. I variantda camalın Aya baxıb güzgülənməsi həqiqi səslənir. Amma ikinci variantda fikir həm obrazlı və həqiqi olardı, həm də yarım camalının gözəlliyi əyaniləşərdi.

Əzizim, Günyaz! Mən “Seçmələr”in haqqında elmi-tənqidi məqalə yazmadım. Bunlar şəxsi təəssürat və qənaətlərdir. Bunu Sizin yaradıcılığınızı daha kamil görmək istəyən oxucu və dost həyəcanı, narahatlığı kimi qəbul edin. Və əgər bu təəssüratlar Sizin yaradıcılığınız üçün müəyyən təkan, ya kömək olsa sevincim və iftixarımdır.

Hörmət və sədaqətlə Sizin
Vurğun Əyyubov
15 oktyabr 1984-cü il

VƏSİYYƏT

26 dekabr 1984, Bakı

Şəmistan əmioğlu!

Qərara gəldim ki, səndən yaxın və etibarlı kimim var. Danışdığım kimi, cızma-qaralarımı sənə verməli oldum. Varım-yoxum dörd papkadır:

1. Birinci papkada bir nüsxədən ibarət “Seçmələr” və “Könlüm səni Arzular” adlı bir mənzum pyesdir. İkinci papkada isə bir kitabdır. 1982-ci ildə maşınıkada yazdırmışam (bir nüsxəsi qardaşım Vaqifdədir). Qalanları da əlyazmalarım və bir də maşınıkadan çıxanların ikinci, üçüncü nüsxələridir. “Seçmələri” özüm gözdən keçirmişəm, zənnimcə heç bir hərf səhvi yoxdur.

2. Dördüncü papkada olanlardan, güman ki, “Seçmələr”ə düşməyənlər var! Əgər onlardan “Seçmələr”ə əlavə etməli olsan, onda onları mövzularına və bir də tarixlərinə görə bölmələrdə yerləşdir.

3. Birinci kitabla (“Gözüm səni axtarır”, 1982) işin olmasın. “Seçmələr”i onun əsasında tərtib etmişəm. Bəzi intim və zəif bildiklərimi sonrakı kitabla özüm məsləhət görmədim.

4. “Seçmələr”i çap etdirmək fikrinə düşsən, onun özündən də bəzi intim və zəif bildiklərini çıxara bilərsən.

5. Mətbuatda ilk çap olunan qoşmalarımı “Səhər” adlı jurnalda (№ 8, mart 1984) axtar. Söhrab Tahir söz verib ki, həmin jurnalın 11-ci nömrəsində də beş-altı qoşma çap edəcək. “Səhər”in 8-ci nömrəsi dördüncü papkadır. Bizim mətbuatda isə öz sağlığımnda çap olunmamışam. Təkcə Abbas Abdullanın 1984-cü ildə çapdan çıxmış kitabına düşmüş deyişmədən başqa. Həmin deyişməni dostum Abbas öz kitabına özü daxil edib.

6. Mahnılardan “Gözüm səni axtarır”ı (musiqisi Tofiq Bataxanovundur, 1982) Flora Kərimova arabir efirdə səsləndirir. Həmin ifada “Demirmi” (musiqisi Zabitə Məmmədovanındır) mahnısı da var, təəssüf ki, özüm qulaq asa bilməmişəm. Bakıxanovda “Gecəniz xeyrə qalsın”, “Xəzərin laylası” adlı iki mahnı mətni var. Özünün dediyinə görə, musiqi bəstələyib. Bir neçəsi də Zabitə xanımdadır,

7. Pyes (“Könlüm səni arzular”) əsasən qoşma və gəraylılardan aranıb. Bəzən qoşma və gəraylıyı mənaca bir-birinə uyğunlaşdırmaq məqsədilə aralanma iki misralı şerlər yazmışam, eyni zamanda, pyesin Proloq və Epiloqu da yenidir, heç bir “kitablar”a düşməyib. Pyesdəki qoşma və gəraylılara diqqət yetirilsə, səhnədə yaxşı səslənməsi üçün bəzi misralarda düzəlişlər etmişəm. Bunlan “kitablar”dakı qoşmalara köçürməyi, əlavə etməyi lazım bilməmişəm.

8. Adım barədə: uzun müddət fikirləşdikdən sonra, “Knyaz”a yaxın “Günyaz” tapdım. “Günyaz” həm yaz günü deməkdir, həm də “Knyaz”la səsləşir. Bu ad ilk dəfə “Səhər”də gedib. Bir də Abbas Abdullanın 1984-cü ildə çıxan kitabında. Mahnılarda isə Knyazam. Güman edirəm, Knyazdan Günyaz olmaq daha maraqlıdır!

9. Dördüncü papkada öz əlimlə yazdığım tərcümeyi-halım var. Gələcək nəsilləri “çaşdırmayasan”! Bir də mahnı mətnləridir ki, bir üçü də səndədir. Daha nə deyim, nə yazım?! Mən sənin səmimiyyətinə və çalışqanlığına bələdəm. Sənə yaradıcılığında uğurlar diləyirəm.

Hörmətlə: Sənin Günyazın
Günyaz Nəzirli

NƏSLİN ƏBƏDİ MƏSLƏHƏTÇİSİ

Həyat vermək üçün gərək həyatdan keçəsən.
İnsanı fikrin itiliyi, hissini atəşi öldürür, fikir
və hiss nə qədər güclü olursa, ölüm də bir
o qədər tez yetişir.

A.BESTUJEV-MARLİNSKI

Nəzir oğlu İmran... Onun adı çəkiləndə, xeyirdə, şərdə yada salınanda qulaqlarımda bir müraciəti səslənir: “Salam, a galladar, necəsən?” Özündən kiçiyə də, böyüyə də onun müraciəti belə səmimi idi. Çox sonralar Fatma xalamdan soruşdum ki, galladar sözünün mənası nədir?

-Qədim türklər nəslin ağsaqqalına, məsləhətçisinə belə müraciət edərmişlər, - demişdi.

Demək, Nəziroğlu İmran özündən kiçiyi özü səviyyəsində ağsaqqal, müdrik sayırmış.

Qayğıkeşliyi isə bambaşqa aləm idi. İşlədiyi baş mühasib vəzifəsi elə idi ki, orda hamını razı salmaq, hamı ilə dil tapıb danışmaq çox çətin idi. Gecəni-gündüzü yaylaqda çobanlıq eləyən arana qayıdanda, əmək gününü yoxladanda bəzən haqlı-haqsız haray salırdı ki, onun zəhməti düzgün qiymətləndirilməyib. Səbirsiz, çətin başa düşən adamları dəlil-sübutla inandırmaqda Allah elə bil, ona xüsusi qabiliyyət

bəxş etmişdi. Beş-on dəqiqə əvvəl hay-küy salıb heç kəsi eşitmək istəməyən çoban onu dinləyəndən sonra idarədən gülə-gülə çıxıb deyirdi:

- Allah ömrünü uzun eləsin İmran lələmin. Elə yerli-yataqlı danışdı ki, indi bildim

əyər-əskiyim hardadı...

Uzun müddət Ləmbəli və Körpülü kəndlərində mühasib işləyən İmrandan incik düşən

az-az adam tapılar. Çoxu onun xeyirxahlığını görüb. Qazax və Borçalı ərazisində Nəziroğlu İmran kimi ad-san qazanmışdı. Rayondan, ya da respublikanın mərkəzindən gələn hər hansı nüfuzlu qonaq onun evinə düşər, onun halal çörəyini kəsərdi. O vaxtlar və sonralar da kənddə nə qonaq evi, nə də mehmanxana yox idi. Bizim kəndə çalib-çağırmağa Qazaxdan, Göyçə və Qaraqoyunludan tez-tez aşıqlar gələrdi. Kəndin mərkəzində avtobusdan düşən, ya da atının qantarğasını çəkən aşıq ilk öncə onun evini soruşardı:

- A qadan alım, biz Nəziroğlu İmranın qonağıyıq, evini bizə göstərəsənmi?

Kənddə hörmət əlaməti olaraq hamı ona “əmi” deyərdi. Balaları onu, nə ata, nə də qağa deyə çağırmadılar. Doğma övladları üçün də o, elin dililə əmi kimi dünyasını dəyişdi.

Mənasız və üfürtməli danışan adamları sevməzdi. Onun dediyi müdrik, aforizmsayağı sözləri çoxdu. Heç kəsin xətrinə dəyib, kimisə sancmağı sevməyən İmran Nəziroğlunun bir müdrik kəlamı körpülülərin indi də yadındadı: “İnsan gərək özündən utanmağı bacarsın”.

Başqa mahala, ya da qonşu kəndə elçiliyə gedənlər həmişə ağayana duruşlu, ağır təbiətli, mərd sifətli Nəziroğlu İmranı özləri ilə aparmağı şərəf, şan bilərdilər. Bilirdilər ki, İmranın astanasından içəri keçdiyi hər bir evdə ona böyük ehtiram və hörmət olacaq. Nəslimizdən olan bir tay-tuşum qonşu kənddə bir qıza vurulmuşdu. Onun bu məhəbbətinə qarşı çıxan valideynləri öhdəsindən gələ bilmirdi. Ömrün çılğın dövrünü yaşayan bu cavan axşam da, sabah da iki kənd arasını su yoluna döndərmişdi. Bir günorta üstü nahara gedən İmran əmimlə idarə pilləkanının yanında üz bəzən gəldik. O, ikimizi də yanına çağıraraq boynumuzu qucaqladı.

- Maşallah, - dedi, a galladılar ikinizin də boy-buxununuz artıb, hələ bığ yeriniz də tərliyə. Bildirçin bəyliyi dövrünüzdü, gəzin, dolanın, amma ali təhsil almağa getməyi unutmayın.

Birdən təfərrüclə, həm də səmimi məhəbbətlə dostuma baxıb: - Eşitmişəm, qonşu kənddə divanəsi olduğun sevgilin var. Elə şey qəbahət deyil, amma yaxşı-yaxşı düşün, tək oğulsan, sən mütləq oxuyub ali təhsil almalısan... Bir də düşün ki, kimin qızının divanəsisən, ən başlıcası anası kimdi?.. Atalar deyib ki, qırağına bax bezini al, anasına bax qızını. Anası çıxan ağacı balası budaq-budaq gəzəcək, - deyib uzaqlaşdı.

Doğrudan da, o kənddə qızın anası haqqında el-obada yaxşı fikir söylənirdi. Həmin dostum indi də Nəziroğlu İmrana rəhmət oxuyur ki, vaxtında həm ali təhsil almaqda, həm də ailə məsələsində onu ayıldı.

Çinlilərin belə bir müdrik deyimi var: “Sözlə düyü bişirə bilməzsən”. Amma İmran Nəziroğlu sözlə insanı ideyasından yaxşı mənada döndərməyi bacaran şəxsiyyət idi. Böyüyə də, kiçiyə də sözü elə yerində tapıb deyirdi ki, heç kəs ondan

zərrəcə incimirdi. Əksinə, düz yola gətirdiyi adam ömürlük ona duaçı olurdu. Mənim həmyaşım kimi...

Bizim hamımızı oxumağa, ali təhsil almağa təhrik edən insan təəssüf ki, heç birimizdən qayğı görmədi. Qırx altı yaşında dünyasını dəyişdi.

Oxumaqdan söz düşəndə həmişə xalası Cəvahir Osman qızının deyimini sözüünə söykənəcək edərdi. Nəslə-nəcəbəti tanınmayan, ya da uzaq bir kənddən bizim nəsilə qız istəməyə gələndə ilk sualı bu olardı:

- Oğlunuz buyurandı, yoxsa buyurulan?

Elçilər sualı başa düşməyəndə yenidən soruşardı:

- Oğlunuzu oxutmusunuzmu, diplomu varmı? “Yox” cavabı alan kimi:

- Bizim savadsız oğlana qız verməyə halımız yoxdu, - deyərdi. - Biz qızımızın nöqə-nəib olmasını istəmirik...

Bununla da elçilik bitərdi.

Bütün bunlar İmran Qandalı oğlu ömrünün ziyalılıq səhifəsindən olan parçalardır. Bunların çoxusu onun arzu elədiyi kimi oldu. Amma təəssüf ki, bir az sonralar... Biz gənclərə çəkdiyi əməyin qayğısını görmək ona qismət olmadı. Onun vaxtsız ölümünü 1964-cü ilin qışında uzaq Orta Asiyada əsgəri xidmətdə olanda eşitdim. Göz yaşı içində, varlığını titrəyə-titrəyə həyatımda ilk dəfə əziz adamıma şer yazdım. Çünki o, bizim çoxumuzun həyatını doğru, düzgün yoluna qoymaqda əbədi məsləhətçimiz olmuşdu. O, Krımda topuğundan yaralanmışdı. Müharibədən çox sonra da o yaraların sızıltıları onun canını göynədirdi, ağrıdırdı. Mən uşaq da olsam, bütün bunları görür və hiss edirdim. Uşaq vaxtı da, sonralar da qohumların arasında onun kimi ikinci xeyirxah adam, təmənnasız yaxşılıq edən şəxsiyyət görməmişəm. Onun məndə əziz bir fotosəkli var. İmran əmim 1955-ci ildə Gürcüstanın Sadaxlı kəndində böyük Səməd Vurğunla görüşüb, bu şəkil oradan yadigar qalıb. Dünyasını dəyişən yaxşı adamları xatırlamaq, yada salmaq insana canyanğısı gətirir. Əzizinin də ruhunu şad edir.

Sən mənə ən əziz bir insan kimi,
Qəlbimdə daima yaşayacaqsan.
Ordudan qayıtsam qəhrəman kimi
İlk dəfə əlimi sən sıxacaqsan.

Gülürdü gözlərin sənə, ay əmi,
Məni yola saldın əsgərliyə sən.
Qayıtdım... Göz yaşım dönsün seləmi? –
Məni gözləmədin niyə, niyə sən?

Ölüm yaxşılara verməz heç aman,
İzləyər onları bir kölgə kimi.
Həyatda sürünən riyakarlardan,
O keçər həmişə bir döngə kimi.

Nəziroğlu İmranın cavan ömründən yarımçıq qalmış arzularını vəfalı həyat yoldaşı Fatma xanım Molla Əsgər qızı davam etdirdi. İki oğlunu - İsmayıl və

Qandalım, üç qızını - Səbriyyə, Şəmsiyyə və Hüsniyyəni ali təhsilli ziyalı kimi Nəziroğlu İraranın adına layiq böyütdü.

İMRAN BABA

İmran Nəzirinin ruhuna bağışlayıram

Elə bir ömr elədin, bilənlər bilir,
Şəninə tapmıram söz, İmran baba!
Yozumsuz illərdən sinədağlıyam,
Dolaşığı talemi yoz, İmran baba!

Hər dürlü kəlməni nur bilsəm belə,
Təzə bilsəm belə, tər bilsəm belə,
Səni ocaq bilsəm, pır bilsəm belə
Yenə də az olar az, İmran baba!

Əriyib, qalmayıb qəlbimin yağı,
Gecəm ah-nalədi, gündüzüm - ağı,
Rüşvətxor tənəsi, yad şapalağı
Hələ də qızardır üz, İmran baba!

Sən gəzən yerlərə izim düşməyib,
Bir ocaq çatmışdım, közüm düşməyib,
Özgə işığına gözüm düşməyib,
İşıqdan düşsə də göz, İmran baba!

Özüm öz gözümə kül ələmişəm,
Ömrümü ələyib kül ələmişəm.
Mətləb-murazımı güllələmişəm,
Ruhumu canımdan üz, İmran baba!

Rəşid dərd əhlidir, dərd nədi - bildi,
Həsrət baş daşından həsrəti sildi...
Sənə yol gəlirik gör, neçə ildi,
Sənsiz can üzürük biz, İmran baba!..

Rəşid Faxralı
24.12.2001

LORU DƏRƏSİNİN FACİƏSİ

“Loru dərəsinin faciəsi”ni uzun illər düşünmüşəm. Hadisələr, adamlar, kəndimin təbiət lövhələri gözümün önündən çəkilməyib. Hələ ötən əsrin yetmişinci illərindən yuxusuz gecələrimi, narahat günlərimi nüfuzlu Nəzirli nəslimin tarixini öyrənməklə məşğul olmuşam. Fikirləşmişəm ki, bu əsərimdə nəyi ön plana çəkməliyəm, nəyin üzərindən sükutla keçməliyəm, ya da ötəri verməliyəm. Zəncirvari düzülən keçmiş hadisələrin hər biri bu günkü gəncliyimiz üçün ibrətamiz əhəmiyyət kəsb etdiyinə görə heç nəyi diqqətdən kənar saxlamaq mümkün olmayıb. İlk öncə mənə rahatlıq verməyən nəslimizin müdrik şəxsi Nəzir Abdulla oğlunun, Qara Omar Alı oğlunun və Süleyman katda Alı oğlunun taleyi olub. Onlar haqqında ağsaqqal və ağbirçəklərdən eşidib qeydə aldığım əhvalatları bir daha dəqiqləşdirmək üçün Gürcüstanın Mərkəzi Dövlət Arxivində araşdırmalar apardım. Yaddaşların arxiv sənədləri ilə eyniliyinə heyran qaldım. Elə o anlarda uzaq-uzaq yol gəlmiş yorğun səyyahlar kimi sonu görünməyən “hadisələr dənizinin sahili”ndə dayanıb nəfəs dərdim. Fikirləşdim ki, bu dəryanı “üzüb keçməliyəm”. İlahi bir səs isə deyirdi: “üzüb keçmək azdır, sən yüz yetmiş, iki yüz il əvvəl bu dəryaya atılmış ləl-cəvahiratı tapmalı və bu günkü nəslə çatdırmalısan”.

Qarşımda dərya təlatümə gəlib çalxanır, mən isə susurdum. Fikrim, düşüncəm əsrlərin burulğanlarında cövlan edirdi. “Dünən və hərəkətə gəl, sükut - zəiflik, qorxaqlıq və ölümdür”. Bu, ulu babalarım Süleyman katdanın, Osman xozeyinin, Molla Əsgərin, Qara Omarın və nəsil-nəcəbətinin hökm verən səsi idi. Mən onları eşidib nə sükutu, nə də ölümü qəbul etmədim. Əgər qəbul etsəydim nə bu günəmdə, nə də əbədiyyətimdə rahatlıq tapmazdım. Allahın bir olan adını anıb, gücümü sınağa çəkdim. Yaşadığım iyirminci əsri tərək edib, bütün varlığımın babalarımın on səkkiz, on doqquzuncu əsrinə, illərinə qayıtdım. Dahi Vilyam Şekspirin: “öz kökünə xor baxan bir varlıq öz-özünü uçuruma atmış olur. Canlı gövdədən kəsilmiş budaqlar ancaq çırpı kimi yandırılmağa yararlar” - deyimini əsərin bir parçasını yazmağa güc verdi.

Əfsanələr yurdu türk torpağı Loru nahiyəsinin Körpülü kəndində nənə və babalarımızın ölməz ruhu yaşayır.

1922-ci ilin payızında yeni gələn şura hökuməti nəslimizin qan düşmənlərinin fitvası ilə İsa və İsmayıl əmimi güllələtdirirlər. Səbəbi də bu olur ki, onlar Süleyman ağanın oğlu kimi hökumətə boyun əymirlər. İki cavanın yanında bütün el-oba, kənd ağlayırmış. Amma Zeynəb nənəm heykəl kimi donub qalıbmış. Bu məğrur qadın şübhəsiz ki, Tiflisdə gimnaziya və seminariya qurtarmış, günahsız öldürülmüş oğlanlarının intiqamını almaq haqqında düşünürmüş...

Ağlaşmada qadınlardan biri üzünü Zeynəb nənəmə tutub təəccüb və heyrətlə deyir:

- Ay Zeynəb xanım, niyə ağlamırsan, ana deyilsənmi? Günahsız öldürülən bu cavanlar sənə deyilmədi?

Gözyaşlarını qəlbinin dərinliklərində boğan nənəm:

- Oğlanlarım məndən dünyaya gəlib, eldən gedir. El də onları ağlayır, - deyir. - Xoşbəxtəm ki, oğlanlarımı el ağlayır. Onlar mənim yox, el-obanın balalarıdır. Onları mən itirməmişəm, el itirib.

Bağların divarından,

Şaxta gəlir qarından.
Təzə meyvə yetirdim,
Yemədim nübarından.

Az sonra nənəm iki oğlunun əvəzinə Daş Salahlı igidi İsrafilin köməkliyi ilə düşmənin altı nəfərini qanına qəltan elətdirir.

Onların müasiri olan bir şairin poetik səsi xəyalən məni o yurdda baş vermiş hadisələri unutmamağa çağırır:

Bitib-tükənməyir dərd, qüssə burda,
Qəm məni çağırır o köhnə yurda.
Geniş qanadilə xəyal baş vurur,
Məni doğma yurda tərəf uçurur.
Orda nə zaman ki, qış axşamı bax!
Közərir ortada yanan bir ocaq,
Oturub mehriban o mənimkilər
İntizar içində yolumu gözlər.
Dalır fikirlərim, xəyalım yenə,
Bu doğma ellərin əsatirinə.
Necə ki, Lorudə qədim zamanlar,
Deyirlər - yaşardı tunc qəhrəmanlar.
O yerlər gözləyir məni yenidən,
Ocaq qarşısında nə vaxtdan bəri,
Orda ki, Lorunun igidlərindən
Söhbət eləyirlər, qış gecələri...

* * *

Şərq adətinə görə iki nəsil arasında tündməzəc, dəliqanlı cavanların saldıği qan düşmənciliyinin qarşısını həmişə el ağsaqqalları, ağbirçəkləri alıblar. Ağsaqqal söhbəti, ağbirçək məsləhəti iki tayfa arasında qatılaşan buludları duruldub. Qələmə aldığım bu olmuş əhvalatda təəssüf ki, elə deyil... Düşən ədavətin, tökülən nahaq qanın səbəbkarı ağsaqqal Mehdi kişi olub. El yaxşı deyib ki, hər saqqalı ağ olana ağsaqqal demək olmaz. İki nəsil arasında olan bu əhvalatlarda mən bəzi adamların adını dəyişmişəm.

1919-cu ilin əvvəllərində guya bu nəsilləri barışdıran ara adamlarının “xeyirxahlığı”ndan iki nəsildən doqquz adam öldürülüb. Üstəlik bir-birini sevərək yenicə ailə quran iki gənc ömürlük bədbəxt olub. Qəribə burasıdır ki, tökülən nahaq qanlardan sonra bu iki nəsil sonralar barışib, qohumluğu bu gün də davam etdirirlər. Yalnız sonralar məlum oldu ki, bu tökülən qanlar nahaq imiş. Dahi Şekspir məşhur “Romeo və Cülyetta”sında bu barədə gözəl deyib:

Onların sədəti qara matəmə döndü,
Onların ölümülə bu ədavət də söndü.

BİRİNCİ QURBAN

(Sənədli povestdən parça)

Dolan gəl sən bu dağla,
Yolu kəs ten bu dağla.
Sənə yaxşı deməzlər,
Mən ölərsəm bu dağla.

Mehdi kişini bu həzin və qəmli səs yuxudan oyatdı. Başını qaldırıb dəyənin arxasına baxa-baxa yaralı səsi dinlədi. İri, domba gözləri hirsindən qıpqırmızı olmuşdu. Çarıqlarını geyinib, əsəbi halda alnını övkələdi. Hirs, acıq onu boğurdu. Birdən başına vurulmuş kimi bərkədən qışqırdı, dizindən yorğanı atıb cəld çölə çıxdı.

- Bəsdi, bəsdi, səfehini biri səfeh, səhər tezdən nə ağlaşma qurmusan! - Çarıq tikə-tikə qüssəli bayatı oxuyan Şəmşinin üstünə yeriyib kürəyinə gücü gəldikcə bir təpik ilişirdi. İkinci təpiyi qaldıranda Şəmşi artıq balaca torpaq uçqununun ayağında kürəyini tutub zarıyırdı. Bir ayağı hələ də göydə qalan kişi onun üstünə yenidən çəmkirdi:

Rədd ol burdan, itin belindən gəlmiş. Yoxsa and olsun Allaha, səni tikə-tikə doğraram,

- qurşağındakı xəncərin qəbzəsindən bərk-bərk yapışdı.

Bəli qırıq ilan kimi sərələ qalan Şəmşi quru payız otunun üstünə uzanıb zarıya-zarıya ağlayırdı.

Hay-haraya gələn Nənəş dizlərinə döyə-döyə:

- A qardaş, a qardaş, Nəcə qıyırsan Allahın bu şikəst övladına, deyib o da ağlayırdı. - A qardaş, o da bizim kəsiyimizdi. - Nənəş aşağı düşüb üzüstə torpağa sərilən Şəmşinin başını dizinin üstünə qoydu.

Anadan doğulandan ayağında şikəstliyi olan Şəmşi yetim böyümüşdü. Yeriyəndə sol tərəfi üstə elə əyilirdi ki, yağı baxsaydı yazığı gələrdi. Ömrünün artıq otuzuncu ilini Mehdi kişiyə dana-buzov otarmaqla başa vururdu. On yaşından üzü danlaqlı, kürəyi şallaqlı olmuşdu. Onun tay-tuşlarının özləri boyda oğlu-qızı vardı. İlk gəncliyindən məhəbbət bəxti parçalanmaz daşa toxunan bu üzüyola, sakit təbiətli insan xoş güzəran nə olduğunu görməmişdi. Həyatında bircə qızı sevmiş və qarşısına gələn qızı, gəlini də o adla çağırırdı: -Gülzar!

Bir para adam, xüsusilə Mehdi kişi öz qardaşı oğlunun bu sevgisinə laqeyd idi.

Nənəş ona yalvarıb deyəndə ki, a qardaş, a Mehdi, bu tifi də evləndirək, qoy qara damın birindən də onun işığı gəlsin. Onda Mehdi kişi cin atına minirdi. Hirsələnib deyirdi ki, özü bədbəxtti, birini də bədbəxt eləsin. Əslində Mehdi kişi qorxurdu ki, Şəmşi evlənsə, arvadı onu yoldan çıxardar, atasından qaima var-dövləti tələb edər. Bir də Şəmşi kimi bir qarın çörəyə nökrəçilik eləyən başqa adamı hardan tapa bilər?

Cavankən öldürülən atası Zeynaldan sonra Şəmşini himayəsinə alan əmisi Mehdi kişi onu özünə ömürlük nökrə eləmişdi.

Məhəbbəti Gülzar yadına düşəndə Şəmşi harda, kimin yanında olmasına baxmaz, ağlar, bayatı oxuyar, od tutub yanardı. Həyatda, işıqlı dünyada onun gözündə başqa qadın, qız yox idi. Gülzarı isə on ildən çox idi bir acgöz qartal caynağına alıb aparmışdı.

Gənim dəryada qaldı,
İşim fəryada qaldı,
Ölməyimə yanmıram,
Heyf, yar yada qaldı!

Mehdi kişi geri döndü. Başını Nənəşin dizinin üstə qoyub oxuyan Şəmşiyə sərt-sərt baxdı. Qaniçən gözləri məchul bir nöqtəni elə bil nişan almışdı. Rəngi-ruhu qaraldı. Bir-birinə kilidlənən dodaqları hirsindən səyridi. Ağır-ağır nəfəs alıb, - “nəhlət şeytana” - dedi. Şəmşiyə eylədiyi zülm özünü də sarsıtmışdı... Köksü titrədi. Deyəsən, ürəyində ağrı, qəlbində isə əzab verən vicdanın səsi baş qaldırmışdı.

Son iki ildə Şəmşinin məhəbbət macərəsi Mehdi kişiye daha çox əzab verirdi. Xüsusilə, ötən ilki hadisəni xatırlayanda tüstüsü təpəsindən çıxırdı.

...Suqovuşanın ayağında binələnmişdilər. Dağ seli çox güclü olduğundan qıjovdan o yana keçməyə ehtiyat eləyib yarım ayı yaylaq astanasında keçirdilər.

Günəş inək sağını yerinə çatanda Mehdi kişinin qapısına iki atlı gəldi. Ev yiyəsi onları tanımasa da “xoş gəldin” elədi. Balabançı sazı yəhərin qaşından ehmallica endirəndə məlum oldu ki, gələn qonaqlar aşıqdı.

Pirani aşıq:

- Mehdi qardaş, - dedi, - mənə deyəsən tanımadın, aşıq Məhəmmədəm. Bir dəfə sizinlə Şıxlıda toyda olmuşuq. Ruzi üçün çıxmışdıq, Heydərbəylidə idim. Eşitdim, sizin köçünüz yaxındadır, dedim, bir qonağın olum. Onda Şıxlıda çalib-oxuyanda gördüm, saza-sözə çox diqqət kəsilirsən. Bizim aşıq tayfası hal əhli üçün oxumağı özünə ən böyük nemət bilir.

- Yaxşı eləmisən, xoş da gəlmisən, gözüm üstə yeriniz var. Düzü, mal-qoyun nə qədər başımızı qatsa da, yenə yaylaq yeridi, bir də görürsən, adam darıxır. Bu gözəl yaylaqda

çalıb-oxuyarsan, bir az ünyanın əvvəl-axırından halı olarıq, - üzünü çölə tutub, - ay uşaq, orda kim var, aşığa çay-çörək gətirin, kişi yol gəlib.

Süfrə açıldı. Aşıq bir stəkan çaydan sonra balaca mis camdakı san qaymağa bal qatıb tərifləyə-tərifləyə yedi.

- Göyçəli aşıq Ələsgər demişkən, ləzzət verir bal qatanda qaymağa. Ac olmasa da, nəzakət xatirinə qonağına yoldaşlıq edən Mehdi kişi fətirlə qaymaq, bal

yeyə-yeyə:

- Aşıq, - dedi, - Ələsgər dedin, yadıma düşdü. Dururmu aşıq Ələsgər? Son vaxtlar heç səs-sorağı gəlmir.

- Əlbəttə durur. Göyçədə, deyirlər, dəyirmançılıq eləyir, daha qocalıb, uzaq məclislərə gedə bilmir.

- Bu haqq-hesabnan onun yaşı yüzü keçib. Mən bir on il əvvəl onu Kəsəməndə toyda görmüşəm, hələ onda qocalmışdı.

- İndi neçənci ildi? On altıncı il. Əlbəttə keçmiş olar. – Sonra razılıqla süfrənin qırağını qatlayıb, - Allah bol eləsin, həmişə süfrən açıq olsun, - deyib, aşıq qara qəlyanını doldurdu.

Bir-iki qüllab vurub:

- Mən, - dedi, - ustadımız Aşıq Ələsgəri ötən il Orta Salahlıda Annaq bəyin oğlunun toyunda görmüşəm. Uca boylu, enli kürəkli Aşıq Ələsgər qoca olsa da, çox gümrah idi. Şirin, məzəli sözü-söhbəti vardı. Hər kəlməbaşı atalar sözü işlədərdi. Sazı da solaxay çalırdı. Sinəsi hikmətlə dolu bu insan çox nurani, baməzə adam idi.

Alaçıq isti olduğundan Mehdi kişi uzun dəri papağını başından götürüb farmaşın üstünə atdı.

- Aşıq qardaş, - dedi, - hərə bir cür çörək qazanır, kimi əllə, kimi dillə, kimi də... Sizin çörəyi də boğazınız qazanır. Yaxşı, demək ayıb olmasın, bu tütünü ki, sən çəkirsən, sən sənə zərəri yoxdurmu?

- Vardı, indi öyrənmişəm, daha ziyan vermir, iyirmi il qabaq, təzə-tezə çəkəndə öskürtüdə gecələr yata bilmirdim. İnan, danı dirigözlü açardım. Zəhrimarı ata da bilmirdim.

- Mən bir dəfə, bir beş il əvvəl sənə söhbəti, - deyib, Mehdi kişi sir-sifətinə ciddi bir görkəm verdi, özünü müdrik adam yerinə qoydu, - Sarvana getmişdim, orda bir şəhər adamının söhbətinin şahidi oldum. O deyirdi ki, bunun ikisinin tütüsünü bir ata dalbadal versən, at ölür. Bir də danışdı ki, adam dalbadal iyirmi beş papiros çəksə, on beş saniyədən sonra zəhərlənib ölə bilər.

Aşıq gülə-gülə:

- Bunun hamısı sözdü, a Mehdi qardaş, - dedi. - Onda belə çıxır ki, mən iyirmi il bundan əvvəl ölməliydim. Ən azı gündə bunun - əlində tutduğun qəlyanı göstərdi - səkkizini çəkirəm. İnsanın könlü nə istəyir, iştahı nə çəkirsə, onu qəbul edərsə, mənə onun ziyanı olmaz.

- Nə bilim, vallah, mən onun yalançısıyam, deyir elə yarığandı, düşən geri qayıtmaz. Amma o adam çox dərrakəli, savadlı, damşığı da sanballı idi. Dedilər, Fitolbörkdə oxuyub.

- Sən çəkirsənmi?

- İndi yox, o kişinin sözündən sonra tövbə eləmişəm.

- Nəçə il çəkmisən?

- Bir on beş il.

- Bəs nə oldu?

- Yox, niyə aşıq qardaş, zərəri var, səhər duranda ağzın qıçqırmış turşu iyi verir.

Aşıq hiss elədi ki, ev yiyəsi hər kəlməbaşı əsəbiləşir. Hirsdən boynunun qıpqırmızı qızardığını görüb söhbəti tamamilə dəyişdi. Dəyəyə göz gəzdirib:

- Abad olsun, - dedi, - yaman istiləşdi, bir çıxaq, hərlənək, bu gözəl yaylaqlara baxaq.

İki qatlanmış Mehdi kişi qapıdan çıxı-çıxa:

- Siz burda hərlənin, baxın, - dedi, - mən çayın qırağına enib qayıdıram. Bir inəyin buzovu tərs gəlib, deyirlər, ona baş çəkim, indi gəlirəm. Sonra məclisimizə başlarıq. Hələ axşama çox var. Etirazin yoxdu ki, aşıq qardaş, bəlkə yol gəlib yorulmusan, axşama saxlayaq.

- Yox, axşama niyə saxlayaq, yorulub eləməmişik. Biz elə oxumaq üçün gəlməmişikmi?

İnəyə baş çəkib geri qayıdan Mehdi kişi o taydakı dəyələrin yanına çıxanda aşığın Niyazla söhbət edən görüb, dodaqaltı onun qararasınca söydü:

- İt oğlu it, - dedi, - indi ərşdən-gürşdən basıb-bağlayır. Burda kimin nə ayıbı varsa, hamısını bir-bir aşığın ovcuna qoyur.

Buzovları dəyənin dalından aşağı endirən Şəmşi axsaya-axsaya gəlib aşıqla, balabançı ilə görüşdü. Şəmşi aralanan kimi Niyazın aşığa nəsə danışdığını Mehdi kişi o taydan görüb daha da cin atına mindi. Aşıq sağ əli bığında düşüncəli-düşüncəli Şəmşinin dalınca baxırdı. Niyaz isə aşığın o yanına, bu yanına keçib yalan-gerçək elə hey üyüdüdü. Xəflənən Mehdi kişi tövsüyə-tövsüyə tez özünü onlara yetirdi. Kişinin üzünü boz görə Niyaz yalançı təbəssümlə:

- Həmişə qonaqlı-qaralı, a Mehdi, - deyib ona əl verdi, elə bil, toya-təbrikə gəlmişdi.

Mehdi kişi nə ağ dedi, nə də qara. Niyazın sözünə məhəl qoymadan, üzünü aşığa tutdu.

- Qoy sağın qurtarsın, - dedi, - elə burda dəyələrdən yuxarıda duvaq kimi yastı, xırman boyda yeri göstərdi, - oxuyarsan, uşaqlar da dövrə vurub oturlar. - Geri dönüb dəyənin qabağındakı arvad-uşağına acıqlı, sərt səslə:

- Sağından sonra kilimdən, palazdan əlinizə nə keçir, götürün gedin Canavar vurulana, aşığa bir yaxşı da çay dəmləyin, Şəmşiyə də tapşırın, o bordaq toğlusundan birini kəssin.

- Çolağınımı, a Mehdi? - Niyaz istədi zarafatla kişinin acığına sərin su səpsin. Bayaqdan onu acılamağa bəhanə axtaran Mehdi kişi qəfil geri dönəndə Niyaz ödünü yedi. Sanki qorxudan ürəyi ayağının altına düşdü. Dedi ki iki kəlmənin burda yersiz olduğunu dərk edib peşiman oldu. Ürəyində isə özünə təskinlik verib dedi ki, anasını elə ağlatmışam, indi aşıq buna bir divan qursun, tamaşasına Cəlaloğlu camaatı gəlsin. Varlığı vahiməli olan Niyaz qarşısında sal qaya kimi sərt duran Mehdi kişinin üzünə hırıltıladı. O, ürəyindəki kini, küdurəti özündə məharətlə gizlədə bilirdi. Qoysana o ala erkəyi... Mehdi kişi hirsəl:

- Arxac iti kimi hər gələmə quyuq bulayırsan ha...

Niyazın aşıqla söhbətindən sonra Mehdi kişini yandıran "ocağın" alovu püskürüb ağzından çıxdı, qarşısındakı Niyazın üz-gözünü, varlığını yandırdı. Aşıq söhbətin xoşagəlməz hal aldığını görüb aralandı. Niyaz da onun dalınca getdi. Mehdi kişi isə dəyəyə yaxınlaşıb:

- A qızım, a Əsli, aşığa çay hazırladınmı?

Əsli şeytan-şeytan gülümsünüb:

- İndicə hazır olar, - dedi, - ay dədə, bizi də aparacaqsanmı? - Bə nədi, a qızım, aşıq bizimdi, biz getməyəndə bə kim gedəcək. Niyazın qararasınca - Çömçə gəmirənin oğlu üçün aşıqmı gətirmişəm?! Allah qoysa, sənə toyunda dədəm bu

aşığı düz bir ay oxudacaq, - sonra fəxr və vüqarla, - özümün dostumdu, mənim adım deyib gəlib. Görürsən, heç ismarıç-zad eləməmiş gəlib...

Sağın qurtardı. Buzovlar öz səmtinə ötürüldü. Naxır arxacda qaldı. Hamı üzüyuxarı Canavar vurulana doğru dırmanırdı. Kimi əlində yastıq, kimi xalça, kimi də kilim aparırdı.

Aşıq meydana girdi. Samovarın sağ-solunda Mehdi kişi xalça döşətdirib ailəsini yerləşdirmişdi. Niyaz da samovarın yanında - Mehdi kişinin uşaqlarının arasında özünə yer eləmişdi. Bilirdi ki, aşıq hər dəfə nəfəs dərəndə, boğazını yaşlamaq üçün bir hortum çaya mütləq gələcək.

Gözü aşığın üzündə qalan Niyaz fürsət tapıb “mənim sifarişim” işarəsilə ona göz vururdu.

Bir neçə dəfə çaya gələn aşıq zorla seziləcək dərəcədə razılığını bildirdi. Bu razılıqda həm qorxu, həm də gözlə “görək nə olur” vardı.

Aşıq oxuya-oxuya gözaltı Şəmşiyə də baxırdı. Şəmşinin dərdi onun bütün sevincini, şadlığını əlindən almışdı. Dünyada, deyirdi, dərddə adam, yazıq insan görmüşdüm, amma beləsini yox. İnsan da insana bu qədər zülm edərmə? İşıqlı dünyada Şəmşini yandıran məhəbbət odu, Mehdi kişi kimisini gərək haqq dünyada yeddi qatlı cəhənnəm odunda yandıra. Dönüb Mehdi kişiylə baxdı, oxuya-oxuya, asta addımlarla onlara tərəf gəldi. O, ata məhəbbətilə sağ qolunu qızı Əslinin boynuna salıb, arabir də qızılı saçlarını tumarlayırdı. Aşığın onlara belə diqqətlə baxdığını görən Mehdi kişi xoflanıb hirsələnirdi: “Mənə niyə belə baxır?” Birdən qızı yadına düşdü. “Bu aşıq tayfası şöngöz olur” deyər şübhəyə düşdü. - Qıza göz-qaş eləyər, Quran haqqı doğraram. - Əyilib qızın üzünə baxdı. Əsli qıpqırmızı olub pörtmüşdü. Üzüyuxarı atasına işvə ilə baxan qız:

- Ay dədə, - dedi, - yaman istidi. Sən də aşıq oxutmağa yer tapdın. Bu günəqarşıda, özü də günortaüstü aşıq oxudurlar?

Mehdi kişi ailədə kimin sözündən çıxsa da, Əslinin bir dediyi iki olmazdı. Uşaqlıqdan naz-nemət içində dəcəl böyümüş bu qız atasının üzünə ağ olmaz, amma atasının qüsur və səhvlərini üzünə deməkdən çəkinməzdi. Ailədə, nəsilə ondan başqa heç bir kişi Mehdi kişinin səhvini üzünə deməyə cürət edə bilməzdi. O, sol əlilə qızının çənəsini özünə tərəf döndərdi. Qızın payız alması kimi yetişmiş yanaqlarını görüb, bu gözəllikdən sarsıldı. Elə bil qızının bu qədər gözəl olduğunu indiyədək görməmişdi. “Mən də elçilərə deyirəm, hələ uşaqdı”. Tərdən Əslinin üz-gözünə yapışmış birçəkləri kobud əlilə geri elədi.

- Eybi yoxdu, - dedi, - qızım...

Əsli atasının əlini geri eləyib:

- Dayan görək, a kişi, danışma, bir bu aşığa diqqət elə, gör nə deyir.

Aşıq meydanda hərlənə-hərlənə deyirdi:

- Camaat, indi də bir ustadnamə oxumaq istəyirəm. Gün də yaman qızıb, hamınız da dağ adamı, lap pörtmüsünüz, görürəm, əziyyət çəkirsiniz. Biz aşıqların adətidi, məclisi babalarımızın ustadnaməsi ilə açıb onunla da bağlarıq...

Niyaz yerində qurcalandı. Bir-iki dəfə öskürüb bərkdən:

- Hə, aşıq qardaş, nənəmin o kor toğlusunu sənə qurban kəsərəm, bizi bu qaynar qazandan çıxar. Ha dərddin alım, de gəlsin.

Niyaz səsini ucaltmaqla demək istəyirdi ki, mən burdayam, aşıq, mənim sifarişimi unutmamısan ki...

Aşıq çala-çala hərləndi. Mehdi kişiyyə baxıb, nə olar, olar, dedi, cəhənnəmə ki, bu qədər adamın içində mənə öldürməyəcək ha, uzağı haqqını verməyəcək.

Aşığın yalvaran, qəm püskürən səsi gah zilə qalxdı, gah da bəmə endi, “Bəhməni” havası istidə yanın adamları yanar oda salıb qovurdu.

Padəri mehriban, incimə məndən,
Ölənədək işin ahu zar olsun!
Yar fərağı möhkəm olsun sinəndə,
Yeyibnən içdiyən zəhrimar olsun!

Niyaz əlini əlinə sürtüb sevinir, çopur üzü gülürdü. Ondan başqa heç kəs “can, can, a nənəm qurban” demirdi. Gah da əlini bardaş qurduğu dizlərinə vurur, yanıqlı-yanıqlı başını yırğalayır.

- Birini də, birini də, oh, oh, nə zulum qarğadı, ə bu evi dağılmış.

Mehdi kişi fikrə getmişdi. Deyəsən, bu qızmar günün altında yavaş-yavaş gələn boranı, tufanı hiss edib görürdü. Gözaltı ona baxan aşıq ikinci bəndə keçdi. “Yaxşı ki, əvvəlcədən dedim ustadnamədi. Gör nə qanlı-qanlı baxır mənə. İş bərkə düşsə, Xəyyat Mirzənin bu sözünü Dilqəmin adına çıxacam. Deyəcəm, iki yüz il bundan qabaq deyilib...”

Uca dağdan əridibsən qarımı,
Baxçalardan soldurubsan barımı,
Zülmünən əlimdən aldın yarımı,
Görüm yarın özgələyə yar olsun!

Aşıq sazını sinəsindən endirdi. Məclisə göz gəzdirə-gəzdirə:

- A qardaşlar, - dedi, - bir azca izahat verim, görək kimdi bu ata-anasını qarğıyan.

Oturanlar arasında pıçhapıç eşidib dayandı. Hamı gizlincə Mehdi kişiyyə tərəf baxırdı. Kimi deyirdi: “Ayə, yox, sən öl, indi qoşdu, yalandan deyir ki, babalarımızdan qalma ustadnamədi”. Kimi də Niyaza baxıb: “A Niyaz, bu ijmə səndən keçib” deyirdi.

Niyaz özündən razı halda gülümsünür, özünü tox tutaraq başı ilə razılıq edirdi.

Mehdi kişi isə aşığa baxa-baxa içəridən özünü yeyir və fikirləşirdi:

“Bu boranıdı, görək tufanı nə vaxt gələcək”. O, birdən yerində dikəlib:

- Əyə, bədi, sakit olun görək, Nə olub, tat içinə tərəkəməmi gəlib, nədi. A Niyaz, nədi orda, nə bazar açıbsan, - deyib hirsli-hirsli çəmkirdi.

Mehdi kişinin yanındakılar tamam susdu. Sal daşın üstündə oturanlar isə hələ də öcəşirdilər.

- Hə, ay qardaşlar, mənə yazığınız gəlmir, bəlkə özünü yazığınız gələ, - aşıq sazı endirib sal daşın üstündə öcəşənlərə baxa-baxa qaldı. Məclis adamları canavar görmüş hürkək quzu kimi susdu. Hamı matdım-matdım durub aşığa diqqət

elədi. - Mən heç, mən dəvəsi ölmüş ərəbəm. Bir də ki, aşığın yeri nə qədər isti olsa, onun səsi bir o qədər yaxşı çıxır. Aşıq da camış cinsi kimidir, qışda yeri isti olmayan camış nə yatar, nə də süd verər, elə ayaq üstə durub monquldayar. Hə, keçək əsas mətləbə. İsfahanlı Həzrət paşa ömrünü sizə tapşıranda oğlu Qiyasın üç yaşı yox idi. Can verən Həzrət paşa gördü bu azardan ayağa duran şey döyül, nökeri göndərdi ki, qardaşım Qurbanı çağır. Nə başınızı ağrıdım, Həzrət paşa son nəfəsində yalvara-yalvara oğlu Qiyası qardaşı Qurbana tapşırıldı. Dəfn-kəfən olandan sonra Qurban uşağı evinə gətirdi. Zalımlıqda, qansızlıqda bütün İsfahanda ad çıxaran Qurban bir ilə qardaşının var-dövlətinin itirdiyini itirdi, batırdığını batırdı, qalanını da öz adına çıxırdı.

Aşıq dili yüyrək olar. Ay ötdü, il keçdi. Qiyas böyüdü, amma ayağı şikəst böyüyürdü. Daha doğrusu, qardaşı oğluna zülm edən Qurban onu nöker kimi böyüdüdü. Uşaq doğru-yalan nə desəydi, qapaz başında hazır idi..

Mehdi kişi bu yerdə dözə bilməyib, əlini gözünün üstünə qoydu.

- Aşıq, sözün var, söz oxu, nə hətərən-pətərən danışırsan, başımızı niyə yorursan nahaqdan.

- Bağışla, a Mehdi qardaş, söhbətsiz bu ustadnamənin ləzzəti olmaz. Yağsız qayğanaq kimi bir şey olar, - deyib aşıq üzrxahlıq elədi.

Sal daşın üstündə oturan cavanlardan biri:

- Aşıq qardaş, - dedi, - bir adamın ayıbını üzə çıxarırsan ha... Mehdi kişi bunu eşitdi, amma sözə məhəl qoymadı. Geri dönməyə ar elədi. Bu sözü deyənin səsinə tanımadığına içəridən od tutub yandı.

- Hə, qardaşlar, Qiyas qonşu tacir qızı Sənəmin dəli-divanəsi idi. Sənəm də onun. Amma zalım Qurban Qiyasın sinəsinə elə bir dağ çəkdi ki, qiyamətəcən yana-yana getdi. Onu döydü, təhqir elədi, sən çolaqsan, qız səni istəmir, - deyib, Sənəmi öz oğluna aldı, Gecə-gündüz dilində Sənəm olan Qiyas aldı görək əmisi oğlunun toyunda nə dedi:

Beytəklif məclisdə söz deməm, haşa!

Çünki əyləşibdi xan ilə paşa.

Yandırdın canımı, yaxdın atəşə,

Qiyamətdə sənə yerin nar olsun!

Başı aşağı oturan Şəmşi aşığın dilindən öz uğursuz həyat faciəsini eşitdikcə sakitcə, için-için ağlayırdı.

Qəddi get-gedə əylən Mehdi kişi cilov gəmirirdi. “Bu itoğlu aşıq hardan gəldi? Hər yarağımız vardı, bircə saqqal darağımız çatmırdı”.

Niyaz dizi üstə qalxıb oturdu. Şappıltı ilə dizinə vurub:

- Pah, atayın gorunu... əmi yiyəsi. - Sonra bilə-bilə, - aşıq, qadan alım, bir o nar dedin ey, o nə nardı elə, biz savadsız...

Aşıq Niyaza tərəf gəldi.

- Nar, - dedi, - ərəbcə oddu, yəni Qiyas əmisinə deyir ki, məni işıqlı dünyada ağlar qoydun. Səni görüm, qiyamətdə cəhənnəm odunayanasan. Əvəzində Niyaz razılıqla aşığa göz elədi. Aşıq daha da ürəkləndi.

- Əmisi Qiyası məclisdən qovdurmaq istəyirdi, - deyib sözünə davam etdi: - Məclisdəki paşalardan biri irəli durub etiraz elədi. Toxunmayın ona, - dedi. - Bu, haqq aşığıdı, ona toxunmaq günahdı. Üzünü Qiyasa tutub dedi ki, buyur, a bala, sözünü bitir. Aldı görək Qiyas nə dedi. Adətən ustad aşıqlar məclisi duvaqqapamaynan bağlayar. Bizim bu günkü məclisin ab-havası kədərli oduğuna görə babalarımızın adətinə xilaf çıxıb söhbətimizi ustadnamə ilə bitirirəm. Rəhmət ustadlara.

Aşıq neçə illik sirdaşı olan sazı sinəsinə sıxdı, zilini zil elədi, bəmini bəm.

Vəfalı dostların qadasın alım,
İnsafdırmı mən yarımından oysanım?
Necə qıydın, ay bimürvət, a zalım,
Mirzə vətəmindən gen-güzar olsun?!

- Of, of, gorbagor ol, a belə əmi, gözün tökülsün, - deyib Niyaz yanan oda daha da yağ atırdı.

Məclis sona yetdi. Mehdi kişi ayağa durdu. Nifrət dolu baxışlarla aşığı süzüb, heç nə demədən üzüaşağı dəyələr tərəfə endi. Hamı onun arxasınca baxırdı. Yanınca gedən dilli-dilavər Əsli ilk dəfəydi atasına söz deməyə cəsarət eləmirdi. Yan yolda atasının qolunu yüngülcə silkələyib:

- Qonağımız qaldı, ay dədə, - dedi. Hirsindən yerişini itirən Mehdi kişi dinmədi. Gecdən-gec:

- O bizim qonaq döyül, a bala, - dedi, - o, Niyazın qonağıdı. Getsin nəmərini de verib yola salsın.

Vəziyyəti belə görən el özü aşığa nəmər yığdı. Uşaq göndərib, aşığın Mehdi kişinin dəyəsinin yanında qolbənd olmuş atını gətirdilər. Nə qədər təklif, minnət elədilər, aşıq gecəni qalmadı. Şəmşinin tay ayağı üstə kəsdiyi erkəyin əti dəyənin qabağında pıqqa-pıqla qaynayırdı...

* * *

Şəmşini xurd-xəşil eləyib geri qayıdan Mehdi kişi dəyənin qabağında oturdu. Ağrıdan az qala başı partlayacaqdı. Əllərilə başından yapışıb, nə qədər fikirləşdisə də, gördüyü yuxunu yadına sala bilmədi. Bu yandan da iki il əvvəlki aşıq əhvalatını xatırladıqca, yumaq kimi bükülürdü. Bayaq hirsələnib Şəmşini vurmaq üçün götürdüyü çubuğu acıqla qarşısında quyruq bulayan itin təpəsinə ilişdirirdi. İt zingildəyib boynunu əyə-əyə ondan uzaqlaşdı. Kişinin bircə o yadında idi ki, qarmaqarışlıq yuxu idi. Yadına sala bilmirdi, yuxuda boğulurdumu, yoxsa qana bulaşmışdı? Zorla onu xatırlayırdı ki, çətin yerdə idi, dəyəsen, nəfəsi də yox idi. Ayaq səsi eşidib başını qaldırdı. Bacısı Nənəş qarşısında dayanmışdı. Bacısının

üzünə baxmağa xəcalət çekirmiş kimi, etinasızlıqla aşağılara baxdı. Huşsuzluğu, yuxusu ona əzab verirdi.

- Nə olub, a qardaş, niyə belə bikefsən? Allaha şükür, malın-qoyunun bol, oğlun evli, qızın köylü, niyə...

- Heç nə, - deyib, biganəliklə üzünü çevirdi. Bu iki kəlmə açıq-aydın deyirdi ki, rədd ol gözümün qabağından. Amma Nənəş getmədi. Tez hirslənib, tez də soyuyan qardaşının dərini bilmək istədi.

Mehdi kişi bacısının üzünə baxmadan:

- Sabahacan, - dedi, - yuxu gördüm, özü də pis-pis yuxular, zəhrimarın biri də yadımda qalmayıb.

- Boy, Allah, mənə ölüm ver, bunun niyə fikrini eləyirsən? A qardaş, elə pis yuxu yadına gəlməsə yaxşıdı. Dur, get bulağa, yadına düşdükcə suya danış, aydınlıq olsun. Yazıq yetimin də ona görəmi vurub belini qırdın. Nəydi, cavan ölən qardaşının bircəsinin günahı -deyib ağlamsındı, yaylığının ucu ilə gözünü tutdu. - A Tanrısız, adam da qardaşının balasını elə vurarmı? Quran haqqı, beli gömgöy yanıb. Yağı da baxsa, yazığı gələr.

- Canı çıxsın, dilini dinc saxlasın, xalxın arvadının adını qırx ildi çəkməyi bəs döyülmü? Arvad yiyəsi eşidər, gəlib boğazına çatı salıb sürüyər. - Bunu deməklə, sanki Şəmşinin təsibini çəkirdi. Amma özü ovcunun içi kimi bilirdi ki, Gülzar hələ də ər evində Şəmşi odu ilə yanır. Dönüb Nənəşin üzünə baxdı. - Hanı, Nəcə oldu, hansı cəhənnəmə getdi, çağır gəlsin, görüm, dananı harda qoyub gəlib?

Nənəş yalvarışla:

- Allah haqqı, - dedi, - gələsi halı yoxdu. İlan kimi sürünür, qalxa bilmir ha... Mehdi kişi hirslə yerindən durdu. Yenidən döyəcəyini güman edən Nənəş çul kimi qardaşının ayaqlarına düşüb, bərk-bərk qucaqladı.

- Qabağında ölüm, ay qardaş, əllərinə qurban olum, məni öldür, ona toxunma, Allaha acıq gedər, yetimdi. Ağsaqqal vaxtında özünü qana salma.

Mehdi kişi hirslə:

- Çəkil, - deyib ayağı ilə bacısını yana itələdi. - Əl vuran döyüləm, dananın yerini soruşacağam.

Şəmşinin başına toplaşan irili-xırdalı uşaqlar Mehdi kişinin hirslə gəldiyini görüb qorxulu-qorxulu kənara çəkildilər. Şəmşi üzüqoylu düşüb hələ də ağlayırdı. Mehdi kişi ayağı ilə onun çiyinini qaldırıb:

- Hanı, - dedi, - danaları hara ötürmüşsən?

Şəmşi qorxa-qorxa onun üzünə baxıb hönkürdü:

- Aşağıdadı, - dedi, - calada, çayın qırağında...

- Sənə min dəfə deməmişəm, Nəzir oğlunun biçənəyinə ötür, qoy doyunca otlasın, dana acından qırılır.

- Dünən oraya aparmışdım. Omar əmim gəlib məni danlayıb-dalaşdı.

- Qələt elədi, başını da daşın yekəsinə döydü. Dur, bu saat get yığışdır, apar biçənəyə. Dur, tez ol, səni burda gözüm görməsin.

Şəmşi beli qırıq ilan kimi zorla, sürünə-sürünə qalxdı. Onun qolundan tutub qalxmağına kömək edən Nənəş:

- A qardaş, - dedi, - ayıbdı, xalxın yerini zorla niyə otartdırırsan?

Hələ Omar da gəlib görüb...

- Cəhənnəmə görüb, qara gora görüb. Dədəsi Allah olub biçənək yaradıb nədi?

- Bıy, nədi danışdığın, a qardaş, Süleyman katda bir ətək qızıl verib yer alıb. Elə torpaq yaratmaq kimi bir şeydi.

- Sənin işin döyül, arvadsan arvad yerində otur, mən bilirəm neyləyirəm. Otartdırıram, gələn olar, cavabını da alar.

- Bunun axırı yaxşı olmaz, qardaş, ayıbdı. Biz axı uzaqdan, yaxından həm süd, həm də kök qohumuyuq.

Mehdi kişi daha cavab qaytarmayıb Şəmşinin dalınca qışqırdı:

- Səngər dağının quzeyindən otara-otara bəri gətir.

Nənəş hirsli-hirsli:

Yaxşı iş görmürsən, qardaş, el-oba adama nə deyər. Bizi qınayarlar ki, Süleyman katda ölüb, şatır Mehdi onun yerini zorla otartdırır. Onların da qeyrətlisi var, dəliqanlısı var. İrəli çıxıb bir sözüyün qabağına beşini qoyar, heç nədən arada inciklik olar. Biz həm də onlarla qudayıq.

Mehdi kişi cavab verməyib dəyəyə girdi.

* * *

Omar bikef qayıtmışdı. Sırağa gün də gəlib dananı qoruqda görəndə özü yığıb Şatır Mehдинin binəsinə endirdi. Şəmşini binədə tapıb danladı. Geri dönəndə Zoğal bulağından qayıdan Mehdi kişiylə rastlaşdı. Salam-kəlamdan sonra mülayimliklə:

- A quda, a Mehdi əmi, əyə bu qırılmışınızı niyə buraxırsınız, bizim də üzülmüşümüz var, axı bu gün-sabah yaylaqdan qayıdanda harda otlayacaq?! Şəmşiyə tapşır...

Mehdi kişi onu axıra qədər dinləməyib özündən çıxmışdı,

- Nə olub, dünya dağılıb, əlli baş dana bir saat yerinizi otlayıb, qiyamətmi qopub?

Ağsaqqal hörməti gözləyən Omar daha da səmimiliklə:

- Yaxşı, bu dəfə keçək, amma axırını olsun, - dedi, - Şəmşiyə tapşır, bir də o tərəfə aparmasın.

Mehdi kişi bozardı, hirsle arxa çevirib, deyinə-deyinə:

- Yeri, yeri işiyin dalınca get. Danadı, bu gün də otlayar, sabah da.

Nə olub?..

- A Mehdi əmi, a qohum, ağzından qar-boran havası gəlir. Mən bu dəfəni qohumluğa bağışlayıram. Sənə bir söz demirəm ki, niyə acı-acı danışırısan? Süleyman katdanın yeri...

- Yaxşı, çıx get, yolundan olma, yoxsa axşama düşərsən, - deyib Omarın sözünü ağzında qoyub iti addımlarla uzaqlaşmışdı.

Səhərisi gəlib danaların yenə həmin yerdə otladığını görəndə atdöşü eləyib tərədən o yana ötürdü. Birbaşa kəndə qayıdıb əhvalatı qardaşı Osmana danışdı. Əvvəlcə sakitliklə Omarı dinləyən Osman birdən hirsle yerindən durdu.

-Birinci dəfə qaytarıb apardın, tapşırıdın. Bəs ikinci dəfə niyə atın döşünə salıb gətirmədin? Kənardan baxan sənə nə deyər, əfəlsən, ömrü boyu fağır yaşayıb, fağır da öləcəksən. Dur gedək.

- Ay qardaş, mən qohumluğa bağışladım, nağayrım, sənin qızın onun qapısının gəlinidi.

- Qızım onun gəlinidi, gəlib otursun başımızda, gözüm aydın. Mənə görə, qızımın onun gəlini olduğuna görə Süleyman katdanın ruhunu incitməyə heç kəsə icazə vermərəm, vəssalam! Süleyman katdanın yeri otarılsın, sən də ağzını günə ver. Qıraqdan baxan adama nə deyər? Dur atını min gedək... - Osman üzünü yanında oturan Cəbrayıl tutub:

- Sən də atlan, durun gedək, - deyib ayağa durdu.

Cəbrayıl da aparmağından qardaşının pis niyyətlə getdiyini duyan Qara Omar:

- Neyləmək fikrindəsən? - deyə şübhə ilə soruşdu.

- Əgər dana yenə bizim biçənəkdədirsə, yığıb gətirərik.

- Ayıbdı, biz qohumuq, kənardan baxan...

- Onda Mehdi kişini görüb tapşırıraq, bir də biçənəyi otarmasın.

Onlar Sarı yala çıxanda çaya qədər uzanıb gedən biçənəklə üzbəüz durdular.

Biçənəyin tən ortasında bir naxır dananın otladığını görən Osman kinayə ilə, hirslə:

- Odey, - dedi, - Mehdi bəyin naxırı Süleyman katdanın yerində arxayınca otlayır.

Qara Omar atını bir neçə addım irəli sürüb oyur-oyur oynayan kəhərin başını çəkdi, Osmanla yanaşı saxlayıb:

- Ay qardaş, - dedi, - gəl əvvəlcə o yana aşıb binəyə gedək, Mehdi kişini tapıb tapşıraq ki, bir də...

Osman onun üzünə baxmadan əsəbiliklə:

- Yox, - qışqırdı, - gəl, bir yalvarağ ona...

- Yalvarmaq niyə, sözüümüzü deyərək, hər halda insandı, eşidər, indi bəlkə onu şeytan aldadıb. Bəlkə də rəhmətlik Süleyman katdada acığı varmış, onu çıxır. Onlar binəyə yaxınlaşanda Mehdi kişi qabaqlarına gəlib nə salamlaşdı, nə də "xoş gəldin" elədi. Üzünü Osmana tutub:

- Nə var, - dedi, - mənim iyirmi-otuz danam bir-iki gün yerinizdə otladı.

Otunuzmu azaldı? Odey, Xramdan Qara qayaya kimi sizindi, - əlini hirslə

günbatandan gündoğana uzatdı. - Allahın yerinin bir parçası da bizim olsa,

dünyamı dağılacaq? Çıxın gedin, nahaq gəlmisiniz. Hələ Muşulun meşəsinə də yiyələnmişiniz, - deyib, bağıra-bağıra onlara arxa çevirdi.

Qara Omar:

- Mehdi əmi, - dedi, - elə-belə yiyələnməmişik, rəhmətlik Süleyman katda bir çanaq qızıl verib aldı o meşəni.

Atlılar geri qayıdıb Dəvəboynunu aşdılar. Üç tərəfdən dananı yığışdırıb, kəndə tərəf qovdular. Şəmşi yüyürə-yüyürə binə ilə üzbəüz olan təpəyə çıxdı.

- Ay Mehdi əmi, dananı Nəzir uşağı apardı, - deyib bar-bar bağırdı.

Mehdi kişi elə bil oturub bu xəbəri gözləyirdi. Dərhal dəyənin sağ küncündə

asılmış Osmanlı beşaçılanını götürdü. Bulağın başında kalça qovan oğlu Hüseyini səslədi.

- Ayə, a bala, tufəngini də götür, dalımca gəl, tez, tez, gəl, - deyib quzeyin dar cığırı ilə üzüyuxarı dikləndi. Qalın quzeyin aşırımına çıxanda qocanın sinəsi körük kimi qalxıb-enir, nəfəsi tənğiirdi. Əlini gözünün üstünə qoyub meşənin ətəyilə yığılıb aparılan dana-buzovuna hirslə baxdı. Dərhal tufəngi çiyindən endirib, dalbadal qarasına iki güllə atdı. Mızıldana-mızıldana:

- Aparın görək, - dedi, - kim kimin anasını ağlar qoyacaq.

Gözünü qan örtmüş qoca tövşüyə-tövşüyə yerə oturub ayağını uzatdı. Onların dalınca getməyə nə üzü vardı, nə də cəsəti. Bir azdan oğlu Hüseyn də tənğnəfəs özünü yetirdi. Atasının rahatca böyrü üstə uzanan görüb təəccübləndi. Həm də sevindi. Getməməyi onun ürəyindən idi. Hüseyndən olsaydı, heç bu yoxuşu da çıxıb gəlməzdi. Atasının hay-küyündən qorxub gəlmişdi. O, son vaxtlar atasını başa düşə bilmirdi. Qabağına gələnə acılayır, yerli-yersiz çığır-bağır salıb özündən çıxırdı. Süleyman katdanın ölümündən sonra bəd xasiyyətli Mehdi kişi indi daha tünd və acıdil olmuşdu. Bu iki kəndin ağalığını öz ağı ilə öhdəsinə götürmüşdü. Kənddən çıxıb bir yana xeyir-şər işə gedəndə tez qayıtmağa çalışırdı. Onunla gedənlər soruşanda ki, a kişi, hara tələsirsən, indi gəlmədikmi? O, yad adamlar yanında daha da yekəxanalıqla:

- Nəcə yəni hara tələsirsən, - deyirdi, - canın arxayındı, iki kəndi yiyəsiz qoyub gəlmişəm, mənsiz indi görəsən nə oldu, nə keçdi.

Hamı təəccüblə ona ağız büzər, bunu qocalığına bağışlayar, heç kəs üzünə qayıtmazdı. Fikirləşərdilər ki, hansı hökumət, nə vaxt gəlib bu adını yaza bilməyən Mehdi kişini kəndə katda, ya da ağa, bəy təyin elədi.

İndi oğlu Hüseyn öz-özünə: Allaha şükür ki, getməyib deyirdi, onların dalınca getsəydi, nahaqdan bir qan-qada salardı. Bəlkə Qara Omardan qorxub, çəkinib, bilir ki, onun atdığı yerə düşmür.

Mehdi kişi, həqiqətən, Qara Omarın qorxusundan onların dalınca getmədi. Özü yaxşı bilirdi ki, bu gedişlə qızıl gülləyə havayı qurban ola bilərdi. Obada mahir atıcılığı ilə ad-san qazanmış Qara Omarın nəfəsi ola-ola onun üstünə getməkmə olardı?!

Böyrü üstə uzanan Mehdi kişi isə Qara Omarı aradan götürmək üçün çarə axtarırdı. Dananın aparılması yaddan çıxmışdı. Nəzərləri onlar gedən tərəfə dikilsə də, fikri-zikri Qara Omarla əlləşirdi. "Gülləni də nahaq atdım, gərək duyuc salmayaydım. Meşə ilə gedib qabaqlarını kəsmək... Yox, ona kimi itib gedərlər. Atlar da uzaqdadı, gətirilənə kimi gec olar".

Başının üstündə dayanan Hüseyn sakit, qorxaq səslə:

- İndi neyləmək fikrindəsən, ay dədə?

- Nəyləyəcəyəm, canına azar, boğazına da dərd eləyəcəyəm. Sənin kimi əfəl oğlu olan ata özgə neyləyər. Kişisən, get qabaqlarını kəs, hərəsini bir gülləyə qurban elə, malını qaytarıb gətir. Eldə-obada mən də fəxrlə deyim ki, oğlum var, ölüb-eləsəm yurdçum qalacaq, -deyib hirslə üzünü yana çevirdi.

Hüseyn qorxusundan nə ağ, nə də qara dinib-danışmadı. Aşağıda, tikanlıqda dəhrə səsi eşidib dinmədi. Kimsə bir-iki dəfə öskürdü də. Mehdi kişi fikirli-fikirli yerində dayanıb gözaltı oğluna baxdı:

- Bir aşağı bax, gör, kimdi orda öskürən?

Hüseyn bir neçə addım irəli gedib, xəncər kimi torpağı yarıb çıxan, yanı yaşıl mamırlı daşın üstünə çıxdı. Dabanlarını qaldırıb irəli baxdı. Tikanlığın arasındakı adamı tanıyıb:

- Şamxaloğlu Rüstəmdi, - dedi, - tikan qırr.

- Çağır buraya gəlsin, deynən atam çağırır. - Dözməyib özü ayağa durdu.

Rüstəmi yanına çağırıb: “Yüyyür, Yusifə xəbər elə ki, Nəzir uşağı atanı da, qardaşını da öldürdü. Özünü yetirsin”.

Dəhrə əlində mat-mat Mehdi kişinin üzünə baxan tünəkə Rüstəm:

- Harda, a Mehdi dayı, - deyib təəccüblə çiyini çəkdi.

- Canına azarda, qaç, sənə nə deyirlər, get, onu da çatdır. Qoy köməyə gəlsin. Tüfəngini götürüb Calanın qılıcını kəssin. - Dərəni sürətlə keçib üzüyuxarı kəndə tərəf dıklənən Rüstəmin dalınca:

- Deynən, bir-birini qırdılar, atanı da öldürüblər.

Mehdi kişi üçüncü oğlu Yusifə çox güvənirdi. - Özümə oxşayıb, -deyirdi, - vurub-tutandı, dəliqanlıdı. Bircə Yusif vaxtında gəlib çıxsa, bunların anasını ağlar qoyacaq.

Dananın yığılıb kəndin arası ilə aparılmağı, hələ camaatın tamaşaya durması, Nəzir uşağının xalxalında ac-acına mələşməsi... Mehdi kişi bunları gözünün qabağına gətirəndə əl-ayağını qoymağa yer tapmırdı, dəli kimi yerində hərlənirdi.

Hüseyn çox udqundu, çox mızıldandı, amma kişiye açıb heç nə deyə bilmədi. Deyə bilmədi ki, ay ata, bu nahaq qanı niyə sahrsan? Beş ağsaqqal götürüb qapısına gedərsən, malını alıb gətirərsən, aparıb özünə mal eləməyəcək ki...

Hüseyn bilə-bilə soruşdu:

- Qara Omar da ordadımı, ay dədə?

Kişi tərs dəyirman kimi geri fırlandı. Qıp-qırmızı sifətində əzələlər oynadı. Şişmiş gözləri hədəqəsindən çıxıb bərəldi. Gücü gəldikcə bağıra-bağıra:

- Hə, ordadı. Nə olsun, xox, qorxdum, qaç geriye, arvad oğlu arvad. Dayın köpək oğlu nə idi ki, sən də nə olasan. Getdi, oxşadı, oxşamışiyin ağzına...

Hirsindən aqlını itirmiş Mehdi kişi yaşına yaraşmayan pis söyüş söydü. Geri dönüb, deyinə-deyinə oğlundan aralandı.

- Mən nə deyirəm, soruşuram ki, ordadımı, yaxşı döyül, hər halda Teymurun qaynatasıdı. Qohumuq, həm də günah bizdədi.

“Günah bizdədi” - bu sözlər Hüseynin ağzından qeyri-ixtiyari çıxdı. Bəxtindən xeyli aralanan, hirsindən hələ də öz-özünə danışan atası bu sözləri eşitmədi.

- Qohumdu, qohum köpək oğlu belə qələt eləməz, kişidi, qohumluğa bağışlasın. Elə bil dədəsi Alı kişi Allah olub, yer yaradıb. Otarma! Otaracam, hələ canınızı da alacam.

Bir xeyli susdular. Xeyli heç biri dinib damşmadı. Ata-bala aşağı dərəyə endilər. Gözləri günəyin cığırında qalmışdı. Yusifin gəlişini gözləyirdilər. Ayaq səslərindən bir də ətraf quşların səmindən başqa dərədə heç nə eşidilmirdi. Onlar dizə çıxan qalın biçənəyi yara-yara irəliləyirdilər. Yal boyunca yığılıb aparılan danalar burdan aydın görünürdü. İki atlı yanınca, biri isə arxasınca gedirdi. Mehdi kişi dayanıb yanındakı armud ağacına söykəndi. Tüfəngi alçaqdakı budağın

yanğına qoyub üzünə qaldırdı. Qara Omarı tanıyıb nişan aldı. Əli bərk əsdiyindən tətiiyi çəkmədi. Uzaq idi, həm də hirsdən əli tir-tir titrəyirdi. Geri dönüb:

- Bir günəyə bax, - dedi, - bəlkə Yusifin gəlməyini görə bildin. Özün də bəri ağacın dalına dur, bizi görməsinlər. Onlar hündürdədi.

İrəlində tüfəng açıldı. Əvvəl quzeydə, sonra günəyin yalçın qayalarında səs əks-səda verib batdı. Dalınca at kişnərtisi eşidildi. Mehdi kişi bir anlıq yerində duruxub sevinclə:

- Aha, deyəsən, Yusif gəlib çatdı, - dedi, - yüyür dalımca, köməyə gedək.

Ata-bala qaça-qaça aşırma çıxdılar. Qaşa çıxan kimi tüfəngi əlində hazır tutan Mehdi kişinin gözləri Qara Omarı axtardı. O, atın üstündə yox idi. Qara Omar al qan içində uzanmışdı. Kürəyindən dəyən güllə onu birdəfəlik susdurmuşdu. Atın yüyəni ayağına ilişmişdi, kişnəyə-kişnəyə Qara Omann meyidinin dörd tərəfinə hərlənirdi. Tez-tələsik Osmanı nişan aldı. Sağ ayağından yaralanan Osman çox da hündür olmayan bir daşa qısılıb Mehdi kişini, oğlu Hüseyini gülləyə basırdı. Qara Omarı namərdcəsinə arxadan vuran Yusif isə moruqluqla üzü aşağı qaçırdı...

İKİNCİ QURBAN

Dustaqxanadan qayıdan Mehdi kişi at yedəyində qayını Səlimlə fikirli-fikirli gedirdi. Nə tez-tez fit verib keçən mis mədəninin vaqonetkaları, nə də balaca sənaye şəhərinin hay-küyü onun gözünə görünmürdü. Kişinin yıxılmağından ehtiyat edən Səlim ehməllə onun qolundan tutmuşdu. Axşam üstü gələn çisək şəhərin daş yolunu şüşə kimi parıldadıb sürüşkənləşdirmişdi. Səlim arabir ona təsəlli verirdisə də, Mehdi kişi heç bir cavab qaytarmırdı. Ürəyində özünü danlayır, bütün günahlarını özündə olduğunu indi - oğlanları tutulandan sonra anlayıb dərk edirdi. "Mənim qoca başıma kül, öz əlimlə özümü gətirib oda atdım. Elə bil gözümü qan örtmüşdü. Heç kəsin dediyinə məhəl qoymadım. Axırı da bu oldu, qolum-qanadım qırıldı - oğlanlarım əldən getdi, Mənə bu yaşda divan-dərə qapısına gəlmək yaraşarmı? Mənim taylarım namaz qılır, kasıb-kusuba zəkat paylayır, qanı su ilə yuyur. Mən də heç nədən qan salıb qanı qanla yumaq eşqinə düşdüm. Günah mənədir, vəssalam!"

At dəmir yolu yanında gölməçəyə düşüb büdrədi. Səlim də, Mehdi kişi də ata acıqlanıb yüyəni dardılar. Mehdi kişi geri dönüb, yoluna davam etmək istəyəndə dostu Ayrımla üzbəüz dayandı.

- Xoş gördük, ay dost, uğur olsun, bu z aman hardan belə, xeyir ola?

- Salam, ay dost, salam, - deyib, Mehdi kişi kefsiz cavab verdi. - Uşaqların yanına gəlmişdim...

- Nə olub, uşaqlar hardadır ki?..

- Eh əzizim, başıma qəzavü-qədər gəldi, uşaqları bada verdim.

- Nəcə yəni bada verdim? - Ayrımla həyəcanla soruşdu.

- Uşaqlar burda, qaladadırlar, Nəzirli tayfası ilə heç nəyin üstündə bir qalmaqalımız düşdü. Axırı şiddətlənib dava-qırğın oldu. Hökumət də, günahkardı,

- deyib mənim oğlanlarımdan yapışdı. Qərəz, iki oğlumu həbs elədi. İki qolumu birdən kəsdi bu namərd hökumət.

- Gedək evə, əzizim, gedək, yol gəlmisiniz, çaydan-çörəkdən yeyin, dincəlin, sonra ətraflı danışarsan.

Mehdi kişi hirsələ:

- Əşi, mənim dincəlməyim qara gəldi, daha mənə rahatlıq olmaz, - üzünü Səlimə tutub, - ciyərim yanır, bəlkə Ayrımgildə bir stəkan çay içib sonra tərənək, - dedi.

Mehdi kişi bu adla vaxtı öldürmək istəyirdi. Bilirdi ki, indi düşmən tərəfin adamları yolu kəsib. Fikirləşirdi ki, yolu gecə getsə yaxşıdır. Bəlkə ona qədər gözləməkdən bezib çıxıb gedələr.

Çaya oturanda Ayrım:

Mehdi dayı, - dedi, - səhv etmirəmsə, siz Nəzirlilərlə qohumsunuz?

- Bə nədi, bə nədi, - deyib qanıqaralıqla başını yırğaladı.

- Qohum, özü də gör nece qohumuq, - deyib Səlim söhbətə qarışdı. - Ə kişi, qoy lap keçmişlərdən deyə-deyə gəlim. Birincisi, bu Mehdi yeznənin özü onların - Bıgılı Abdullanın qardaşı qızının oğludur, bu bir. Rəhmətlik Nəzir kişi bunun, Mehdi yeznənin qardaşı qızı Pərinin oğlu Mahmuda alıb, bu iki. Üçüncüsü, bu saat kişinin gəlini Nisə, Qurban oğlu Abbasın qızıdır.

- Baho, aya, belə bizim Osmanın, onnan da indi düşmənsiniz? - Ayrım yanıb tökülürdü.

- Bəs nəcə, onun - əlilə qəm dəryasına qər q olmuş Mehdi kişini göstərib cır səslə: - Əmisi Qara Omarı bunun oğlu Yusif öldürüb.

- Bah, bah, heç yaxşı iş olmayıb. Bəs Mehdi dayı, siz ağsaqqallar niyə yaxın durmadınız?..

Mehdi kişi dinmədi. Gözünü üstündə bardaş qurub əyləşdiyi nimdaş kilimdən ayırmadan tez-tez köksünü ötürür, ah-uf edirdi. Səlim sözlü adamlar kimi Ayrımanın üzünə baxdı. Göz-qaş eləyə-eləyə işarə eləyirdi ki, işləri qarışdıran, nahaq qan salan bu kaftar köpək oğlunun özüdür. Deyirdilər, Süleyman katdanın biçənəyini otarma. Yenə gətirib dana qırılmışını doldurtdururdu onun qoruğuna. Qəsdən saymazlıq eləyirdi. Süleyman katda öləndən sonra könlündən katdalıq, xozeyinlik keçirdi. Ayrım bir Səlimin, bir də onun üzünə baxıb yenə heyf siləndi, başını buladı.

Mehdi kişi aramla:

- Keçib, - dedi, Allah şeytana lənət eləsin, bizi yoldan çıxartdı. İndi heç kəs şəninə sığışdırıb barışmaq istəmir. Hökumət... - əlini irəli uzadıb onunla üz bəüz oturan Ayrımanın üzünə baxdı. - Hökumətin də başı qarışıb. Rusu gedir, türkü gəlir, daşnakı gedir, müsavət, menşeviki gəlir ki, mənə at ver, azuqə ver, sənə azadlıq gətirirəm. Hansı bir Allah bəndəsinə gedib deyəsən ki, gəl bizi barışdır. Kim-kimi hansı dərədə tapır, qabağını kəsib öldürür.

- Hələ Ayrım dayı, bunların qohumluğunun hamısını demədim. - Səlim yenidən qohumluqdan söz saldı. - Sonra canım sənə desin, demək Osman xozeyinin, sənənin dostuyun oğlu Bəkir bumun qızı Güləsərə nişanlıdı. Toy, bax, bu payız olmalı idi. El dağdan qayıdanda...

Səlimin bu qədər danışmağı, dil uzunluğu Mehdi kişinin xoşuna gəlmədi. “Qabağımdan qayıdır, deyəsən, bu kiçik mənim. Deyəsən, yavaş-yavaş hörmətimi saxlamır. Qulağıma bir səda da gəlib. Nəzirilər tərəfə yön basır. Eybi yox...”

Gur və həlim səslə:

- Səlim, çayını içdinmi, duraq. Ya Allahın bir adı, - deyib Mehdi kişi yerindən durdu. Çöldə qatı qaranlıq düşmüşdü. Ayrım nə qədər yalvar-yaxar elədisə, qonaqlar gecəni qalmadı. Mehdi kişi bayırdakı qaranlığı görəndə ürəyində bir yüngüllük hiss etdi, sevindi. Talvarın

altında öz atını görəndə bu sevinc yarıbayarı ürəyində qırılıb məhv oldu. Atın rənginin ağ olmağı onu məyus elədi. Yeddi verstdən, - dedi, - görəcəklər ki, gələnlər mənim atımdı. Di gəl, İsrafilin gülləsindən canını qurtar görüm, necə qurtarırsan. İstədi Ayrıma başqa bir at üçün

ağız açsın, şəninə sığışdırmadı. Həm də Ayrım bu iki daşın arasında, şəhər yerində hardan alsın atı. Yenə özünün atı olsaydı, bir bəhanə eləyib, minib gedərdi.

Səlim atları açıq havaya çəkdi. Ayrım atın yüyənindən tutub ərklə:

- Ay Mehdi qardaş, özün də belə düşmənlər, necə deyərlər, yara hələ isti, düşmənin də hirsini soyumamış olar, nahaq belə bixaxt yola çıxırsan, vallah qalsan yaxşıdı. Şəhər dan ağaranda yola düşərdin. Kişinin ürəyinə daha da qorxu düşdü. Bayaqdan fikirləşdiklərinin hamısını Ayrım elə bil eşidib, duymuşdu. Səlim atların üzəngisini bərkitdi, yüyəni, toqqanı bir daha yoxladı. Başaşağı düşünən Mehdi kişi yə yarıkönüllü:

- Gedəkmi, a yeznə? - dedi.

Əslində Səlimin də getməyə heç könlü yox idi. Yeznəsinin bəd xasiyyətinə bələd olduğundan dinib-danışa bilmirdi. Bir-iki dəfə Ayrıma him eləmişdi ki, bəlkə sən desən, qaldı. Gecdən-gec fikir ağuşundan ayılan Mehdi kişi:

- Yox, yox, - dedi, - gərək bu gecə kəndə çataq. Arvad-uşaq yiyəsizdi.

Ayrım:

- Onda sizə yaxşı yol, - dedi, - uğur olsun. Uşaqlardan arxayın ol, özüm tez-tez onlara baş çəkəcəm. Mehdi qardaş, çalışın arada barışıq yaradın.

Hər ikisi ata sıçradı. Ev sahibəsi Həcər arxalarınca bir parç su atmaq istədi. Suqarışq dolça əlindən düşüb, daşlıqla üzəşağı səslənə-səslənə diyirləndi. Mehdi kişi geri dönüb:

- Qırıldımı, a Səlim? - deyə həyəcanla soruşdu.

- Nədi danışdığın, - dedi, - mis dolça da qırılırmı, şüşə-zaddımı?

Kişi əlini döyünən ürəyinin üstünə qoydu. Kədərlə dərinə nəfəs alıb, acığını atın üstünə tökdü, yambızına bir qamçı çəkdi.

Hələ də həyətdə duran Ayrım hirsə arvadının üstünə çəmkirdi:

- Topal ol səni, bizi kişinin yanında biabır elədin.

* * *

Atlılar şəhəri arxada qoydular. Püstəli dərəsinin aşırımını keçəndə Səlim başını qaldıraraq göyə baxdı.

- Adamın ürəyi partlayır, - dedi, - bu zəhrimar Ay da çıxmıdı ki, yolu-izi əməlli-başlı görək.

- Nəyinə lazımdı Ay, ulduz. nə vaxtdan bəri aşiq olmusan? - Mehdi kişi köntöy-köntöy cavab verdi. Səlimə olan bayaqkı hirs soyumamışdı.

- Əşi, Ayı, ulduzu neynirəm. Adam kor kimi diqqətlə qabağa baxmaqdan taqətdən düşür, sən də ki, elə bil ağzına su almısan, heç dinib-danışmırsan. - Səlim ilk dəfə idi yeznəsi ilə belə yekəxana danışırdı. Sözüünün qabağına söz qoyurdu. Nəsil davası düşməmişdən qabaq da Mehdi kişidən onun o qədər də xoşu gəlmirdi. "Höcət adamdı" - deyirdi. Yerli-yersiz dediyini təsdiq etməyə çalışır. Höcət adamnan ləj adamın başında ağıl olmaz. İndi də qohumluq xətrinə bununla yol yoldaşı olmuşdu. Nahaq qan tökülən gündən Səlimin yeznəsinə nifrəti daha da artmışdı. El qınamasaydı, onun yoğun boynuna bircə xəncər vurardı. Acığı tutacağından, bu kimsəsiz dərədə özündən çıxıb dəli-dolu bağırmağından ehtiyat edib:

- Eşitməmişən, söhbət yolun qayçısıdır, - dedi.

Kişi atın başını çəkdi. Səlim qorxuya düşdü. Fikirləşdi ki, bu səfeh oğlu səfeh məni qəfil vurub eləyər. Elə indicə Ayrımın evində hiss elədim ki, məndən zəncir gəmirir. Namərdlik bunun əlində bir içim sudu...

Sakit təbiətli Səlim hər iki tərəfə çox yalvardı, çalışdı ki, bu nahaq qan davasını yatırınsın. Amma onun sözünü eşidən olmadı. Həm də o, Nəzirli tayfasının Qara Omarı ilə qardaş kimi idi. Səlim ehmallıca yəhərin qaşındakı tufəngə əl atdı. Əlini tətiyə qoyub gözünü qırpmadan qorxa-qorxa yeznəsinə baxdı. Mehdi kişi geriyə dönmədən:

- Əyə, səfeh-səfeh danışma, - dedi, - gecə vaxtı nə qayçıdan-mayçıdan danışırısan? Qulaq as, gör nə deyirəm. - Atım bir az yaxına sürüb, qısıq səslə: - Gəlsənə, aşağı enib ağ taladan o taya keçək. Cadar düzünü addayıb Xramın başına çıxarıq.

- Xramdan aşağı enmək mümkündürmü?

- Bir təhər enərik, burda qorxuram itə-qurda rast olaq. Ancaq bircə şeyi bilirəm ki, Səngər dağının dibində Nəzirlilərdən kimsə mütləq bizi gözləyir.

- Onlar nə bilir ki, biz buraya g'lmüşük?

- Eh, sağ olmuş, çuğul indi çoxdan çatdırıb bu xəbəri...

- Yaxşı, Xrama çıxdıq, sən bu zəhrimarin da dəlinin biridi... Bir balaca hündür yerə çıxanda kişnərtisi gəsmir. Üstəlik də oradan o tayda kəndi görüb lap kövrələcək. Bəlkə bir tel tapıb ağzını ora çatanda bağlayasan. Hə, heç yadıma düşmür, çayı keçə biləcəyikmi, su orda yaman dərindi ha...

Mehdi kişi hirsələ:

- Əşi, gedək, - dedi, - nə olar, olar, Allahın adını çağırıb Xramdan enərik. Bir də ki, silahımız var, bir təhər özümüzü qoruyarıq.

Səlim istədi desin ki, ay əyri İsrafilin gülləsindən qorundu ha... Qabağımıza çıxmasın, çıxsaxsa işimiz bitdi. Dinmədi. Fikirləşdi ki, onsuz da ayaq üstə ölüb, İsrafilin adını çəksəm, bədbəxt lap qorxuya düşər.

Atlılar Ağ talanı keçib yoxuşa dikləndilər. Cadar düzünə yenicə çıxmışdılar ki, gecikmiş Ay hər yeri süd kimi ağartdı. Elə aydınlıq idi ki, arabir uzaqda uçan yarasanı, tikanlıqlardan qəfil çıxıb qaçan dovşanı belə görmək mümkün idi. Mehdi kişi başını qaldırıb tərs-tərs Aya baxdı. Dodaqaltı deyilib, yaşına yaraşmayan

söyüş söydü. Bədirlənən Ay isə acıq verirmiş kimi seyrək, dümağ buludları yara-yara Yekə yalın zirvəsi boyunca diyirlənirdi. Dar daşın aşırımı burdan apaydın görünürdü. Mehdi kişini fikir götürmüşdü. “Bundan sonra uşaqların yanına gündüz gedib-gələcəm”.

Sonra günahın özündə olduğunu bilə-bilə zəmanəni qarğadı, sanki kiminsə dalınca deyirdi: “Şura hökumətidi-nədi, o da gəlib çıxmadı. Deyirlər, o gələndə bərabərlik olacaq, torpaq ancaq hökumətin hesabında qalacaq, ayrı-ayrı adamın yox. Mənim danam Nəziroğlunun yerində otlayıb, bunun üçün qan düşməni olmuşuq. Bircə hökumət tez gəlib bu torpağı alsaydı, bizim didişməmizə son qoyulardı”.

Cadar düzü qurtardı. Qabaqda gedən Mehdi kişinin atı lap Xramın qaşında dayandı. Başını bir-iki dəfə aşağı-yuxarı silkələyib bərkdən kişnədi. Atın səsi o tay meşədə, Səngər dağında əks-səda verib qayıtdı. Loru dərəsinin gecəsi mürgüdən diksindi. Yaxınlıqdakı yalçın qayadan qopan bayquş vahimə ilə ulaya-ulaya yox oldu.

Mehdi kişinin üzünün dərisi səyridi, tez atın boynunuu tumarlaya-tumarlaya onu oxşadı ki, daha kişnəməsin.

Səlim yaxın gəlib sakitcə:

- Ağzını bağla, - dedi, - a Mehdi yeznə, yoxsa...

- Lazım deyil, Mehdi kişinin səsi titrədi. - Düş atdan, yavaş-yavaş dalımca yedəklə, aşağı enək.

Mehdi kişi çiyinini atın boğazına söykəyib, alnını tumarlaya-tumarlaya, sakit, qorxaq səslə oxşaya-oxşaya Xramı endilər. Arabir atların ayağı altından qopan daş taqqıltı sala-sala ta çaya kimi gedib çatırdı. Daşların hər taqqıltısı Mehdi kişinin ürəyinə bir zərbə olurdu. Sol əlini döyünən ürəyinin üstündən götürə bilmirdi. Çaya çatanda atın arxasına keçib dal budunu, ayaqlarını əlilə yoxladı. Səlim yaxın gəlib:

- Nə olub, - dedi, - nəyə baxırsan?

Mehdi kişi deyinə-deyinə:

- Bir-iki dəfə ayağı bərk sürüşdü, - dedi, - at yaman əziyyət çəkdi, dedim bəlkə yaralanıb eləyib.

Səlim əlini yellədi:

- Bir şey olmaz, min, çayı keçək, deyəsən, daha qara-qorxudan qurtardıq, çatmışıq, - dedi.

“Daha çatmışıq, qara-qorxudan qurtardıq”. Bu sözlər ona ürək-dirək vermişdi. Doğrudanmı, görəsən, qurtardıq. Ürəklə ata sıçradı. Təpinib çaya saldı. Çayı bu taya keçib balaca dikdiri çıxdılar. Mehdi kişi atın başını çəkdi. Səlim yaxınlaşdı:

- Niyə durdun? - deyə soruşdu.

- O nədi elə qaralan qabaqda?

- Körpüdü. Nəziroğlunun körpüsünü tanımırısanmı, yoxsa yadından çıxıb?

Səni qara basır, a kişi...

- Bəs ondan bir az o yanda ayaq üstə duran?

- Hansı? - Səlim əyilib zəndlə irəli baxdı. - Dağdağandı,

dağdağan ağacı, görmürsənmi bəyəm?!

- Zəhrimar necə də adama oxşayır. Sür gedək. Yanımca, bəri sür.

Top dağın dibindəki cığırla çıxıb gedək.

- Bir atını saxla, a Mehdi əmi...

Səksənən kişi atın üstündə dikəlib tez geri baxdı. Ona elə gəldi ki, bu vahiməli səs yerin tərkindən çıxdı. Bu səsin həqiqi olduğuna inanmadı. Nəzir körpüsünün yanından üzü bəri gələn iki nəfəri görüb ata bərk bir qamçı vurdu.

Atın götürülməyi ilə güllənin açılmağı bir oldu. Üzü üstə yerə yığılan at çabalayıb toz qaldırdı. Yarımqıq və yazıq səslə kişnədi. Mehdi kişi qurşağacan can verən atın meyidi altında qalmışdı.

Səlim yerində donmuşdu. Daş Salahlı İsrafil səsindən dərhal tanıdı. Tüfəng əlində, Mehdi kişinin üstünə gedə-gedə sərt, acıqlı səslə:

- A Səlim, səninlə işim yoxdu, - dedi, - çıxıb gedə bilərsən. Səni bağışlayıram dostun Qara Omara.

At zarıya-zarıya nəfəs alırdı. Sağ ayağı atın altında qalan Mehdi kişi dartınıb zorla çıxdı. Qucağı qanla dolmuşdu. Atın bədənindən çıxan qanqarışq ifrat iydən öyüdü, güc-bəla ilə dizi üstə oturdu. Tir-tir titrəyir, tərsinə tutduğu tüfənginin tətini tapa bilmirdi. İsrafil lap yaxın gəldi. Onun yoğun gövdəsi, enli kürəyi Mehdi kişinin başı üstə duranda daha da vahimələndi, əli əsə-əsə tüfəngi yerə atdı.

- Qoca kişiyəm, mənə öldürmə, günaha batarsan, Allah... İsrafil səsi gəldikcə bağırdı:

- Necə öldürməyim, bu axıdılan günahsız qanın baisi sən deyilsənmi? A qoca kaftar, bu iki qohum tayfanı bir-birilə vuruşduran sən deyilsənmi? Nə oldu, indi qoca oldun?

İsrafilin üzünə qalxan tüfəngin səsi boğuc çıxdı. - Səni, səni görüm qanına bulaşasan, - deyib, Mehdi kişi zarıdı, - Yusif, Hüseyn, oğul.... - üzü üstə yerə düşdü. Bu, nahaq qanın ikinci qurbanı idi...

12 iyul 1980-ci il,
Körpülü - Bakı.

SARITEL

Qadın gözəlliyi yüzlərlə kəldən güclüdür.
Atalar sözü

Saritel nənə əsasına dirənə-dirənə evdən çıxdı. Üzü günbatana baxan iki otaqlı evinin cəftəsinə qol boyda ağac parçasını keçirib iki addımlıqdakı Sarıtəpəyə tərəf getdi. Sağ əlini gözünün üstünə qoyub təpənin aşağılarına diqqətlə baxdı, heç nə görmədi.

- Şahin, ay Şahin, - deyə nəvəsini səslədi.

Təpənin aşağılarından cır uşaq səsi ona hay versə də, qarı heç nə eşitmədi.

- Bu uşaq harda qaldı, maşın-zad altına düşər, - öz özünə deyinə-deyinə lap təpənin üstünə çıxıb bir tərəfi yağışdan mamır bağlamış balaca sal daşın üstündə oturdu. Ömrünü-gününü bu daşın üstündə ağlayan qar; həmişəki kimi ötən günləri xatırladı. Qarı yaxına-uzağa baxdıqca olub-keçənləri bir-bir xəyalında canlandırır, artıq çoxdan həyatda olmayan adamlarla həmsöhbət olurdu. Bu yolda o, atlı da,

piyada da, yaxşı da, yaman da görmüşdü. Qarı üçün həyatın ən böyük səhnəsi bu yol, bu təpə idi. Bütün kənd onun gözü önündə ovuc içi kimi görünürdü. Körpülü kəndinin beş yüz evini burdan saymaq olardı. Burdan o, hansı ailənin tez yatıb-durduğunu, kimin tüstüsünün düz və əyri çıxdığını da nuru azalmış gözləri ilə apaydın görürdü. Gur səslə poçtalyon da sovetliyə adam çağıranda gəlib bu təpəyə çıxar, işini əlüstü qurtarıb, qarının keçmiş haqqında söhbətlərini maraqla dinlərdi.

... Bozalqanlı Aşıq Hüseyn onun ortancıl qardaşının toyuna gələndə Sarıtelin on dörd-on beş yaşa ancaq olardı. Atası Paşa xozeyin kənddə sayılan kişilərdən biri idi. Ona görə də oğlunun toyuna adlı-sanlı aşıq çağırmışdı. Başqa kənd və obalardan dəvət olunan bəylər və rütbəli şəxslər tər tökə-tökə yeyir, arabir qol açıb oynamaqdan da qalmırdılar. Yalnız Alışan bəyin kefi açılmaz, qaş-qabağı dolan bulud kimi sanki yaş tökəkəkdi. O, özlüyündə bu toyu, şadlığı qudurğanlıq sayırdı, “Xozeyin Paşa var-dövlətini gözümüzə soxub nümayiş etdirir”, - deyə fikirləşən Alışan bəy aşığa sifariş verənləri belə pis, xəbis bir nəzərlə süzüb, hirsindən bığını gəmirirdi.

Gecə keçirdi. Aşıq çoxdan sifarişlərə son qoyub yarıda olduğu məhəbbət dastanı ilə camaatı ah-uf elətdirirdi. Yeyib doyan toy adamları acı bir hərisliklə aşığa diqqət kəsilməmişdi. Məclisin dağılmasının yaxınlaşdığını hiss edən Alışan bəy bir azdan gec olacağını duyub qəfildən ayağa durdu. Hirsə ayağını yerə vurub:

- Şaxla, aşıq, - dedi, - bəsdir, səhərdən baş-beynimizi dəng elədin. İndi də bir qəhrəmanlıq havasında Koroğludan oxu.

Məclis bir anlıq susdu. Dünya görmüş aşıq heç kefini pozmadan səsinə alçaldıb sazını bir neçə dəfə astadan dınqıldıtdı. Üzünü yanaqları pörtüb qızaran Alışan bəyə tutub:

- Oğul, bəlkə imkan verəsən bu dastanımı bitirim, az qalıb, sonra sənin...

- Yox! - deyə Alışan bəy qudurğan-qudurğan bağırırdı. Kişisən, kişi mahnısı oxu. Bəsdir bu ah-uf.

Yerdən bəylər, toy adamları narazılıq etdi. Uca boylu bir gənc - xozeyin Paşanın bacısı oğlu ayağa qalxıb:

- Gəl, xeyir işimizə qan salma, qonaqsan, qonaq yerində...

Qəfildən içəri girən xozeyin Paşa bacısı oğlunun çiyindən basıb:

- Sən otur, oğul, özüm cavab verərəm. Bacısı oğlu heç nə deməyib oturdu.

Xozeyin hörmətlə və astadan:

- Oğul, əvvəla, sən burda hamıdan cavansan, bir də ki, kişinin sözünü...

- Mən dedim, qurtardı, Koroğludan oxusun, yoxsa...

- Yoxsa, nə olacaq ki...

Alışan bəy hirsə əlini gümüş dəstəli xəncərinə atdı:

- İndi cəsəreti varsa, oxumasın, - deyib oturdu. Hamı bir anlıq susdu.

Pəncərədən, qapıdan boylanan toy xidmətçiləri, qız-gəlin bir-birinin üzünə baxıb, işin pis qurtaracağı barədə astadan təşvişlə pıçıldaşırdılar. Ağsaqqallar da işin məğzini bildiyindən qabağa düşməyə cəsəret etmirdilər. Əhvalat Sarıtellə bağlı idi. İki dəfə xozeynin qapısına elçi göndərən Alışan bəyə qız verməmişdilər. Əslində qızın bəyə könlü olduğunu bilən xozeyin vermək istəyirdi,

“qız qapısı, şah qapısı” məsəli işi yubatmışdı. Bu yubatma ikinci dəfədən sonra Alışan bəydə kinə və intiqama çevrilmişdi. Elçilər xozeyinin danışığının get-gəl olduğunu ona demişdilər. Alışan bəy heç kəsi eşitməyib:

- Yox, - demişdi, - xozeyin qızı dünya gözəli olsa da, mən üçüncü dəfə ona elçi göndərməyəcəyəm. Mən ancaq ondan intiqamımı alacağam, - deyib Saritelin gələcəkdə kiminsə arvadı olacağını xatırlayan Alışan bəy xəcalətdən heç kəsin üzünə baxmayıb candərdi ayağını sürüyərək öz yerinə getdi. Xozeyin Paşa ani olaraq yadına salmaq istədi ki, bunu toya kim çağırıb. Mən ki, çağırtdırmamışam. Bayaقدan xain-xain xozeyinə baxan Alışan bəy elə bil onun ürəyindəkini duydu, yenidən ayağa durub:

- Toya mənə heç kim çağırmaıyb, özüm gəlmişəm, aşığa görə, - üzünü aşığa tutub: - oxu, aşıq, mənim sifarişimi oxu, al, bu da nəmərın.

Aşıq simlərə toxunub sazı qəhrəmanlıq havası üstə kökləmək istəyəndə xozeyin onun əlini tutdu. Aşıq da əlini xozeyinin əlinin üstünə qoyub:

- Paşa qardaş, qoy nə istəyir oxuyum, cavandı, beyni qandır, fikir vermə. Xozeyin hirsələ:

- Sazını kökdən salma, - dedi və bu dəfə üzünü Alışan bəyə tutub:

- Oğul, sən gəl Allaha bax, mənim evimdə, uşaqlarımın ilk xeyir işinə qanqada salma, qoy işimizi görək.

Alışan bəy hirsələ irəli yeridi, xəncəri siyirib sazın simlərinin üzünə qoydu:

- Kişisən, Koroğludan oxuma - deyib, qudurğanlıqla bağırıldı. Məclisə qarışıqlıq düşdü. Pəncərə ağzındakı qadınlardan kimsə qiyyə çəkib qışqırdı. Saritel doluxsunmuş ala gözlərində yaşı boğub:

- Ana, sakit ol, - dedi, - heç nə olmaz.

Ürəyinin dərinliklərində Alışan bəyə olan azacıq məhəbbətini də göz yaşı kimi boğub yerə atdı. İndiyədək bu mahalda hamının hörmət və ehtiramla qarşıladığı atası xozeyin Paşanın qabağında heç kəs belə qabarmamışdı. Saritel dəmir torlu pəncərədən düşüb, başıaşağı göz yaşını anasına sezdirmədən tez qapıya gəldi. Adamları yarıb içəri girdi. Üzü Alışan bəyə tərəf dayanmış xozeyin qızının nə vaxt içəri girdiyini görmədi. Saritelin xəncər üstünə atdığı kəlağayını görəndə kişi ilan çalmış kimi diksindi, əlini öz xəncərinə atıb:

- Rədd ol burdan, - dedi, - doğraram, Quran haqqı.

Qızının qolundan tutub bayıra atmaq istəyəndə əhvalatdan halı olmayan aşıq araya girdi:

- Xozeyin, mənə bağışla, - dedi, - qızım ağıllı iş gördü. Çox sağ ol, qızım, günün xoş, bəxtin ağ olsun.

Saritelə öteri baxan Alışan bəy xəncəri geri götürüb fəxrlə qınına qoydu. Bəy üzündəki ölüm rəngini göstərməmək üçün məclisi tərək etdi. Aşıq kökdən düşmüş sazını yenidən nizamlayıb məhəbbət dastanını davam etdirdi.

İlahədən yazılıbdı,
Yolum düşdü sənə, dağlar.
Sən ol Məcnun, mən də Leyli,
Gəzək yana-yana, dağlar.

Üstünün qarı ərisin,
Axsın çaylara yerisin,
Bir az alçal, yar görünsün,
Bağrım döndü qana, dağlar.

Yazıq Novruz burda qaldı,
Boran əsib yolum aldı,
Bahar olcaq elin gəldi,
Dönmüsən sultana, dağlar.

Söz-söhbətlə, hay-küylə dağılan məclisdən sonra Saritel Alışan bəyin yaxın qohumlarından birini tapıb nifrət dolu sifarişini göndərdi:

- Bəyə deynən, çox da paslı xəncərinə güvənib, gədəliyini üzə çıxarmasın. Hər şeyi atama bağışladım. Onu bilsin ki, iki dünya bir olsa da, məndən ona arvad olmayacaq. Heç itimin qulağı kəsilməmiş küçüyünü belə ona layiq bilmərəm.

Bu xəbəri alan Alışan bəy səhərəcən yatmadı. O başdan ölkəyə yayılmış xəbər bu obaya da gəlib çatdı. Bu, birincidən də bəd və acı idi. Cahan müharibəsi başlanmışdı. Körpülüdən könüllü tatar süvari alayında cəbhəyə gedən nə Alışan bəy, nə də xozeyin Paşanın oğlanları qayıtmadı. Ay ötdü, il keçdi, xozeyin oğlanlarının həsrətindən ömrünü nəvələrinə bağışladı.

Onda Saritelin yaşı otuzu haqlamışdı. Sarı təpədə Saritelin qara telləri ağardı, aydan nur səpilən üzünə yaraşlıqlı izlər düşdü, amma qapılarını bir daha heç bir elçi döymədi. Və ümidini öz yaxın qohumlarından götürdüyü, özünə son pənah saydığı Şahin nəvəsinə bağladı.

Qarı hər dəfə əlini gözünün üstünə qoyanda nəzərlərinə uzaqlardan, dumanlar arasında başı xonçalı gələn elçilər görünürdü. Nə duman aralanır, nə də elçi mənzilə çatırdı...

1977-ci il

KÖRPÜLÜ HƏSRƏTİ

(və ya onun tarixi haqqında bilgilərdən)

Eləsi var, dünya tarixini əzbər öyrənir, ancaq öz kəndini yaxşı tanımır, nəinki tanımır, onun həyatı, tarixi ilə heç maraqlanmır da. Bu, nadanlığın ən geniş yayılmış növlərindən biridir,

Yazırıq ki, heç kəs unudulmayıb, heç nə yaddan çıxmayıb. Ancaq görək, bizə həyat vermiş əcdadlarımızı tanıyıyıq mı? Babamızın babasına adını bilirik mi? Axı, bizim yaddaşımız məhz onlardan başlayır.

Vasili Belov,
yazıçı

İnsan iki əzizini itirəndə illərlə yuxusu ərşə çəkilir, rahatlığı pozulur. Onlardan biri anadır, digəri isə qoynunda dünyaya gəlmiş yurd-yuva, torpaq. Ana itkisini başa düşmək olur, çünki dünyaya gələn getmək üçündür. Bu, həyatın yazılmamış əzəli və əbədi qanunudur. Dahi şairimiz Məhəmmədhusəyn Şəhriyar demişkən:

Bir kesə nə ata qalar, nə əmi,
Biçilməyə əkilibdi bu zəmi.

Bəs yurd-yuva, torpaq itkisi? Bax, bunu başa düşmək, bu itkinin həsrətini qəbul etmək və ona dözmək olmur.

Bizim itirdiyimiz yurdun intizarı beş-on adamı yox, beş yüz evli Körpülü camaatının yuxusunu ərşə çəkib. Bu ağrı xeyir-şər məclisinə yığışan hər bir kəsin bitib-tükənməyən söhbət mövzusunda dönüb. Aradan on iki il keçsə də, böyükdən-kiçiyə - bütün Körpülü camaatı doğulduğu yerin, dədə-baba yurdunun intizarı ilə yaşayır. Orada baba, nənə və ata-ana qəbri qoyub gələn oğul, qız dünyanın hansı guşəsində firavan yaşasa da, qəlbinin dərinliyindəki, varlığında Körpülü odu ilə qovrulur.

Zamanın ab-havası Vətəni siyasətin qurbanı elədi, bu gün kəndi-kəsəyi olmayan bizim nəslə isə cəlayi-vətən elədi.

Təmali 1841-ci ildə qoyulmuş Körpülü kəndinin mərd oğulları ömrü boyu ətrafındakı namərd ermənilərlə mübarizədə olublar. Süleyman katda Ah oğlu (el-obada Nəziroğlu Süleyman adı ilə məşhur olub), Mehralı Məmmədoğlu, Şəkər İsmayıl oğlu, İsa koxa oğlu Məmməd, Baba Xəlilov, Şamil Adıgözəloğlu, Əsgər Nəziroğlu, Qara Omar Alı oğlu, Abutalıb Zeynalov otən əsrin əvvəllərində erməni daşnaklarına qarşı döyüşlərdə ad-san qazanıblar. Bu gün ədəbi aləmdə, elmin və kənd təsərrüfatının müxtəlif sahələrində öz dəsti-xəttilə tanınan əməkdar müəllim Nadir Nəzirov, İmran Qandalı oğlu, Mehralı Nəzirov, yazıçı Nəriman Süleymanov, alimlər Seyfəddin Nəzirov, Rəhim Zeynalov, Sədi Əbdürrəhmanov, Əbdürrəhman Mehdiqulu, Eldar Əhmədov, Şahin Xəlilov, Şamil Vəliyev, yazıçı-jurnalist Möhbəddin Səməd, Elşad Qoca, və başqaları Körpülü kəndinin yetirmələridirlər.

Loru nahiyəsinin girəcəyində, kiçik Qafqaz sıra dağlarının ətəklərində təpələr qardaş kimi çiyin-çiyinə dayanıblar. Üzü ulu Ləlvər dağına baxan təpələr arasında iki kənd vardı: Yuxarı Körpülü və Aşağı Körpülü idi onların adı. Onun hüsnünü vaxtilə Molla Əsgər Nəziroğlu (1880-1953) belə vəsf eləmişdi.

Ləlvərdir cənnət ocağı,
Cövhərnən dolub qucağı,
Pir olub Yusif ocağı,
Belə gözələ nə deyim?

Talasına gül düzülür,
Çəşməsindən can süzülür,

Əsgər kədərdən üzülür,
Belə gözələ nə deyim?

* * *

Tarixi mənbələr göstərir ki, Ağtala, Loru və Qazax sancağında məskun olanlar Qızılbaş tayfaları idi. Bu türk tayfalarının əksəriyyəti Azərbaycanın şimal-qərb hissəsində, Debet, Kür və Ağstafa çaylarının axarı boyunca yerləşirdi. “Hələ üçüncü və dördüncü yüzilliklərdə (bəlkə də daha əvvəl) Alban-Arran çarlarının qış iqamətgahı olmuş Xalxal şəhəri Kürlə Xram çayları arasındakı sahədə imiş. 1700-1800 il bundan qabaq şəhərlərimizin Xalxal (yəni qışlaq), Hunan (Hun qalası) adlanması o deməkdir ki, Azərbaycan dili Urmiya gölündən tutmuş Qazax - Tovuz - Balakən - Abşeron zonasına qədər böyük bir ərazidə ümumişlək dil idi. Əks təqdirdə nə bu adlar, nə də onları daşıyan qədim şəhər və qəsəbələr olardı. Elə Qazağın özü də yeni şəhər deyil, onun 1270 il əvvəl də şəhər kimi mövcudluğu barədə IX-X əsr qaynaqlarında maraqlı məlumatlar var” (Bax: Q.Voroşil “Tariximizin yadigarı” məqaləsi, “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 12 iyul, 1985-ci il).

On altıncı yüzilliyin səksəninci illərində güclü Türk ordusunun təzyiqi ilə qızılbaşlar ordusu Azərbaycandan çıxarıldı. Qacar, Qaramanlı və Boyat tayfalarının bir parçası Azərbaycandakı ərazilərini tərk edib İrana köçdülər. Yalnız Qazaxlı tayfası öz məskənindən çıxmayıb Osmanlı hakimiyyətini tanıdı. Qazaxlıların başçısı Nəzər xan bundan əvvəl iki dəfə Qızılbaşların hakimiyyəti altında olsa da, yenə öz yurdunu tərk etməmiş, ona sadiq qalmışdır.

1583-cü il aprelin 13-də Osmanlı ordusunun sərdarı Fərhad paşa Zaqafqaziyaya hücum keçdi. O, Loru və Dmanisi qalalarını bəylərbəyi elan etdi. Qalalarda qarnizon saxladı. Bu yerlərdə işini qurtaran Sərdar Fərhad paşa öz ordusu ilə Qori qalasına yaxınlaşdı. Burdan o, azsaylı dəstə ilə Tiflisə hücum edən, Sinan paşaya bir neçə müvəffəqiyyətli zərbə endirən Qazax xanı Nəzər bəyin ünvanına məktub göndərdi. Məktubunda bacarıqlı sərkərdə kimi tanıdığı Nəzər bəyə Sərdar təklif edirdi ki, Osmanlı ordusuna xidmətə keçsin. Az müddət fikirləşən Qazax xanı Sərdarın təklifini qəbul edib, onun hüzuruna gəldi. O vaxtdan Osmanlılar Nəzər bəyə Nəzər paşa-general rütbəsi verdilər. Onu Osmanlı imperiyasının dostu kimi qəbul etdilər. [Bu barədə daha ətraflı bax: “V sokrovişnite rukopisey” məcmuəsi, VII-cild, A.M.Fərzəliyev “Ukreplenie osmanov na territorii Sefevidskoqo Azerbaydjana (1579-1583)” məqaləsi].

Nəzər xanın vərəsəsi Şəmsəddin Qazaxlı 1605-ci ildə I Şah Abbasdan xan titulunu almışdı. İgid el başçısı kimi Şirvan şahlığından ona torpaq da bəxş edilmişdi.

Tarixi sənədlər şahidlik edir ki, 1628-ci ildə Şəmsi xan Qazaxlı hələ sağ idi və Loru nahiyəsinə hakimlik edirdi.

Tarixi məxəzlərdə belə bir fakt da mövcuddur. “Çar salnaməsi”nin müəllifi Molla Məhəmməd əl-Cari 1735-ci ildə Loru qalası uğrunda gedən döyüşlər haqqında yazır: “Rəcəb ayında, yəni noyabrda Təhməzqulu xan Gəncəni mühasirədə saxlayarkən Abdulla paşa bin Körpülü (Köprülü) başda olmaqla, İslam

ordusu Qarsa gəlir və Məhərrəm ayınadək burada qalır. Təhməzqulu xan ordusu ilə onun üzərinə yollanır və Sınıq körpünün yanında dayanır. Sonra Loru qalasına gəlir və buradan İslam ordusuna qarşı gedir. Gecə ikən gizlicə Arpa çayını keçərək Qars tərəfdə yerləşir. Səfər ayının əvvəlində iki ordu görüşür. İslam ordusunun başçısı Abdulla paşa öldürülür”.

Məhz bu faktlar da əyani olaraq göstərir ki, Loru nahiyəsi türk torpağı olub. Əgər türk torpağı olmasaydı, həmin ərazidə yerləşən dağın adı Ləlvar - yəni qızılı olan dağ olmazdı. Əgər türk torpağı olmasaydı, həmin nahiyədəki şəhərlərin adı Allahverdi, Cəlaloğlu, Gümürü və Qarakilsə olmazdı. Yaylağına Çubuxlu, yerinə Suqovuşan, Gərgər kimi türk adları qoyulmazdı.

Salnaməçi Molla Məhəmməd əl-Cari məşhur türk sərkərdəsi Abdulla paşanın doğulduğu yerin adını əvvəlcə bin Körpülü yazır, sonra isə mötərizədə Köprülü sözünü də əlavə edir. Deməli, Türkiyədə belə bir nəsil, tayfa olub. Bunu təsdiq edən daha bir mənbə də var. Görkəmli türk alimi Məhəmməd Fuad Köprülüdə köprülülərin böyük bir sülalə olduğunu iftixarla yazır. O da məlumdur ki, körpü sözünün türkcəsi köprüdür.

Bu, gələcəkdə çox ciddi tədqiqat, araşdırma tələb edən məsələdir. Bu tarixi faktlardan ona görə istifadə etdik ki, mənfur ermənilər qeydsiz-şərtsiz haray salırlar ki, guya Loru nahiyəsi qədim erməni torpağı olub. Bu nahiyənin, daha doğrusu Debet çayının sağ və solunda salınmış kənd və şəhərlərin əksəriyyətində hələ qədimdən Türk-Azərbaycan soydaşlarımız məskunlaşmışdılar. Allahverdi, Cəlaloğlu və Qarakilsə şəhərləri, Axtala, Ayrıım, Loru-Pənbək, Ləmbəli, Mədən, Gərgər, Hamamlı kəndləri azərbaycanlılara məxsus idi.

Sovetlər dövründə erməni daşnaklarının iş-gücü ancaq bu yerlərin adını dəyişdirib özünüküləşdirmək idi. Ona görə də nə Azərbaycan, nə Gürcüstan, nə də Ermənistanın xəritəsində Körpülü adlı kəndin varlığı göstərilirdi. Nəinki təkcə xəritələrdə, heç imperiya və Sovetlər dövründə buraxılan ensiklopediyalarda belə Körpülü adlı kənd yoxdur. Üç respublikanın qovşağında yerləşən Körpülü aprel çevrilişindən əvvəl Borçalı qəzasının tabeliyində olub. Sovetləşmədən sonra Loru nahiyəsindəki Azərbaycan kəndləri ilə birgə o da Ermənistanı ilhaq olunub. 1897-ci ilin payızında əhalinin siyahıya alınmasında Körpülü ayrıca kənd kimi yox, plemya-tayfa kimi Şıxlı sakinləri ilə bir sayda göstərilir. Baxmayaraq ki, onların məskun olduğu yer Borçalı Yadigarov bəylərinin idi. 1886-cı ildə isə Körpülüdə əlli yeddi ailədə üç yüz on nəfər sakinin yaşadığı qeyd olunur.

On altıncı yüzillikdə Osmanlı imperiyasına tabe olan Qazax sultanlığı və onun Loru nahiyəsinin sancaq siyahısında hər iki yerin kəndləri göstərilir. Burada Salahlı, Kəsəmən, Dəmirçilər, Daş Salahlı, Axtala, Mədən və başqa kəndlərin adı, ərazisi, əhalisinin sayı və ayrı-ayrı bəylərin soyadı var. Bu sancaqda nə Körpülü, nə də onun sakinləri barədə məlumat yoxdur.

Bu da səbəbsiz deyil. Gürcüstan Dövlət Mərkəzi Arxivinin sənədlərinə əsasən araşdırmalar apardıqda belə qənaətə gəlmək olar ki, Körpülünün təməl daşı ilk dəfə 1841-ci ilin payızında qoyulub.

1846-cı ilin may ayında Qafqaz canişini general-knyaz M.S.Vorontsov raportla imperator I Nikolaya bildirir ki, Loru dərəsindəki kəndlərin Sadıq bəy Yadigarovun²⁷ ixtiyarında qalmasına icazə versin. Canişin qeyd edir ki, bu torpaqlar general A.P.Yermalov dövründə, 1819-cu ildə əlahəzrət tərəfindən Yadigarovlu Sadıq bəyə bağışlanmışdır. Daha sonra canişin M.S.Vorontsov yazır: “Əvvəllər (1839-1841-ci illər nəzərdə tutulur - Ş.N.) Körpülü kəndində erməni qaxtağanlarının müvəqqəti məskunlaşmasına baxmayaraq, gürcü çarları II İrakli və Georgi tərəfindən bu kəndin Sadıq bəy Yadigarova bağışlanması haqqında ona fərman təqdim olunmuşdu. Bununla bərabər, çarlar ətrafdakı xristian və Azərbaycan kəndlərini də onlara bağışlamışdı və indiyədək də həmin kəndlər tamamilə Yadigarovların ixtiyarındadır”.²⁸

Həmin il dekabrın altısında imperator M.S.Vorontsova cavab məktubunda yazır ki, Loru nahiyəsindəki torpaqların Gürcüstanda yaşayan əsilzadə Yadigarovların ixtiyarında qalmasına etiraz etmir.

Bəli, ayrı-ayrı rəsmi arxiv sənədlərində qaxtağan ermənilərin 1839-cu ildə indiki Körpülü ərazisində müvəqqəti məskunlaşması barədə məlumat var.

...1839-cu ildə Cəlaloğlu şəhərinin yaxınlığındakı Uzunlar kəndinin iki erməni məhəlləsi ətrafdakı türk kəndlərinin təzyiqindən köçüb Sadıq bəy Yadigarovun tabeliyində olan torpaqda məskən salıblar. Xəyalovlu talasında və o tay Qabaqdöş deyilən tərədə özlərinə dam-daş tikib yaşayan qaxdağan ermənilərinin getdikcə artdığını görən Sadıq bəy bərk narahatlıq keçirirdi.

1841-ci ildə Şıxlı-Salahlı ərazisində bərk quraqlıq olduğundan Çubuxlu yaylağından qayıdan beş məhəllə Sadıq bəyin icazəsi ilə indiki Körpülüdən bir az aşağıda, Debet çayının sağ sahilindəki Quruçay adlı yerdə məskunlaşırlar. Həmin ili Təkəli kəndinin sahibi

Mustafa bəy Yadigarovun [general-mayor Əsədulla bəy Yadigarovun (1844-1901) atasıdır] başçılığı ilə Sadaxlı və Borçalınınsay-seçmə igidlərinin köməyi ilə Xəyalovlu talasında və Qabaq döşdə müvəqqəti məskun olan qaxdağan erməniləri döyüb qovurlar. Sınıq körpünün yanından qopub gəldiklərinə görə kəndə Körpülü adını verib oturaq həyat keçirirlər. Onlar birinci və ikinci Şıxlı kəndlərindəki İselər, Sarvəllilər, Nəzirlər, Omarağalılar və Aşıqlar məhəllələrindən idilər. Aradan yüz əlli ildən çox keçsə də, bu məhəllələrin birinci və ikinci Şıxlıda qan və süd qohumları qalır.

* * *

Ötən əsrin yetmişinci illərində Azərbaycan Dövlət Universitetində təhsil alırdım. Hər il yay və qış tətillərində kəndə gedəndə ağsaqqal müəllim Məmiş Əhməd oğlu ilə görüşər, bir stol arxasında saatlarla, günlərlə üz-büz oturardıq. Zəngin məlumatlı Məmiş əmi kəndin tarixindən, nüfuzlu nəsilərdən danışar, mən də qeydlər götürərdim. Bu söhbətlərində o, çox vaxt yüz bir yaşında vəfat etmiş,

²⁷ Bu, sovetləşməyə qədər yaşayan Sadıq bəy Yadigarov deyil, onun adı qoyulan əmisidir. - Ş.N.

²⁸ Bax: «Kolonialnaə politika Rossiyskoqo üarizma v Azerbaydjane» kitabı, II cild, səh. 104, 1937-ci il nəşri.

mərhum bibisi Zeynəb xanımın Nəzir qızının (1857-1958) xatirələrinə əsaslanırdı. Beş şagird dəftərində elədiyim qeydləri, əhvalatları bu günədək qoruyub saxlamışam. Bunlar nəsillər, kəndimizin ayrı-ayrı şəxsiyyətləri haqqında qocaman müəllim Məmiş Əhməd oğlu Nəzirovun yaddaşından mənə əvəzsiz yadigardır.

Şair təbiətli, zəngin söz ehtiyatlı Məmiş əmi şer də yazardı. Amma nə onları dərc etmək üçün təşəbbüs göstərməz, nə də şairliyi ilə öyünməzdi. Yalnız gənclərin toy məclisində arıq qamətini şax tutar, gur və məğrur səslə özünün “Mahir” təxəllüsü ilə yazdığı qoşmaları, gəraylı və divaniləri var səsilə oxuyardı. Şerin ahəngindən məst olan məclis əhli dönə-dönə onun sağlığına badə qaldırardı. Təvazökar şair Mahir isə sərt, bir az da ötkəm səslə:

- Dostlar, - deyərdi, - gəlin unutmayın ki, biz cavanların xeyir-duasına gəlmişik. Onların sağlığına badə qaldırmalıyıq, onlara xoşbəxtlik diləmək borcumuzdur... Nə yapışmışınız bu qoca müəllim babadan - deyə zarafat edərdi.

1972-ci ildə söhbət elədiyim Məmiş Əhməd oğlunun yaddaşından bir parça: Babamız Nəzir Abdulla oğlu Şıxlı kəndinin Sarıvəlli məhəlləsində təxminən 1820-25-ci illərdə anadan olub. Müfli Məhəmməd əfəndi Molla Osman oğlu Vidadovun (1805—1872; XVIII əsrin iki klassik şairi - Molla Vəli Vidadinin oğlu, Molla Pənah Vaqifin isə qız nəvəsidir - Ş.N.) məktəbində dini təhsil almışdır. Hələ gənc yaşlarında o, iti ağı və fərasəti ilə eldə, obada nüfuz qazana bilmişdir. İstər ümumi kənd işlərində, istərsə də bəzi ailə və nəsillər arasında olan mübahisəli məsələlərin yoluna qoyulmasında onun müdrik məsləhətləri gərəkli olmuşdur. Rəhmətlik Zeynəb mamam danışırdı ki, Yadigarovlar öz torpaqlarından bizim kəndə payı məhz atam Nəzirin xətrinə veriblər. O, Mustafa bəy və İsrafil bəy Yadigarovla çox yaxın dost olub. Sonralar bu dostluğu Sadıq bəylə Nəzirin qardaşı oğlu Süleyman katda Alı oğlu davam etdirmişlər.

Nəzir babamın həyat yoldaşı Daş Salahlı qızı Salya xanım olub. O, məşhur mülkədar Məmməd koxanın xalası idi. Cavan ikən vəfat edən Salya xanımdan iki qız övladı qalır. Nəzir bir müddət evlənmiş. Bir gün yaylaqdan qayıdan Nəzirdən qaynanası soruşur ki, niyə evlənmirsən, bu qədər dul yaşamaq olmaz, bu, şəriətlə də günahdır. Cavansan, mən qaynana kimi sənə icazə verirəm...

- Mən o vaxta qədər dul qalacağam ki, kiçik qızım Fatma xanım ərə gedəsi olsun.

- Nəzir, oğlum, onda gərək ən azı iki il gözləyəsən.

- İki il nədi, lap dörd-beş il də gözlərəm, tək mənə qızlarım analıq üzü görməsin, yad qapazı yeməsinlər.

Sonralar Fatma xanımla evlənən Nəzir Abdulla oğlunun üç oğlu, üç qızı - Əhməd, Əsgər, Mahmud, Zeynəb, Yetər və Cəvahir adlı övladları olur.

Gürcüstan Mərkəzi Dövlət Arxivinin sənədləri şahidlik edir ki, Süleyman katda Alı oğlu 1849-cu ildə Körpülədə anadan olub. O, ayrı-ayrı illərdə iki dəfə - Ləmbəli, Şınıx, Qalaça və Körpülü kəndlərinin katdası seçilib. Onun anası Kirənc Muğanlı kəndindən olan dəli Əhmədin qızı Salya xanım idi. Həmin illərdə Körpülü Borçalı qəzasının tabeliyində olsa da, nə Süleyman katda, nə də kəndin əhalisi Şıxlı və Daş Salahlı kəndlərilə əlaqələrini kəsməmişlər. Xüsusilə, həmyaşıdı Məmməd koxa Mahmud oğlu (1859-1933) ilə Süleyman katda arasında qohumluq və dostluq möhkəm olmuşdur. El şairi Mirzə Səmədin, Şıxıoğlu Vəkilin və Məmiş

Əhməd oğlunun şahidliyinə görə onlar bir-birinə “xalaoğlu” deyər müraciət edəmişlər. 1918-ci ildə də erməni daşnakları Körpülüyə hücum edəndə körpülülərə köməyə gələn şıxlılılar, daş salahlılar, Borçalının Qasımlı və Qaçğan kəndləri olmuşdur...

Həmin ilin payızında daşnaklar Gürcüstanın tabeliyində olan Loru nahiyəsinə iddiaçı oldular. Gürcü menşevik hökumətilə savaşıdılar. İki aya qədər davam edən döyüşlərdən sonra ingilislər ermənilərlə gürcü menşeviklərinin arasındakı mübahisəli olan Loru nahiyəsinə “bitərəf zona” elan etdilər. İngilis polkovnikini də Loruya qubernator qoydular.

1921-ci ildə bolşeviklər Gürcüstanı istila edəndə ermənilərin fitvası ilə əsaslandırdılar ki, guya Loru nahiyəsindəki Allahverdi (onda Noyemberyan rayonu yox idi. Əvəzində balaca Barana kəndi vardı. Əllinci illərdə ora rayon mərkəzi oldu - Ş.N.), Mədən, Tənbək və Cəlaloğlu şəhəri ərazicə Ermənistanə daha çox uyğundur. Beləliklə, Borçalının cənub hissəsindəki Loru nahiyəsi bolşevik təzyiqlə Ermənistanə qatıldı. Yuxarı Körpülü və Lənbəli də Ermənistan ərazisində qaldı.

* * *

İndi illər keçir. Körpülü düşmən əlində, biz sakinləri isə onun həsrət və intizarındayıq. Hələlik bircə təsəllimiz var. O da Qazax rayonundakı Pirli ərazisində Körpülü kəndinin məskun olub, adını yaşatmasıdır.

Bir para Körpülü sakini Balakən, Şəmkir, Gəncə, Bakı, Şamaxı və digər kənd və şəhərlərdə də məskunlaşblar. Nə qədər ki, Körpülü camaatı var, kəndin adı itib-batmayacaq. Onun adı bizim nəşildən-nəslə keçib varlığımızda yaşayacaq.

Xeyirxah İsmayıl İmran oğlunun təşəbbüsü ilə nəşr olunan “Nəzirli ocağının üç şairi” kitabı ilk tarixi əsər kimi gələcək nəsillərə ərməğandır.

Həç bir Körpülünün keçmişini unutmayacağına əminəm. Çünki keçmişinə kor baxanın, onu unudanın gələcəyi olmur. Bəzən düşünürsən ki, ata-babasını unudanın yaşamağa haqqı varmı? Əlbəttə, yox! Keçmiş və şöhrətli nəslə ilə fəxr edib onu yaşatmayan şəxs qaranlıq gecədə öz çırağını söndürən əfəl məxluqdur. Xalq şairi Hüseyn Arif büllur poeziyasında yaxşı deyib:

Ata yurdumuzdan ilham almasaq,
Zaman ağac kimi qurudar bizi.
Bu gün babaları yada salmasaq,
Sabah nəvələr də unudar bizi.

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Müəllifdən	3
EL ŞAİRİ MOLLA ƏSGƏR NƏZİROĞLU	5
Molla Əsgər Nəziroğlunun bizə çatmış şeirləri	8
Nə deyim	8
Oğul	9
Dörtlüklər	10
EŞİDİN MAHİRİN DƏDƏ SÖZÜNÜ	11
Dağların	15
Kəkliyi	16
Dağlar	16
Bükülmüş	17
Baxasan	18
Ceyranım	18
Tərsinə döndü	19
Yeldağı	20
Ola	21
Olmaz-olmaz	22
Haray	22
Dünya	23
Ay əmimoğlu	24
Şirin-şirin	25
Ay bahar!	25
Kimi	26
Aykönül	27
Qızların	27
Yenə çiçəklənəcəkdir.	27
Azadlıq nəğməsi	28
Kimi	29
Cəbhə yoldaşım	30
Demədimmi	31

Yaxşıdır	32
Azafılı	33
Nə mənası var	34
Düz	35
Nədi	35
Ay Kifayət	36
Dostlar	36
Ay Pərim	37
Fəridəm	38
Altdan-altdan	38
Məmiş Əhməd oğlu Nəzirinin (Mahirin) “Hikmətli sözlər” dəftərindən	40
Məmiş Əhməd oğlu Nəzirinin “Bayatılar” dəftərindən	42
Sevimli müəllimim Nəzir haqqında xatirələrim	43
GÜNYAZI XATIRLA BARI	46
Könlüm sənidlədi	56
De, hanı Günyazın	56
Sən elə gözəlsən	56
Almırsan niyə	57
Sənsiz	57
Gözlərin fitnəsi	58
Yaşarsan hardasa	58
Sığal ver gözəl sözə	59
Pərvanə intihardadı	59
Dodaqlar	60
Əvvəlki tək qəlbimdəsən	60
Könlüm sənidlədi	61
Gözələ yaraşmır	61
Gözəl yaradıbdı yaradan	62
Gözlərim yol çəkir	62
Yananı yandırma	63
Könlümdə bir dilək	63
Gərdək olub gülcamala qaratel	64
Şəkərdimi, baldımı	64
Azalmışdı ürəyimin mələli	65
Günyaz qurban olandı	65
Gözlərindən muğayat ol	66
Uzaq gəzmə səni sənsiz anandan	66
Məhəbbət sözündən yaranıb adın	67
Bəyaz gördüm, gözəl idi	67
Vaqifsayağı	68
Gözləri göyçək	68
Dodaqların beçə baldı	69
Sözümdən dönən deyiləm	69

Qaşları hər biri qibləgahımdı	70
O fitnəkar göz	70
Fikirlisən niyə sən	71
Gözəllər naz sevir	71
Kimə gərək mən yazdığım şerlər	72
Gülyastığa göz yaşınmı tökülüb?	72
Qana dönmüş ürəyimin odunda	73
Sözümdə Günyazam	73
Möhnətli günləri yola salmışam	74
Ürəyi ürək duyanda	74
Gözəli sevənin nə dərdi-səri	75
Arabir Günyazı xatırla barı	75
O tellər qüdrətdən daranıb	76
Sənin göz yaşında batmadım niyə	76
Ağlayan da özün, gülən də özün	77
Mənim hər sözümün əzəli sənsən	77
Ayrılığın yaş gətirdi yaş üstə	78
Göz yaşından islanıbdı tellerin	78
Tanrıya bax, ətəyindən tök daşı	79
O yerdə qəm əkib bitirmişəm mən	79
Gözəlcə yandırar, gözəlcə yaxar	80
Mən dedim, o dedi	80
Yüz gözəl bir Əsli olammaz daha	81
Yuxum çin olaydı	81
Gözlərin gözlərə sevinc payladı	82
Bəxtəvər başıma deyirlər mənim	82
Tel ayır telindən, telin gözəldi	83
Əlləri qoynunda yenə qalmışam	83
Xətrimə düşür saçların hərdən	84
Olmaya Günyazı sən qoca bildin	84
Dönərəm ulduza, dönərəm aya	85
Küsənsən Günyaza, küsən sən	85
Bir gilə göz yaşı bəsimdi	86
Günyazın gəlhagəl o çağı keçib	86
Günyaz olan bir də dəyməz xətrinə	87
Sevən də Günyazdı deyirlər səni	87
Qıya baxdın, kipriyindən ox çaxdı	88
Bu dərdim betərdi hər günahımdan	88
Yumuşam, sərmişəm, dara saçları	89
Məcnuna yaraşır Leyli	89
Bir sözdü demişəm, demərəm birdə	90
Ayrılığın romantikası	90
Ötənləri sal yadına	91
Adsız şer	91
Yarın könlü sınıb məndən	91

Sevən kəslər yaşa baxmaz	92
Günyazında dözümmü var?	93
Könlüm onun divanəsi	93
Son görüşün il deyilmi	94
Ürəyinə deynən barı	94
Sərraf imiş Günyazgözü	95
Sığal çəkdim qara telə	96
Gah zülmətəm, gah işıq	96
Nə yaxşı sevdiyim sənsən dünyada	96
Gül üstünə gül ələndi	97
Hanı yarın, hanı gülün	98
Dodaqlara dodaq dəydi	98
Dil danışıb, dodaq gülüb	99
Əlim yetmir o gülüzə	100
Rübailər	101
Sevmişəm, sevəcəyəm mən	101
O yar məni	102
Adsız şerlər	102
O, mən deyiləm	103
Etüdlər	104
Başına döndüyüm	104
Ay insafsız	105
Bir gözəl görmüşəm	105
Gözlərin	106
Qayıtmaz daha	107
İki tel ayrılıb	107
Güldodaqlar	108
Ətir telə düşübdü	108
Uca dağ başına qar düşər	109
Biri yüzdə yaxşıdı	109
Sevinmədik hər ikimiz	110
Vurğunsayağı	110
Gözəli duymayan gözəli neylər	111
Qaytar məni özümə	111
Yadıma düşdü	112
Anasından ötrü ağlayan gözələ	112
Könlümdə açılan könlümdə solub	113
Dostum Cümşüdün xorultusuna	113
Sözün düzü zarafatla	114
Dedim, dedi	115
Ana torpağın dərdi	115
İstə verim sağ gözümü	116
Etüd	116
Cəvahirin ev-eşiyi şən olsun	117
Bir gözəlin sığal çəkimi telinə :	118

Görəsən hardadı Günyazın özü	119
Bağrım olur çeşmə-çeşmə	120
Dağların Günyazı anan vaxtıdı	120
Cıgırlarım dolaylardan soruşar	121
Seyrə çıx, ay Günyaz	121
Dağlar	122
Vurğun	122
De, Vurğunun hanı, dağlar?	123
Var olubsan, var ol, dağlar!	124
Dağlar, a dağlar	125
Hər insanın öz gülü	125
Qismətim göz yaşı	126
Ağrılara Günyaz kimi dayandım	126
Bir gözəlin sinəsində dağam mən	127
İtirdim gəncliyi	127
Öləndə qoy ölüm	128
Sözün düzü	128
Neçə ki, gözəl var	129
Getdiyin yollarda gözyaşın göldü...	130
Pərişan-pərişan ötmə yanımdan	130
Ölümün himni	131
Saralmışdı Günyaz kimi gülüm, yar	131
Yollara baxmaqdan gözüm qaralıb	132
Belə dünya	133
Söz deməyin, sınar könlüm	133
Heç gülməzəm ağlar kimi	134
Əlli ötdü, yüzdən olduq	134
Görən dünya neynəyərdi	135
Olmuşları anırsanmı	135
Hara getdim, hara baxdım	136
Könlüm kimi neçə yerdən	136
Səndən könül uman küsüb	137
Neyləsin	138
Günyaza	138
Hayıf zənnimə	139
Namərdlik südüdə, qanında varmış	139
Bir şerə cavab	140
Bir nadana	141
Fikirdən ağarıb başı dağların	142
Köpəy oğlu	142
Mübarək	143
Azdıraydı duman məni	143
Söhrab Tahirə	144
Molla Pənaha	144
Görmüşəm	145

Arasında	145
Havalanıbdır	146
Müxəmməs	147
Bu qönçə gül ilən sən	148
Küsmüşəm	150
Ömrümüzün günəşidir analar	150
Qız ləyaqəti	151
Lalələr islandı	151
Əcəmi yadigarı	152
Naxçıvanım	153
Duz dağı	154
Baharın sözü	155
Vətən həsrəti	156
Bəlkə bu yerlərə Günyaz da gələ	156
Güneylər Günyaza xoş üz göstərib	157
O məni qocaldan, qocaldar səni	157
Aşıq Kamandara	158
Könlümə saz düşüb	159
Yüz Günyaz gedəndə, yüz Günyaz gəlir	159
Şair Abbas Abdullaya Günyazın cavabı	160
Azəroğluya	161
Bayatılar	163
Kövrək bayatılar	164
Dağ bayatıları	165
Təbriz bayatıları	166
Mahnılar	168
Könlüm səni arzular	168
Səni belə bilməzdim	168
Şəhla gözlər	169
Gözlərin nəğməsi	169
Qayıt, gülüm!	170
Beşik mahnısı	171
Demirmi	172
Gecəniz xeyrə qalsın	172
Nəğmə	174
Xəzərin laylası	174
Ana sazım	175
Dünyada bütün yaxşı adamlar şer yazıb	177
Təəssüfki, azyaşadı..	183
Paklıq rəmzi	186
Sevinclərim	194
Vəsiyyət	197
NƏSLİN ƏBƏDİ MƏSLƏHƏTÇİSİ	199

İmranbaba	203
LORU DƏRƏSİNİN FACİƏSİ	204
Birinci qurban	206
İkinci qurban	223
Sarıtel	230
KÖRPÜLÜ HƏSRƏTİ	234

Texniki redaktoru
Səlim Əhmədov

Kompüter tərtibatçıları
Məhəbbət Orucov
Şəfa Məmmədova

Buraxılışa məsul
Xumar Yüzbaşova

Çapa imzalanmış. 15.08.2002.
Formatı 60x84 1/16. Şərti ç.v. 15,1
Hesab n.v. 16,2. Tiraj 250

“Azərbaycan Milli Ensiklopediyası”
Nəşriyyat-Poliqrafiya Birliyi
Bakı - 370004, Böyük Qala küç., 41
Lisenzia: SeriyaAB 022031.A - 031. 17.03. 1999

Əlaqə telefonları:
92-56-34
93-59-46